

Sfântul Ioan Gură de Aur

Despre feciorie
Apologia vieții monahale
Despre creșterea copiilor

Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române

Traducere Pr. Prof. Dumitru Fecioru

Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R. 2001

Despre feciorie

din "Despre feciorie. Apologia vieții monahale. Despre creșterea copiilor

DESPRE FECIORIE (1)

(Nota 1) Iudeii privesc cu dezgust frumusețea fecioriei şi nu e de mirare, o dată ce n-au cinstit nici pe Hristos, născut din Fecioară. Păgânii o admiră şi se minunează de ea. Dar numai Biserica lui Dumnezeu, numai creştinii o pun în practică şi o râvnesc.

Au şi ereticii fecioare, dar n-aş putea să le numesc fecioare. Mai întâi pentru că nu sunt curate, căci nu sunt logodite cu un singur bărbat, aşa cum vrea fericitul nuntaş al lui Hristos, Pavel, când zice: "V-am logodit cu un singur bărbat ca să vă înfăţişez fecioară curată lui Hristos"(2). Deşi cuvintele lui Pavel sunt spuse despre Biserică luată în întregime, totuşi ele se adresează şi fecioarelor.

Pot fi, oare, curate fecioarele acestea ale ereticilor, o dată ce nu iubesc pe **singurul bărbat vrednic de iubire, pe Hristos**, ci îl înlocuiesc cu altul, care nu-i Dumnezeu? Aceasta este prima pricină pentru care nu putem să le numim fecioare. A doua pricină e următoarea: au renunțat la căsătorie pentru că socotesc un lucru rău căsătoria. Iar o dată ce au legiuit că este rea căsătoria, s-au lipsit prin însăşi această legiuire de cununile fecioriei. Cei care se abțin de la rău n-au dreptul la cununi; singurul lor drept este de a nu fi pedepsiți. Aşa privesc lucrurile atât legile creştine, cât şi legile civile. Legea porunceşte: "Ucigaşul să fie omorît", dar nu adaugă: "Să fie cinstit cel care nu ucide". Legea porunceşte: "Hoțul să fie pedepsit", dar nu porunceşte să i se facă daruri celui care nu se atinge de bunurile altuia. Legea veche osândeşte la moarte pe adulter(3), dar nu învredniceşte de nici o cinste pe cel care nu strică casele altora. Şi pe bună dreptate.

1. P.G.. XLVIII, col. 533-596.
2. II Cor. 11,2.
3. Lev. 20, 10.

Laudă şi admirație se cuvin numai celor ce săvârşesc binele, nu celor ce se feresc de a face răul. Acestora le e de-ajuns cinstea că scapă de pedeapsă şi de suferință. Pornind de la acest principiu, Domnul nostru a amenințat cu gheena pe cel care se mânie în zadar şi fără motiv pe fratele său, pe cel care numeşte nebun pe fratele său(4); dar n-a făgăduit împărăția cerurilor celor care nu se mânie în zadar, celor care se feresc de a ocări. Domnul a cerut ceva mai mult, ceva mai mare, poruncindu-ne: "Iubiți pe duşmanii voştri!" (5). Hristos, vrând să arate că săvârşim o faptă mică, fără de preț, o faptă care nu merită nici o cinste, când ajungem să nu urâm pe frații noştri, ne-a dat o poruncă mai mare decât aceasta, anume de a-i iubi; a adăugat însă că nici îndeplinirea acestei porunci nu ne învredniceşte de vreo cinste. Putem, oare, fi învredniciți de vreo cinste, o dată ce nu facem ceva mai mult decât păgânii?(6) Prin urmare, dacă vrem să cerem răsplată şi

cinste de la Domnul, trebuie să facem ceva mai mult decât dragostea de frați. Domnul ne spune: nu te osândesc cu gheena pentru că te fereşti de ocări şi pentru că nu te mânii pe frații tăi! Dar n-ai dreptul să pretinzi pentru fapta aceasta a ta şi cununi! Nu-ti cer o atât de mică dragoste! Când spui că iubeşti pe semenul tău, când spui că nu-l ocărăşti, te afli încă undeva jos, stai alături de vameşi! Dar dacă vrei să fii desăvârşit, dacă vrei să fii vrednic de ceruri, nu te opri aici! Suie-te mai sus! Ia o hotărâre care să te ridice deasupra firii omeneşti! Iubeşte pe duşmanii tăi!".

4. Matei 5, 22.
5. Matei 5, 44.
6. Matei 5, 46-47.

Prin urmare, şi legile civile, şi Hristos ne încredințează că n-au nici un merit cei care se feresc de a face rele.

Să înceteze deci şi ereticii de a se mai chinui zadarnic ca să trăiască în feciorie! Nu vor primi nici o răsplată! Nu pentru că Domnul e nedrept - ferească Dumnezeu! -, ci pentru că ei sunt răi şi fără judecată. Pentru ce? **Am demonstrat că omul care se fereşte de a săvârşi fapte rele n-are nici un merit; iar ereticii se feresc de căsătorie tocmai pentru că o socotesc rea. Cum vor putea deci pretinde răsplata, o dată ce se feresc să facă o faptă pe care o socotesc rea?** După cum noi, creştinii, nu merităm cununi pentru că ne ferim să trăim în desfrânare, tot astfel nici ereticii nu merită cununi pentru că fug de căsătorie. Hristos, Care ne va judeca în ziua cea înfricoşată, le va spune: "Nu dau o cinstire deosebită celor care s-au ferit de a face răul; puțin preț are aceasta înaintea ochilor Mei! Dimpotrivă, dau moştenirea cea nepieritoare a cerurilor celor care au săvârşit toate faptele cele bune. Pentru ce voi, care socotiți căsătoria necurată şi blestemată, pretindeți răsplățile cuvenite celor care au săvârşit fapte bune, o dată ce n-ați făcut altceva decât să vă feriți de o faptă rea şi blestemată?". Hristos rânduieşte oile de-a dreapta(7), le binecuvântează şi le primeşte în împărăția cerurilor, nu pentru că n-au răpit bunurile altora, ci pentru că au împărțit bunurile lor altora(8). Hristos primeşte în împărăția Sa pe cel căruia i-a dat cinci talanți; îl primeşte nu pentru că n-a împuținat talanții dați, ci pentru că i-a înmulțit, pentru că a adus de două ori mai mult decât i s-a dat(9). Nu încetați deci o dată, ereticilor, de a mai alerga în van, de a vă osteni degeaba, de a lovi şi a bate cu pumnii în zadar în aer? De-ar fi numai în zadar! Căci nu e mică pedeapsa ca, după ce s-au ostenit atât de mult, după ce au aşteptat răsplătiri mai mari decât oboselile lor, să fie rânduiți în vremea împărțirii răsplăților printre cei care nu primesc nici o cinstire.

7. Matei 25, 33.
8. Matei 25, 35-36.
9. Matei 25, 15-16, 21-22.

2. Dar nu este numai acest rău: paguba ereticilor nu se mărgineşte numai la aceea că nu au nici un folos de pe urma oboselilor lor; vor veni pe capul lor rele mai cumplite decât acestea: focul cel nestins, viermele cel neadormit, întunericul cel mai dinafară, necazul şi strâmtorarea.

Ar trebui să avem nenumărate limbi, ba chiar putere îngerească, spre a mulțumi lui Dumnezeu cum se cuvine pentru purtarea de grijă ce o are pentru noi; dar, mai bine spus, nici atunci n-ar fi cu putință să-I mulțumim cum trebuie. Pentru ce? Să vă spun de ce: şi noi, şi ereticii ne dăm tot atâta osteneală pentru a trăi în feciorie, ba poate ereticii se ostenesc chiar mai mult decât noi. Cu toate acestea, rodul ostenelilor nu este acelaşi. Ereticii au parte de lanțuri, lacrimi, suspine şi

osândă fără de sfârşit, pe când noi, soarta îngerilor, făclii strălucitoare şi, culmea tuturor bunătăților, petrecerea necontenită cu Mirele. Pentru ce aceleaşi osteneli sunt răsplătite atât de deosebit? Pentru că ereticii îmbrățişează fecioria ca să dea legi potrivnice legilor lui Dumnezeu; noi însă trăim în feciorie ca să facem voia lui Dumnezeu. **Este drept că Dumnezeu vrea ca toți oamenii să nu se căsătorească. Martor este Pavel, prin care vorbeşte Însuşi Hristos**: "Vreau, spune Pavel, ca toți oamenii să fie ca şi mine"(10), să trăiască în înfrânare. Mântuitorul însă pe noi ne cruță; ştie că "duhul este osârduitor, iar trupul neputincios"(11); din pricina aceasta n-a transformat dorința Sa într-o poruncă constrângătoare, ci ne-a lăsat să facem ceea ce vrem: să trăim în feciorie sau să ne căsătorim. Dacă fecioria ar fi fost o poruncă, o lege, nu s-ar fi bucurat de nici o cinste cei care-şi păstrează fecioria, ci ar fi auzit din gura Domnului: "Ați făcut ceea ce erați datori să faceți!" (12), şi nici n-ar fi fost iertați cei care se căsătoresc şi nu-şi păstrează fecioria, ci ar fi fost pedepsiți, ca nişte călcători de lege.
10. I Cor. 7, 7.
11. Matei 16, 41.
12. Luca 17, 10.

Domnul însă a spus: "Cine poate să o primească, să o primească"(13). Prin aceste cuvinte, Domnul nu osândeşte pe cei care nu pot trăi în feciorie, dar face în acelaşi timp cunoscut, celor care sunt în stare să trăiască aşa, că au de dus mare şi cumplită luptă. Pentru aceasta şi Pavel, mergând pe urmele Dascălului său, spune: "Cât despre fecioare, n-am poruncă de la Domnul, dar dau sfat"(14).

3. Nici Marcion(15), nici Valentin(16), nici Manes(17) n-au păstrat această măsură. N-aveau pe Hristos, Care să vorbească în ei, pe Hristos, Care-Şi cruță oile Sale şi-Şi pune sufletul Lui pentru oi(18) aveau în ei pe tatăl minciunii, pe ucigaşul de oameni(19). Din această pricină au şi dus la pierzare pe toți cei care au dat ascultare cuvintelor lor, punându-le, aici, pe pământ, în spinare munci nefolositoare şi greu de îndeplinit, iar dincolo, pe lumea cealaltă, târându-i împreună cu ei în focul pregătit lor.
13. Matei 19, 12.
14. I Cor. 7, 25.
15. Eretic din secolul II, care excludea din canonul Sfintei Scripturi Vechiul Testament şi o parte din cărțile Noului Testament.
16. Gnostic (sec. II), fondator al sectei valentinienilor.
17. Inițiatorul maniheismului, doctrină religioasă dualistă.
18. loan 10, 11.
19. loan 8, 44.

4. Vai de voi, ereticilor! Sunteți mai nenorociți chiar decât păgânii! Pe păgâni îi aşteaptă negreşit dincolo chinurile iadului; dar cel puțin au aici, pe pământ, o oarecare plăcere: că se căsătoresc, că se bucură de averile lor şi de toată tihna şi desfătarea date de viața aceasta pământească. Voi însă vă chinuiți şi suferiți şi aici, şi dincolo; aici, pe pământ, cu voia voastră, dincolo, pe lumea cealaltă, fără voia voastră. Păgânii nu vor primi nici răsplată, nici pedeapsă pentru post şi feciorie; voi însă, pentru faptele de pe urma cărora aşteptați nenumărate laude, tocmai pentru acelea veți primi cea mai cumplită pedeapsă şi, printre altele, veți auzi: "Duceți-vă de la Mine în focul cel veşnic, pregătit diavolului şi îngerilor lui"(20) că ați postit şi ați trăit în feciorie!". Postul şi fecioria, în ele însele, nu sunt nici bune, nici rele; ajung bune sau rele prin voința celor

care le practică, prin gândul pus la temelia postului sau a fecioriei. Astfel de virtuţi, săvârşite de păgâni, sunt fără rod. Păgânii nici n-au răsplată dacă le săvârşesc, deoarece nu postesc şi nici nu trăiesc în feciorie de frica de Dumnezeu. Voi însă, care luptaţi împotriva lui Dumnezeu, care huliţi creaturile lui Dumnezeu, spunând că sunt rele, voi nu numai că nu sunteţi răsplătiţi pentru postul şi fecioria voastră, dar mai sunteţi încă şi pedepsiţi. Din pricina învăţăturilor voastre greşite, sunteţi rânduiţi în acelaşi loc cu păgânii, pentru că, la fel ca ei, aţi lepădat pe adevăratul Dumnezeu şi aţi introdus politeismul, credinţa în mai mulţi dumnezei. Din pricina vieţuirii voastre însă, starea vă e mai rea decât a păgânilor; paguba păgânilor se mărgineşte la aceea că nu primesc nici un bine pentru postul şi fecioria lor; paguba voastră însă este mai grozavă, că sunteţi şi pedepsiţi pentru postul şi fecioria voastră. Păgânii pot să se bucure de toate desfătările vieţii de pe pământ; voi însă v-aţi lipsit şi de desfătările de pe pământ, şi de cele din viaţa cealaltă.
20. Matei 25, 41.

Poate fi, oare, o pedeapsă mai cumplită decât aceea de a fi pedepsit, în loc să fii răsplătit, pentru osteneli şi sudori? Desfrânatul, lacomul, cel care se desfătează cu bunurile altora, cel care răpeşte averea semenului său au oarecare mângâiere de pe urma faptelor lor; mică, e drept, dar o au; negreşit, vor fi pedepsiţi pe lumea cealaltă, dar cel puţin cât au trăit pe pământ s-au bucurat de toate. Dar nu se poate spune cât de mare va fi durerea omului care, împotriva tuturor aşteptărilor, se vede chinuit, omul care a trăit pe pământ în sărăcie, ca să fie bogat pe lumea cealaltă, omul care a îndurat pe pământ toate nevoinţele fecioriei, ca să dănţuiască pe lumea cealaltă cu îngerii; nu se poate spune deci cât de mare va fi durerea acestuia când se va vedea deodată şi pe neaşteptate pedepsit din pricina faptelor pentru care nădăjduia să se bucure de nenumărate bunătăţi. Socotesc că va fi chinuit atât de conştiinţa lui, cât şi de foc, când va vedea că cei care au îndurat aceleaşi nevointe ca şi el trăiesc împreună cu Hristos, iar el este pedepsit cumplit pentru aceleaşi fapte pentru care ceilalţi se desfătează cu bunătăţi nespuse, când va vedea că el, care a trăit ca un sfânt, este chinuit mai mult decât desfrânaţii şi stricaţii.

5. Castitatea ereticilor e mai rea decât desfrânarea altora. Desfrânarea altora nedreptăţeşte şi face rău numai oamenilor; castitatea ereticilor însă se ia la luptă cu Dumnezeu, insultă covârşitoarea Lui înţelepciune. Astfel de curse întinde diavolul slujitorilor lui! Nu e ideea mea că fecioria ereticilor este curat o născocire a vicleniei diavolului. Ideea asta nu-i a mea, ci a lui Dumnezeu, Care cunoaşte toate gândurile diavolului. Ce spune El? Iată ce spune: “Duhul grăieşte lămurit că în vremurile cele de apoi vor cădea unii de la credinţă, luând aminte la duhurile cele înşelătoare şi la învăţăturile demonilor, ale celor care întru fărădelege grăiesc minciuni mincinoşi şi făţarnici înfieraţi în însuşi cugetul lor, care opresc de la căsătorie, îndepărtează de la mâncările pe care Dumnezeu le-a făcut ca să ne hrănim cu ele”(21).
21. ITim. 4, 1-3.

Mai poate fi fecioară aceea care a căzut din credinţă, aceea care ia aminte la duhurile cele înşelătoare, aceea care ascultă de draci, aceea care cinsteşte minciuna? Mai poate fi fecioară aceea a cărei conştiinţă îi este înfierată? O fecioară nu trebuie să fie curată numai la trup, ci şi la suflet, dacă vrea să primească pe Mirele cel Sfânt. Mai poate fi curată la suflet aceea al cărei suflet este însemnat cu fierul roşu? Dacă trebuie îndepărtată din cămara de nuntă a Mirelui toată grija cea lumească, deoarece nu-i cu putinţă să fii cu înfăţişare cuviincioasă când eşti cuprins de grija cea lumească, te întreb, mai poate fi păstrată frumuseţea fecioriei când, înlăuntrul sufletului, gânduri de necredinţă se plimbă în toată voia lor?

6. Rămâne, într-adevăr, neatins trupul fecioarei eretice, dar ce folos, dacă i se strică ce are mai bun în ea, dacă i se strică sufletul, gândurile sufletului! Ce folos că rămân în picioare zidurile curții bisericii, dar este dărâmată biserica! Ce folos că este curată sala tronului împărătesc, dar este pângărit tronul! Dar, mai bine spus, când sufletul este pângărit, nici trupul nu poate rămâne curat. Şi pe bună dreptate, căci hula şi cuvintele rele se nasc în suflet, dar nu rămân înlăuntrul lui; fiind rostite, pângăresc şi limba, şi urechile care le aud. Sunt ca otrăvurile care intră în stomac: rod stomacul mai cumplit decât un vierme, şi o dată cu stomacul distrug tot trupul. Fecioria constă în a avea sfânt şi trupul, şi sufletul. Mai poate fi numită fecioară, fecioara ereticilor, o dată ce este pângărită şi spurcată şi la suflet, şi la trup?

Mi s-ar putea spune:
- Fața fecioarelor ereticilor este palidă, mâinile şi picioarele uscate, îmbrăcămintea aspră şi de proastă calitate, privirea ochilor potolită.

- Ei şi? Ce folos, când privirea lăuntrică este obraznică şi îndrăzneață? Poate fi ceva mai obraznic şi mai îndrăzneț decât privirea aceea lăuntrică a sufletului, care convinge şi privirea ochilor trupului să socotească rele făpturile lui Dumnezeu? "Toată slava fiicei împăratului vine dinlăuntru", spune David(22).
22. Ps. 44, 15.

Fecioara ereticilor a călcat în picioare aceste cuvinte profetice; este înconjurată pe dinafară cu slava unei fecioare, dar pe dinăuntru este plină de necinste. Aceasta-i grozăvia, că față de oameni arată multă bunătate şi bună-cuviință, iar față de Dumnezeu, Creatorul ei, se poartă ca o nebună. Nu îndrăzneşte să se uite în fața omului - dacă mai sunt astfel de fecioare printre eretici -, dar se uită cu ochi neruşinați în fața Stăpânului oamenilor şi grăieşte cuvinte nelegiuite împotriva măreției lui Dumnezeu. Într-adevăr, fața lor e galbenă ca lemnul de merişor şi seamănă cu fața unui mort. Dar sunt vrednice de lacrimi şi de mult plânset nu numai pentru că-şi chinuiesc şi-şi istovesc în zadar trupurile lor cu postul şi cu fecioria, dar şi pentru că fac aceasta spre propria lor pierzare.

7. Îmbrăcămintea lor e aspră şi de proastă calitate? Fecioria însă nu stă în îmbrăcăminte şi în culoarea hainelor! Fecioria stă în trup şi în suflet! N-ar fi o prostie să numeşti pe cineva filosof după barbă şi păr, după bastonul de filosof ce-l are în mâini şi după mantia de filosof aruncată pe umeri, şi nu după purtările sale, după sufletul său? N-ar fi o prostie să numeşti pe cineva ostaş după hlamidă ;>i după centură, şi nu după vigoarea trupului şi după curajul său? Tot aşa şi cu fecioara, ri-ar fi, oare, o prostie să dăm cuiva iute şi degrabă numele de fecioară - nume atât de minunat ce depăşeşte tot ce-i omenesc - pentru că are părul neîngrijit şi fața mohorâtă, pentru că poartă haine cernite, fără a-i cerceta cu de-amănuntul sufletul, fără a cunoaşte bine starea sufletului ei? Pavel care a rânduit legile acestei mari nevointe, legile fecioriei, nu ne îngăduie să procedăm aşa. Pavel ne porunceşte să recunoaştem pe cei care intră în această luptă după credința lor, după sufletul lor, şi nu după haine. Pavel spune: "Oricine se luptă se înfrânează de la toate"(23) adică toate care vatămă sănătatea sufletului; iar în altă parte spune: "nimeni nu se încununează dacă nu se luptă după regulă"(24).
23. I Cor. 9, 25.
24. II Tim. 2, 5.

Ascultă-l iarăşi tot pe el grăind, dar, mai bine spus, prin el, pe Hristos, Care a rânduit lupta fecioriei: “Cinstită este nunta şi patul neîntinat”(25).
25. Evr. 13, 4.

8. Aş putea fi întrebat:
- Ce mă privesc pe mine aceste cuvinte, o dată ce eu nu mai vreau să ştiu de căsătorie?

- Această întrebare, nenorocite, această întrebare te-a pierdut, că socoteşti că n-ai nici o legătură cu învăţătura despre căsătorie. Din pricina asta dispreţuieşti fără margini căsătoria, din pricina asta batjocoreşti înţelepciunea lui Dumnezeu, din pricina asta defăimezi toată creaţia! Dacă este necurată nunta, apoi sunt necurate toate făpturile care se nasc prin căsătorie şi, prin urmare, sunteţi necurate şi voi, ca să nu spun că-i necurată însăşi firea omenească. Mai poate fi fecioară, oare, aceea care nu-i curată? Aţi născocit un al doilea, sau, mai bine spus, un al treilea chip de necurăţie, de pângărire. Voi, care fugiţi de căsătorie ca de ceva blestemat, prin însăşi fuga voastră aţi ajuns mai blestemate decât orice pe lume, pentru că aţi făcut fecioria să ajungă mai necurată decât desfrânarea. Alături de cine să vă pun? Alături de iudei? Dar ei nu vă primesc. Iudeii cinstesc nunta şi admiră creaţia lui Dumnezeşfe Alături de noi, ortodocşii? Dar voi înşivă nu voiţi să ascultaţi de cuvintele lui Hristos, grăite prin Pavel: “Cinstită este nunta şi patul neîntinat”. Nu-mi rămâne decât să vă pun alături de păgâni. Dar vă resping şi ei, căci sunteţi mai lipsite de credinţă chiar decât păgânii. Platon spune că Cel care a făcut întreaga lume este bun; mai spune apoi că binele nu pizmuieşte pe nimeni. Tu însă îl numeşti pe Dumnezeu rău şi creator de lucruri rele.

Nu te teme însă că n-am lângă cine să te pun! Am lângă cine. Alături de diavol şi de draci, care mărturisesc aceleaşi învăţături ca şi tine. Dar, mai bine spus, locul tău nu-i nici alături de diavol şi de draci! Să nu socoteşti că ei gândesc despre Dumnezeu şi despre creaţia Lui ce gândeşti tu, pentru că te-au convins să crezi astfel de nebunii. Dracii ştiu că şi Dumnezeu este bun. Ascultă-i cum strigă! Uneori spun: “Te ştim cine eşti! Sfântul lui Dumnezeu!”(26), iar alteori: “Aceşti oameni sunt robi ai Dumnezeului celui Preaînalt, care vă vestesc vouă calea mântuirii”(27). După aceste cuvinte mai puteţi vorbi despre feciorie? Vă mai puteţi lăuda cu fecioria? N-ar trebui, oare, să vă duceţi să vă plângeţi pe voi inşivă şi să jelifi din pricina nebuniei prin care diavolul, legându-vă ca pe nişte prinşi de război, v-a târât în focul iadului?
26. Marcu l, 24.
27. Fapte 16, 17.

Nu te-ai căsătorit? Dar nu pot din pricina aceasta să te numesc fecioară! Pe aceea o numesc fecioară, care poate să se căsătorească, dar nu se căsătoreşte. Când însă spui că este oprită căsătoria pentru că este rea, nu mai este voinţa ta care te face să nu te căsătoreşti, ci legea care te sileşte la aceasta! Pe perşi, când nu se căsătoresc cu propriile lor mame, îi admirăm, pe când pe romani, nu. Pentru ce? Pentru că la romani o astfel de căsătorie e o ruşine, iar la perşi este îngăduită căsătoria între fiu şi mamă. Pentru aceasta sunt de lăudat perşii care nu fac o astfel de căsătorie. Aşa trebuie judecată şi căsătoria lăsată de Dumnezeu. **Noi, ortodocşii, cu toţii avem dreptul şi putem să ne căsătorim; pentru aceea şi admirăm pe cei care nu se căsătoresc.** Voi, ereticii, însă, pentru că aţi azvârlit căsătoria în rândul lucrurilor rele, nu mai aveţi nici un drept la laude pentru fecioria voastră. Nu ţi-e sufletul curajos şi puternic când te abţii de la cele ce-ti sunt oprite. Nu eşti un om cu adevărat virtuos când nu săvârşeşti o faptă socotită rea de toată lumea.

Atunci eşti cu adevărat virtuos şi strălucit, când săvârşeşti o faptă bună, o faptă care nu acoperă de ruşine pe cei ce o săvârşesc, o faptă pe care dacă vrei să o faci şi o şi îndeplineşti, nu numai că te scapă de prostul nume al celor răi, ci te şi rânduieşte în ceata celor buni. După cum eunucii, nu mentă laudă pentru că trăiesc în feciorie şi pentru că nu se căsătoresc, tot astfel nici voi nu meritaţi nici o laudă. Pe eunuci o necesitate firească îi sileşte să trăiască în feciorie şi să nu se căsătorească; tot aşa şi pe voi vă sileşte la aceasta prejudecata unei conştiinţe rele. După cum tăierea unei părţi a trupului a lipsit pe eunuci de lauda fecioriei, tot astfel şi diavolul v-a tăiat gândurile cele bune şi firea v-a rămas întreagă şi v-a impus să nu vă căsătoriţi -prin aceasta vă măreşte şi nevoinţele şi vă lipseşte şi de cinstea de a va numi fecioare. Opreşti căsătoria? Tocmai pentru că spui că nu trebuie să te căsătoreşti, pentru că eşti silită să nu te căsătoreşti, pentru aceasta nu vei avea răsplata, ci pedeapsă şi chin.

9. Aş putea fi însă întrebat:

- Dar tu, ortodoxule, nu interzici căsătoria?

- Ferească Dumnezeu să ajung să grăiesc o astfel de nebunie ca tine!

- Cum? Nu sfătuieşti şi tu, nu îndemni şi tu pe oameni să nu se căsătorească?

- Da, asta o fac, pentru că sunt convins că fecioria este treapta superioară căsătoriei. Spunând aceasta nu osândesc căsătoria, n-o pun între faptele rele, dimpotrivă o preţuiesc nespus de mult. Căsătoria este un post al castităţii pentru cei care se folosesc de căsătorie cum trebuie. Căsătoria nu dă voie firii omeneşti să se sălbăticească. Căsătoria pune traiul legiuit între un bărbat şi o femeie ca un zid de apărare de care se sfărâmă toate valurile poftei, prin acest trai legiuit dobândim multă linişte şi o păstrăm. Sunt unii oameni care n-au nevoie de siguranţa dată de căsătorie; în locul ei, aceştia îşi potolesc înverşunarea prin posturi, privegheri, culcări pe pământ şi prin multe alte nevoinţe pustniceşti. Pe astfel de oameni ii sfătuiesc să nu se căsătorească, dar nu-i opresc să se căsătorească. Deosebirea între sfat şi oprire este tot atât de mare cât de mare este deosebirea între constrângere şi libera alegere. Cel ce sfătuieşte lasă celui care-l aude libertatea de a urma sau nu sfatul lui; cel care opreşte îi răpeşte această liberate. În afară de aceasta, când eu sfătuiesc pe cineva să nu căsătorească, nu spun că este rea căsătoria, nici nu osândesc pe cel ce nu se lasă convins. Tu însă huleşti căsătoria, spui că este rea; iei rolul de legiuitor, şi nu de sfătuitor, şi, ca atare, urăşti pe cei pe care nu-i convingi. Eu nu-i urăsc; **admir pe cei care se înscriu la această luptă a fecioriei, dar nu osândesc pe cei care rămân în afara luptei.** Atunci aş avea dreptul să osândesc pe cineva, când alunecă spre un rău recunoscut de toţi ca rău. **Dar n-am nici un drept să osândesc pe un om care se mulţumeşte cu un bine mai mic pentru că nu poate atinge un bine mai mare**; **el singur se lipseşte de lauda şi de admiraţia cuvenită celui care a îmbrăţişat binele cel mare, fecioria!** Cum poţi să-mi spui că opresc căsătoria, când nu osândesc pe cei căsătoriţi. Opresc desfrânarea, adulterul, dar nu căsătoria. Osândesc pe desfrânaţi, pe adulteri şi-i alung din sânul Bisericii; dar nu încetez de a lăuda pe cei căsătoriţi, dacă trăiesc cu înţelepciune.

Prin urmare, din concepţia noastră asupra căsătoriei rezultă două câştiguri: unul, că nu hulim creaţia lui Dumnezeu; al doilea, că nu înjosim fecioria, ci, dimpotrivă, o facem cu mult mai sfântă.

10. Cel care huleşte căsătoria răpeşte şi slava fecioriei. Cel care laudă căsătoria pune în lumină şi mai mult minunăția fecioriei şi o face mai strălucită. O faptă nu-i o faptă grozav de bună când bunătatea ei reiese din comparația cu o faptă rea; dar când o faptă este mai bună decât faptele recunoscute ca bune de toată lumea, atunci fapta aceea este bună prin excelență. Şi eu voi demonstra că fecioria este o astfel de faptă bună prin excelentă. După cum prin condamnarea căsătoriei se desființează şi laudele ce se cuvin fecioriei, tot astfel, prin cruțarea căsătoriei de hulă, se laudă mai mult fecioria decât căsătoria. Este la fel cu frumusețea trupurilor: nu spunem că unele trupuri sunt frumoase punându-le față în față cu trupurile schilodite, ci cu cele întregi, care n-au nici un cusur. **Căsătoria este bună; şi tocmai pentru aceasta e minunată fecioria, pentru că e mai bună decât ce este bun şi este cu atât mai bună cu cât este mai bun căpitanul unei corăbii decât corăbierii, generalul, decât soldații.** Dar după cum, dacă omori vâslaşii unei corăbii, scufunzi corabia, iar dacă îndepărtezi de pe câmpul de luptă pe soldați, dai legat pe general în mâinile duşmanilor, tot astfel şi aici, dacă alungi căsătoria din rangul ei de vrednicie, ai desființat şi slava fecioriei şi ai coborât-o în rândul celor mai mari păcate. Bun lucru este fecioria; sunt de acord şi eu. E mai bună decât căsătoria; mărturisesc şi asta. Dacă vrei, pot adăuga că este cu atât mai bună decât căsătoria pe cât este mai bun cerul decât pământul, îngerii, decât oamenii. Pot merge încă şi mai departe şi să spun ceva mai mult, anume că **fecioria este superioară şi stării îngereşti, îngerii într-adevăr nu se însoară, nici nu se mărită(28), dar nu sunt alcătuiți din trup şi sânge, nu locuiesc pe pământ, nu țin piept unei mulțimi de patimi, n-au nevoie de mâncare şi băutură; nu-i pot încânta şi moleşi cântecele plăcute, nu-i poate atrage frumusețea oamenilor, nu-i poate vrăji nimic.** Cum este cerul de curat într-o amiază liniştită, netulburată de nici un nor, tot aşa sunt şi îngerii; nu-i tulbură nici o dorință; de aceea e şi firesc să rămână necontenit luminați şi strălucitori.
28. Matei 22, 30.

11. Oamenii, deşi inferiori prin firea lor fericiților îngeri, îşi dau toate silințele şi stăruie după puterea râvnei lor să-i egaleze pe îngeri.

- Cum îi pot egala?

- Îngerii nu se însoară, nici nu se mărită.29 Fecioara face la fel. Îngerii stau necontenit înaintea lui Dumnezeu şi slujesc lui Dumnezeu.30 Fecioara face la fel. Din pricina aceasta Pavel a scutit pe fecioare de orice grijă lumească31, pentru a fi sârguitoare şi cu mintea totdeauna la Dumnezeu. E drept, nu pot încă să se înalțe ca îngerii la ceruri, fiind legate prin trup de pământ; au însă o mare mângâiere, căci primesc pe însuşi Stăpânul cerurilor, dacă sunt sfinte şi cu trupul, şi cu duhul.
29. Matei 22, 30.
30. Evr. l, 14.
31. I Cor. 7, 34.

Ai văzut vrednicia şi frumusețea fecioriei? Ai văzut că face pe cei trăitori pe pământ să ducă aceeaşi viață ca şi locuitorii cerului? Sunt îmbrăcați cu trup, dar nu rămân mai prejos de puterile cele fără de trup. Sunt oameni, dar au aceeaşi râvnă ca şi îngerii.

Aşa ceva nu puteți îndeplini voi, ereticii! Voi, care pângăriți un lucru atât de măreț, voi, care huliți pe Stăpânul, voi, care-L numiți rău. Pe voi vă aşteaptă osânda robului celui viclean32, pe

când pe fecioarele Bisericii le vor întâmpina multe şi mari bunătăţi, care depăşesc puterea de înţelegere a ochiului, a auzului şi a minţii omeneşti33.
32. Matei 25, 24-30.
33. I Cor. 2, 9.

Din pricina aceasta nu mă mai adresez ereticilor - le sunt destul cele spuse - ci voi vorbi de acum înainte fiilor Bisericii.

12. De unde este bine să-mi încep vorbirea? Chiar de la cuvintele Domnului, rostite prin fericitul Pavel. Sfaturile lui Pavel trebuie socotite drept sfaturi ale lui Hristos.

Când Pavel spune: “Celor căsătoriţi le poruncesc, nu eu, ci Domnul”34, şi: “Celorlalţi le spun eu, nu Domnul”35, nu spune aceste cuvinte cu gândul de a arăta că altele sunt gândurile lui, şi altele gândurile Domnului.
34. I Cor. 7, 10.
35. I Cor. 7, 12.

Ar putea oare rosti sau gândi altceva decât ce gândeşte Hristos, mai cu seamă când dă legi de conduită în viaţă, Pavel, în care grăia Hristos36, Pavel, care nu voia să trăiască el, pentru a trăi Hristos într-însul37, el, care punea şi împărăţia cerurilor, şi viaţa, şi îngerii, şi puterile, şi altă zidire şi, în general, totul în urma dragostei sale pentru Hristos38?
36. II Cor. 13, 3.

Dar ce sens au cuvintele: “eu” şi “nu eu”? Unele legi şi învăţături ni le-a dat însuşi Hristos; pe altele, ni le-a dat prin apostoli. Ascultă că însuşi Hristos spune că nu ne-a dat El însuşi toate legile şi învăţăturile! **“Multe încă am a vă spune, dar nu le puteţi purta”**39. Hristos a legiuit, mai înainte, încă pe când era pe pământ, ca femeia să nu se despartă de bărbat40. Din această pricină şi Pavel spune: “Celor căsătoriţi le poruncesc, nu eu, ci Domnul”. Femeia să nu se despartă de bărbat, iar de se va despărţi, să nu se mărite, sau să se împace cu bărbatul său; şi bărbatul să nu-şi lase femeia (1Cor. 7, 10-11). Dar, despre cei care aveau soţii necredincioase, Hristos n-a spus nimic cu gura Sa, ci a legiuit raporturile dintre ei punând în mişcare sufletul lui Pavel. Pentru aceasta Pavel spune: “Iar celorlalţi le spun eu, nu Domnul: De are vreun frate femeie necredincioasă şi ea va voi să stea cu e/ să nu o lase; şi femeia, de are bărbat necredincios şi acela va voi să stea cu ea, să nu-l lase. Pentru că bărbatul necredincios se sfinţeşte prin femeia credincioasă, iar femeia necredincioasă se sfinţeşte prin bărbatul credincios”40bis.
37. Gal. 2, 20; Filip. 1, 20.
38. Rom. 8, 38-39.
39. loan 16, 12.
40. Matei, 19, 9.
40 bis. I Cor. 7, 12-14.

Prin cuvintele: “Nu Domnul, ci eu”, Pavel n-a vrut să arate că spusele sale sunt omeneşti - pot fi ele, oare? - a vrut să spună numai că porunca aceasta n-a dat-o Hristos pe când era cu ucenicii Săi, ci o dă acum, prin el. După cum cuvintele “Domnul, nu eu” nu sunt potrivnice poruncii lui Hristos, tot astfel şi cuvintele: “Eu, nu Domnul” nu înseamnă că-şi exprimă gândul său propriu, independent de voinţa lui Dumnezeu, ci arată atâta numai, că Hristos dă acum prin el această

poruncă. Mai departe, când vorbeşte despre văduve, Pavel spune: “Dar mai fericită este văduva dacă rămâne aşa, după părerea mea”41. Dar pentru ca nu cumva la auzul cuvintelor “după părerea mea” să socoteşti că exprimă un gând omenesc, a curmat orice bănuială adăugând: “Mi se pare că şi eu am Duhul lui Dumnezeu”42. Prin urmare, după cum atunci când exprimă gândurile Duhului lui Dumnezeu spune că este părerea lui - şi pentru aceasta noi socotim spusele sale o hotărâre omenească -, tot astfel şi când spune: “Eu spun, nu Domnul” să nu socoteşti, bazându-te pe cuvintele lui, că Pavel exprimă prin aceste cuvinte propriile sale idei. Pavel avea în el pe Hristos şi prin el vorbea Hristos: ca atare, n-ar fi îndrăznit să dea, ca într-o sentință, o învățătură atât de mare, dacă n-ar fi primit din gura lui Hristos această lege dată nouă. Cineva ar fi putut să-i spună lui Pavel:

- Nu mai pot, eu, un credincios, să trăiesc cu o soție necredincioasă, eu, curatul, cu o blestemată. Mai înainte însă mi-ai spus că sfaturile ce mi le dai43 le spui tu, nu Domnul. De unde pot fi sigur, pe ce mă pot întemeia că nu voi greşi de voi urma spusele tale, o dată ce tu însuți spui că sunt ale tale, şi nu ale lui Hristos?
41. I Cor. 7, 40.
42. I Cor. 7, 40.
43. I Cor. 7, 12-17.

Unei astfel de întrebări Pavel i-ar fi răspuns:

- N-avea nici o teamă! Tocmai pentru aceasta am spus că am pe Hristos care vorbeşte în mine, tocmai pentru aceasta am spus: “mi se pare că şi eu am Duhul lui Dumnezeu”, pentru ca să nu bănuieşti nimic omenesc în cuvintele mele. Dacă n-ar fi aşa, n-aş da atâta putere cuvintelor mele. “Gândurile oamenilor sunt şovăielnice şi cu greşeală cugetele lor”44.
44. Înț. Sol. 9, 14.

Biserica din întreaga lume. Biserica, care păzeşte cu toată grija aceste învățături, arată puterea şi autoritatea legiuirii lui Pavel. Biserica n-ar fi păzit aceste învățături dacă n-ar fi fost pe deplin convinsă că spusele lui Pavel sunt poruncile lui Hristos.

Ce spune, deci, Pavel sub insuflarea Domnului?

“Despre cele ce mi-ați scris, bine este pentru om să nu se atingă de femeie”45.
45. I Cor. 7, 1.

Aceste cuvinte ne arată că până atunci corintenii nu primiseră de la dascălul lor nici un sfat despre feciorie, iar în al doilea rând ne arată că din propria lor inițiativă corintenii îl întrebaseră despre feciorie pe Pavel. **Inițiativa corintenilor dovedeşte creşterea harului lui Dumnezeu printre ei.** Într-adevăr, corintenii n-aveau de unde şti despre feciorie. **Vechiul Testament nu vorbea despre feciorie**. Piu numai iudeii de rând, dar nici levifii, şi nici arhiereii, şi nici chiar marele arhiereu nu se interesau de altceva decât de căsătorie. De feciorie, nici vorbă!

13. Dar cum au ajuns corintenii să pună o astfel de întrebare lui Pavel? Corintenii şi-au dat seama că au nevoie de o virtute mai mare, de vreme ce fuseseră învredniciți de daruri mai mari.

Merită să cercetăm pentru ce Pavel nu le-a dat el acest sfat mai înainte de a-i fi fost cerut. Se înțelege de la sine doar că, dacă corintenii l-ar fi auzit pe Pavel vorbindu-le despre feciorie, nu i-ar mai fi scris şi nici nu l-ar mai fi întrebat.

Marea înțelepciune a lui Pavel se poate vedea şi din felul cum a lucrat în cazul de față. Intenționat şi cu un scop bine determinat nu le-a vorbit Pavel despre o virtute atât de mare cum este fecioria. Aştepta ca ei înşişi să ajungă să aibă această dorință, să dobândească prin ei înşişi o oarecare idee despre feciorie. Aştepta ca sufletele lor să se familiarizeze cu fecioria, pentru a putea semăna cu folos în sufletele lor sfaturile lui despre feciorie. Sfaturile sunt primite cu foarte multă uşurință de ascultători atunci când aceştia sunt familiarizați cu obiectul sfaturilor pe care vrei să li le dai. Întrebat deci de ei, Pavel le arată măreția şi majestatea fecioriei.

Dar dacă corintenii nu l-ar fi întrebat despre feciorie, Pavel n-ar mai fi aşteptat dorința lor, ci, luându-le-o înainte, le-ar fi vorbit el; nu le-ar fi impus fecioria ca lege, nici ca poruncă, ci ca sfat şi îndemn. Pavel însă n-a vrut să fie el inițiatorul unui asemenea sfat, deoarece ştia că fecioria are nevoie de multe sudori, de multă nevoință.

Şi aici Pavel a imitat pe Stăpânul nostru obştesc. Mântuitorul a vorbit despre feciorie atunci când l-au întrebat ucenicii. Ucenicii au spus: “Dacă aşa este pricina omului cu femeia, îi este mai de folos să nu se însoare”46, iar Hristos a răspuns: “Sunt oameni care s-au făcut pe ei înşişi fameni pentru împărăția cerurilor”47.
46. Matei 19, 10.
47. Matei 19, 12.

Când o faptă ce trebuie săvârşită este deosebit de mare şi nu poți obliga pe nimeni, prin constrângerea unei porunci, să o îndeplinească, trebuie să aştepți ca să-şi exprime dorința cei care vor să o facă; iar pentru a le deştepta râvna, trebuie să pregăteşti voința şi dorința lor în alt chip, fără a da naştere la bănuieli.

Aşa a făcut şi Hristos. n-a deşteptat în sufletul apostolilor dorința de feciorie vorbindu-le despre feciorie; dimpotrivă, le-a vorbit numai despre căsătorie şi le-a arătat greutățile căsătoriei. Şi şi-a oprit aici cuvântul său. Hristos a lucrat cu atâta înțelepciune, încât apostolii, care nu auziseră din gura lui Hristos nici un cuvânt despre necăsătorie, spun ei înşişi că “este mai de folos omului să nu se mai însoare”48.

Tot pentru acest motiv şi Pavel, imitatorul lui Hristos, spunea: “Despre cele ce mi-ați scris, bine este pentru om ca să nu se atingă de femeie”.

Prin aceste cuvinte Pavel pare a se scuza şi a spune: nu îndrăzneam să vă urc pe o culme atât de înaltă, din pricină că fecioria este un lucru foarte greu de îndeplinit. Dar pentru că voi mi-ați scris din propria voastră inițiativă, îmi iau îndrăzneala să vă sfătuiesc.

Pentru care pricină Pavel n-a adăugat niciodată cuvintele “despre cele ce mi-ați scris” în alte răspunsuri date corintenilor la multele lor întrebări?

Pentru următoarea pricină: Pavel aminteşte de cele scrise de ei, de întrebările puse lui, pentru ca sfatul său să nu supere pe nimeni.

Chiar după ce corintenii i-au dat prilejul de a vorbi despre feciorie, Pavel nu-i sfătuieşte cu asprime, ci cu multă bunăvoință. Şi aici imită pe Hristos. Şi Hristos, după ce a spus tot ce avea de spus despre feciorie, a adăugat: "Cel care poate să o primească, să o primească"49. Pavel ce spune? "Despre cele ce mi-ați scris, bine este pentru om să nu se atingă de femeie"50.
48. I Cor. 7, 7.
49. Matei 19, 12.
50. I Cor. 7, 1.

14. Dar aş putea fi întrebat:

- Dacă nu e bine pentru om să se atingă de femeie, pentru ce a mai lăsat Dumnezeu căsătoria? Ce trebuință mai avem de femei, dacă nu ne sunt de folos nici pentru căsătorie, nici pentru naşterea de copii? Cine va împiedica pieirea întregului neam omenesc, dacă moartea paşte şi taie în fiecare zi pe cei din viață, şi nu se mai pot ridica alții în locul celor căzuți? Dacă toți am îmbrățişa acest bine, fecioria, dacă nu ne-am mai atinge de femei, toate se vor prăbuşi: oraşe, case şi ogoare, meserii şi arte, plante şi animale. După cum atunci când cade generalul pe câmpul de bătălie, se strică toată buna rânduială a trupei, tot astfel, dacă dispare, datorită desființării căsătoriei, omul, împăratul tuturor celor de pe pământ, nu va mai rămâne în picioare şi în bună rânduială nimic din tot ce se vede pe pământ. Prin urmare, acest sfat bun al tău va umple lumea de nenumărate nenorociri.

Dacă aceste cuvinte ar fi rostite numai de duşmanii creştinismului şi de necredincioşi, nici n-aş ține seamă de ele. Sunt însă mulți oameni care în aparență aparțin Bisericii şi care rostesc aceleaşi cuvinte; din pricina slăbiciunii voinței au părăsit sudorile şi ostenelile pentru păzirea fecioriei; osândesc fecioria, declară că e de prisos, cu intenția de a-şi acoperi propria lor trândăvie, pentru a părea în ochii lumii că nu îndepărtează de la ei aceste nevoințe din pricina nepăsării lor, ci din pricina unei drepte judecăți.

Să lăsăm deci la o parte pe duşmanii declarați ai creştinismului - căci "omul firesc nu primeşte pe cele ale Duhului, căci sunt nebunie pentru el" (51) - şi să-i învățăm pe cei care în aparentă sunt alături de noi două lucruri: întâi, că fecioria nu este de prisos, ci, dimpotrivă, este foarte folositoare şi foarte necesară; al doilea, că învinuirea ce-o aduc fecioriei este spre paguba lor şi aduce pe capetele lor tot atâta primejdie câtă răsplată şi laudă aduce celor ce trăiesc în feciorie.

După ce a fost creată toată lumea aceasta (52) şi au fost pregătite toate cele ce trebuiau pentru tihna şi folosul nostru, Dumnezeu a făcut şi pe om (53), pentru care a creat şi lumea.
51. I Cor. 2, 14.
52. Fac. 1. 1-25.
53. Fac. l, 26-31; 2, 7.

După ce omul a fost plăsmuit, a rămas în rai (54). Nici n-a fost vorba de căsătorie. Omul avea nevoie de un ajutor, şi i s-a dat (55). Nici după ce i s-a dat omului un ajutor nu părea necesară căsătoria. De fapt, nici nu exista căsătoria; Adam şi Eva trăiau fără căsătorie.

Trăiau în rai ca în cer şi se desfătau de prietenia Iui Dumnezeu. Erau izgonite din sufletul lor dorința de împreunare, zămislirea, durerile naşterii, naşterea de copii, orice fel de stricăciune. Ca un curs de apă limpede izvorâtă dintr-un izvor curat era viata lor în rai, împodobită cu fecioria. Tot pământul, pe vremea aceea, era lipsit de oameni. Era, prin urmare, aceeaşi situație de care se tem acum aceşti purtători de grijă ai neamului omenesc, care se îngrijesc cu deosebită râvnă de treburile altora, dar nu suferă nicidecum să se gândească Ia ale lor; tremură de teama ca nu cumva să piară tot neamul omenesc din pricina fecioriei, dar le pasă tot atât de puțin de pierderea propriului lor suflet ca şi de sufletul altuia; şi fac aceasta ştiind bine că au să fie chemați să dea socoteală amănunțită de sufletul lor, chiar pentru cele mai mici greşeli, pe când pentru împuținarea omenilor de pe pământ nu-i va trage nimeni la răspundere. Pe vremea lui Adam şi Eva, pe când erau în rai şi trăiau în feciorie, nu erau oraşe, arte, meserii, nici case - căci de ele ne doare cumplit inima! -; pe atunci nu existau toate acestea şi, totuşi, lipsa lor n-a împiedicat, nici n-a curmat existența acelei fericite vieți, cu mult mai bune decât cea dusă de noi acum. Dar Adam şi Eva n-au ascultat de porunca lui Dumnezeu (56); din pricina aceasta au ajuns pământ şi cenuşă. Au pierdut o dată cu traiul acela fericit şi fecioria; o dată cu Dumnezeu a plecat de la ei şi fecioria, i-a părăsit şi ea.

54. Fac. 2, 8.
55. Fac. 2, 18; 21-25.
56. Fac. 3, 1-7.

Atâta vreme cât nu fuseseră biruiți de diavol, atâta vreme îl cinsteau pe Dumnezeu, Stăpânul lor, a rămas cu ei şi fecioria, împodobindu-i mai mult decât împodobesc hainele cele de aur şi diadema pe împărați. Când au ajuns Insă în robia diavolului, au fost dezbrăcați de această haină împărătească, li s-a luat podoaba cea cerească; au venit peste ei stricăciunea morții, blestemul, durerea şi o viață grea şi chinuită. O dată cu acestea a apărut în viața omului şi căsătoria, acest veşmânt muritor, această haină de rob. "Cel însurat spune Pavel, se îngrijeşte de cele ale lumii" (57). Ai văzut de unde-şi are început căsătoria? Ai văzut din ce pricină a ajuns necesară? Din pricina călcării poruncii, din pricina blestemului, din pricina morții. Unde e moarte, acolo e şi căsătorie; dacă nu există moarte, nu urmează nici căsătorie. Fecioria nu are aceste urmări; e totdeauna folositoare, totdeauna bună, totdeauna fericită; şi înainte de moarte, şi după moarte; şi înainte de a exista pe lume căsătorie, şi după ce a venit pe lume căsătoria.
57. I Cor. 7, 33.

- Spune-mi, te rog, Adam a fost născut prin căsătorie? Eva a fost născută prin durerile de naştere ale unei alte femei? Nu poți să-mi spui! Atunci pentru ce tremuri, pentru ce te temi degeaba că va dispărea neamul omenesc, dacă dispare căsătoria? Milioane de milioane de îngeri slujesc lui Dumnezeu, mii de mii de arhangheli stau înaintea Lui; şi nici unul dintre ei nu există datorită căsătoriei, naşterilor, durerilor naşterii şi zămislirii. Prin urmare, **Dumnezeu ar fi înmulțit cu atât mai mult pe oameni, fără să fi fost nevoie de căsătorie, aşa cum a făcut şi pe cei dintâi oameni, din care se trag toți oamenii.**

15. În vremea noastră chiar, nu puterea căsătoriei menține neamul omenesc, ci cuvântul Domnului spus la început: "Creşteți şi vă înmulțiți şi umpleți pământul"(58).
58. Fac. 1, 28.

Spune-mi, te rog, i-a fost de vreun folos lui Avraam căsătoria pentru naşterea de copii? Nu! A fost căsătorit atât amar de ani, şi la urmă a strigat către Dumnezeu: "Ce vei face cu mine. Stăpâne, Doamne? Iată, mor şi n-am copii!" (59). După cum atunci, cu Avraam, Dumnezeu a făcut ca nişte trupuri moarte să ajungă rădăcina şi pricina naşterii unui popor atât de numeros ca poporul evreu, tot astfel şi la începutul lumii, Dumnezeu ar fi găsit o cale prin care să se înmulţească neamul omenesc, dacă Adam şi Eva ar fi ascultat de poruncile Lui şi nu i-ar fi biruit dorinţa de a mânca din pomul cunoştinţei binelui şi răului. Când nu vrea Dumnezeu, căsătoria nu poate înmulţi numărul existent al oamenilor, dar nici fecioria nu poate împuţina numărul lor când Dumnezeu voieşte ca numărul oamenilor să fie mare.
59. Fac. 15, 2.

Mi s-ar putea însă obiecta:

- Dar a fost voinţa lui Dumnezeu ca să ne înmulţim prin căsătorie, tocmai din pricina noastră şi a neascultării noastre.

- Pentru ce n-a existat căsătoria înainte de înşelăciunea omului? Pentru ce n-a trăit Adam cu Eva în rai? Pentru ce n-au existat durerile naşterii înainte de blestem? Pentru ce? Pentru că toate acesteau erau pe atunci de prisos; au ajuns în urmă de neapărată trebuinţă din pricina slăbiciunii noastre. Şi nu numai ele, ci şi toate celelalte: oraşele, artele, meseriile, hainele şi tot roiul de nevoi. Pe toate acestea le-a târât moartea cu ea, când a intrat în lume. Nu prefera deci în locul fecioriei căsătoria, îngăduită de Dumnezeu din pricina slăbiciunii tale, nici nu le pune pe picior de egalitate! Dacă ai judeca aşa, ar trebui să speri că este mai bine să ai două femei decât să te mulţumeşti cu una, deoarece legea lui Moise îngăduie să ţii două femei (60).
60. Deut 21, 15.

Mai mult, urmând acestui chip de gândire, ar trebui să preferi bogăţia în locul sărăciei de bunăvoie, chefurile şi mesele bogate, în locul unei mese cumpătate, răzbunarea, în locul răbdării cu a nedreptăţilor.

16. - Dar, atunci, le osândeşti pe toate acestea? - Nu le osândesc deloc! Dumnezeu le-a îngăduit şi au fost de folos la timpul lor. Afirm însă că sunt lucruri de puţină însemnătate, mai degrabă fapte de copii decât de oameni mari. Hristos, voind să ne facă desăvârşiţi, a poruncit să le lepădăm pe toate acestea, ca pe nişte haine de copil, care nu sunt în stare să îmbrace pe un om desăvârşit nici să împodobească vârsta omului duhovnicesc dorit de Hristos. Hristos a poruncit să îmbrace nişte haine mai frumoase şi superioare celorlalte; a poruncit să nu dăm alte legiuiri decât cele date de El, ci să urmăm cu străşnicie legile Lui. Legile date de Hristos sunt superioare într-adevăr legilor lui Moise; dar scopul legiuitorului este acelaşi. Care este scopul? Să curme răutatea din sufletul nostru şi să ne ridice spre o virtute desăvârşită. Dacă Dumnezeu, în urmărirea acestui scop, n-ar fi dat legi mai bune decât cele de mai înainte, ci ar fi lăsat mereu aceleaşi legi şi n-ar fi căutat să ne izbăvească de josnicia în care eram, ar fi însemnat că El este în contradicţie cu Sine Însuşi. După cum dacă, la început, când neamul omenesc se găsea în vârsta copilăriei sale, Dumnezeu ar fi legiuit această vieţuire superioară, oamenii n-ar fi dus nici viaţă pe măsura vârstei lor, ba, dimpotrivă, şi-ar fi pierdut propria lor mântuire din pricina vieţuirii superioare ce le-ar fi fost impusă, tot astfel, dacă, după trecerea epocii copilăriei omenirii, după ce lumea a fost călăuzită de lege, dacă atunci când timpul cerea filosofia cerească a Evangheliei,

Dumnezeu ar fi lăsat să rămână în picioare tot legiuirea de pe timpul copilăriei omenirii, n-am mai fi avut nici un folos de pe urma întrupării lui Hristos, pentru că nu ne-ar fi adus desăvârşirea în vederea căreia El S-a întrupat.

17. Dumnezeu S-a purtat cu omenirea cum se poartă păsările cu puii lor. Când mama le aduce de mâncare îi face să iasă din cuib; dacă vede că puii ei sunt plăpânzi, că nu se pot ține pe picioare şi mai au încă nevoie să stea în cuib, îi lasă înlăuntru mai multe zile; nu face asta cu gândul de a-i lăsa pe vecie în cuib, ci ca să li se întărească bine aripile, să se înzdrăvenească, spre a-şi putea lua zborul fără vreo primejdie. Aşa a făcut şi Dumnezeu cu noi. Dintru început ne-a atras spre cer şi ne-a arătat calea care duce acolo; Dumnezeu ştia, ştia foarte bine că nu vom avea destulă putere să ne luăm zborul spre cer; a vrut însă să ne arate că prăbuşirea noastră se datoreşte propriei noastre slăbiciuni, şi nu voinței Lui. După ce ne-a făcut această dovadă, ne-a lăsat multă vreme, ca într-un cuib, în lumea aceasta, ne-a lăsat să ne căsătorim. Dar după ce ne-au crescut aripile virtuții în această mare scurgere de vreme, a venit Domnul, ne-a scos cu binişorul şi încetul cu încetul din locuința aceasta de aici şi ne-a învățat să zburăm spre înălțime.

Oamenii care sunt şi acum mai trândavi, oamenii care dorm adânc, stau încă cu plăcere în cuib, lipiți de lucrurile din lumea aceasta; dar cei cu adevărat viteji, îndrăgostiți de lumină, părăsesc cuibul cu uşurință, zboară spre înălțime, aung în ceruri, părăsind toate cele de pe pământ: nunta, averile, grijile, într-un cuvânt toate cele câte de obicei ne atrag spre pământ.

Să nu socotim, deci, îngăduința dată la început omenirii de a se căsători drept o necesitate şi pentru vremurile de mai târziu, necesitate care ne împiedică de a trăi necăsătoriți. Hristos doreşte îndepărtarea noastră de căsătorie. Ascultă ce spune: "Cel care poate să o primească, să o primească"61.
61. Matei 19, 12.

Nu te minuna dacă Dumnezeu n-a poruncit asta de la început! Nici doctorii nu prescriu aceeaşi dietă bolnavilor tot timpul cât stau la pat; când au febră mare, le interzic mâncărurile grele; dar când le-a scăzut febra şi i-a lăsat slăbiciunea trupului, le îngăduie să mănânce mâncăruri obişnuite în locul mâncărurilor acelora neplăcute. După cum în trup lupta elementelor care alcătuiesc trupul *62. Fac. 1, 28.*

Timpul cerea ca Dumnezeu să dea o astfel de poruncă; pe vremea aceea trupul omenesc era cuprins de nebunie, nu putea suporta furia patimilor şi nici nu avea în tulburarea aceea un alt liman decât căsătoria, în care să se refugieze omul. Ce poruncă trebuia să-i dea Dumnezeu? Trebuia să-i poruncească să trăiască în înfrânare, în feciorie? Dar o astfel de poruncă ar fi făcut şi mai mare căderea mai puternică flacăra. Singura hrană potrivită pruncilor este laptele; dacă nu le-ai da această hrană şi i-ai sili să mănânce mâncărurile oamenilor în vârstă, apoi n-ai face altceva decât să-i omori. Tot atât de mare rău pricinuieşti chiar când dai hrana la timp nepotrivit. Pentru această pricină n-a fost dată de la început fecioria. Mai bine spus însă, ***fecioria a fost dată de la început şi este mai veche decât căsătoria****. Pentru această pricină, deci, a intrat mai târziu pe lume căsătoria şi a fost socotită ca ceva necesar. Dacă Adam ar fi ascultat de porunca lui Dumnezeu, n-ar mai fi fost nevoie de căsătorie.*

- *Dar cum s-ar mai fi înmulțit oamenii, cum ar mai fi ajuns atât de numeroşi?*

- Te întreb şi eu din nou, pentru că teama aceasta te tulbură stăruitor: Cum au venit pe lume Adam şi Eva? Prin căsătorie?

- Ce vrei să spui? Toți oamenii aveau să vină pe pământ aşa cum au venit primii oameni?

- Nu pot să spun dacă aşa sau în alt chip. Răspunsul la întrebarea aceasta e următorul: Dumnezeu n-avea nevoie de căsătorie ca să se înmulțească oamenii pe pământ.

18. Potopul de pe timpul lui Noe, care a făcut să dispară de pe fața pământului oameni şi animale şi, într-un cuvânt, toate viețuitoarele (63), ne-a dovedit că păcatul, împreunările ruşinoase, şi nu fecioria, au dus la pieirea neamului omenesc. Pustiirea aceea grozavă n-ar fi venit peste oameni dacă fiii lui Dumnezeu ar fi pus frâu poftelor lor ruşinoase, dacă ar fi păzit fecioria şi dacă nu s-ar fi uitat cu priviri pofticioase la fiicele oamenilor (64). Să nu-ți închipui însă că spun că din pricină că se căsătoreau oamenii a venit peste ei nenorocirea aceea. Nu spun aceasta; deocamdată spun atât, că a pierit şi a dispărut atunci neamul omenesc din pricina păcatului, şi nu din pricina fecioriei. ***Păcatul duce la desființarea neamului omenesc, nu fecioria****.*

63. Fac. 7, 17-23.

64. Fac. 6, 1-5.

19. Într-adevăr, căsătoria a fost lăsată de Dumnezeu pentru naşterea de copii. Dar a fost lăsată de Dumnezeu şi pentru o altă pricină, cu mult mai mare, anume ca să stingă aprinderile firii noastre. Martor îmi este Pavel care spune: "iar din cauza desfrânării, fiecare să-şi aibă femeia sa" 65. Prin urmare, căsătoria n-a fost lăsată pentru naşterea de fii. Mai mult: Pavel porunceşte credincioşilor să se căsătorească, dar nu cu scopul principal de a da naştere la copii.

- Atunci pentru ce să se căsătorească?

- "Ca să nu vă ispitească Satana66¸ răspunde Pavel. Mai departe, Pavel nu le spune credincioşilor: Dacă doresc să aibă copii, să se căsătorească!

- Dar ce le spune?

- Le spune: "Dar dacă nu se pot înfrâna, să se căsătorească!"67

65. I Cor. 7, 2.

66. I Cor. 7, 5.

67. I Cor. 7, 9.

La început, după cum am spus mai sus, căsătoria avea ceste două pricini: naşterea de copii şi potolirea poftelor. În urmă însă, ***după ce s-au umplut de oameni pământul, marea şi toată lumea, căsătoria nu mai are decât o pricină pentru a exista: îndepărtarea desfrâului şi a desfrânării****. Căsătoria este de mare folos pentru cei care şi acum, după predicarea Evangheliei, se tăvălesc în mocirla patimilor, pentru cei care doresc să ducă o viață asemănătoare porcilor, pentru cei care nu se pot stăpâni de a-şi strica trupul şi sufletul în locaşurile de desfrâu. Pentru*

aceştia, deci, căsătoria este de mare folos, căci îi scapă de necurăție, îi scapă de umblatul din femeie în femeie şi le dă putința să trăiască în sfințenie şi castitate.

Dar până când mă voi lupta cu umbrele? Chiar voi, care-mi faceți aceste obiecții, sunteți convinşi tot atât de bine ca şi mine de superioritatea fecioriei. Obiecțiile voastre nu sunt decât scuze şi pretexte ca să vă acoperiți neînfrânarea voastră.

20. Dar chiar dacă o astfel de mărturisire v-ar pune în primejdia de a vă descoperi neînfrânarea voastră, totuşi ar trebui să terminați o dată cu hulirea fecioriei. Omul care se împotriveşte faptelor bune prin atitudinea lui falsă şi nedreaptă, pe lângă aceea că-şi vatămă propria-i persoană mai face cunoscut şi altora sufletul său rău şi stricat. Prin urmare, dacă nu pentru altă pricină, cel puțin pentru a nu vă crea un nume atât de prost, ar trebui să vă înfrânați limba. Aduceți-vă aminte că omul care admiră pe cei ce au ieşit biruitori în cele mai grele lupte, este scuzat de toți dacă el însuşi nu poate să ajungă la înălțimea lor, pe când omul care bârfeşte faptele vrednice de laude şi de cununi, pentru că el nu le poate dobândi, pe bună dreptate este urât de toți ca duşman şi vrăjmaş al virtuții, ca unul ce a ajuns mai nenorocit decât un nebun. Cei care nu ştiu ce fac, nici nu suferă pe deplin conştienți cele ce Ie pătimesc. Din pricina aceasta nebunii nu numai că nu sunt pedepsiți când ofensează pe înalții demnitari ai statului, ba, dimpotrivă, mai sunt şi compătimiți de cei ofensați. Dar dacă un altul, deplin conştient, ar aduce ofensele pricinuite de ceilalți în chip inconştient, atunci pe bună dreptate toată lumea ar fi de acord că unul ca acesta merită să fie pedepsit ca duşman al oamenilor.

21. Ar trebui, dar, după cum am spus, să încetați cu hulirea fecioriei pentru motivele arătate mai sus, chiar dacă o astfel de hulă nu v-ar pune în primejdia de a vă descoperi neînfrânarea voastră. Dar şi primejdia care vă amenință este într-adevăr mare. Va fi pedepsit nu numai "cel care şade împotriva fratelui său şi cleveteşte şi sminteşte pe fiul maicii sale"(68), ci şi cel care huleşte faptele hotărâte ca bune de Dumnezeu. Ascultă ce spune un alt profet, care vorbeşte despre acelaşi lucru! "Vai de cel ce spune că răul este bine şi binele, rău; de cel care face din lumină, întuneric, şi din întuneric, lumină; de cel care face din dulce, amar, şi din amar, dulce"(69). Ce este mai plăcut, mai frumos, mai strălucitor decât fecioria? Străluceşte mai luminos decât razele soarelui. Ne îndepărtează de toate grijile lumeşti şi ne face să ne uităm țintă cu ochi curați Ia Soarele dreptății.

Cuvintele de mai sus le-a strigat Isaia celor care au astfel de idei rele în sufletul lor. Ascultă însă ce rosteşte un alt profet despre cei care spun altora astfel de cuvinte otrăvitoare, îşi începe spusele sale tot cu "Vai!". "Vai de cel care adapă pe aproapele său cu apă tulbure şi vătămătoare!"(70). Cuvântul "vai" nu este un simplu cuvânt, un cuvânt pus Ia întâmplare, este o amenințare care ne vesteşte mai dinainte că vom primi o pedeapsă nespus de mare, de neiertat. Totdeauna în Scriptură este întrebuințat acest cuvânt, acest "vai!", când e vorba despre cei care nu vor putea scăpa de pedeapsa viitoare. Un alt profet, învinovățind pe iudei, spune: "Ați adăpat pe cei sfinți cu vin"(71). De ce pedeapsă va fi vrednic cel care varsă în sufletele celor simpli, în sufletele celor curați, băutură tulbure şi vătămătoare, dacă primeşte o pedeapsă atât de mare cel care adapă cu vin pe nazarei, pe sfinții lui Dumnezeu? Ce pedeapsă va suferi cel care terfeleşte toată sfințenia fecioriei, dacă este pedepsit cel care nu îndeplineşte o mică parte din lege? Hristos a spus: "Celui care va sminti pe unul dintre aceştia mici îi este mai de folos să i se atârne o piatră de moară de gât şi să fie aruncat în mare"(72).

68. Ps. 49, 21.
69. Is. 5, 20.
70. Avac. 2, 15.
71. Am. 2, 12.
72. Matei 18, 6

Ce vor spune cei care prin hulele lor împotriva fecioriei nu smintesc pe un copil, ci pe mulți? Ce urgie va atrage pe capullui cel care cleveteşte această viețuire îngerească, daca cel care numeşte "nebun" pe fratele sau este aruncat în iad?(73)
73. Matei 5, 22.

Odinioară, Mariam a râs de Moise (74); a râs mai puțin şi mai cu măsură, de cum râdeți voi acum de feciorie. Nu şi-a bătut joc de Moise, n-a luat în râs virtutea acelui fericit bărbat; dimpotrivă, îl admira. Mariam, sora Iui Moise, a spus numai atât, că şi ea are acelaşi har, că şi ea a vorbit cu Dumnezeu. Atât a zis; cu toate acestea, a venit peste ea o urgie atât de mare din partea lui Dumnezeu, încât nici rugăciunile Iui Moise, cel insultat, n-au avut nici o putere, ba, dimpotrivă, pedeapsa dată ei s-a prelungit mai mult decât credea însuşi Moise.
74. Num. 12, 1-10.

22. Dar pentru ce vorbesc de Mariam? Copiii aceia, care se jucau în jurul Betelului, au spus numai atât profetului Elisei: "Hai, pleşuvule, hai!"(75). Vorbele acestea au mâniat atât de mult pe Dumnezeu, încât Ia cuvintele spuse de profet, a trimis ursoaice împotriva mulțimii aceleia de copii - erau patruzeci şi doi de copii - şi toți au fost atunci sfâşiați îndată de fiare(76).
75. IV Reg. 2, 23.
76. IV Reg. 2, 24.

Nu i-a apărat pe acei copii nici vârsta lor, nici numărul lor mare şi nici scuza că în glumă au spus lui Elisei acele cuvinte. Şi pe bună dreptate. Dacă cei care au îmbrățişat fecioria, dacă ei, care se supun unor nevoințe atât de mari, sunt batjocoriți şi de copii, şi de oamenii în vârstă, va mai dori oare un om, mai puțin tare de fire, să îmbrățişeze nişte nevoințe supuse batjocorii şi zeflemelii? Care om slab de înger va mai îndrăgi virtutea fecioriei o dată ce vede că este atât de batjocorită? Dacă acum, când pretutindeni toți admiră fecioria, atât cei care o practică, cât şi cei care se lipsesc de ea, totuşi mulți pregetă, mulți şovăie în fața nevoințelor şi sudorilor fecioriei, te întreb; care om ar mai voi să o îmbrățişeze dacă ar vedea că e hulită de toți oamenii în loc să fie admirată? Oamenii tari de fire, care încă de pe pământ s-au mutat în cer, n-au nevoie să fie încurajați de oameni; Ie este de ajuns lauda de la Dumnezeu în locul oricărei încurajări omeneşti. Oamenilor mai slabi de înger însă, care sunt la începutul intrării lor în nevoințele fecioriei Ie ajută mult şi părerea pe care o au oamenii despre faptele lor, până ce, instruiți încetul cu încetul în frumusețile fecioriei, vor ajunge să nu mai aibă nevoie de acest sprijin. Dumnezeu, deci, pedepseşte pe cei ce batjocoresc virtutea fecioriei, nu numai de dragul celor care au îmbrățişat fecioria, dar chiar de dragul celor care o batjocoresc, pentru ca nu cumva să se întindă răul şi mai departe, din pricină că n-au fost pedepsiți pentru păcatele lor de mai înainte.

Dar o dată cu pedeapsa dată de Dumnezeu copiilor care şi-au bătut joc de Elisei, mi-au venit în minte şi cele pătimite de batjocoritorii lui Ilie. Ce-au pățit copiii de la ursoaice din pricină că au

batjocorit pe Elisei, au pățit şi cele două trupe de câte cincizeci de ostaşi împreună cu căpitanii lor, care au fost arşi de focul pogorât din cer, din pricină că s-au purtat cu dispreț față de Ilie, dascălul lui Elisei (77). Şi ostaşii aceia, ca şi copiii, s-au apropiat de Ilie cu batjocura pe buze; îl chemau pe drept şi-i porunceau să se pogoare la ei; dar în Ioc să se pogoare Ilie la ei de pe vârful muntelui, s-a pogorât la ei foc din cer şi i-a mistuit mai groaznic de cum sfâşiaseră ursoaicele pe copii.
77. IV Reg. 1, 9-12.

Gândiți-vă la toate acestea, voi, toți, care duşmăniți fecioria. Puneți-vă zăbrele şi zăvoare gurii, ca să nu începeți şi voi să spuneți, în ziua Judecății, când veți vedea pe cei care strălucesc din pricina fecioriei, aceste cuvinte: "Aceştia sunt cei de care altădată ne băteam joc şi-i luam in râs! Noi, smintiții, socoteam viața lor o nebunie şi moartea lor plină de necinste. Cum au ajuns de au fost socotiți printre fiii lui Dumnezeu? Cum au ajuns de-au fost rânduiți printre sfinți? Am rătăcit, deci, de la calea cea adevărată, iar lumina dreptății n-a strălucit în sufletele noastre!"(78). Dar ce folos veți mai avea de pe urma acestor cuvinte, o dată ce în ziua Judecății căința nu mai are nici o putere?
78. Înț. Sol. 5, 3-6.

23. Poate însă că mi s-ar pune următoarea întrebare?

- Dar n-a mai ocărât nimeni pe bărbații cei sfinți de la Elisei şi Ilie şi până acum?

- Mulți şi pe tot întinsul pământului!

- Au fost şi ei pedepsiți tot aşa?

- Da, au fost pedepsiți. Cunosc mulți de aceştia. Unii au scăpat într-adevăr de pedeapsă, dar nu vor scăpa până Ia sfârşit. Ne-o spune fericitul Pavel: "Păcatele unor oameni sunt învederate mergând înaintea lor la judecată; ale altora însă vin în urma lor"(79). Şi după cum legiuitorii publică pedepsele date celor nelegiuiți, tot astfel şi Domnul nostru Iisus Hristos pedepsind pe unul sau doi păcătoşi, scrie ca pe un stâlp de aramă sau ca într-o carte pedeapsa dată lor; prin pedepsele date acestora se adresează tuturor păcătoşilor şi le spune că, chiar dacă nu sunt pedepsiți pe lumea aceasta cei care săvârşesc aceleaşi păcate, totuşi vor suferi pe lumea cealaltă pedepse mai cumplite.
79. l Tim. 5. 24.

24. Prin urmare, dacă nu vine peste noi nici o nenorocire când săvârşim păcate cu nemiluita, să nu prindem curaj! Dimpotrivă, tocmai pentru aceasta să ne temem mai mult. Dacă nu suntem judecați şi pedepsiți de Dumnezeu aici, pe pământ, apoi vom fi osândiți dincolo împreună cu lumea. O afirm din nou, cuvintele acestea nu-s ale mele, ci ale lui Hristos, Care vorbeşte prin Pavel. "Pentru aceasta, spune el, sunt între voi mulți neputincioşi şi bolnavi şi mulți au murit. Dacă ne-am fi judecat noi singuri, n-am mai fi judecați. Dar acum, fiind judecați de Domnul suntem pedepsiți, ca să nu fim osândiți împreună cu lumea"(80).
80. l Cor. l l, 30-32.

Sunt unii oameni care au nevoie numai aici pe pământ de judecată, când păcatele lor sunt mai mici şi când, după ce au fost pedepsiți, nu se mai întorc la vechile lor păcate, cum se întorc câinii la vărsătura lor81. Sunt alți oameni care sunt pedepsiți şi pe pământ, şi pe lumea cealaltă, din pricină că au săvârşit mari păcate, în sfârşit, sunt alți oameni care vor fi pedepsiți numai pe lumea cealaltă, pentru că au săvârşit păcate atât de mari, mai mari decât ale tuturora, încât nici nu sunt învredniciți să fie bătuți aici pe pământ cu ceilalți oameni. Scriptura spune: "Şi cu oamenii nu vor fi biciuiți"(82). Ei sunt păstrați ca să fie pedepsiți împreuna cu dracii. "Duceți-vă de la Mine, spune Hristos, în întunericul cel mai dinafară pregătit diavolului şi îngerilor lui"(83). Mulți au răpit preoția cu bani, dar n-a fost cine să-i vădească, n-au auzit cuvintele spuse de Petru odinioară lui Simon Magul (84). Aceasta nu înseamnă că au scăpat de pedeapsă; vor primi o pedeapsă cu mult mai cumplită decât aceea pe care ar fi primit-o pe pământ, pentru că istoria Iui Simon Magul nu i-a învățat minte. Mulți au îndrăznit să facă ce făcuse Core (85), dar nu i-a înghițit pământul ca pe el, pentru că vor suferi mai târziu o pedeapsă şi mai mare. Mulți au arătat tot atâta necredință ca şi Faraon, dar n-au fost înecați ca el (86), pentru ca le rămâne oceanul iadului. Mulți dintre cei care numesc "nebuni" pe semenii lor (87) n-au fost pedepsiți pe pământ; dincolo, insă, le este pregătită şi lor pedeapsa.

81. II Petru 2, 22.
82. Ps. 72, 5.
83. Matei 25, 41.
84. Fapte 8, 20-23.
85. Num. 16, 1-35.
86. leş. 14, 23-28.
87. Matei 5, 22.

Nu socoti simple vorbe hotărârile lui Dumnezeu! Pentru ca Dumnezeu să vă încredințeze că nu sunt simple vorbe, a adus pe unele dintre hotărârile Sale la îndeplinire chiar aici pe pământ, cum a fost cazul cu Safira (88), cu Carmi (89), cu Aaron (90) şi cu mulți alții. A făcut aceasta ca să nu mai puneți la îndoială cuvintele Lui; a făcut aceasta ca să vă încredințați că spusele Sale sunt întărite de fapte; a făcut aceasta ca să încetați de a vă mai înşela pe voi înşivă că nu veți fi pedepsiți. A făcut aceasta ca să cunoaşteți că bunătatea Iui Dumnezeu stă în a da păcătoşilor răgaz de pocăință, şi nu în a nu pedepsi deloc pe cei ce stăruiesc în păcate.
88. Fapte 5,
89. losua 7,
90. Num. 20.

Aş fi putut să arăt şi mai pe larg cât de mult foc îşi adună pe capul lor cei care defaimă frumusețea fecioriei. Socotesc însă că, pentru oamenii cu judecată, sunt îndestulătoare şi cele spuse, deoarece pe oamenii cu neputință de îndreptat şi pe smintiți nu-i voi putea desprinde de nebunia lor, nici dacă aş fi vorbit mai mult decât am vorbit.

Din această pricină las la o parte pe defăimătorii fecioriei şi mă adresez numai oamenilor cu judecată, întorcându-mă din nou la cuvintele fericitului Pavel: "Despre cele ce mi-ați scris, spune el, bine este pentru om să nu se atingă de femeie"(91).
91. I Cor. 7.

Să se ruşineze de cuvintele lui Pavel şi cei care osândesc căsătoria, dar şi cei care o înalță mai mult decât merită. Pavel închide gura şi unora, şi altora, şi prin aceste cuvinte, şi prin cele ce urmează.

25. Bună este căsătoria, pentru că-l face pe om să păzească curăția şi nu-l lasă să cadă în desfrânare şi să moară. Nu defăima, deci, căsătoria! Este de mare folos, nu lasă ca mădularele lui Hristos să ajungă mădularele unei desfrânate şi nici nu îngăduie ca templul cel sfânt să ajungă pângărit şi necurat (93).

92. I Cor. 6.
93. I Cor. 6.

Pentru aceasta e bună căsătoria, pentru că sprijină şi îndreaptă pe cel care e pe cale să cadă.

Te întreb acum: Este căsătoria de vreun folos omului care poate să se țină pe picioarele lui, omului care n-are pevoie de ajutorul ei? Pentru un astfel de om, căsătoria nu-i nici folositoare, nici necesară; este mai degrabă o piedică în calea virtuții. Nu numai că pune virtuții o mulțime de piedici, dar o lipseşte de cea mai mare parte de laude.

26. Omul care încarcă cu arme pe cel care poate să biruie luptând fără arme, nu-i dă nici un ajutor, ba, dimpotrivă, îi face o mare nedreptate acestui om; îl lipseşte de admirația lumii şi de strălucitoare cununi. Nu-I Iasă să-şi arate toată tăria lui, nici nu-i îngăduie să aibă o biruință răsunătoare. Căsătorind un om care poate să se țină singur pe picioarele lui, îi pricinuieşti o pagubă şi mai mare. Îl lipseşti nu numai de slava dată de oameni, dar şi de răsplățile pregătite celor ce trăiesc în feciorie. Pentru această pricină "este bine pentru om să nu se atingă de femeie".

- Pentru care pricină, Pavele, îi îngădui atunci omului să atingă de femeie?

- "Din cauza desfrânării", răspunde Pavel. Mi-e teamă, continuă Pavel a spune, ca nu cumva urcându-te pe culmile fecioriei, să nu cazi în prăpastia desfrânării. Nu-ți sunt atât de uşoare aripile, ca să te înalți până la acea înălțime.

- Pentru ce te temi, pentru ce tremuri, fericite Pavele? Doar ei au ales aceste lupte, ei de buna lor voie s-au îndreptat cu deosebită râvnă spre frumusețea fecioriei.

- Da, mi-ar răspunde Pavel, aceştia au această râvnă pentru că nu cunosc câte greutăți sunt pe calea fecioriei. ***Dar eu, care cunosc aceste greutăți, care am dus această luptă, preget atunci când e vorba să sfătuiesc pe alții să îmbrățişeze nevoințele fecioriei.***

27. Cunosc cât e de grea fecioria: cunosc tăria acestor lupte; cunosc greutatea războiului. ***Ca să poți da lupta, ai nevoie de un suflet căruia îi place lupta, de un suflet tare, de un suflet care să lupte până la sânge împotriva poftelor****.* ***Trebuie să mergi pe cărbuni, şi să nu te arzi; să calci pe săbii, şi să nu te tai.*** *Pofta este tot atât de cumplită şi de primejdioasă ca şi focul şi sabia. Un suflet care nu-i pregătit să țină piept chinurilor poftei, iute este biruit. Trebuie să avem inimă de oțel, ochi neadormit, răbdare mare, ziduri puternice, alte ziduri care să le împrejmuiască pe*

acestea şi zăvoare puternice; trebuie să avem paznici treji şi viteji, dar mai presus de toate trebuie să avem ajutorul de sus, ajutorul lui Dumnezeu. "De n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar ar priveghea cel ce o păzeşte" (94).

- Cum vom atrage asupra noastră acest ajutor ceresc?

- Dacă vom pune în slujba nevoințelor fecioriei tot ce stă în puterea noastră: gânduri sănătoase, posturi şi privegheri îndelungate, păzirea poruncilor, dar mai presus de toate dacă nu ne încredem niciodată în propriile noastre puteri. Chiar dacă am săvârşit cele mai mari fapte de virtute, e de neapărată trebuință să ne opunem necontenit: "De n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni cei ce o zidesc" (95). "Pentru că nu avem de luptat împotriva trupului şi a sângelui, ci împotriva începătoriilor, împotriva stăpânirilor, împotriva stăpânitorilor întunericului veacului acestuia, împotriva duhurilor răutății din văzduhuri" (96). Gândurile noastre trebuie să stea ziua şi noaptea gata de luptă, să fie înfricoşătoare poftelor celor neruşinate. Puțin dacă ar slăbi paza, diavolul e gata, e lângă noi, cu focul în mână, ca să-l azvârle asupra noastră şi să aprindă templul lui Dumnezeu. Prin urmare, trebuie să ne întărim prin toate mijloacele. Lupta noastră este împotriva strigătelor nepotolite ale trupului. Zelul nostru este după o viețuire cerească. Drumul nostru este drumul puterilor celor fără de trupuri.
94. Ps. 126,1.
95. Ps. 126, 1.
96. Efes. 6, 12.

Pământul şi cenuşa râvnesc să egaleze pe cei ce locuiesc în ceruri. Stricăciunea se ia la întrecere cu nestricăciunea. Spune-mi acum, te rog, mai poți îndrăzni să compari căsătoria şi plăcerile căsătoriei cu fecioria, un lucru atât de mare? N-ai face, oare, cea mai mare prostie?

La toate aceste lucruri s-a gândit Pavel când spunea: "Fiecare să-şi aibă femeia lui"97. Din pricina aceasta pregeta, din pricina aceasta nu îndrăznea Favel să le vorbească de la început corintenilor despre feciorie; le vorbeşte mai întâi despre căsătorie. Având intenția de a-i desprinde încetul cu încetul de căsătorie, le strecoară, ici şi colo, şi câte un cuvânt despre înfrânare, pentru că nu vrea să le supere auzul dându-le de la început nişte sfaturi prea aspre. Cel care-şi alcătuieşte cuvântul său cu cuvinte grele la auz este împovărător pentru ascultători şi sileşte de cele mai multe ori sufletele lor să nu-i primească cu dragă inimă spusele, neputând suporta greutatea lor. Pe când omul care-şi face variat cuvântul său, omul care face ca în cuvântul său ideile uşoare să fie mai multe decât cele grele, omul acesta reuşeşte să facă să dispară greutatea cuvântului său, odihneşte sufletele ascultătorilor, convinge şi familiarizează cu tema cuvântării sale. Aşa a făcut şi fericitul Favel. Când a spus: "Bine este omului să nu se atingă de femeie", a adăugat îndată: "Dar fiecare să-şi aibă femeia sa". Dă sfaturi si porunci cu privire la căsătorie. Adaugă şi pricina pentru care recomandă căsătoria: "Din cauza desfrânării"98.
97. I Cor. 7, 2.
98. I Cor. 7, 2

Prin aceste cuvinte Pavel justifică în aparență îngăduința căsătoriei, dar în realitate şi pe ascuns, cu prilejul sfaturilor date celor căsătoriți, aduce laude înfrânării; n-o descoperă cu totul prin cuvânt, dar o lasă la înțelegerea conştiinței ascultătorilor. ***Când afli că eşti sfătuit să te***

căsătoreşti, nu pentru că ar fi căsătoria cea mai înaltă treaptă de virtute, ci pentru că Pavel te socoteşte atât de desfrânat încât nu poţi scăpa de desfrânare dacă nu te căsătoreşti, roşeşti, te ruşinezi şi te grăbeşti să îmbrăţişezi fecioria, ca să scapi de o dezonoare atât de mare.

28. Ce spune Pavel mai departe? "Bărbatul să-i dea femeii iubirea datorată, la fel şi femeia bărbatului".99 Apoi, tălmăcind cuvintele sale şi făcându-le mai clare, adaugă; "Femeia nu este stăpână pe trupul ei, ci bărbatul; la fel şi bărbatul nu este stăpân pe trupul lui, ci femeia"100. În aparenţă, aceste cuvinte sunt spuse despre căsătorie: adevărul este însă că le aruncă în urechile ucenicilor săi ca pe o undita, ascunsă într-o mâncare obişnuită, cu intenţia de a-i depărta de căsătorie tocmai vorbindu-Ie de căsătorie. Într-adevăr, când auzi că nu mai eşti stăpân pe tine o dată ce te căsătoreşti şi că depinzi de gândurile femeii, te vei grăbi să scapi de această amară robie, dar, mai bine spus, de la început nici nu-ţi vei mai pune pe grumaji acest jug. O dată ce-ai intrat în această robie, trebuie să fii rob atât cât va vrea femeia ta.

Spusele mele nu sunt numai o presupunere pe marginea ideilor lui Pavel; se poate vedea aceasta uşor din cele ce au gândit ucenicii Domnului. Apostolii nu socoteau mai înainte căsătoria o povară, o greutate. Au socotit-o însă o povară şi o greutate când Domnul i-a constrâns la această nevoie, la care i-a constrâns şi Pavel mai târziu pe corinteni. Spusele Iui Hristos: "Oricine îşi va lăsa femeia lui, afară de cuvânt de desfrânare, o face să săvârşească adulter"101 şi spusele lui Pavel: "Bărbatul nu este stăpân pe trupul lui"102 se deosebesc prin cuvinte, dar conţin aceeaşi idee.

99. I Cor. 7, 3.
100. l Cor. 7, 4.
101. Matei 5. 32.
102. I Cor. 7, 4.
Dacă ai cerceta însă mai adânc cuvintele lui Pavel, vei vedea că ele fac şi mai mare tirania căsătoriei, fac şi mai împovărătoare robia. ***Domnul nu îngăduie bărbatului să aibă puterea de a-şi izgoni femeia din casă, pe când Pavel nu-i îngăduie să aibă putere nici peste propriul său trup, îl dă cu totul sub stăpânirea femeii şi-l supune ei mai mult decât pe un rob cumpărat cu bani. Un rob cumpărat cu bani poate de multe ori să-şi capete complet libertatea, dacă-şi face rost de bani şi pune în mâna stăpânului preţul de răscumpărare; bărbatul însă, chiar dacă ar avea cea mai îndrăcită femeie, trebuie, vrând nevrând, să-i fie dragă robia şi nu poate găsi o cale, un mijloc, ca să scape de tirania soţiei sale.***

29. După ce Pavel a spus: "femeia nu este stăpână pe trupul ei"103, a adăugat: "Să nu vă lipsiţi unul de altul, decât din bună înţelegere, pentru un timp, ca să vă îndeletniciţi cu rugăciunea şi cu postul, şi iarăşi să fiţi împreună"104. Cred că mulţi dintre cei care au îmbrăţişat fecioria, la auzul acestor cuvinte, se ruşinează şi roşesc de marea îngăduinţă a lui Pavel. Dar nu vă temeţi! Să n-ajungeţi să gândiţi vreun lucru necuvenit! Cuvintele lui Pavel par a fi o favoare, o îngăduinţă pentru cei căsătoriţi; dar, dacă te gândeşti la ele mai adânc, vei vedea că exprimă aceeaşi idee ca şi mai înainte, vei vedea că au tot scopul de a-i face pe cei căsătoriţi să trăiască în înfrânare. Dacă ai vrea să judeci cuvintele lui Pavel numai la suprafaţă, fără să ţii seamă de scopul cu care au fost spuse, cuvintele lui ţi s-ar părea mai degrabă cuvinte de nuntaş decât de apostol. Dar dacă vei cerceta mai adânc scopul spuselor lui Pavel, vei vedea că sfătuirile lui sunt la înălţimea vredniciei sale apostolice.

Dar pentru ce se ocupă Pavel atât de pe larg de această problemă? O dată ce a arătat destul de clar prin sfaturile date mai sus105 ce voia să spună, nu-i era, oare, de ajuns să se mărginească numai la ele?

103. l Cor. 7, 4.
104. l Cor. 7, 5.
105. În versetele 3 si 4 din I Cor., cap. 7.

Exprimă, oare, ceva mai mult cuvintele: "Să nu vă lipsiți unul de altul decât din bună înțelegere pentru un timp"106 față de cuvintele: "Bărbatul să-i dea femeii iubirea datorată"107 şi decât cuvintele: "Bărbatul nu este stăpân pe trupul lui"108? N-a spus nimic mai mult prin aceste cuvinte. A spus aici mai pe larg şi mai clar tot ceea ce spusese dincolo mai pe , scurt şi mai puțin clar.

Pavel a imitat in această privință pe Samuel, sfântul lui Dumnezeu. Samuel le explica unor oameni simpli legile împovărătoare pe care le aduce o dată cu sine înscăunarea In fruntea poporului a unui împărat; prin cuvintele sale nu voia să-i convingă să primească în fruntea lor un împărat, ci, dimpotrivă, să nu-l primească; în aparență le dădea instrucțiuni despre regalitate, dar în realitate învățăturile sale aveau scopul de a scoate din capul iudeilor dorința deşartă de a avea un împărat. Ca şi Samuel, tot astfel şi Pavel vorbeşte tot mai des şi din ce în ce mai lămurit despre tirania căsătoriei, cu intenția de a abate prin aceste cuvinte pe credincioşi de la gândul căsătoriei. Într-adevăr, după ce spune: "Femeia nu este stăpână pe trupul ei"109, .adaugă: "Să nu vă lipsiți unul de altul decât din bună înțelegere pentru un timp, ca să vă îndeletniciți cu postul şi cu rugăciunea"110. Vezi cum îi duce, fără să trezească bănuieli şi fără să-i împovăreze, pe cei căsătoriți la practicarea înfrânării? La începutul sfătuirii sale a lăudat-o pe față fecioria, .spunând: "Bine este omului să nu se atingă de femeie"111. Mai pe urmă însă, adaugă şi un sfat, spunând: "Să nu vă lipsiți unul de altul decât din bună înțelegere"112.

107. I Cor. 7, 3.
108. I Cor. 7, 4.
109. I Cor. 7, 4.
110. I Cor. 7, 5.
111. I Cor. 7, 1
112. I Cor. 7, 4.

Pentru ce Pavel şi-a exprimat gândul său sub formă de sfat şi nu sub formă de poruncă?

Pavel n-a spus: "Lipsiți-vă unul de altul, dar din bună înțelegere!". Dar cum a spus? "Să nu vă lipsiți unul de altul decât din bună înțelegere".

Pentru ce a procedat aşa? Pentru că în acest chip cuvintele sale dobândesc mai mare blândețe; dezvăluie gândul învățătorului, că nu cere aceasta cu toată asprimea; de aceea şi ascultarea este mai grabnică. Pavel îi mângâie pe ascultătorii săi nu numai prin chipul în care le vorbeşte, ci şi prin faptul că le vorbeşte în puține cuvinte despre înfrânare, lucru aspru multora la auz; iar înainte de a supăra pe ascultători, trece iute la alte idei, mai plăcute la auz, şi vorbeşte pe larg despre ele.

30. Merită să cercetăm şi altă faţă a problemei: ***Dacă Pavel a spus că "cinstită e nunta şi patul neîntinat" (115), pentru ce n-a îngăduit traiul între soţi în vreme de post şi de rugăciune?***

N-ar fi cu totul nepotrivit ca iudeii, cărora prin legi li s-au rânduit toate relaţiile lor trupeşti, cărora li s-a îngăduit să aibă şi două femei, să divorţeze de ele şi să ia altele în locul lor, să se îngrijească atât de mult să nu aibă nici o legătură trupească cu femeile lor când trebuiau să asculte cuvintele dumnezeieşti, şi nu o zi sau două, ci chiar mai multe114, iar noi, creştinii, care ne bucurăm de un har atât de mare, care am primit Duhul Sfânt115, care am murit şi am fost îngropaţi cu Hristos116, care am fost învredniciţi de înfiere117, care am fost ridicaţi la o cinste atât de mare, deci noi, creştinii, după ce am primit atât de mari bunătăţi, să nu atingem nici râvna iudeilor, nişte copii în ale credinţei?

113. Evr. 13, 4.
114. leş. 19. 15.
115. l Cor. 2, 12.
116. Rom. 6. 3-5.
117. Rom. 8, 15; Gal. 4, 5; Efes. 1, 5.

Dacă ai stărui şi m-ai întreba din nou: Pentru ce Moise i-a oprit pe iudei de a avea legături cu femeile lor?, ţi-aş răspunde aşa:

Chiar dacă "nunta e cinstită"118, totuşi căsătoria nu reuşeşte decât să scape de pângărire pe cel căsătorit, adică să nu-l facă să cadă în desfrânare; nu stă însă în puterea căsătoriei să facă sfinţi. *Asta stă în puterea fecioriei. Nu numai Moise sau numai Pavel poruncesc aceasta, ci şi alţii. Ascultă ce spune loil: "Sfinţiţi postul, gătiţi postiri sfinte, praznuiţi sărbătoarea… vestiţi o adunare sfântă, strângeţi laolaltă pe bătrâni"119. Dar poate ai să mă întrebi: Unde se vorbeşte aici ca să nu avem legături cu femeile noastre? Ascultă ce spune profetul mai departe: "Să iasă mirele din camera sa de culcare şi mireasa din cămara ei"120. Cuvintele lui loil merg mai departe decât porunca lui Moise. Dacă nu trebuie să trăiască împreună în timp de post şi de rugăciune mirele şi mireasa, în care dorinţele sunt puternice, în care tinereţea este în floare, în care pofta este de nestăpânit, cu atât mai mult trebuie să facă asta ceilalţi, care nu au atâta nevoie de împreunare. Cel care se roagă cum se cuvine, cel care posteşte trebuie să arunce de la el toată pofta lumească, toată grija, toată voioşia, să-şi adune gândurile din imprăştiere şi să se adune în sine însuşi. Aşa să se apropie de Dumnezeu! Pentru asta e bun postul, pentru că taie toate grijile sufletului, pentru că împiedică mintea de a mai trândăvi, de a umbla încoace şi încolo şi o face să se întoarcă spre ea însăşi. Această idee o strecoară cu dibăcie şi Pavel, pentru a-i face pe credincioşi să se abţină de la împreunare, folosindu-se de cuvinte foarte potrivite. N-a spus: Să nu vă lipsiţi unul de altul ca să nu vă pângăriţi, ci: "ca să vă îndeletniciţi cu postul şi cu rugăciunea". Prin urmare, Pavel, prin aceste cuvinte, arată că legătura trupească a unui bărbat cu femeia sa nu-l duce la necurăţie, ci-l face să nu se mai îngrijească de cele duhovniceşti.*

118. Evr. 13,4.
119. loil 2, 15-16.
120. loil 2, 16.

51. Diavolul încearcă să ne pună piedici în timpul rugăciunii chiar când luăm atât de mari măsuri de siguranţă : Ce nu va reuşi să ne facă prin înflăcărarea ochilor minţii noastre, dacă ne

va găsi sufletul lenevit şi slăbit de dragostea noastră faţă de femeie? Ca să nu păţim aceasta şi ca să nu supărăm pe Dumnezeu printr-o rugăciune atât de deşartă, mai cu seamă atunci când ne sârguim să atragem asupra noastră mila lui Dumnezeu, Pavel ne porunceşte să ne depărtăm de patul căsniciei în vremea rugăciunii.

32. Cei care se duc la împărat - dar pentru ce spun la împărat?, ci chiar la cei mai mici funcţionari -, robii care se înfăţişează stăpânilor lor, fie pentru a se plânge de o nedreptate făcută de alţii, fie că au nevoie să li se facă un bine, fie că se grăbesc să potolească o mânie pornită împotriva lor, îşi fac rugămințile cu ochii aţintiţi şi toată inima îndreptată spre ei; iar dacă-şi fac rugămințile cu trăndăveală, nu numai că nu li se satisfac cererile, dar pleacă încărcaţi şi cu vreo pedeapsă. Prin urmare, dacă noi, atunci când vrem să potolim mânia oamenilor, ne purtăm cu atâta grijă şi atenţie faţă de ei, ce vom păţi noi, ticăloşii, când ne înfăţişăm înaintea Stăpânului tuturor cu atâta trândăvie, mai cu seamă când mâniem pe Dumnezeu cu mult mai mult decât pe oameni. Nu poate mânia o slugă pe stăpân şi un supus pe împărat atât de mult cât îl mâniem noi pe Dumnezeu în fiecare zi. Hristos ne-a arătat cât de mult îl mâniem pe Dumnezeu, prin pilda datornicului nemilostiv121: a preţuit greşelile pe care le facem faţă de aproapele la o sută de dinari122, pe când greşelile noastre faţă de Dumnezeu, la zece mii de talanţi123.
121. Matei 18, 23-34.
122. O sută de dinari valorau aproximativ 43 grame aur.
123. Zece mii de talanţi valorau aproximativ 25.800 kg aur, sau mai mult de două vagoane şi jumătate de aur.

Când ne apropiem de Dumnezeu prin rugăciunile noastre, facem aceasta pentru a potoli o atât de mare mânie a lui Dumnezeu şi a ne plăti o atât de mare datorie; facem aceasta pentru a ni-L face prieten pe El, împotriva Căruia ducem război în fiecare zi. Din pricina aceasta, pe bună dreptate Pavel ne cere să îndepărtăm de la noi orice legătură trupească dacă vrem să potolim mânia lui Dumnezeu. Aproape că ne spune: Este vorba de sufletul nostru! Suntem în primejdie de moarte? Trebuie să tremurăm, să ne temem, să ne smerim! Când ne rugăm, ne apropiem de un Stăpân înfricoşător, insultat de nenumărate ori de noi. Care poate să ne învinuiască de multe şi mari păcate. Timpul acesta nu-i timp de îmbrăţişări, nici de plăceri, ci de lacrimi şi amare suspine, de metanii şi mărturisirea tuturor păcatelor, de litanii stăruitoare şi îndelungate rugăciuni. Fericit este omul care cade în genunchi în faţa lui Dumnezeu cu o râvnă atât de mare, spre a putea, prin această apropiere, să potolească mânia Lui. Nu vreau să spun prin aceste cuvinte că Stăpânul nostru este aspru şi crud - căci este foarte blând şi iubitor de oameni - ci că păcatele noastre sunt atât de mari, încât ele nu-I îngăduie bunului, blândului şi mult-milostivului Dumnezeu să ne ierte degrabă. Din pricina aceasta Pavel spune: "Ca să vă îndeletniciţi cu postul şi cu rugăciunea"124. Poate exista o robie mai amară decât robia plăcerilor trupului?
124. I Cor. 7, 5.

Vreau, exclamă bărbatul, să propăşesc în virtute; vreau să zbor în înaltul cerului; vreau ca prin stăruinţa mea continuă, în post şi rugăciune, să-mi curăţ murdăria sufletului; dar dacă femeia mea nu vrea să fie de aceeaşi părere cu mine, sunt silit să ajung robul desfrânării ei!

Pentru ca să scape pe bărbat de a scoate astfel de exclamaţii de durere, Pavel spune chiar la începutul sfătuirilor sale: "Bine este pentru om să nu se atingă de femeie!" (125). Pentru

aceasta şi ucenicii spuneau Domnului: ***"Dacă este aşa pricina omului cu femeia, nu este de folos să se însoare"(126). Au vorbit aşa pentru că-şi dădeau seama că este foarte greu să se înțeleagă soții în privința timpului hotărât postului şi rugăciunii şi că au să-şi facă mult sânge rău din pricina acestor neînțelegeri.***

33. Pavel repetă necontenit această idee, spre a-i convinge pe corinteni: "Fiecare să-şi aibă femeia sa"127. "Bărbatul să-i dea femeii iubirea datorată"128. "Femeia nu este stăpână pe trupul său"129. "Să nu vă lipsiți unul de altul" 130. "Să fiți împreună"131.

125. I Cor. 7, 1.
126. Matei 19, 10.
127. I Cor. 7, 2.
128. I Cor. 7, 3.
129. I Cor. 7, 4.
130. I Cor. 7, 5.
131. I Cor. 7, 5.

Nici fericiții apostoli n-au fost convinşi de la primele cuvinte (132); numai după ce le-au auzit a doua oară şi-au dat seama că porunca lui Hristos trebuie neapărat îndeplinită (133). Când Hristos s-a suit pe Munte, a vorbit despre înfrânare; iar mai târziu, după alte multe învățături, le-a inspirat dragostea de înfrânare. Au mai multă tărie cuvintele spuse de mai multe ori.

Şi în această privință ucenicul imită pe Dascălul său; vorbeşte adeseori despre aceleaşi lucruri. ***Când îngăduie căsătoria, nu o face niciodată nemotivat: o îngăduie din pricina desfrânării (134), din pricina ispitelor satanice (135), din pricina neînfrânării (136). Şi, fără să deştepte vreo bănuială, face elogiul fecioriei vorbind despre căsătorie.***

132. Matei 5, 27-32.
133. Matei 19, 10.
134. I Cor. 7, 2.
135. I Cor. 8, 5.
136. I Cor. 7, 5.

34. Dacă Pavel se teme sa despartă pe cei căsătoriți unul de altul pentru multă vreme, pentru ca diavolul să nu găsească prilej de a se strecura pe ascuns în sufletul lor, de câte cununi nu sunt vrednice fecioarele, care dintru început n-au nevoie de ajutorul căsătoriei pentru a nu cădea în desfrânare, fecioarele care rămân nebiruite până la sfârşitul vieții? Şi trebuie să spunem că vicleniile si cursele diavolului nu sunt aceleaşi şi pentru unii, şi pentru alții, şi pentru cei căsătoriți, şi pentru cei ce trăiesc în feciorie. După părerea mea, pe cei căsătoriți nici nu-i supără diavolul; diavolul ştie bine că au alături de ei un loc de scăpare. Dacă simt că sunt atacați cu mai multă tărie, pot îndată să se refugieze în port. De altfel, fericitul Pavel nu-i lasă să se depărteze prea mult de țărm; îi sfătuieşte să se întoarcă la țărm când obosesc, îngăduindu-le să fie iarăşi împreună 137. Fecioara însă este nevoită să călătorească toată viața pe marea ispitelor, să călătorească pe o mare fără porturi, nici dacă s-ar ridica cea mai cumplită furtună, fecioarei nu-i este îngăduit să ancoreze corabia şi să se odihnească. Pirații nu atacă pe corăbieri când corabia lor se află în apropierea unui oraş, sau a unui loc bun de ancorat, sau a unui port, căci s-ar primejdui zadarnic; dar dacă prind corabia în mijlocul mării, li se măreşte îndrăzneala, pentru că nu-i nimeni prin apropiere să sară în ajutorul corăbierilor; pun totul în

mişcare, fac tot ce pot şi nu se opresc până ce nu omoară pe toți călătorii de pe corabie sau până ce nu sunt ei omorâți. Tot astfel şi diavolul, acest groaznic pirat, porneşte asupra fecioarei furtună mare, tulburare cumplită şi vijelii cu neputință de îndurat; o zguduie din temelii, pentru ca, prin silă şi forță, să-i distrugă corabia. Diavolul ştie că fecioara nu poate să trăiască cu un bărbat 138, ştie că trebuie să lupte necontenit, că trebuie să se războiască că cu duhurile răutății 139 tot timpul, până ce va debarca în portul cel neînvălurat al vieții veşnice.
137. I Cor. 7, 5.
138. Vezi I Cor. 7, 5.
139. Efes. 6, 12.

Pavel a lăsat pe fecioară, ca pe un ostaş viteaz, în afara zidurilor cetății; nu îngăduie să i se deschidă porțile chiar dacă vrăjmaşul o atacă sălbatic, chiar dacă, prin însuşi acest fapt, diavolul ajunge mai înverşunat, deoarece n-are nici o putere să încheie pace. Dar nu numai diavolul supără mai cumplit pe cei necăsătoriți, ci şi tăunul poftei. Aceasta o ştie toată lumea. Poftele pe care ni le satisfacem nu ne mai stăpânesc; libertatea de a ne satisface poftele potoleşte furtunile sufletului. Adevărul acesta este mărturisit şi de un proverb; un proverb popular, e drept, dar adevărat. Iată ce spune proverbul: ***nu poftim ce putem dobândi cu uşurință****. Dacă însă suntem împiedicați vreodată să săvârşim faptele pe care altădată le săvârşeam în toată voia, atunci se întâmplă contrariul: cele disprețuite din pricina stăpânirii pe care o avem asupra lor, ne ațâță şi mai mult pofta când nu mai avem nici o putere asupra lor. Prin urmare, astfel judecate lucrurile, cei căsătoriți se bucură, în primul rând, de o mai mare linişte; în al doilea rând, chiar dacă flacăra poftei tinde vreodată să se urce la înălțime, traiul împreună dintre bărbat şi femeie potoleşte iute această flacără. Fecioara însă n-are cum să-şi stingă focul; se uită cum se ridică, cum se urcă la înălțime; de stins nu-l poate stinge, încearcă un singur lucru: să nu se ardă in lupta cu focul. Este, oare, o situație mai groaznică decât aceasta, de a purta înăuntrul sufletului tău toată vâlvătaia, şi a te feri să nu te ardă? De a îngrămădi flăcările în vistieriile sufletului, şi a păstra mintea neatinsă? Nimeni nu îngăduie fecioarei să arunce afară aceşti cărbuni. Fecioara se sileşte să sufere cu sufletul acele încercări pe care, după spusele lui Solomon, trupul nu le poate suferi. Dar ce spune Solomon? "Va călca, oare, cineva pe cărbuni aprinşi, si nu-şi va arde picioarele?" 140. Dar, iată, fecioara calcă, şi îndură chinul. "Va băga, oare, cineva, foc în sân şi nu-şi va arde hainele?" 141. Fecioara însă îşi bagă focul înăuntrul sufletului său, nu în sân; şi-i foc sălbatic, foc vestit; şi totuşi suportă, îşi acoperă flacăra, ca să n-o vadă lumea.*

Spune-mi acum, te rog, va mai îndrăzni cineva să compare căsătoria cu fecioria? Sau, ca să spun într-un cuvânt, va mai îndrăzni cineva să o privească în față? Fericitul Pavel nu îngăduie aceasta. Pentru el, este o mare deosebire între o femeie măritată şi o fecioară. *Fecioara, spune Pavel, se îngrijeşte de cele ale Domnului, pe când femeia măritată, de cele ale lumii 142. Pavel îngăduie celor căsătoriți să trăiască împreună; dar ascultă cum îi ține de rău când le face acest hatâr: "Şi iarăşi să fiți împreună, ca să nu vă ispitească Satana" 145. Dar vrând să arate că nu se datoreşte totul ispitei diavolului, ci că cea mai mare parte de vină se datoreşte trândăviei noastre, Pavel a adăugat pricina principală, spunând: "Să fiți iarăşi împreună, din pricina neînfrânării voastre" 144. Cine n-ar roşi Ia auzul acestor cuvinte? Cine nu s-ar strădui să scape de defăimarea neînfrânării?*
140. Pilde 6, 20.
141. Pilde 6, 27.

142. I Cor. 7, 34.
143. I Cor. 7, 5.
144. I Cor. 7, 5.

Sfatul lui Pavel nu este adresat tuturor oamenilor, ci numai celor căzuți jos de tot. Pavel spune:

- Dacă eşti atât de robit plăcerilor, dacă eşti atât de uşuratic, încât ai nevoie mereu de femeie, încât pofta ți-i mereu trează, fii împreună cu femeia!

Îngăduința aceasta nu porneşte din gura unui om care încuviințează, a unui om care laudă, ci din gura unui om care nu încuviințează, a unui om care osândeşte. Dacă n-ar fi avut de gând să atace cumplit sufletul iubitorilor de plăceri, n-ar fi întrebuințat cuvântul "neînfrânare"; cuvântul acesta este tare, este defăimător. Într-adevăr, de ce n-a spus Pavel: Din pricina slăbiciunii voastre? Pentru următorul motiv: dacă Pavel ar fi întrebuințat cuvântul "slăbiciune", ar fi însemnat că iartă pe cei robiți plăcerilor; dar când întrebuințează cuvântul "neînfrânare", înseamnă că arată cât e de mare trândăvia lor. Prin urmare, este un neînfrânat omul care nu poate să se depărteze de desfrânare atunci când are necontenit lângă el pe femeia lui, atunci când îşi poate satisface necontenit pofta de împreunare. Ce pot să spună în această privință cei care socotesc de prisos fecioria? Căci, cu cât este practicată mai mult, cu atât mai mult este lăudată, pe când căsătoria, dacă este întrebuințată până la saturație, este lipsită de orice laudă. Pavel declară: "Aceasta o spun ca îngăduință, iar nu ca poruncă" 145, iar acolo unde este îngăduință, nu mai poate avea loc lauda. Dar când vorbeşte despre feciorie, spune: "Poruncă a Domnului nu am" 146. Nu cumva, oare, Pavel prin aceste cuvinte a pus pe aceeaşi treaptă căsătoria cu fecioria? Ferească Dumnezeu! Fecioarelor le dă sfat 147, pe când celor căsătoriți îngăduință 148. Nu porunceşte nici unora, nici altora. Dar nu din aceeaşi pricină: celor căsătoriți nu le porunceşte să trăiască tot timpul cu femeile lor, pentru ca nu cumva cel care vrea să trăiască un oarecare timp în înfrânare să fie împiedicat, deoarece este legat de necesitatea poruncii; de asemeni, nu porunceşte nici celor necăsătoriți să nu se căsătorească, pentru ca nu cumva cel care nu poate să trăiască în feciorie să se osândească pe sine ca un călcător de poruncă.
145. I Cor. 7, 6.
146. I Cor. 7, 25.
147. I Cor. 7, 25.
148. I Cor. 7, 6.

Pavel spune:

- Nu poruncesc celor necăsătoriți să îmbrățişeze fecioria; mă tem că fecioria e greu de îndeplinit. Nu poruncesc nici celor căsătoriți să aibă necontenit legături cu femeile lor. Nu vreau să fiu legiuitorul neînfrânării. Am spus "Să fiți împreună", ca să vă împiedic de a cădea într-un păcat mai mare, dar n-am avut de gând de a vă împiedica să trăiți în înfrânare chiar căsătoriți fiind.

Prin urmare, Pavel n-a avut de gând să sfătuiască pe omul căsătorit să aibă necontenit legături cu femeia sa. Nu, ci neînfrânarea celor desfrânați a dat o astfel de interpretare cuvintelor lui Pavel. Dar dacă vrei să cunoşti gândul lui Pavel, ascultă-l:

- "Vreau, spune el, ca toți oamenii să fie ca şi mine în înfrânare" 149.

- Prin urmare, dacă vrei ca toți să trăiască în înfrânare, vrei ca să nu se mai căsătorească nici unul.

- Nicidecum! Nu-i împiedic deloc pe cei care vor să se căsătorească şi nici nu-i țin de rău! Doresc însă şi mă rog ca toți să fie ca şi mine. Căsătoria însă o îngădui, pentru ca să feresc pe oameni de adulter şi de desfrânare. Din pricina aceasta mi-am şi început vorbirea mea cu aceste cuvinte: "Bine este pentru om să nu se atingă de femeie"150, pentru că acest lucru îl doresc mai mult.

35. Dar pentru care pricină se dă Pavel în acest loc pe el ca pildă, spunând: "Vreau ca toți oamenii să fie ca şi mine"?151 Dacă n-ar fi adăugat aceste cuvinte, n-ar mai fi putut fi acuzat că se laudă pe sine. Aşadar, pentru care pricină a adăugat cuvintele: "ca şi mine"?

N-a adăugat aceste cuvinte ca să se laude. Nu putea să se laude Pavel, el, care se socotea nevrednic de a se numi apostol, deşi întrecuse pe toți ceilalți apostoli prin munca sa pentru predicarea Evangheliei. Pavel spunea tot corintenilor: "Eu sunt cel mai mic dintre apostoli" 152, dar, îndată după aceste cuvinte, ca şi cum ar fi rostit ceva mai mult decât merită, se corectează repede, zicând: "care nu sunt vrednic să mă numesc apostol" 153.
149. I Cor. 7, 7.
150. I Cor. 7, l.
151. I Cor. 7, 7.
152. I Cor. 15, 9.
153. I Cor. 15, 9.

Pentru care pricină, deci, Pavel, atunci când dă sfaturi celor necăsătoriți, se dă pe el ca pildă?

N-o face fără rost şi nici la întâmplare. Pavel îşi dădea seama că va spori şi mai mult râvna corintenilor pentru săvârşirea faptelor bune, dacă vor avea în fața ochilor pilda dascălului lor. După cum cel care învață numai cu cuvântul, fără să învețe prin faptă, nu este de mare folos celor pe care-i învață, tot astfel cel care pune în practică mai întâi el sfaturile ce le dă, reuşeşte, tocmai prin pilda sa, mai mult decât prin orice altceva, să înduplece pe ascultători să-i urmeze sfaturile, în afară de aceasta, Pavel arată prin cuvintele sale că-i sunt străine sufletului lui atât invidia, cât şi mândria. El vrea ca această virtute extraordinară, fecioria, să fie îmbrățişată de toți ucenicii săi; nu pretinde că el are ceva mai mult decât ei, ba, dimpotrivă, vrea ca toți să fie în toate la fel cu el. Pot să mai adaug şi o a treia pricină pentru care Pavel a rostit acele cuvinte. Care-i aceasta? Traiul în feciorie părea un lucru greu; nu părea un lucru uşor pentru majoritatea credincioşilor. Voind însă să arate că traiul în feciorie este un lucru uşor, dă ca pildă pe un om care pune în practică această virtute, pentru ca nu cumva credincioşii să socotească fecioria un lucru foarte împovărător şi pentru ca ei să păşească cu curaj pe aceeaşi cale, uitându-se la cel care merge înaintea lor. Tot aşa a făcut Pavel şi cu alt prilej. Ce spune galatenilor în epistola trimisă lor, când se sileşte să le scoată din suflet frica de legea iudaică, din pricina căreia se întorceau la vechile obiceiuri şi păzeau multe dintre prescripțiile legii vechi? "Fiți cum sunt eu, că şi eu am fost precum sunteți voi"154.
154. Gal. 4, 12.

Spusele lui Pavel au următorul înțeles: "Nu ați putea să-mi spuneți: Tu ai trecut acum de la păgânism la creştinism! Şi pentru că nu ştii ce înseamnă frica ce-o are un iudeu de calcă legea, ne spui toate astea fără să te gândești la primejdia ce ne amenință". "Am fost altădată şi eu ca şi voi, răspunde Pavel, rob legii vechi, mă supuneam şi eu poruncilor legii; am păzit toate prescripțiile poruncilor; dar o dată ce s-a arătat harul, am părăsit legea şi m-am mutat din lege în har. Mutarea aceasta nu este o călcare de lege, deoarece acum nu mai slujesc lui Moise, ci altui bărbat, lui Hristos. Prin urmare, nimeni dintre voi nu poate să mă țină de rău că una fac, şi alta învăț Şi nici că vă arunc în primejdie, în timp ce eu mă pun la adăpost. Dacă sfaturile şi învățăturile mele ar aduce primejdie pentru sufletul meu, nu m-aş arunca pe mine însumi în primejdie şi nici n-aş fi nepăsător pentru propria mea mântuire".

Aşadar, după cum în cazul acesta Pavel a alungat frica din sufletul galatenilor dându-se pe sine însuşi ca exemplu, tot astfel şi în cazul celălalt se dă pildă tot pe sine, pentru a scoate din sufletul credincioşilor săi ideea că este cu neputință traiul în feciorie.

36. Pavel spune: "Dar fiecare om are harul său, unul aşa, iar altul într-alt fel" 155.
155. I Cor. 7, 7.

După cum vezi, smerenia apostolică a lui Pavel, departe de a se pierde, străluceşte pe deplin în toate împrejurările? Pavel numeşte virtutea fecioriei săvârşită de el har al Iui Dumnezeu; virtutea pentru care a stors atâta sudoare o atribuie în întregime lui Dumnezeu. Şi ce e de mirare că face acest lucru vorbind despre înfrânare, o dată ce face la fel şi atunci când vorbeşte despre predicarea Evangheliei, pentru care a suferit nenumărate osteneli, necontenite necazuri, nespuse nenorociri, moarte în fiecare zi? Dar ce spune despre toate aceste suferințe? "M-am ostenit mai mult decât ei toți, dar nu eu, ci harul lui Dumnezeu Care este cu mine"156. Pavel nu spune că unele dintre aceste osteneli se datoresc propriei sale sârguințe, iar altele, lui Dumnezeu. Nu! Pavel spune că toate se datoresc lui Dumnezeu. Aşa vorbeşte şi aşa cugetă o slugă recunoscătoare! Nu socoteşte nimic al său, ci totul al stăpânului lui; nu crede că are vreun merit, ci tot meritul lui se datoreşte Domnului său! Pavel face la fel şi în altă împrejurare. În Epistola către Romani spune: "Având haruri diferite, potrivit harului dat nouă"157. Prin aceste cuvinte, Pavel merge şi mai departe şi enumeră printre aceste haruri sprijinul dat credincioşilor, milosteniile sale, dărnicia lui. Oricine ştie însă că aceste fapte nu sunt haruri de la Dumnezeu, ci fapte săvârşite prin proprie sforțare. Am spus acestea ca nu cumva, când auzi pe Pavel grăind "Fiecare are harul său de la Dumnezeu" 158, să-ți pierzi curajul şi să zici în sinea ta: "înfrânarea, fecioria nu o pot săvârşi prin propria mea sforțare. Pavel însuşi a numit-o un har de la Dumnezeu!". Dar Pavel vorbeşte aşa nu cu intenția de a aşeza fecioria în rândul harurilor de la Dumnezeu, ci pentru că vrea să se smerească pe sine. Pavel n-ar fi putut să se găsească într-o contrazicere atât de mare nici cu el însuşi, nici cu Hristos. N-ar fi putut contrazice pe Hristos, care spune: "Sunt fameni care s-au făcut pe ei înşişi fameni pentru împărăția cerurilor", adăugând: "Cel care poate să o primească, să o primească" 159.
156. I Cor. 15, 10.
157. Rom. 12, 6.
158. I Cor. 7, 7.
159. Matei 19, 12.

N-ar fi putut să se contrazică nici pe el, căci însuşi osândeşte pe femeile care au ales să trăiască în văduvie, dar care mai pe urmă nu mai voiau să trăiască în văduvie. Dacă înfrânarea este un har de la Dumnezeu, atunci pentru ce Pavel le mai ameninţă prin cuvintele: "Având osândă, pentru că au călcat credinţa cea dintâi"160. Niciodată Hristos n-a osândit pe cei care nu au anumite haruri de la Dumnezeu; dar totdeauna Hristos a osândit pe oamenii care nu duc o viaţă dreaptă şi virtuoasă. Aceasta o cere mai cu seamă Hristos: viaţă virtuoasă şi fapte neprihănite. Harurile însă nu depind de voinţa celui care primeşte harul, ci de socotinţa Celui care dă harul. Aceasta este pricina pentru care Hristos nu laudă niciodată pe cei care săvârşesc minuni; chiar pe ucenicii Săi, care se lăudau cu minunile săvârşite de ei, Hristos îi lipseşte de această laudă, spunându-le: "Nu vă bucuraţi că dracii vi se supun vouă!" 161. Ci, dimpotrivă, în orice prilej Hristos fericeşte pe cei milostivi, pe cei smeriţi, pe cei blânzi, pe cei curaţi cu inima, pe făcătorii de pace şi pe cei care fac aceste fapte şi altele asemenea acestora. Pavel însuşi, enumerând faptele de virtute săvârşite de el, a pomenit, printre aceste fapte de virtute, şi înfrânarea. ***După ce a spus: "în multă răbdare, în necazuri, în nevoi, în strâmtorări, în bătăi, în întemniţări, în osteneli, în tulburări, în privegheri, în posturi", a adăugat: "în curăţie"*** *162. Dacă ar fi fost un har de la Dumnezeu curăţia trupească, apoi Pavel n-ar fi rânduit-o printre celelalte fapte de virtute. Mai mult încă! Pentru ce-i mustră Pavel pe cei care nu trăiesc în curăţie, numindu-i neînfrânaţi? 163 Pentru ce spune că face mai bine tatăl care nu-şi căsătoreşte fata? 164 Pentru care pricină spune că este mai fericită văduva dacă trăieşte mai departe în văduvie? 165 160. ITim. 5, 12.*
161. Luca 10, 20.
162. II Cor. 6, 4-6.
163. I Cor. 6, 13.
164. I Cor. 7, 38.
165. I Cor. 7, 40.

Prin urmare, fericirile sunt adresate nu oamenilor care au săvârşit minuni, ci oamenilor care au făcut fapte de virtute. Acelaşi lucru, şi cu pedepsele, întreb încă o dată: Pentru ce Pavel ne sfătuieşte necontenit să trăim în feciorie, în înfrânare, dacă lucrul acesta n-ar atârna de noi şi nici n-am avea nevoie de vreo sforţare după ce am primit ajutorul de la Dumnezeu? După ce Pavel a spus cuvintele: "Vreau ca toţi oamenii să fie ca şi mine în înfrânare" 166, adaugă îndată: "Spun celor necăsătoriţi şi văduvelor: Bine este pentru ei dacă vor rămâne ca şi mine"167 . Se dă din nou pe sine de exemplu, pentru aceeaşi pricină. Creştinii aveau în faţa lor pilda unei astfel de trăiri în înfrânare, iar această pildă le era cunoscută; de aceea puteau cu atât mai mult să aibă îndrăzneala de a lua asupra lor ostenelile fecioriei. Să nu te minunezi dacă nu adaugă pricina care l-a îndemnat să se dea pe sine ca exemplu nici când spune: "Vreau ca toţi să fie ca şi mine", şi nici când spune: "Bine este pentru ei dacă vor rămâne ca şi mine". Pavel nu spune aceste cuvinte spre a se lăuda; dimpotrivă, socoteşte o pricină îndestulătoare propria lor părere, potrivit căreia a săvârşit virtutea înfrânării.
166. I Cor. 7. 7.
167. I Cor. 7, 8.

37. Dacă însă cineva ar vrea să audă şi pricinile pentru care Pavel sfătuieşte pe creştini să fie ca şi el, să rămână, adică, şi cei văduvi şi văduvele ca şi el, să cerceteze mai întâi părerile tuturor oamenilor despre a doua căsătorie şi să vadă apoi ce fel de viaţă duc aceştia. Legile nu pedepsesc pe cei care se căsătoresc a doua oară, ba, dimpotrivă, îngăduie şi permit o a doua

căsătorie; cu toate acestea, atât în public, cât şi în particular, majoritatea oamenilor îşi bat joc, ţin de rău şi întorc spatele celor care se căsătoresc a doua oară. Toţi oamenii îi evită tot atât de mult ca şi pe călcătorii de jurământ; nu mai au încredere să şi-i facă prieteni, să mai încheie cu dânşii vreun contract, să le mai încredinţeze ceva. Când îi văd că au scos din sufletul lor cu atâta uşurinţă amintirea unei atât de mari obişnuinţe, iubiri şi legături cu primul soţ sau prima soţie, îi cuprinde din pricina acestor gânduri un fel de neîncredere faţă de ei; nu se mai apropie de ei cu inimă deschisă, socotindu-i oameni uşuratici şi nestatornici. Şi nu numai din pricina aceasta le întorc spatele, ci şi din pricina scârbei ce o simt faţă de faptele săvârşite după moartea soţului sau soţiei. Spune-mi, te rog, ce e mai trist decât atunci când, după mult plânset, după multă văicăreală, după multe lacrimi, după păr neîngrijit şi haină de doliu, vezi dintr-o dată petreceri, camere nupţiale şi zgomot cu totul contrarii celor de mai înainte, întocmai ca actorii, pe scenă, care, acum o fac pe veselii, iar puţin mai târziu, pe triştii? într-adevăr, numai pe scena teatrului poţi vedea pe acelaşi om făcându-o când pe împăratul, când pe omul cel mai sărac dintre toţi oamenii. Tot aşa şi aici: cel care cu puţin timp mai înainte se tăvălea de durere la mormânt, îl vezi dintr-o dată mire; cel care-şi smulgea părul din cap, poartă, tot pe acelaşi cap, cununi; cel care era trist şi îndurerat, cel care adeseori vorbea cu lacrimi şi nesfârşite laude despre calităţile soţiei sale răposate, faţă de cei ce căutau să-i mângâie durerea, cel care spunea că nu mai poate trăi fără soţia lui, cel care se supăra pe cei ce încercau să-l facă să-şi contenească plânsetele, ei bine, tocmai acesta, în faţa aceloraşi oameni, se găteşte şi se împopoţonează din nou, priveşte cu faţa îmbujorată de râs pe aceiaşi oameni, şi cu aceeaşi ochi cu care mai înainte vărsa râuri de lacrimi, şi complimentează şi salută pe toţi cu aceeaşi gură cu care mai înainte se lepăda cu jurământ şi de petreceri, şi de viaţă. Dar mai trist decât toate este că un bărbat care se căsătoreşte a doua oară, o dată cu aducerea în casa sa a unei noi soţii, aduce războaie împotriva copiilor lui, aduce o leoaică alături de fiicele sale. Într-adevăr, totdeauna mama vitregă este o leoaică. De aici, cearta şi gâlceava de fiecare zi. De aici, invidia aceea ciudată şi neobişnuită împotriva soţiei răposate, care n-o supără cu nimic. Cei vii invidiază şi sunt invidiaţi; dar chiar duşmanii încheie pace cu cei răposaţi.

În căsătoriile de a doua, lucrurile nu se petrec aşa; sunt invidiate ţărâna şi cenuşa; ură nespusă împotriva celei îngropate; insulte, batjocuri şi învinuiri aduse celei prefăcute în ţărână; duşmănie neîmpăcată împotriva celei care nu a supărat-o cu nimic. Poate fi oare o lipsă de judecată şi o cruzime mai cumplită decât aceasta? Răposata n-a nedreptăţit-o cu nimic. Dar pentru ce întrebuinţez cuvântul: "a nedreptăţit-o"? Dimpotrivă, soţia de a doua culege roadele ostenelii celeilalte, se desfătează cu bunurile aceleia, şi totuşi nu încetează de a se lupta cu umbra ei. nu i-a făcut niciodată nici o supărare, ba, de cele mai multe ori, nici n-a văzut-o la faţă, şi totuşi în fiecare zi o batjocoreşte; se răzbună pe ea, care nu mai e pe pământ, răzbunându-se pe copiii ei; adeseori, când nu poate să se răzbune, înarmează mâna soţului ei împotriva copiilor primei soţii. Totuşi oamenii socotesc toate aceste necazuri foarte uşoare şi de suportat, numai ca să nu fie siliţi să îndure tirania poftei trupului.

Fecioara însă nu s-a speriat de asalturile poftei trupului, nici n-a fugit dinaintea luptei care pare atât de grea pentru marea mulţime; dimpotrivă, fecioara se împotriveşte cu curaj şi dă luptă cu pornirile trupului. Nu merită, oare, fecioara să fie admirată, atunci când ceilalţi oameni au nevoie să se căsătorească a doua oară ca să nu ardă, iar ea, care nu şi-a pus pe cap nici prima cununie, este necontenit sfântă şi neîntinată? Pentru aceste pricini şi, înainte de aceste pricini, pentru răsplăţile pregătite în ceruri celor care trăiesc în văduvie, Pavel, care avea pe Hristos

grăind în el, spunea: "Bine este pentru ei dacă vor rămâne ca şi mine" 168.
168. I Cor. 7, 8.

N-ai avut puterea să te urci pe culmea cea mai înaltă, la feciorie? Caută să nu cazi de pe culmea cealaltă, care stă îndată după feciorie, a văduviei! Întru atât este superioară fecioara, întrucât pe ea n-a învins-o măcar o singură dată pofta trupului; pe tine însă, după ce te învinsese mai înainte, n-a mai putut să te biruie mai târziu. Tu ai biruit după ce fuseseşi învins; ea însă biruie fără să aibă vreo umbră de înfrângere. Deosebirea dintre tine şi ea este numai la început; la sfârşit însă, stai alături de fecioară.

38. Față de cei căsătoriți Pavel se poartă cu multă îngăduință, sfătuindu-i să nu se lipsească unul de altul, chiar dacă unul dintre ei ar voi să o facă, şi nici să prelungească multă vreme această lipsire, chiar atunci când se face prin bună înțelegere. Mai mult încă, le îngăduie, când moare unul dintre soți, să se căsătorească a doua oară, dacă vor, pentru ca să nu ardă. Față de fecioare însă nu arată o astfel de îngăduință. Pe cei căsătoriți îi pune din când în când să se înfrâneze, după ce îi lasă să-şi potolească simțurile vreme îndelungată în limanul vieții conjugale; pe fecioară însă n-o lasă să răsufle nici o clipă; o pune să stea necontenit pe câmpul de bătălie, să fie asaltată necontenit de poftele trupului, şi nu-i îngăduie să lase armele din mâini nici o clipă. Pentru ce n-a spus Pavel şi fecioarei, ca văduvelor: "Dacă nu se poate înfrâna, să se căsătorească"?169
169. I Cor. 7, 9.

Pentru ce? Pentru că nimeni nu spune unui atlet, după ce a aruncat de pe el hainele, după ce şi-a făcut toate pregătirile pentru a lupta, după ce a intrat în arenă, nimeni nu-i mai spune: Pleacă din arenă, fugi din fața celui cu care ai să te lupți, fugi din fața duşmanului! Nu! Trebuie să se întâmple una din două: sau să plece din arenă cu laurii victoriei pe frunte, sau să fie învins şi ruşinat. Atâta vreme cât se exercită şi se antrenează în locurile de exercițiu cu cunoscuții Şi se luptă cu prietenii ca şi cum ar fi nişte potrivnici, este liber să lupte sau să nu lupte, să se ostenească sau nu; dar când s-a înscris la concurs, când stadionul este plin de lume, când a venit arbitrul, când spectatorii şi-au ocupat locurile lor, când a venit în arenă şi potrivnicul său şi s-au aşezat unul în fața celuilalt, atunci nu mai este liber să facă ce vrea, ci trebuie să se supună legilor luptei. Tot aşa şi cu fecioara; atâta vreme cât chibzuieşte dacă să se căsătorească sau nu, căsătoria nu prezintă pentru ea o primejdie; dar o dată ce a făcut alegerea şi s-a înscris în ceata fecioarelor, a intrat în arenă. Cine, deci, va îndrăzni să intre în arenă atunci când spectacolul a început, când îngerii privesc de sus, când Hristos însuşi este arbitrul luptelor, iar diavolul înfuriat scoate strigăte şuierătoare, încleştat în luptă şi prins de mijloc, cine, deci, va îndrăzni să intre în arenă şi să-i spună fecioarei: Fugi de duşmani, nu te mai supune la atâtea oboseli! Fereşte-ți partea slabă! Nu trânti, nici nu pune piedici duşmanului! Lasă-l să biruie! Dar pentru ce spun că nu ar îndrăzni nimeni să spună fecioarei astfel de cuvinte, când nu ar îndrăzni să le spună nici văduvelor? Dimpotrivă, văduvelor, în locul acestor cuvinte, le-ar spune acele înfricoşătoare cuvinte ale lui Pavel: "Văduvele, dacă dispreţuiesc pe Hristos şi voiesc să se mărite, vor fi osândite pentru că au călcat în picioare credința cea dintâi" 170.
170. ITim. 5, 11-12.

59. Pavel însuşi a spus: "Spun celor necăsătoriți şi văduvelor: Bine este pentru ei dacă vor rămâne ca şi mine. Dar dacă nu se vor putea înfrâna, să se căsătorească" 171. Iar mai jos

adaugă: "Dar dacă va muri bărbatul ei, este liberă să se mărite cu cine vrea, numai în Domnul" 172.
171. I Cor. 7, 8, 9.
172. I Cor. 7, 39.

Dar atunci pentru ce Pavel o mai pedepseşte, o dată ce i-a lăsat libertatea să facă ce vrea, pentru ce osândeşte căsătoria ca nelegiuită, o dată ce spune că orice căsătorie se face în Domnul?

Nu te teme: Pavel nu se contrazice! În aceste cuvinte Pavel nu vorbeşte despre aceeaşi căsătorie, ci despre alta. Când spune: "Dacă fecioara s-a măritat, n-a păcătuit" 173, nu spune aceste cuvinte fecioarei care a renunțat la căsătorie, deoarece ştie toată lumea că o fecioară care se căsătoreşte după ce a renunțat la căsătorie, păcătuieşte, şi încă păcătuieşte foarte greu.
173. I Cor. 7, 28.

Pavel spune aceste cuvinte unei fecioare care nu s-a căsătorit, unei fecioare care nu s-a hotărât încă dacă are să se căsătorească sau dacă are să renunțe la căsătorie, unei fecioare care stă între aceste două gânduri. Tot astfel şi când vorbeşte despre văduve. În Epistola către Corinteni174 Pavel nu se referă la văduvele acelea care sunt numai în situația de a fi lipsite de soți, ci la acelea care nu sunt încă legate printr-o făgăduință specială, la acelea care mai sunt încă libere să aleagă între a se căsători a doua oară şi a-şi oferi pe viitor viața lor lui Hristos. În Epistola către Timotei175, dimpotrivă, Pavel vorbeşte de văduvele care nu mai sunt stăpâne pe ele însele de a se mai căsători cu un alt soț, deoarece ele au luat drumul luptelor înfrânării. Este cu putință într-adevăr să fie cineva văduvă, şi totuşi să nu fie rânduită în ceata văduvelor, deoarece nu şi-a luat încă angajamentul de a trăi în înfrânare. Din pricina aceasta, şi spune Pavel: "Văduva care n-a împlinit şaptezeci de ani şi n-a fost căsătorită numai cu un singur bărbat să nu fie înscrisă pe lista văduvelor" 176. Prin urmare, Pavel dă libertate simplei văduve să se căsătorească, dacă vrea; dar pe văduva care s-a făgăduit să văduvească necontenit pentru Dumnezeu, dar mai pe urmă se căsătoreşte, o osândeşte amarnic, pentru că şi-a călcat făgăduința făcută înaintea Iui Dumnezeu. Cuvintele: "Dacă nu se pot înfrâna, să se căsătorească; pentru că este mai bine să se căsătorească decât să ardă"177, nu sunt adresate de Pavel văduvelor care au făgăduit înaintea lui Dumnezeu să trăiască în înfrânare, ci celorlalte văduve.

174. I Cor. 7, 8-9.
175. I Tim. 5, 11-12.
176. I Tim. 5, 9.
177. I Cor. 7, 9.

Vez, dar, că ***nicăieri nu este prețuită căsătoria pentru ea însăşi, ci, din pricina desfrânării, din pricina ispitelor, din pricina neînfrânării.*** *Pavel a vorbit mai sus de toate aceste pricini; acum însă, pentru că făcuse aspre reproşuri, întrebuințează cuvinte mai dulci, deşi în realitate spune acelaşi lucru, numindu-o aprindere şi foc. Dar nici cuvintele de mai sus nu l-a lăsat inima pe Pavel să le spună fără să nu-i înțepe pe ascultătorii săi. n-a spus: "Să se căsătorească dacă îi sileşte pofta trupului, dacă se abat din calea cea dreaptă, dacă nu pot". n-a spus nici un astfel de cuvânt, care se potriveşte unor oameni care suferă, unor oameni care merită Iertare. Dar ce a*

spus Pavel? "Dacă nu pot să se înfrâneze", iar cuvintele acestea se potrivesc unor oameni care nu vor să lucreze din pricina trândăviei lor. Pavel le arată că sunt în stare să se înfrâneze, dar n-ajung la nici un rezultat pentru că nu voiesc să se ostenească. Cu toate acestea, deşi stau aşa lucrurile, totuşi Pavel nu-i osândeşte, nici nu-i face vrednici de pedeapsă, îi lipseşte numai de laude, mărginindu-şi tăria dojanei doar la cuvinte, nicăieri nu pomeneşte de naşterea de copii, pricina plăcută şi sfântă a căsătoriei; dar aminteşte de aprindere, de neînfrânare, de desfrânare, de ispită satanică: şi, pentru ca să nu cadă omul în aceste păcate, Pavel îngăduie să se căsătorească. Ar putea însă cineva să spună:

- Şi ce are a face? Atâta vreme cât căsătoria mă scapă de pedeapsă, pot suferi cu uşurinţă şi dojana, şi mustrarea lui Pavel! Să-mi îngăduie numai să mă desfătez şi să-mi satisfac poftele!

- Ce zici însă, prietene dragă, dacă prin căsătorie, în loc să putem să ne desfătăm, culegem numai necazuri?

- Se poate, oare, să nu mă desfătez căsătorindu-mă, de vreme ce şi Pavel spune: "Dacă nu pot să se înfrâneze, să se căsătorească"?178

- Ascultă însă ce spune Pavel mai departe. Ai auzit că este mai bine să se căsătorească, decât să ardă179.

178. I Cor. 7, 9.

179. I Cor. 7, 9.

Ai primit să ai parte de plăcere, ai lăudat îngăduinţa lui Pavel, te-ai minunat de înţelegerea apostolului! Nu te opri însă aici! Primeşte şi cuvintele spuse de el mai jos. Şi unele, şi altele sunt tot porunci ale lui Pavel! Dar ce spune mai jos? "Iar celor căsătoriţi le poruncesc, nu eu, ci Domnul: Femeia să nu se despartă de bărbat. Iar dacă se va despărţi, să nu se mai mărite sau să se împace cu bărbatul ei; iar bărbatul să nu-şi lase femeia sa" 180. Ce se va întâmpla însă într-o căsnicie în care bărbatul este îngăduitor, iar femeia rea, certăreaţă, cicălitoare, luxoasă, boală comună tuturor femeilor, şi plină de alte păcate şi mai mari! Cum va suporta nenorocitul acela supărările şi scârbele de fiecare zi? Cum va suporta mândria şi neruşinarea femeii sale? Ce se va întâmpla, iarăşi, într-o căsnicie în care, dimpotrivă, femeia este cuviincioasă şi potolită, iar bărbatul este încrezut, dispreţuitor, mânios, mândru şi din pricina averii lui, şi din pricina puterii ce i-o dă funcţia sa? Ce se va întâmpla într-o căsnicie ca aceasta, în care bărbatul o tratează pe soţia lui ca pe o roabă şi se poartă cu ea tot atât de prost ca şi cu slujnicele? Cum va suporta o atât de mare silnicie şi violenţă? Ce să facă, deci, femeia aceasta, dacă bărbatul ei îi întoarce necontenit spatele şi continuă să facă mereu aşa?

Apostolul Pavel spune: "Rabdă toată această robie! numai atunci vei fi liberă, când îţi va muri soţul tău! Atâta timp cât îţi trăieşte soţul, trebuie să faci una din două: sau să-l înveţi cu multă râvnă, ca să se facă mai bun, sau, dacă aceasta nu-i cu putinţă, să suporţi cu bărbăţie războiul acesta nepotolit şi lupta aceasta neîmpăcată".

Pavel spunea mai sus: "Să nu vă lipsiţi unul pe altul, decât din bună înţelegere" 181. Acum însă, după ce s-a despărţit de bărbatul ei, îi porunceşte să se înfrâneze chiar dacă nu vrea: "Iar dacă se desparte de bărbatul ei, să nu se mai mărite, sau să se împace cu bărbatul ei" 182.

180. I Cor. 7, 10-11.
181. I Cor. 7, 5.
182. I Cor. 7, 11.

Vezi, deci, că ***o femeie măritată este amenințată din două părți de război? Sau trebuie să rabde în tăcere asalturile puternice ale poftei trupului, sau, dacă nu vrea, trebuie să lingușească pe bărbatul său, care o înjură în fiecare zi, să i se plece lui şi să-i facă toate gusturile; să se lase bătută, ocărâtă, să ajungă de râsul slugilor, sau să sufere altceva de felul acesta. Într-adevăr, bărbații sunt destul de pricepuți şi descoperă multe mijloace când vor să-şi pedepsească femeile lor. Dacă femeia nu vrea să suporte toate aceste nedreptăți, atunci trebuie să practice o înfrânare fără rod şi fără folos. O numesc fără rod şi fără folos, pentru că înfrânarea ei nu-i făcută pe temeiul unei făgăduințe drepte; nu-i făcută din dorința sfințeniei, ci din pricina mâniei pe care i-o poartă bărbatului. Apostolul spune: "Să nu se mai mărite, sau să se împace cu bărbatul ei".***

- Dar dacă nu vrea să se împace?

- Mai este încă o cale ca să scape din toate aceste necazuri!

- Care?

- Să aştepte moartea bărbatului! După cum unei fecioare care s-a hotărât să trăiască în înfrânare, nu-i mai este îngăduit să se căsătorească, pentru că Mirele ei trăieşte veşnic şi este nemuritor, tot astfel şi unei femei măritate numai atunci îi este îngăduit să se căsătorească a doua oară, când îi moare bărbatul. Dacă s-ar îngădui unei femei să treacă de la un bărbat la altul în timp ce-i trăieşte soțul, dacă i s-ar îngădui să sară din patul unuia în patul altuia, la ce-ar mai folosi căsătoriile, o dată ce bărbații ar întrebuința fără deosebire femeile lor şi toți s-ar amesteca cu toate femeile, fără să mai țină socoteală dacă e femeia lui sau nu? E cu putință, oare, să nu se piardă dragostea dintre soți, dacă trăieşte cu aceeaşi femeie astăzi unul, mâine altul, iar poimâine altul? Pe bună dreptate Domnul numeşte adulter un astfel de trai.

41. Aş putea fi întrebat:

- Pentru ce iudeii au primit îngăduința de a se despărți de soțiile lor183?

- Ca să nu se războiască între ei, ca să nu se umple casele lor de sângele celor din acelaşi neam. Spune-mi, te rog, cum ar fi fost mai bine: Să fie dată pe uşă afară soția urâtă, sau să fie înjunghiată în casă? Aşa ar fi făcut dacă nu li s-ar fi îngăduit bărbaților să le alunge din casă. Din pricina aceasta Legea veche spune: "Dacă vei urî pe femeia ta, desparte-te de dânsa"184. ***În Legea Nouă însă, pentru că Dumnezeu se adresează, unor oameni îngăduitori, unor oameni cărora nu le este îngăduit nici să se mânie, le spune: "Dacă se desparte de soțul ei, să nu se mai mărite" 185. Vezi silnicia? Vezi robia de neînlăturat? Vezi lanțul care încătuşează şi pe un soț, şi pe celălalt? Într-adevăr, căsătoria este un lanț, nu numai din pricina mulțimii grijilor, nici numai din pricina supărărilor de fiecare zi, dar şi din pricină că sileşte pe cei căsătoriți să se supună unul altuia mai cumplit de cum se supune o slugă stăpânului său.*** *"Bărbatul să stăpânească pe femeia sa!" 186, spune Scriptura.*

183. Deut. 24, 1-4.
184. Deut. 24, 1.
185. l Cor. 7, 11.
186. Fac. 3, 16.

Care este folosul acestei stăpâniri? Nici unul, căci îl face şi pe bărbat, la rândul lui, rob celei stăpânite de el, născocind o stranie şi ciudată despăgubire a acestei robii. Soţul şi soţia se pot asemăna cu picioarele înlănţuite ale celor condamnaţi la muncă silnică. ***După cum picioarele acestora sunt legate, şi ei înşişi sunt legaţi unul de altul printr-un lănţişor fixat de fiecare capăt de lanţuri şi nu pot să păşească în toată voia din pricină că sunt siliţi să-şi potrivească pasul cu pasul celuilalt, tot astfel şi sufletele celor căsătoriţi, pe lângă propriile lor griji şi necazuri, mai au şi necazul ce le vine de pe urma legăturii ce-i înlănţuie unul de altul, necaz care-i strânge mai cumplit decât orice laţ Şi le răpeşte amândurora libertatea, prin aceea că nu dă exclusiv unuia singur conducerea, ci împarte puterea ei şi la unul, şi la altul.*** *Unde sunt aceia care erau gata să sufere orice condamnare de dragul mângâierii avute de pe urma satisfacerii poftelor trupului? Nici cea mai mică plăcere nu rămâne întreagă o dată ce cei doi soţi îşi cheltuiesc toată vremea în certuri şi în ocări. Iar robia aceasta de a fi silit să suferi fără voie răutatea celuilalt este îndestulătoare ca să pună în umbră orice plăcere. Din pricina aceasta fericitul Pavel, la începutul poruncilor sale date cu privire la căsătorie187, încearcă mai pe ocolite să oprească pe creştin de a se îndrepta spre căsătorie, spunându-le că este îngăduită căsătoria de frica desfrânării, din pricina neînfrânării şi din pricina aprinderii trupului; dar când a văzut că aceste cuvinte ale sale nu sunt destul de puternice spre a-i îndepărta de căsătorie, aduce un argument şi mai puternic decât cele de mai înainte, anume acela care i-a silit pe ucenici să spună Domnului "Atunci nu mai este de folos a se însura" 188.*
187. I Cor. 7, 2.
188. Matei 19, 10.

Iar argumentul acesta este următorul: ***Nici un om căsătorit nu este stăpân pe el însuşi. Aceste cuvinte nu sunt spuse sub formă de sfat şi de îndemn; ele sunt contrângătoare ca o lege şi ca o poruncă. Alegerea stă în fata noastră, suntem liberi să ne însurăm sau să nu ne însurăm; dar, după ce ne-am căsătorit, nu mai suntem liberi să facem ce vrem; dimpotrivă, trebuie să suportăm robia, cu voia sau fără voia noastră.***

- Pentru ce?

- Pentru că am făcut această alegere pe deplin conştienţi, pentru că ştim bine obligaţiile şi legile căsniciei, pentru că de bună voie ne-am pus jugul pe grumaji.

După ce Pavel a vorbit despre căsătorie189, vorbeşte apoi despre cei căsătoriţi cu femei necredincioase şi arată precis şi cu de-amănuntul toate legile care privesc astfel de căsătorii 190. După aceea vorbeşte despre robi, despre slugi şi-i mângâie îndestul, ca să nu le micşoreze nobleţea duhovnicească din pricina acestei robii 191. Trece apoi şi vorbeşte despre feciorie 192.
189. I Cor. 7, 1-11.
190. I Cor. 7, 12-19.
191. I Cor. 7, 20-24.
192. I Cor. 7, 24 sq.

De mult dorea Pavel să dea la lumină, să semene învățăturile sale despre feciorie! Dorea de mult, dar, în sfârşit, acum le-a născut, le-a dat acum la lumină! Nu-l răbda inima să nu vorbească despre feciorie, chiar atunci când vorbea despre căsătorie. Sfătuindu-i pe cei căsătoriți, vorbise pe scurt şi în treacăt şi despre feciorie. Prin această minunată metodă, ne-a deprins mai dinainte auzul şi ne-a şlefuit mai dinainte mintea; în acest chip, face ca învățăturile sale despre feciorie să găsească pregătită calea de intrare în sufletele noastre.

Prin urmare, după ce dă sfaturi slugilor ("ați fost cumpărați, spune el, cu preț; nu vă faceți robi oamenilor" 195), după ce ne aminteşte de binefacerile Stăpânului, după ce, prin astfel de cuvinte, înalță mințile tuturora şi ne ridică la cer, începe să ne dea învățături despre feciorie, spunând aceste cuvinte: "Despre fecioare nu am porunca Domnului, dar dau sfat ca unul care am fost miluit de Domnul spre a fi crezut" 194.
193. I Cor. 7, 23.
194. I Cor. 7, 25.

Cu privire la căsătoria bărbaților credincioşi cu femei necredincioase, n-a avut porunca Domnului; cu toate acestea, a legiuit cu multă autoritate, scriind aşa: "Iar celorlalți le zic eu, nu Domnul: Dacă un frate este căsătorit cu o femeie necredincioasă şi ea va voi să viețuiască cu el, să nu o lase" 195.

- De ce nu face acelaşi lucru şi când vorbeşte despre fecioare?

- Pentru că despre fecioare a dat Hristos o poruncă lămurită, prin care hotărăşte că fecioria nu stă sub puterea poruncii. Cuvintele lui Hristos: "Cel care poate să o primească" 196, dau celui care aude aceste cuvinte deplină libertate să hotărască el însuşi de poate trăi sau nu în feciorie. Tot astfel şi Pavel; când vorbeşte despre înfrânare, spune: "Vreau ca toți oamenii să fie ca şi mine în înfrânare" 197, şi iarăşi: "Celor necăsătoriți şi văduvelor le spun: Bine este pentru ei dacă vor rămâne ca şi mine" 198. Când vorbeşte însă despre feciorie, nu se dă niciodată pe sine ca exemplu. Din pricina aceasta vorbeşte foarte măsurat şi cu multă pază, deoarece el însuşi nu trăise tot timpul în feciorie. Pavel spune: "Poruncă nu am". Pavel dă sfaturile sale despre feciorie după ce mai întâi pune principiul liberei alegeri şi-l face pe ascultător să primească cu bunăvoință spusele sale. Într-adevăr, simpla rostire a cuvântului "feciorie" aduce o dată cu sine şi ideea de osteneală. Din pricina aceasta apostolul n-a dat dintr-o dată sfatul său, ci ajunge la sfat după ce mai întâi a pregătit pe ascultător, liniştindu-l prin dreptul ce-l are de a alege fie calea fecioriei, fie pe cea a căsătoriei şi făcându-i sufletul blând şi ascultător.
195. I Cor. 7, 12.
196. Matei 19, 12.
197. I Cor. 7, 7.
198. I Cor. 7, 8.

Pavel spune: "Ai auzit de feciorie, nume plin de multe osteneli şi de multe sudori? Nu te teme! Fecioria nu-i o poruncă, nici nu aduce cu sine constrângerea poruncii. Pe cei care îmbrățişează de bunăvoie şi prin propria lor alegere fecioria, pe aceia îi răsplăteşte cu bunătățile ei, punându-le pe cap o cunună strălucitoare şi plină de flori; iar pe cei care o resping şi nu vor să o îmbrățişeze, nici nu-i pedepseşte, nici nu-i sileşte să trăiască în feciorie".

A făcut cuvintele sale uşor de suportat şi dulci nu numai prin chipul în care a adus vorba despre feciorie, ci şi prin aceea că a spus că nu este el cel care a îngăduit alegerea de a trăi sau nu în feciorie, ci Hristos. Pavel n-a spus: "Cu privire la fecioare nu poruncesc", ci a spus: "Poruncă nu am", ca şi cum ar spune:

"Dacă aş da aceste sfaturi cu privire la fecioare mânat de gânduri omeneşti, n-ar trebui să aveți încredere în cuvintele meleî Dar pentru că Dumnezeu a hotărât că omul este liber să trăiască în feciorie sau nu, atunci garantul acestei alegeri este mai presus de orice îndoială. Eu n-am puterea de a da o astfel de poruncă, dar dacă vreți să mă ascultați ca pe un împreună rob cu voi, "vă dau un sfat, ca unul care am fost miluit de Domnul ca să fiu credincios" 199.
199. I Cor. 7, 25.

Şi cu prilejul rostirii acestor cuvinte merită să admirăm dibăcia şi înțelepciunea fericitului Pavel. Se găsea între două situații constrângătoare şi contrarii: una, de a se da pe el însuşi ca exemplu, pentru ca sfatul său să fie bine primit de credincioşii din Corint, iar alta, de a nu se lăuda pe sine, pentru ca să nu se piardă meritul virtuții practicate de el. Prin câteva cuvinte bine alese, a ieşit din această încurcătură. Prin cuvintele: "ca unul care am fost miluit", se dă oarecum pildă pe sine însuşi, dar în acelaşi timp se şi smereşte şi se înjoseşte, căci nu dă sfatul invocând în sprijinul său meritele lui de apostol.

42. Pavel n-a spus:

"Dau sfatul acesta ca unul căruia mi s-a încredințat propovăduirea Evangheliei, ca unul care am fost învrednicit a fi predicatorul neamurilor, ca unul căruia mi s-a înmânat puterea de a vă conduce şi a vă apăra, ca unul ce sunt dascălul şi învățătorul vostru". Dar ce-a spus Pavel?

- Iată ce spune el:

"Ca unul ce am fost miluit".

Prin aceste cuvinte, pune înaintea credincioşilor săi cel mai mic merit al său, deoarece a fi simplu credincios este mai puțin decât a fi dascălul credincioşilor.

Dar Pavel scoate la iveală şi în alt chip smerenia sa. Cum?

- N-a spus: "Dau sfat ca un om care este credincios", ci: "ca unul ce am fost miluit să fiu credincios".

Pavel spune: "Să nu socotiți că este un dar al lui Dumnezeu numai apostolia sau numai predicarea cuvântului sau numai învățătura. Nu! însăşi credința mea este un dar al milei lui Dumnezeu revărsate asupra mea. Am fost învrednicit de credință, nu pentru că am fost vrednic, ci numai pentru că am fost miluit de Dumnezeu. Iar mila este o urmare a harului, şi nu a meritului. Prin urmare, dacă Dumnezeu n-ar fi fost mult milostiv fată de mine, n-aş fi putut ajunge niciodată nu numai apostol, dar nici chiar credincios".

Ai văzut cât de recunoscător este slujitorul lui Dumnezeu, Pavel? Ai văzut ce inimă zdrobită are? Nu-şi atribuie nici un merit mai mare decât al celorlalţi credincioşi. Dimpotrivă, chiar ceea ce le era comun şi lui, şi ucenicilor săi, credinţa, spune că nu o are datorită unor merite personale, ci datorită milei şi harului lui Dumnezeu.

Acest lucru îl scoate la iveală prin cuvintele sale, ca şi cum ar spune: "Nu mă socotiţi nevrednic de a primi de la mine un sfat, căci nici Dumnezeu nu m-a socotit nevrednic de mila Lui. De altfel, ceea ce vă spun este un sfat, nu o poruncă; sfătuiesc, nu legiuiesc. Nici o lege nu poate opri pe cineva de a propune şi de a exprima unele sfaturi ce îi par de folos, mai cu seamă atunci când sfaturile date sunt cerute de ascultători, aşa cum a fost cazul cu voi.

"Socotesc că acest lucru este bun" 200. Vezi că Pavel iarăşi îşi îndulceşte cuvintele sale şi se despoaie de orice autoritate? Pavel ar fi putut, într-adevăr, să grăiască aşa: pentru că Domnul n-a poruncit fecioria, n-o poruncesc nici eu. Vă sfătuiesc însă şi vă îndemn să o îmbrăţişaţi, căci sunt apostolul vostru". Ar fi putut deci să vorbească aşa, de altfel a şi spus-o în aceeaşi epistolă puţin mai jos: Dacă pentru alţii nu sunt apostol totuşi pentru voi sunt." 201 . Acum însă, când dă sfat despre feciorie, nu rosteşte aceste cuvinte, ci-şi alege cu multă grijă vorbele; astfel în loc de: "vă sfătuiesc", spune: "îmi dau cu părerea" 202 în loc de: "ca dascăl al vostru", spune: "ca unul ce am fost miluit de Domnul ca să fiu credincios".
200. I Cor. 7, 26.
201. I Cor. 9, 2.
202. Traducerea exactă a textului din I Cor. 7, 25 este aceasta: îmi spun părerea; iar nu: "dau sfat'; cu toate acestea, şi eu, în toate locurile de mai sus, am redat prin "dau sfat", pentru că această traducere s-a împământenit în limba noastră.

Şi ca şi cum n-ar fi fost de ajuns cele spuse pentru a îndulci cuvintele sale, îndepărtează iarăşi autoritatea apostolică, atunci când începe să dea sfaturile sale despre feciorie; nu se mărgineşte numai să-şi spună gândurile sale, ci le şi justifică. "Socotesc că acest lucru este bun, din pricina nevoii de acum" 205. Când a vorbit despre înfrânare, n-a întrebuintat cuvântul "socotesc" şi nici n-a arătat pricina spuselor sale, ci s-a mărginit să spună doar atât: "Bine este pentru ei dacă vor rămâne ca şi mine" 204. 203. I Cor. 7, 26.
204. l Cor. 7,8.
Acum însă, când vorbeşte despre feciorie, spune: "Socotesc că acest lucru este bun". Se exprimă aşa, nu pentru că avea vreo îndoială cu privire la sfaturile pe care le dădea, ferească Dumnezeu, ci pentru că voia să lase deplină libertate ascultătorilor de a îmbrăţişa sau nu fecioria. Acesta este, de altfel, şi rolul sfătuitorului; nu hotărăşte el asupra celor spuse de el, ci lasă ca hotărârea să fie luată de cei care i-au auzit sfatul.

43. Dar de care nevoie vorbeşte aici Pavel? Vorbeşte, oare, despre nevoia pe care o are firea omenească de a se împreuna?

- Deloc! Mai întâi, dacă ar fi vorbit despre această nevoie, ar fi ajuns, prin amintirea acestei nevoi, la un rezultat cu totul contrariu celui urmărit de el, deoarece toţi cei care se căsătoresc aduc întru apărarea lor această nevoie. În al doilea rând, n-ar fi numit această nevoie "nevoia de acum", deoarece nevoia aceasta firească nu se ivise pe timpul lui Pavel pentru întâia oară, ci ea este veche, sădită adânc în însăşi firea neamului omenesc; mai înainte era mai cumplită şi

mai sălbatică; dar o dată cu venirea lui Hristos şi cu răspândirea virtuții printre oameni, este mai uşor de învins. Prin urmare, Pavel nu vorbeşte despre această nevoie a firii omeneşti; face aluzie la o altă nevoie, cu fel de fel de fețe.

- Care este aceasta?

- Distrugerea bunei rânduieli a vieții pentru cel căsătorit. Atât de mare este amestecul, atât de împilătoare este tirania grijilor casei, atât de mare este mulțimea greutăților, încât, de cele mai multe ori, omul căsătorit este silit să păcătuiască şi să greşească, chiar fără voia lui.

44. Pe timpul Legii vechi, nu era vorba de o viețuire atât de virtuoasă, deoarece era îngăduit să te răzbuni pe cel ce ți-a făcut rău, să ocărăşti pe cel ce te ocărăşte, să te îngrijeşti de afacerile băneşti; să te juri, atunci când juri pe bună dreptate, să scoți ochi pentru ochi, să-ți urăşti duşmanul; de asemenea, nu erai împiedicat să-ți satisfaci poftele simțurilor, nu erai împiedicat să te mânii şi nici să-ți alungi femeia, şi să iei alta în locul ei. îngăduința Legii nu se oprea însă numai până aici, ci Legea îți permitea să trăieşti deodată cu două femei sub acelaşi acoperiş, în sfârşit, şi în această privință, ca şi în alte privințe. Legea veche era cât se poate de îngăduitoare. După venirea lui Hristos însă, calea viețuirii morale a ajuns cu mult mai îngustă; nu numai prin aceea că a luat din mâinile noastre această mare şi nespusă libertate fată de toate cele spuse mai sus, dar şi prin aceea că suntem obligați sau să ținem sub acoperişul casei noastre pe femeia noastră, care de cele mai multe ori ne strică bunele moravuri şi ne sileşte să păcătuim chiar fără să vrem sau, dacă vrem s-o alungăm din casă; atunci trebuie să fie osândită pentru adulter. Nu numai din pricina aceasta săvârşim cu greu virtutea; dar chiar dacă soția noastră are o fire pe care o putem îndura, totuşi mulțimea grijilor care se revarsă din belşug peste noi din pricina ei şi a odraslelor ei, nu ne îngăduie aproape deloc să ne ridicăm privirile spre cer, căci grijile casei ne amețesc şi ne îneacă sufletul. Să-ți explic! Bărbatul vrea să ducă o viață de om simplu, o viață fără de primejdii şi netulburată de grijile lumii; când vede însă că-l înconjoară copiii, când vede că femeia lui are nevoie de atâtea cheltuieli, se aruncă, împotriva voinței lui, în vârtejul treburilor politice. O dată căzut în mijlocul lor, nu mai poți spune că nu-i silit să nu păcătuiască! Trebuie să se mânie, să se jure, să ocărască, să se răzbune, să fie fățarnic, să facă multe lucruri spre a fi pe placul celor mari, iar altele, tot atât de multe, cu ciudă şi cu scârbă. Este, oare, cu putință ca un om care trăieşte într-o tulburare atât de mare, care mai vrea încă să şi strălucească în virtute, este, deci, cu putință să nu se murdărească amarnic din pricina păcatelor pe care este silit să le săvârşească? Dacă ai cerceta acum să vezi ce fel de viață duce în casă, vei vedea că, din pricina femeii lui, căsnicia sa este plină de aceleaşi greutăți dacă nu şi mai mari. Este silit să se îngrijească de o mulțime de lucruri de care nici habar n-ar fi avut dacă era singur; şi aceasta, în cazul cel mai fericit, când are o femeie înțelegătoare şi la locul ei. Dacă se întâmplă însă să aibă o femeie rea, cicălitoare, rea de gură, atunci căsătoria omului aceluia n-o vom mai numi o trebuință, ci pedeapsă şi chin. Cum va putea un astfel de bărbat să meargă pe drumul care duce la cer, o dată ce drumul acesta are nevoie de picioare sprintene, de picioare uşoare, o dată ce drumul acesta are nevoie de suflet vioi, de suflet sprinten? Cum va putea, deci, să meargă pe drumul care duce la cer, când este strivit de povara atâtor griji, când are picioarele legate cu atâtea lanțuri, când este tras necontenit în jos de un lanț atât de cumplit, anume de răutatea şi viclenia femeii sale?

45. Dar care-i obiecția înțeleaptă a marii majorități a oamenilor fată de toate cele spuse mai sus?

Ei spun:

- Nu va fi, oare, vrednic de mai mare cinste omul care este totuşi virtuos, deşi trebuie să facă față atâtor nevoi?

- Pentru ce, scumpe prietene, pentru ce?

- Pentru ce? Pentru că, fiind căsătorit, ai de luptat cu mari greutăți.

- Dar cine te sileşte să-ți pui în spate o povară atât de mare? Dacă, căsătorindu-te, ai împlini legea, şi ai fi călcător de lege dacă nu te-ai căsători, obiecția ta ar fi întemeiată. Dar înaintea Dreptului Judecător n-are importanță dacă, de bunăvoie, nesilit de nimeni şi stăpân pe tine însuți de a nu-ți lua asupră-ți jugul căsătoriei, voieşti totuşi să te supui la atât de mari greutăți, încât să-ți fie şi mai împovărătoare lupta pentru virtute. Dreptul Judecător a poruncit să faci un singur lucru: să birui în lupta cu diavolul, să birui în lupta cu păcatul. Pe Dreptul Judecător nu-L interesează dacă birui pe diavol şi păcatul căsătorindu-te, desfătându-te şi având o mulțime de griji, sau dacă îl birui trăind în nevoințe pustniceşti, ducând o viață de câine şi neavând nici o grijă lumească.

Dreptul Judecător însă, pentru a ne uşura truda, ne-a spus că mijlocul prin care putem birui păcatul şi drumul prin care putem ajunge la biruință este altul, anume acela de a scăpa de toate grijile vieții, de a trăi singuri, fără soție şi fără copii. *Tu însă eşti de altă părere; vrei să lupți şi să te războieşti înconjurat de femeie, de copii şi de toate grijile pe care aceştia le târăsc o dată cu ei, crezând că poți săvârşi aceleaşi fapte de virtute ca şi cei care nu sunt încurcați în nici una dintre grijile celor căsătoriți şi măgulindu-te cu ideea că tocmai pentru aceasta ai să fii şi mai mult răsplătit de Dreptul Judecător. Poate că acum, când îți spun că nu poți ajunge pe aceeaşi culme ca şi cei necăsătoriți, mă vei învinui că sunt un îngâmfat; la sfârşit însă, în timpul împărțirii cununilor, te vei convinge pe deplin că siguranța pe care ți-o dă traiul singuratic e cu mult mai bună decât ambiția deşartă; atunci te vei convinge pe deplin că este mai bine să te încrezi în cuvântul lui Hristos, decât în deşertăciunea propriilor tale gânduri. Hristos a spus că nu este destul pentru virtute de a ne despărți de toate cele ale noastre; trebuie încă să ne urâm şi pe noi înşine. Tu, dimpotrivă, spui că poți să birui, deşi eşti vârât până peste cap în toate aceste grijile. Dar, după cum am spus, atunci, la sfârşit, vei cunoaşte bine ce mare piedică în calea virtuții ți-au fost femeia şi grijile pe care femeia ți le-aduce pe cap.*

46. Aş putea însă fi întrebat:

- Pentru ce, dar, Dumnezeu a numit ajutor pe aceea care-i este piedică? Dumnezeu doar a spus: "Să-i facem lui ajutor potrivit pentru el"205.
205. Fac. 2, 18.
Pot să te întreb şi eu tot atât de bine:

- Ce fel de ajutor a fost femeia pentru bărbat, când ea l-a lipsit de siguranța dată lui în rai, când ea l-a izgonit din rai, din traiul acela minunat, când ea a adus pe lume toată tuIburarea? O astfel de ființă, departe de a fi un ajutor, este vrăjmaş. Tot Scriptura spune: "De la femeie începe păcatul şi din pricina ei toți murim".206 Iar fericitul Pavel spune: "Adam n-a fost amăgit; dar femeia, fiind amăgită, a căzut în călcare de poruncă",207 Ce fel de ajutor a fost deci femeia, dacă a omorât pe bărbat? Ce fel de ajutor a fost deci femeia, dacă prin ea au venit pe lume fiii lui Dumnezeu,208 dar, mai bine spus, toți cei care locuiau pe vremea aceea pământul, care au pierit prin potop o dată cu animalele, cu păsările şi cu toate celelalte viețuitoare?209 Oare, nu femeia era cât pe ce să piardă pe dreptul Iov, dacă n-ar fi fost el un bărbat tare de fire (210)? Oare nu femeia a pierdut pe Samson(211)? Oare nu femeia a făcut ca tot poporul iudeu să se închine idolului Baal-Peor şi să fie omorâți cei ce-au slujit idolului, de mâinile rudelor lor(212)? Cine, mai cu seamă, a dat pe mâna diavolului pe împăratul Ahab, dacă nu femeia lui(213)? Dar înainte de Ahab, cine a abătut spre alți dumnezei inima lui Solomon, un om atât de înțelept şi atât de vestit, dacă nu femeia(214)? Oare, nu până şi astăzi femeile fac pe bărbații lor să păcătuiască înaintea lui Dumnezeu? Oare, nu pentru această pricină spune acel bărbat înțelept, Isus, fiul lui Sirah, că "orice răutate este mică față de răutatea femeii"(215)?

- Atunci pentru ce a spus Dumnezeu: "Să facem omului ajutor potrivit pentru el"? Dumnezeu niciodată nu minte.
206. Înț. Sir. 25, 27.
207. I Tim. 2, 14.
208. Fac. 6, 2.
209. Fac. 7, 2.
210. Iov 2, 9-10.
211. Jud. 16, 4-22.
212. Num. 25, 1-5.
213. III Regi 21, 25.
214. III Regi 11, 4.
215. Înț. Sir. 25, 21.

- Nici eu nu pot spune aceasta. Ferească Dumnezeu! Da, femeia a fost creată pentru acest scop, pentru a fi ajutor bărbatului; dar n-a vrut să rămână în această vrednicie dată ei de Dumnezeu, după cum n-a vrut aceasta nici bărbatul ei. Şi pe Adam Dumnezeu l-a făcut după chipul şi după asemănarea Lui, căci a spus: "Să facem pe om după chipul şi după asemănarea noastră" 216, aşa după cum a spus şi când a făcut pe femeie: "Să-i facem lui ajutor"; cu toate acestea, omul, îndată după facerea sa, a pierdut şi chipul lui Dumnezeu, şi asemănarea cu Dumnezeu. De aceea Dumnezeu i-a luat o mare parte din puterea sa, lui, care era înfricoşător tuturora ca un stăpân, şi a ajuns uşor de dispreţuit de toți cei din jurul lui, întocmai ca o slugă nerecunoscătoare, după ce a greşit înaintea stăpânului său. La început, era temut de toate animalele şi fiarele sălbatice; Dumnezeu le-a adus pe toate înaintea omului; nici una nu îndrăznea să-l vatăme sau să-l atace, deoarece vedeau că în om străluceşte chipul împărătesc al lui Dumnezeu. Dar când, prin păcat, a întunecat acele trăsături dumnezeieşti. Dumnezeu l-a dat jos de pe tronul său. Prin urmare, după cum nu este mincinoasă hotărârea lui Dumnezeu, care spune: "Să stăpânească peste toate fiarele pământului" 217, pentru că omul nu mai conduce şi nu mai stăpâneşte toate viețuitoarele de pe pământ, ba, dimpotrivă, tremură şi se teme de unele dintre ele (căci omul a pierdut puterea sa nu din pricina lui Dumnezeu, Care i-a dat această putere, ci din pricina lui,

care a primit-o), tot astfel nici uneltirile făcute de femei împotriva bărbaților nu vătăma adevărul cuvintelor lui Dumnezeu. "Să-i facem ajutor". Într-adevăr, femeia a fost făcută ca să fie de ajutor bărbatului, dar n-a rămas în rostul pentru care a fost creată, în afară de aceasta, trebuie să mai spun şi că ajutorul dat de femeie se vădeşte, în menținerea vieții prezente, în naşterea de copii şi în satisfacerea poftei trupului, dar când nu mai există condițiile vieții prezente, nici naşterea de copii, nici poftele trupeşti, pentru ce mai aminteşti în zadar de ajutorul dat de femeie? Femeia nu-ti poate ajuta decât în treburile de putină importantă; dacă vrei s-o iei ca ajutor în treburi de mare însemnătate, nu numai că nu ți-i de nici un folos, dar te mai şi împiedică prin grijile pe care ți le aduce pe cap.

216. Fac. l, 26.
217. Fac. l, 28.

47. Mi s-ar mai putea spune însă şi următoarea întrebare: Cum să interpretez atunci cuvintele lui Pavel, care spune: "Poți şti oare, femeie, dacă-ți vei putea mântui bărbatul tău?" 218. Nu-i aşa că aici Pavel declară că ajutorul femeii este necesar chiar şi în cele duhovniceşti?

- Sunt şi eu de aceeaşi părere. Nu înlătur cu desăvârşire pe femeie de la ajutorul ce-l poate da bărbatului în cele duhovniceşti. Doamne fereşte! Afirm însă că poate să facă aceasta nu atunci când săvârşeşte obligațiile legate de căsătorie, ci atunci când păşeşte pe calea virtuții marilor şi fericiților bărbați, rămânând totuşi cu firea femeie. Va putea fi de ajutor bărbatului nu atunci când umblă după găteli şi sulimanuri, nu atunci când umblă după distracții şi desfătări, nu atunci când cere bărbatului bani şi iar bani, nu atunci când caută luxul, nu atunci când cheltuieşte fără sfârşit şi fără socoteală, ci atunci va fi de ajutor bărbatului, când este mai presus de toate lucrurile de pe pământ, când îşi întipăreşte în sufletul său o viețuire apostolică, atunci când arată în purtările ei multă blândețe, multă modestie, mult dispreț față de bani şi față de avere, multă resemnare. Da, atunci va putea să mântuie pe bărbatul ei. Va fi de ajutor bărbatului ei când va spune: "Dacă avem ce mânca şi cu ce ne îmbrăca, avem de toate" (219).

218. I Cor. 7, 16.
219. ITim. 6, 8.

Când va nutri astfel de gânduri chiar prin faptele sale, când va râde şi nu-i va păsa de moartea trupului, când va spune că viața aceasta pământească nu prețuieşte nici două parale, când va socoti, ca şi profetul, toată slava lumii acesteia ca floarea ierbii220. Prin urmare, femeia va putea mântui pe bărbat nu prin faptul că trăieşte cu el ca femeie, ci prin faptul că duce o viață după poruncile Evangheliei. Iar acest lucru, mântuirea bărbaților, a fost înfăptuit de multe femei fără să se căsătorească. De pildă, Priscila l-a luat în casa ei pe Apollo şi l-a îndreptat pe calea adevărului credinței221. Dacă acum acest lucru nu este cu putință, totuşi femeile pot să arate aceeaşi râvnă şi să se bucure de acelaşi câştig, deoarece, după cum spuneam mai sus, nici cea căsătorită nu atrage la credință pe soțul ei doar pentru faptul că este femeia lui. Dacă traiul împreună şi legăturile casnice dintre bărbat şi femeie ar aduce pe bărbat la credință, ar însemna ca nici un bărbat care are femeie credincioasă să nu mai fie necredincios. Dar nu-i aşa, nu-i aşa! Dimpotrivă, atunci contribuie femeia la mântuirea sufletului bărbatului, când prin faptele şi prin vorbele sale arată multă înțelepciune, multă filosofic, multă răbdare, când îşi râde de toate greutățile căsniciei, când urmăreşte necontenit acelaşi scop. Dacă face altfel, dacă cere cu stăruință cele pe care de obicei le cer femeile, nu numai că nu-i este de nici un folos, dar îl mai

şi vătăma. Dar chiar atunci când o femeie se poartă aşa cum am spus mai sus, totuşi este foarte greu saşi mântuie bărbatul. Ascultă ce spune Pavel! "Poţi şti oare, femeie, dacă-ţi vei putea mântui bărbatul tău"? Şi obişnuim să punem astfel de întrebări când reuşim cu foarte mare greutate să înfăptuim gândul nostru.
220. Isaia 40, 6.
221. Fapte 18, 26.

Ce spune Pavel mai departe?

"Eşti legat cu femeie? Nu căuta dezlegare! Eşti dezlegat de femeie? Nu căuta femeie!" 222.
222. I Cor. 7, 27.

Vezi cum trece Pavel de la o idee la altă idee, cum împleteşte un sfat cu alt sfat? După cum atunci când a vorbit despre căsătorie a adus vorba şi despre înfrânare, pentru a îndemna pe ascultător spre înfrânare, tot astfel şi acum aduce iar vorba şi despre căsătorie, pentru a-i da răgaz să răsufle. A început să vorbească despre feciorie şi, înainte de a spune ceva despre ea, aleargă îndată şi vorbeşte despre căsătorie. Într-adevăr cuvintele: "Poruncă nu am" nu fac altceva decât să îngăduie şi să recomande căsătoria. Apoi vorbeşte din nou despre feciorie şi spune: "Socot că fecioria este un lucru bun". Nu repetă mereu cuvântul feciorie, pentru că ştia că, dacă stăruie prea mult asupra acestui cuvânt, împietreşte auzul binevoitor al ascultătorilor. Mai mult încă, deşi le-a dat un temei destul de puternic, "nevoia de acum", spre a le arăta că traiul în feciorie merită cu prisosinţă toate ostenelile, totuşi nici aşa n-a îndrăznit să mai pronunţe numele de "feciorie", ci se mărgineşte să spună atât numai: "este bine omului să fie aşa". Nu-şi continuă gândul, ci îl curmă; şi-l curmă înainte de a părea prea greu şi vorbeşte din nou despre căsătorie, spunând: "Eşti legat de femeie? Nu căuta dezlegare!" 223.
223. I Cor. 7, 27.

Dacă n-ar fi fost acesta scopul său, dacă n-ar fi avut intenţia să cruţe şi să mângâie sufletul ascultătorilor, apoi n-ar fi avut nici un rost să vorbească despre căsătorie atunci când dă sfaturi despre feciorie. Se întoarce apoi să vorbească iarăşi despre feciorie, dar nici acum n-o numeşte cu numele ei propriu. Dar cum se exprimă? "Eşti dezlegat de femeie? Nu căuta femeie!". Nu te teme însă! Cuvintele sale nu sunt o hotărâre, nu sunt o lege. Vorbeşte numaidecât despre căsătorie şi risipeşte frica ce-ar cuprinde sufletele ascultătorilor la auzul celor spuse mai sus, prin cuvintele: "Dacă te-ai însurat, n-ai greşit". Dar nici la auzul acestor cuvinte nu-ţi pierde curajul, căci iarăşi te trage spre feciorie spunându-ţi: "Unii ca aceştia însă vor avea necaz în trup" 224 . Ideea pe care vrea s-o scoată la iveală aici este aceea că cei care se căsătoresc vor avea de suferit necazuri în trupul lor. După cum doctorii vestiţi şi pricepuţi, când au de dat bolnavilor o doctorie amară, sau când vor să le taie vreun mădular, sau să le ardă rana sau altceva de acest fel, nu fac totul dintr-o dată, ci procedează încetul cu încetul, dând bolnavului răgaz să mai răsufle şi să i se mai potolească durerile, şi astfel, treptat treptat, termină tot ce au de făcut, tot aşa a procedat şi fericitul Pavel. Nu-şi ţese sfaturile sale despre feciorie cu stăruinţă, nu vorbeşte dintr-odată şi fără întrerupere, ci-şi întrerupe adesea sfaturile sale despre feciorie, vorbind despre căsătorie. Procedând aşa, îndulceşte mult greutăţile fecioriei şi face ca sfaturile sale să fie uşor de primit şi să nu pară atât de anevoioase. De aici vine amestecul acesta necontenit de idei în cuvintele lui Pavel. Merită acum să cercetăm mai de-aproape aceste cuvinte: "Eşti legat cu femeie? Nu căuta dezlegare!". Pavel spune aceste cuvinte nu atât ca să

sfătuiască, cât să arate că legătura căsătoriei este de nedezlegat şi de neînfrânt. Pentru ce n-a spus.- "Ai femeie? N-o lăsa! Trăieşti cu ea sub acelaşi acoperiş? Nu te despărţi de ea!". Pavel n-a întrebuinţat aceste cuvinte, ci a numit căsătoria legătură, vrând să arate ce povară este căsătoria pentru om. Pavel a văzut că toţi alergăm să ne căsătorim ca şi cum am alerga să facem cea mai uşoară treabă. De aceea ne spune şi ne arată că cei căsătoriţi nu se deosebesc întru nimic de cei legaţi cu lanţuri. Şi cei căsătoriţi, ca şi cei legaţi cu lanţuri unul de altul, dacă trage unul într-o parte, este urmat vrând nevrând şi de celălalt, iar dacă se revoltă unul, trebuie să piară şi celălalt împreună cu el.

- Ce să fac, mă poate întreba cineva, dacă bărbatul meu nu-şi poate stăpâni poftele, iar eu vreau să mă înfrânez?

- Trebuie să te pleci neapărat poftelor lui. Chiar dacă n-ai vrea să faci aceasta, dulcele lanţ al căsătoriei, ce te încătuşează, te târăşte după poftele soţului şi te trage către cel cu care dintru început te-ai legat. Dacă te împotriveşti şi rupi lanţul, nu numai că nu scapi de lanţuri, dar mai eşti şi cumplit pedepsită.

48. Femeia care vrea să se înfrâneze fără voia bărbatului ei, nu numai că pierde răsplata înfrânării, dar va da socoteală înaintea lui Dumnezeu şi de căderea lui în adulter şi va fi mai vinovată decât bărbatul ei.

- Pentru ce?

- Pentru ce? Pentru că, lipsindu-l de legăturile trupeşti la care-i dă dreptul legea căsătoriei, I-a împins spre prăpastia desfrânării. Dacă unei soţii nu-i este îngăduit să trăiască în înfrânare nici măcar scurtă vreme, fără voia bărbatului ei, poate fi, oare, iertată soţia care lipseşte necontenit pe soţul ei de uşurarea ce i-o dă căsătoria?

- Dacă aşa stau lucrurile, atunci nu poate fi o situaţie mai silnică şi mai împovărătoare decât aceasta!

- Da! Asta o spun şi eu. Pentru ce, deci, te supui unei silnicii? Ar fi trebuit să judeci aşa înainte de a te căsători, nu după ce te-ai căsătorit. Din pricina aceasta şi Pavel, după ce a spus că lanţul căsătoriei nu se poate rupe, vorbeşte şi despre cazul în care acest lanţ s-a rupt. După ce a spus: "Eşti legat cu femeie? Nu căuta dezlegare!", a adăugat: "Eşti dezlegat de femeie? Nu căuta femeie!"225. Pavel procedează aşa, ca să îmbrăţişezi cu mai multă uşurinţă învăţătura despre traiul în feciorie, după ce mai întâi ai meditat îndeajuns asupra greutăţilor căsătoriei şi ai aflat câtă silnicie aduce cu ea. Pavel continuă apoi aşa: "Dacă te-ai însurat n-ai păcătuit; dacă fecioara s-a măritat, n-a păcătuit" 226. 224. l Cor. 7, 28.
225. I Cor. 7, 27.
226. I Cor. 7, 28.

Iată ce ispravă mare faci dacă te căsătoreşti! N-ajungi un păcătos, dar nici să fii admirat şi preţuit! Admiraţia, preţuirea şi cununile se cuvin celui care trăieşte în feciorie; cel căsătorit să se mulţumească că aude că nu păcătuieşte! Dar mi s-ar putea spune:

- Atunci pentru ce mă sfătuieşti să nu mă însor?

- Pentru că, o dată legat cu o femeie, nu-ti mai este îngăduit să te desparţi de ea, pentru că omul căsătorit are multe necazuri şi neplăceri.

- Dar, spune-mi, te rog, numai atâta folos avem dacă trăim în feciorie, numai atâta, că scăpăm de aceste necazuri şi neplăceri? Care om va primi să trăiască în feciorie în schimbul acestor răsplăti? Care om va primi să ducă o luptă atât de cumplită, dacă e vorba să primească numai această răsplată în schimbul unor eforturi pline de atâta sudoare?

49. Ce spui? Mă pui să lupt cu demonii - "căci nu avem de luptat împotriva sângelui şi trupului" 227, mă sfătuieşti să mă împotrivesc furiilor trupului, mă îndemni să săvârşesc, eu, în vinele căruia curge sânge, eu, care sunt îmbrăcat cu trup, mă îndemni deci pe mine să săvârşesc fapte egale celor săvârşite de puterile netrupeşti. Pentru ce? Pentru ca să-mi aduci aminte de bunurile acestei lumi şi ca să-mi spui că, dacă nu mă căsătoresc, nu voi avea necazurile pe care le are un om căsătorit. Pentru ce Pavel n-a grăit aşa: "Într-adevăr, fecioara, dacă s-a măritat, n-a păcătuit, dar s-a lipsit de cununile fecioriei, de darurile cele mai cu neputinţă de spus prin cuvinte"? Pentru ce n-a vorbit fecioarelor de bunătăţile ce le aşteaptă după luptă, că ies întru întâmpinarea Mirelui, că poartă în mâini făclii strălucitoare, că intră cu îndrăznire şi însoţite de multă slavă împreună cu împăratul în cămara de nuntă, că mai mult decât toţi strălucesc alături de tronul împăratului şi în cămările împărăteşti? De toate acestea nici pomenire n-a făcut ci, de la un capăt la altul, aminteşte numai de scăparea de greutăţile şi necazurile din viaţa de aici. Doar spune: "socotesc că este un lucru bun" şi, în loc să spună "din pricina bunătăţilor viitoare", spune: "din pricina nevoii de acum". Mai departe, iarăşi, spune: "Dacă fecioara s-a măritat, n-a păcătuit" şi, trecând sub tăcere darurile cereşti de care s-a lipsit, spune: "vor avea însă necaz în trup unii ca aceştia". Şi nu se mărgineşte la atâta, ci, până la sfârşitul sfaturilor sale, nu face decât aceasta; nu spune nici un cuvânt despre bunătăţile viitoare, ci îndeamnă pe oameni să nu se căsătorească, aducând aceleaşi argumente, anume ca să scape de greutăţile vieţii, spunând: "Vremea ce a mai rămas este scurtă" 228. Şi în loc să spună: "Vreau ca voi să străluciţi în ceruri şi să fiţi cu mult mai strălucitori decât cei căsătoriţi" aduce şi acum acelaşi argument, spunând: "Vreau ca voi să fiţi fără grijă" 229.
227. Efes. 6, 12.
228. I Cor. 7, 29.
229. I Cor. 7, 32.

Pavel procedează aşa nu numai cu acest prilej; ci şi atunci când vorbeşte despre suportarea răutăţii altora, sfaturile sale au acelaşi temei. Astfel, când spune: "Dacă flămânzeşte vrăjmaşul tău, dă-i pâine; dacă înseteazǎ, dă-i să bea" 230, te-ai aştepta ca, atunci când îţi dă o poruncă să faci un lucru atât de anevoios, atunci când îţi porunceşte să-ţi înfrângi pornirile constrângătoare ale firii şi să te lupţi cu un foc de nepotolit cum este dorinţa de răzbunare, te-ai aştepta, deci, ca Pavel, vorbindu-ţi de răsplată, să-ţi vorbească de răsplata din ceruri; dar nu, el trece sub tăcere cerul, trece sub tăcere răsplătile cereşti şi spune că răsplata îndeplinirii unei astfel de porunci constă în vătămarea ce-o aducem vrăjmaşului nostru. Căci iată ce spune: "Făcând aceasta, grămădeşti cărbuni aprinşi pe capul lui" 231.
230. Rom. 12, 20.
231. Rom. 12, 20.

Pentru ce se foloseşte deci de astfel de argumente?

- Nu face asta din pricină că nu cunoştea şi nu ştia cum să câştige şi să înduplece în alt chip pe ascultător. Nu! Dimpotrivă, Pavel avea mai mult decât toți oamenii darul acesta de a convinge.

- De unde se vede aceasta?

- Din înseşi cuvintele lui!

- Cum?

- Să-ți explic. Pavel le vorbea corintenilor (voi aminti aici despre cele spuse de Pavel înainte de a le da sfaturi despre feciorie). Deci Pavel le vorbea corintenilor, cărora le spunea că nu ştie nimic altceva decât pe lisus Hristos, şi pe acesta răstignit 232; le vorbea corintenilor, cărora n-a putut să le vorbească ca unor oameni duhovniceşti; pe care îi hrănea încă cu lapte, deoarece erau oameni trupeşti 233, pe care, tocmai atunci când Ie scria această scrisoare. Îi ținea de rău, spunându-le: "Dar nici acum nu puteți mânca hrană tare, pentru că sunteți încă trupeşti şi umblați aşa cum umblă oamenii trupeşti" 234.
232. I Cor. 2, 2.
233. I Cor. 3. 2.
234. I Cor. 3, 2-3.

***Din pricina aceasta îi îndeamnă spre feciorie şi-i îndepărtează de căsătorie, slujindu-se de argumentele luate din lucrurile cele de pe pământ, din lucrurile cele văzute, din lucrurile pe care le puteau pipăi cu uşurință, Pavel îşi dădea perfect de bine seama că pe oamenii care nu se pot ridica cu mintea la cele de sus, pe oamenii care se târăsc pe pământ, pe oamenii care încă îşi au privirile ațintite spre pământ, nu-i poți atrage spre feciorie, nu-i poți îndemna să trăiască în feciorie decât numai cu ajutorul celor pământeşti.** Spune-mi, te rog, pentru care pricină mulți oameni necugetați şi fără cap se jură, şi se jură chiar strâmb, fără nici o teamă, pe Dumnezeu, şi pentru lucruri mici, şi pentru lucruri mari, dar nu vor deloc să se jure pe capul copiilor lor. Se îngrijesc mai mult de al doilea jurământ decât de primul. Tot astfel, atunci când e vorba de ajutorarea săracilor, nu-i mişcă pe oameni spre milostenie atât de mult învățăturile despre dobândirea Împărăției cerurilor, deşi le izbesc necontenit auzul, cât nădejdea că de pe urma milosteniilor lor vor dobândi vreun bine pe lumea aceasta fie pentru ei, fie pentru copiii lor. Atunci mai cu seamă sunt darnici în astfel de ajutorări, când se scoală dintr-o boală îndelungată, când au scăpat dintr-o primejdie, când au ajuns într-o funcție mare şi în vreun post înalt. În general vorbind, vei vedea că majoritatea oamenilor sunt îndemnați de cele ce văd cu ochii. Binele şi bunăstarea nădăjduită îi îndeamnă mai mult spre fapte bune, iar necazurile şi supărările ce le-ar avea de pe urma unei fapte rele îi înfricoşează tot atât de mult şi-i depărtează de rele, deoarece atât bunăstarea, cât şi necazul le simt pe propria lor piele. Pentru aceste pricini le-a vorbit Pavel corintenilor aşa cum le-a vorbit, iar pe romani îi învăța să sufere cu răbdare răutățile oamenilor punându-le sub ochi foloasele materiale pe care le vor avea de pe urma unei astfel de purtări. Un suflet slab, un suflet nedreptățit nu înlătură atât de uşor veninul mâniei şi al dorinței de răzbunare când te aude că-i vorbeşti de împărăția cerurilor şi când îi oferi nădejdi îndepărtate de răzbunare, ca atunci când îi spui să nădăjduiască că, chiar aici pe pământ, duşmanul lui va fi pedepsit. Cu intenția de a smulge din rădăcini dorința celui*

nedreptățit de a răsplăti răul cu rău și, în același timp, de a scoate cu totul din sufletul lui mânia, Pavel îi pune în față cel mai convingător argument spre a-i satisface dorința de răzbunare; aceasta nu înseamnă că îl lipsește de cinstea pregătită lui în împărăția cerurilor pentru o astfel de purtare, ci că-l silește în același timp să intre oricum pe drumul viețuirii creștinești, pe drumul filosofiei creștine, și că-i deschide ușile împăcării cu dușmanul său. Cel mai greu lucru este să pui început dorinței celei bune; odată începutul făcut, săvârșirea faptei bune nu mai întâmpină atâta greutate.

Hristos n-a procedat la fel ca Pavel nici când a vorbit despre feciorie, nici când a vorbit despre suportarea răutății altora. În primul caz, pune în fața celor care îmbrățișează fecioria, ca răsplată, împărăția cerurilor: "Sunt fameni care singuri s-au făcut fameni pentru împărăția cerurilor" 235. În al doilea caz, când îi îndeamnă pe ucenicii Săi să se roage pentru dușmanii lor, nu spune nici un cuvânt despre vătămarea ce-ar aduce-o vrăjmașilor în urma unei astfel de purtări, nici nu pomenește, ca Pavel, de cărbuni aprinși. Nu. Dimpotrivă, Iasă ca astfel de argumente să fie spuse numai față de niște oameni mici la suflet, față niște oameni care nu se pot ridica mai presus de ei. Pe ucenicii Săi însă îi îndeamnă să se poarte cu dragoste față de dușmani, oferindu-le argumente cu mult înalte. Care sunt aceste argumente? "Ca să fiți, spune el, asemenea Tatălui vostru celui din ceruri" 236.
235. Matei 19, 12.
236. Matei 5, 45.

Vezi ce răsplată mare le dă? Cuvintele acestea le auzeau Petru, lacov și loan și ceata cealaltă a apostolilor. Din pricina aceasta Ie pune înainte răsplătite duhovnicești când le dă aceste sfaturi. Pavel ar fi făcut tot așa dacă ar fi vorbit și el tot către niște oameni înduhovniciți; dar pentru că le vorbește corintenilor, niște oameni nedesăvârșiți cu duhul, le arată că răsplata ostenelilor lor este chiar aici pe pământ, pentru ca, în acest chip, să săvârșească virtutea cu mai multă tragere de inimă. Așa a făcut și Dumnezeu în Vechiul Testament; n-a făgăduit iudeilor împărăția cerurilor, ci le-a făgăduit și le-a dăruit bunuri pământești; pentru faptele rele nu-i amenința cu chinurile iadului, ci cu nenorociri și necazuri aici pe pământ: cu ciumă, cu foamete, cu boli, cu războaie, cu robie și cu altele asemenea acestora. Oamenii legați de pământ și de trup sunt determinați spre acțiune mai cu seamă de răsplățile de pe lumea aceasta și se tem mai ales de nenorocirile de aici, de pe pământ, iar de cele care nu se vad, de cele pe care nu le au înaintea ochilor, nici nu se sinchisesc. Pentru acest motiv și Pavel stăruie mai cu seamă asupra răsplăților din lumea aceasta, care sunt destul de puternice ca să înmoaie învârtoșarea lor. În afară de aceasta, Pavel voia să arate și aceea, că săvârșirea unor virtuți ne obligă la o mulțime de osteneli aici, pe pământ, și că răsplata acestor osteneli o avem în veacul ce va să fie, pe când săvârșirea virtuții fecioriei ne răsplătește din belșug aici, pe pământ, scăpându-ne de atâtea griji și necazuri. În afară de aceasta, Pavel ne mai învață și un al treilea lucru.

- Care?

- Acela de a nu socoti că fecioria este o virtute cu neputință de practicat, ci, dimpotrivă, că este foarte ușoară și cu putință de săvârșit. Și face lucrul acesta aducând o mare bogăție de dovezi, arătând că viata unui om căsătorit are cu mult mai multe greutăți decât a unuia care trăiește în feciorie. Pavel pare a spune: "Ți se pare grea și anevoioasă fecioria? O astfel de părere este însă greșită, și din pricina aceasta declar că trebuie să îmbrățișezi fecioria, pentru că este atât

de uşoară, încât ne prilejuieşte cu mult mai mici griji decât căsătoria. Vreau să te cruț! Nu vreau să ai necazuri lin viață! Şi pentru aceasta vreau să nu te căsătoreşti!".

Poate însă că cineva ar vrea să mă întrebe:

- Ce fel de necazuri? Dimpotrivă, după părerea mea, voi găsi în căsătorie o desăvârşită tihnă şi multă desfătare. Mai înainte de toate, pot să-mi satisfac în toată voia poftele trupului. Şi-i mare lucru pentru îndulcirea vieții faptul că nu eşti silit să-ți înfrânezi pornirile firii. În al doilea rând, căsătoria scapă de tristețe şi de chin şi restul vieții, umplând-o cu veselie, cu râs şi strălucire. Oamenii căsătoriți au putința să procure trupului lor trai bun şi multă desfătare; pot da trupului masă îmbelşugată, haine moi, aşternut moale, îmbăieri necontenite, parfumuri, vin tot atât de bun ca şi parfumul şi, în sfârşit, au putința să facă şi alte multe şi felurite cheltuieli.

50. - Dar tocmai acestea nu sunt îngăduite celor căsătoriți. ***Căsătoria dă numai libertatea ca soții să aibă legături trupeşti unii cu alții, dar nu le îngăduie desfătarea.***

Martor este fericitul Pavel, care glăsuieşte aşa: "Văduva care trăieşte în desfătare a murit de vie" 237. E drept că a spus aceste cuvinte despre văduve. Ascultă-l însă ce spune despre cele căsătorite: "Femeile în îmbrăcăminte cuviincioasă, să se împodobească cu sfială şi cuminţenie, nu cum împletituri de păr sau cu aur sau cu mărgăritare sau cu veşminte scumpe, ci cu fapte bune se cuvine femeilor care fac mărturisire de evlavie." 238 Poți vedea, nu numai în acest Ioc, ci şi în alte locuri, că Pavel insistă cu tărie ca să nu ne dăm în vânt după nici una dintre aceste desfătări ale vieții. Dar pentru ce vorbesc de Pavel, care spune aceste lucruri pe timpul celei mai înalte filosofii, pe timpul când harul Duhului era din belşug? Ascultă însă şi pe profetul Amos cu câtă tărie atacă pe cei dedați plăcerilor, cu toate că profetul se adresa iudeilor, unor prunci, duhovniceşte priviți, cărora li se îngăduiau şi desfătarea, şi luxul şi, ca să spun aşa, toate cele de prisos şi fără de nici un folos sufletesc: "Vai del cei ce vin în ziua cea rea, de cei ce se apropie şi se ating de sâmbetele cele mincinoase, de cei care dorm pe paturi de fildeş şi se răsfață în aşternuturile tor, de cei care mănâncăm iezii turmelor şi viţeii de lapte din cirezile de vite, de cei care bat din palme la sunetul instrumentelor muzicale! Socoteau că toate acestea sunt veşnice şi că nu vor trece? Vai de cel care beau vin strecurat (vin prelucrat cu felurite mijloace pentru a-i da o calitate superioară), de cei care se parfumează cu cele mai bune parfumuri" 239.
237. ITim. 5, 6.
238. ITim. 2, 9-10.
239. Amos 6, 3-6.

51. Nu li se îngăduie deci, după cum spuneam, celor căsătoriți să trăiască în lux şi în desfătări. Dar chiar dacă Ii s-ar îngădui totul, şi mese bogate, şi haine scumpe, şi aşternuturi moi, şi îmbăieri necontenite, şi vinuri, şi parfumuri scumpe, şi n-ar fi opriți de la nimic, totuşi căsătoria are şi altele care înclină cumpăna balanței în cealaltă parte, care dau naştere la tristețe şi la durere, pot spune chiar că acestea sunt mai multe şi mai mari; sunt atât de multe şi de mari, încât nu mai îngăduie simțirea vreunei bucurii şi sting toată plăcerea bunului trai.

52. Spune-mi, te rog, care om este rnai vrednic de milă decât omul gelos sau omul cuprins de gelozie fără temei?

Imaginea exactă a unei astfel de căsnicii o putem avea dacă o comparăm cu războiul sau cu furtuna: numai jale, numai bănuieli, numai dihonie, numai certuri şi discuții, gelosul nu-i mai fericit decât îndrăcitul sau nebunul; necontenit se frământă, sare, se ceartă cu toată lumea, se mânie pe oricine, vinovat sau nevinovat, pe slugă, pe copil, oricine îi iese în cale. Toată plăcerea căsătoriei s-a dus; toată viața îi este plină de amărăciune, de jale şi de scârbă, chinul geloziei îl urmăreşte pretutindeni, fie de rămâne în casă, fie de iese în oraş, fie de pleacă în călătorie; îl chinuie nai groaznic decât boldul, îi întărâtă sufletul şi nu-i lasă nici o clipă de tihnă, căci boala aceasta nu dă naştere numai la tristețe, ci şi la mânie cumplită. Tristețea singură, su numai mânia, îl poate pierde pe om dacă pune stăpânire pe sufletul lui. Dacă însă îl asaltează şi tristețea şi mânia, strivindu-l necontenit, fără să-l lase să-şi tragă puțin sufletul, starea lui sufletească este mai groaznică decât moartea. Nu poți compara gelozia nici cu sărăcia lucie, nici cu bolile de nevindecat, nici cu focul, nici cu sabia, numai cel care au suferit pe propria lor piele chinurile geloziei îi cunosc amarul. Cuvântul nu poate zugrăvi grozăvia bolii. Nimeni şi nimic nu poate mângâia sufletul unui soț răvăşit de gelozie, al unui soț silit să bănuiască necontenit cinstea aceleia pe care o iubeşte ca pe ochii din cap, pentru care şi-ar da cu plăcere chiar viața.

Chin groaznic ii cuprinde şi când se îndreaptă spre pat, şi când se aşază la masă să mănânce şi să bea; masa ii pare plină mai degrabă cu otrăvuri decât cu mâncăruri, iar patul, de nesuferit; nu poate sta în el nici câteva clipe; se frământă şi se răsuceşte ca şi cum ar sta pe jăratec. Nu-i pot smulge din cumplita răvăşire a sufletului său nici întâlnirile cu prietenii, nici grija de afaceri, nici teama de primejdii, nici cele mai puternice plăceri, nimica. Furtuna aceasta pune stăpânire pe sufletul lui mai tiranic decât orice alta bucurie, decât orice altă supărare. La acest chin sufletesc se gândea Solomon când a spus: "nemiloasă ca iadul este gelozia" 240; iar, în altă parte: "Din pricina geloziei bărbatul ei este plin de mânie; el este fără milă în ziua răzbunării, nici un preț de răscumpărare nu va putea să-i potolească ura, nici chiar dacă-i vei face nenumărate daruri" 241. Atât de mare este furia geloziei, încât nici pedepsirea celui care i-a stricat casa nu potoleşte durerea gelosului. Adeseori mulți i-au omorât pe oamenii care le-au necinstit casa, dar n-au putut să-şi omoare mânia şi tristețea. Alții au rămas la fel de mistuiți de focul geloziei, dacă nu şi mai mult, chiar după ce şi-au înjunghiat soțiile. Soțul gelos trăieşte toate chinurile geloziei chiar dacă gelozia sa nu-i deloc întemeiată, iar nenorocita şi nefericita lui soție suferă mai cumplit decât bărbatul ei. Unde să-şi îndrepte privirea, la cine să fugă, când vede că bărbatul său o urăşte mai mult decât toți vrăjmaşii ei, când vede că s-a prefăcut în fiară sălbatică acela care trebuia să-i fie mângâiere în necazuri, acela de la care trebuia să aştepte apărare? }n ce parte a lumii să scape de chinurile ei o dată ce portul vieții sale, căsnicia, e închis şi plin de nenumărate stânci? 240. Cântarea cânt. 8, 6.
241. Pilde 34-35.

Slugile şi slujnicele ii râd în obraz, sunt mai obraznice cu ea decât soțul ei. De felul lor servitorii sunt bănuitori şi nerecunoscători; când însă li se mai dă şi libertatea să se poarte cum le este felul, când văd că a intrat dihonia între stăpânii lor, atunci cearta dintre soți e cel mai nimerit prilej ca să-şi dea pe față toată purtarea lor urâtă. Atunci pot să născocească şi să plăsmuiască orice vor, în toată voia, şi să întărească şi mai mult bănuiala soțului. Gelosul crede totul cu uşurință; pleacă urechea la tot ce se spune; nu poate face deosebire între calomniatori şi oamenii vrednici de crezare. Şi sunt mai crezuți cei care măresc bănuiala soțului decât cei care încearcă s-o spulbere, Pentru aceasta, soția bănuită pe nedrept este silită să se teamă şi să

tremure de frica slugilor bârfitoare şi a nevestelor lor tot atât de mult ca şi de frica bărbatului; este silită să cedeze slugilor locul cuvenit ei în casă, şi să ia ea locul lor. Poate trăi o clipă fără să verse lacrimi? Ce noapte, ce zi, ce sărbătoare este lipsită de gemete, de vaiete, de lacrimi? Necontenit ameninţări şi ocări; unele de la bărbatul ei, rănit fără temei în suflet, altele, de la slugile cele ticăloase. Se păzeşte, îşi controlează vorbele şi faptele; toată viaţa îi e plină de teamă şi de cutremur. E iscodită nu numai când iese din casă şi când vine acasă, ci îi sunt cercetate cu de-amănuntul şi vorbele, şi privirile, şi suspinele; este silită să stea mai nemişcată ca o stâncă, să sufere totul în tăcere, să stea închisă necontenit în camera ei, mai rău decât un întemniţat; dacă vrea să spună ceva, să se tânguie, să iasă din casă, trebuie să dea socoteală şi explicaţii acelor judecători ticăloşi, adică slujnicelor şi mulţimii servitorilor. Dacă vrei, închipuie-ţi că toate aceste chinuri sufleteşti le are o familie nespus de bogată, care întinde mese îmbelşugate şi luxoase, care are mulţime de slugi; o familie de neam strălucit, familia unui înalt demnitar, înconjurat de slavă multă şi de faima strămoşilor. Să nu laşi nimic dintre cele care parcă fac de invidiat viaţa acelei familii. Strânge totul cu grijă, şi compară totul cu tristeţea şi chinul geloziei ce stăpânesc acea familie. Vei vedea că, în sânul acelei familii atât de bogate şi de slăvite, plăcerea n-o găseşti nicăieri. A dispărut, s-a stins aşa cum se stinge o mică scânteie ce cade pe întinsul nesfârşit al oceanului.

Acestea se întâmplă când e gelos bărbatul. Dar dacă femeia e geloasă (lucru destul de des), atunci bărbatul suferă mai puţin decât femeia, şi cea mai mare parte a durerii cade tot pe acea nenorocită, căci nu va putea să se folosească de aceleaşi arme, ca un bărbat, fată de soţul ei bănuit de adulter. Care bărbat va suferi să stea necontenit acasă, la porunca soţiei lui? Care slugă va îndrăzni să-l spioneze pe stăpânul său, fără să nu fie îndată pedepsită? Femeia geloasă nu poate să-si mângâie durerea cu mijloacele de care se foloseşte un bărbat gelos şi nici nu-şi poate exprima prin cuvinte mânia ei. Bărbatul va suferi poate o dată, de două ori plânsetele şi vaietele ei; dacă însă continuă să-l învinuiască, o învaţă iute că e mai bine să sufere şi să se mistuie în tăcere.

Toate acestea se întâmplă şi pentru soţ, şi pentru soţie, când gelozia se întemeiază pe simple bănuieli. Dacă se întâmplă însă ca gelozia să fie întemeiată, apoi tot femeia este aceea care suferă cel mai cumplit, nimeni nu poate scoate pe o soţie necredincioasă din mâinile soţului necinstit de purtările ei; bărbatul are în ajutorul lui legile; duce în faţa tribunalului pe aceea care ii este mai scumpă decât orice pe lume, şi tribunalul o condamnă la moarte. Soţul necredincios însă scapă de pedeapsa legilor. Dar este păstrat pentru pedeapsa cea de sus, pentru pedeapsa lui Dumnezeu. Puţină mângâiere pentru nefericita lui soţie! Este silită să moară de o moarte înceată şi chinuitoare, provocată de farmecele şi de otrăvurile pregătite de femeia care i-a stricat casa. Sunt multe cazuri când femeile care strică casele altora nici n-au mai avut nevoie de farmece şi de otrăvuri, căci rivalele lor au fost răpite mai înainte din viaţă, datorită marii lor supărări.

Prin urmare, chiar dacă toţi bărbaţii ar alerga să se căsătorească, femeile n-ar trebui deloc să dorească măritişul. Aceasta pentru motivul că tirania poftelor trupului nu este atât de puternică la femei ca la bărbaţi şi pentru că femeile sunt cele care culeg fructele amare ale căsătoriei, aşa cum am arătat în cele spuse mai sus.

Aş putea fi întrebat:

- Cum? În toate căsătoriile se întâmplă asta?

- În cele mai multe căsnicii. Trăirea în feciorie însă este cu totul departe de astfel de chinuri sufleteşti. Se poate întâmpla, într-adevăr, ca o femeie căsătorită să nu fie înşelată de soţul ei şi să nu ajungă geloasă, dar totdeauna este cu frica în sân că i se poate întâmpla şi asta. Este cu neputinţă ca o femeie care vrea să se mărite cu un bărbat să nu se gândească la toate acestea, să nu se teamă de toate aceste chinuri după ce s-a căsătorit.

- Îţi repet, iarăşi, că nu se întâmplă asta în toate căsniciile!

- Nici eu nu susţin. Dar dacă nu vine peste o căsnicie furtuna geloziei, vin alte furtuni. Dacă poţi scăpa de unele, apoi nu pot scăpa de toate. După cum, când treci printre spini, ţepii spinilor te prind de haine, şi dacă te întorci să scoţi un ghimpe, te prind alţii şi mai mulţi, tot astfel şi grijile şi greutăţile căsătoriei; dacă ai scăpat de una, eşti prins de alta; dacă ai scăpat şi de asta, te împiedici de alta. În general vorbind, nu-i cu putinţă să găseşti o căsnicie lipsită cu totul de necazuri.

53. Dar, dacă vrei, să las deocamdată la o parte pe toate cele care tulbură liniştea unei căsnicii şi să cercetez în mai de aproape ceea ce pare că aduce fericirea într-o casă nouă, ceea ce adeseori mulţi bărbaţi, dar, mai bine spus, toţi bărbaţii, doresc să aibă când se însoară. Care-i dorinţa lor? Să se însoare cu fete bogate. Un om sărac, un om de jos, un om din popor doreşte să-şi ia femeie dintr-o familie de seamă şi puternică, dintr-o familie foarte bogată.

Vom vedea însă că o astfel de căsătorie atât de dorită are tot atât de multe necazuri ca şi sărăcia de care vor să scape, şi iată cum. Oamenii, prin firea lor, sunt foarte mândri, şi, dintre toţi, femeile sunt şi mai mândre cu cât sunt şi mai slabe; din pricina aceasta sunt şi mai stăpânite de patima mândriei. Dacă se întâmplă ca femeia să mai aibă şi motive din afară să se mândrească, atunci nimic nu le mai poate înfrâna; sunt ca o flacără peste care arunci materie care se aprinde uşor; se înalţă, sunt nesupuse, răstoarnă ordinea firească a lucrurilor, întorc totul cu susul în jos. O femeie bogată măritată cu un bărbat sărac nu îngăduie ca el să fie capul gospodăriei; stăpânită de mândrie şi de îngâmfare, îl dă jos din locul ce i se cuvine şi-I aşază în cel cuvenit ei, acela al supunerii şi ascultării. Ea ajunge capul şi stăpânul casei. Poate fi o robie mai cruntă pentru bărbat? Nu mai vorbesc de ocările, insultele, dispreţul cu care-l încarcă pe soţ! Acestea-s mai de nesuferit decât toate!

54. Se poate însă sa mi se obiecteze următoarele, şi am auzit, când le vorbesc aşa, pe mulţi făcând această obiecţie: Să ajungă bogat şi să trăiască în belşug, că nu-i nici o greutate să supună şi să înfrângă mândria femeii iui!

Dacă vorbeşte aşa, apoi mai întâi nu-şi dă seama ce greu e lucrul acesta. În al doilea rând, chiar dacă se întâmplă să o înfrângă, o face tot spre paguba lui. E mai greu şi mai neplăcut pentru bărbat să i se supună femeia Iui de teamă. Silită şi forţată, decât să o lase să-i poruncească in toată voia.

- Pentru ce?

- Pentru că această silnicie ce-o face femeii sale alungă din căsnicia Iui toată dragostea, toată plăcerea. Iar când nu-i nici dragoste, nici plăcere, ci teamă şi silnicie, ce preţ mai are căsnicia?

55. Aşa stau lucrurile în căsniciile în care femeia este bogată. Dacă se întâmplă ca ea să nu aibă nimic, iar soţul să fie bogat, atunci este slujnică în Ioc de soţie; femeia liberă ajunge roabă; pierde toată libertatea şi autoritatea ce i se cuvin, nu are o situaţie mai fericită decât robii cumpăraţi cu bani. Dacă bărbatul are gust să trăiască în desfrâu, să se îmbete, să aducă în patul ei cârduri de femei stricate, soţia n-are ce face; trebuie sau să sufere totul, şi să fie mulţumită cu ce vede, sau să plece din casă. Grozăvia nu se mărgineşte la atâta. Dacă bărbatul este bogat, şi ea săracă, atunci nu poate să poruncească cu toată libertatea nici slugilor, nici slujnicelor; trăieşte ca într-o casă străină, ca şi cum s-ar folosi de lucruri ce nu-i aparţin; nu trăieşte sub acelaşi acoperiş cu un soţ, ci cu un stăpân; este obligată să facă orice şi să sufere orice.

Dacă, acum, un bărbat se însoară cu o fată de seama lui, şi în acest caz egalitatea dintre soţ şi soţie este distrusă de legea care obligă pe femeie să se supună bărbatului, cu toate că egalitatea dintre averea sa şi cea a bărbatului o face să se creadă egală cu el.

- Sunt, oare, toate căsniciile pline de atâtea greutăţi?

- Nu, nu toate! Dar să nu-mi aduci ca pildă foarte puţinele căsnicii, uşor de numărat, netulburate de astfel de greutăţi. Trebuie să definim esenţa căsătoriei nu după cazurile extrem de rare, ci după cele întâlnite Ia fiecare pas. Dacă trăieşti in feciorie, cu greu pot veni asupra ta astfel de necazuri, dar, mai bine spus, e cu neputinţă să vină; dar dacă te căsătoreşti, e greu să nu te lovească aceste greutăţi.

56. Dacă în căsătoriile fericite în aparenţă se nasc atâtea neplăceri şi necazuri, ce poţi spune despre căsătoriile recunoscute de toată lumea ca nefericite? Soţia este cu adevărat nenorocită. Deşi trebuie să moară o singură dată, totuşi frica de moarte o cuprinde de mai multe ori. Deşi are un singur suflet, poartă grijă de mai multe suflete; tremură pentru bărbatul ei, tremură pentru copiii ei, tremură pentru nurorile şi ginerii ei, tremură pentru nepoţii ei; şi cu cât rădăcina îşi întinde mai mult ramurile, cu atât i se înmulţesc şi grijile. Dacă se întâmplă vreo nenorocire unuia dintre aceştia, fie pagubă de bani, fie boală, fie ceva neplăcut, ea plânge şi lăcrimează tot atâta cât şi cei ce suferă. Dacă toţi ai ei pleacă de pe lumea aceasta înaintea ei, jalea e fără margini; dacă unii rămân, iar alţii mor de timpuriu, nici aşa nu poate avea mângâiere. Frica necontenită pentru cei vii, ca nu cumva să moară, îi zguduie sufletul în aşa măsură, încât este mai mare decât durerea pentru cei morţi, ba pot spune ceva mai ciudat, este chiar mai cumplită. Într-adevăr, timpul şterge din suflet durerea pentru cei morţi, pe când grija si teama pentru cei vii e permanentă; numai moartea îi pune capăt. Ce fel de viaţă mai e aceea, când eşti silit să jeleşti şi necazurile şi suferinţele altora, de parcă nu ţi-ar fi de ajuns propriile tale suferinţe? Adeseori multe femei din familii strălucite, crescute în lux si belşug, măritate cu înalţi demnitari ai statului, se văd dintr-o dată lovite de nenorocire, înainte de a se putea bucura de toată bunăstarea şi gloria bărbaţilor lor; nenorocirea cade peste ele ca o furtună, ca un uragan; se cufundă şi ele şi iau parte la toate nenorocirile naufragiului. Cu toate că înainte de măritiş au avut de toate şi s-au bucurat de nenumărate bunătăţi, totuşi, după ce s-au măritat, au ajuns în cea mai cumplită mizerie.

- Dar nu pățesc aşa toate fetele care se mărită!, mi se poate spune.

- Dar nici nu scapă toate de astfel de nenorociri, voi răspunde şi eu. Unele au suferit astfel de nenorociri pe propria lor piele; altele, care au scăpat, tremură de frică aşteptând să le lovească şi pe ele nenorocirea. Pe fecioară n-o ating nici nenorocirile, n-o supără nici teama că pot veni aceleaşi nenorociri şi peste ea.

57. Dar, dacă vrei, să las la o parte aceste necazuri ce lovesc căsătoria şi să cercetez acum pe acelea care în chip firesc sunt strâns legate de căsătorie şi de care nimeni, vrând nevrând, nu poate scăpa.

- Care-s acestea?

- Sarcinile, naşterile, copiii!

Dar mai bine s-o iau mai de sus si să cercetez, atât cât mă pricep, necazurile şi grijile pe care le are o femeie înainte de a se mărita. Trebuie să mărturisesc că aceste griji şi temeri le cunosc bine numai femeile care au trecut prin ele.

A venit timpul ca o fată să se mărite. Cea dintâi grijă: pe cine va lua de bărbat? Grijă şi temere, să nu aibă parte de un bărbat de neam prost, cu numele pătat, să nu aibă parte de un om cu inima de piatră, de un şarlatan, de un îngâmfat, de un fanfaron; se teme ca să nu fie cumva gelos, chițibuşar, prost, viclean, aspru, ticălos. E drept că nu toate fetele trebuie neapărat să dea peste astfel de bărbați; dar neapărat toate se preocupă şi se îngrijesc de toate acestea.

Nici nu s-a ivit în viața unei fete cel sortit sâ-i fie soț, şi ea toată ziua se gândeşte şi nădăjduieşte să vină odată; tremura toată şi se teme; o frământă şi o chinuie toate aceste gânduri.

Ar putea să mi se spună:

- O tânără poate însă să se şi bucure în aşteptarea unui soț bun şi de treabă!

- Da, e drept! Dar de obicei pe noi nu ne mângâie atât de mult nădejdea unei fericiri viitoare, cât ne întristează aşteptarea necazurilor şi neplăcerilor viitoare. O bună stare viitoare numai atunci dă naştere la plăcere, când eşti pe deplin încredințat că nădejdea ti se va îndeplini; neplăcerile însă şi necazurile îți zguduie şi-ți tulbură îndată sufetul, chiar numai dacă bănuieşti că te vor lovi. Starea sufletească a unei fete înainte de măritiş se aseamănă foarte bine cu starea sufletească a robilor duşi în piață spre vânzare. După cum aceştia nu pot avea linişte sufletească, din pricină că nu ştiu ce fel de oameni vor fi viitorii lor stăpâni, tot astfel şi o fată de măritat, în tot timpul dinainte de măritiş, este ca o corabie prinsă de furtună, deoarece părinții ei în fiecare zi pe unii tineri îi vor de gineri, iar pe alții ii resping. Astăzi, un tânăr a întrecut în calități pe învingătorul de ieri; mâine, îl biruie şi pe acesta altul. Se poate întâmpla ca, chiar în pragul nunții, cel voit ca ginere să plece cu mâinile goale, şi părinții să-şi dea fata după unul de care nici nu era vorba.

Cumplite griji copleşesc nu numai pe femei, ci şi pe bărbaţi. Cu atât mai mult cu cât viaţa bărbaţilor poate fi cercetată cu uşurinţă, pe când viaţa unei tinere fete cum poate fi iscodită în ce priveşte purtarea şi educaţia ei, o dată ce ea a stat tot timpul închisă în casă?

Aşa stau lucrurile în timpul logodnei; când vine însă ziua nuntii, neliniştea miresei creşte şi mai mult, iar teama este mai mare decât plăcerea măritişului; se teme ca nu cumva să nu fie pe placul mirelui chiar din seara nunţii, să nu fie mai prejos de aşteptările lui. Mai merge să fie dispreţuită mai târziu, după ce la început a fost lăudată; dar dacă este nesuferită chiar din prima zi a căsătoriei, mai poate fi, oare, preţuită mai târziu?

- Dar dacă mireasa este frumoasă?

- Nici în cazul acesta nu-i scutită de grijă. Multe mirese foarte frumoase n-au putut să-şi cucerească bărbaţii, căci aceştia le-au părăsit şi şi-au luat altele, nu atât de frumoase ca ele.

Să admitem că şi această grijă a fost dată la o parte. Vine peste mireasă alt necaz, când e vorba de zestrea ei, socrul nu dă cu dragă inimă zestrea făgăduită, iar ginerele se grăbeşte s-o ia întreagă; pentru ca să şi-o primească toată, este silit să se coboare la rugăminţi nedemne; mireasa, umilită că tatăl ei îl duce cu vorba pe ginere, roşeşte in faţa bărbatului ei mai mult decât în faţa unui cămătar neîndurător.

Să merg mai departe. După ce a fost înlăturată şi această grijă, începe s-o copleşească pe tânăra căsătorită atât teama că nu va face copii, cât şi teama că va face prea mulţi, nici ea, nici soţul ei nu ştiu nici una, nici alta, iar grija aceasta îi tulbură dintru început pe amândoi. Dacă rămâne însărcinată îndată după nuntă, bucuria ei este însoţită de frică (căci nici una dintre bucuriile măritişului nu-i lipsită de teamă); îi este teamă să nu piardă copilul înainte de naştere şi să nu moară din pricina sarcinii. Dacă trece mai multă vreme fără să rămână însărcinată, femeia îşi pierde toată îndrăznirea faţă de soţul ei, ca şi cum ar fi în puterea ei să nască sau nu. Iar când vine timpul să nască, durerile naşterii ii străpung şi-i sfâşie pântecele, chinuindu-o vreme îndelungată, numai aceste dureri sunt în stare să umbrească toate bucuriile măritişului. Pe lângă acestea, o mai tulbură şi alte griji, nefericita şi nenorocita copilă, deşi chinuită atât de puternic de durerile naşterii, este cuprinsă de o teamă tot atât de mare, ca nu cumva să nască un copil beteag sau slăbănog în loc să nască unul întreg şi sănătos, neliniştea aceasta o tulbură atunci nu mai puţin decât durerile naşterii, deoarece o femeie se teme de bărbatul ei nu numai din pricina faptelor de care-i vinovată, dar şi din pricina acelora pentru care n-are nici o vină. Teama ei este la fel de puternică. Acum, zbătându-se între viaţă şi moarte, nu se mai gândeşte Ia propria ei siguranţă, ci se îngrijeşte să nu facă bărbatului vreo neplăcere. După ce copilul s-a născut şi a dat drumul la primele strigăte, vin alte griji la rând: grija de a nu-l pierde, grija de a-l creşte. Dacă e deştept şi cu înclinaţii spre virtute, ii cuprinde pe părinţi din nou frica să nu păţească vreun rău copilul, să nu moară de mic, să nu capete vreun viciu. E ştiut doar că mai repede ajunge cineva rău şi viclean din bun, decât bun, din rău. Dacă vine asupra copilului o nenorocire dintre acelea ce nu pot fi înlăturate, atunci supărarea este mai cumplită decât dacă nenorocirea aceasta ar fi lovit copilul de la început. Dacă însă copilului îi merge cât se poate de bine, totuşi teama de a nu se schimba binele în rău zdruncină sufletul părinţilor şi le răpeşte aproape toată bucuria.

- Se întâmplă însă ca nu toți cei căsătoriți să aibă copii , deci, să aibă aceste necazuri!

- Dacă-mi spui asta, apoi îmi vorbeşti de o altă pricină de tristețe.

Prin urmare, pe ce ne putem întemeia ca să numim cea mai plăcută viață, viața celor căsătoriți, o dată ce părinții sunt cuprinşi de felurite griji şi necazuri şi dacă au copii, şi dacă nu au, şi dacă sunt buni, şi dacă sunt răi? Să mergem mai departe. Să presupunem că cei doi tineri căsătoriți se înțeleg de minune; şi în acest caz sunt cuprinşi de teamă, ca nu cumva să vină moartea peste unul dintre ei şi să pună capăt întregii lor fericiri; dar, mai bine spus, nu este numai teama; grozăvia nu se mărgineşte numai la aceea că e aşteptată să se întâmple sau nu, ci grozăvia este că moartea trebuie să vină neapărat peste ei. niciodată nu s-a întâmplat ca amândoi soții să moară în aceeaşi clipă. Iar pentru că acest lucru nu se întâmplă, trebuie ca cel rămas în viață să ducă o viață mai cumplită decât moartea fie că au trăit mai multă vreme, fie că au trăit mai puțină vreme împreună. În primul caz, durerea despărțirii este cu atât mai mare cu cât au trăit mai mult împreună; obişnuința unuia cu altul face ca despărțirea să fie foarte dureroasă. În al doilea caz, cel rămas în viață jeleşte mai mult decât celălalt, deoarece a fost lipsit de tovarăşul de viață înainte de a gusta din plin, înainte de a se sătura de dragoste, atunci când dorința şi dragostea erau în floare. Prin urmare, şi cel care-şi pierde tovarăşul de viață târziu, şi cel care şi-l pierde de timpuriu simt aceleaşi dureri, deşi pricina durerilor lor este cu totul contrarie. Ce să mai spun de despărțirile care se întâmplă în timpul căsniciei, de călătoriile îndepărtate şi de lungă durată, de neliniştile şi bolile legate de aceste despărțiri?

- Dar ce legătură au toate acestea cu căsătoria?

- Da, au o legătură, căci adeseori multe femei s-au îmbolnăvit din pricina acestor îndelungate despărțiri. Când sunt ținute de rău şi ocărâte de soții lor, femeile se întristează doborâte fie de mânie, fie de tristețe. Când însă nu sunt ținute de rău şi nici ocărâte, ci sunt mulțumite necontenit, pentru că soțul lor este bun şi om cumsecade, femeile totuşi se îmbolnăvesc, le cuprinde tristețea şi neliniştea atunci când soțul lor e plecat în călătorii îndepărtate.

Să las însă la o parte toate aceste neajunsuri ale căsătoriei, să n-o mai învinovățesc. Dar dacă o scutesc de aceste învinuiri, n-o pot scuti de alta.

- Care e aceea?

- Căsătoria nu îngăduie omului să fie pe deplin sănătos: omul căsătorit nu se găseşte într-o situație mai bună decât un bolnav. Căsătoria aduce pe capul lui aceeaşi tristețe ca şi boala.

58. ***Vrei să scoatem dintr-o căsnicie toate necazurile de care am vorbit? Bine! Atunci să zugrăvim o căsnicie ideală, cu neputință de întâlnit în viață. Să ne închipuim ca există o căsnicie care are strânse la un loc toate bunătățile de pe lume: copii mulți şi buni, bogăție; să ne închipuim că femeia e cinstită, înțeleaptă, frumoasă, pricepută; să ne închipuim că soții trăiesc în unire şi înțelegere şi că ajung la adânci bătrâneți. Să nu ne oprim aici. Să presupunem că această fericită căsătorie se coboară dintr-un neam strălucit şi că soțul este un mare şi puternic demnitar. Să presupunem apoi că nu tulbură fericirea acestei căsătorii nici grija şi teama aceea comună tuturor oamenilor, că buna ei stare, fericirea ei, se va schimba.***

Să alungăm din viața acestei căsnicii orice pricină de tristețe, orice prilej de grijă şi de necaz, tot ce-ar putea-o tulbura; nici moartea timpurie să nu sfărâme lanțul acesta de aur al căsniciei*; mai mult chiar, să moară amândoi soții în aceeaşi zi, sau să ne închipuim alt caz şi mai fericit, sâ-şi vadă copiii moştenitori ai numelui şi ai averii, iar ei amândoi să fie dați pământului deodată, înaintea copiilor lor, la adânci bătrâneți.*

Şi care este sfârşitul? Cu ce câştig vor pleca pe lumea cealaltă cei care au putut să se bucure de atât de multe plăceri şi bucurii? La ce vor putea să ne folosească înaintea scaunului de judecată, unde au preț numai faptele veşnice şi cu adevărat reale, faptul că am lăsat în urma noastră mulți copii, că ne-am desfătat cu o femeie frumoasă, că am avut parte de bucurii şi de toate celelalte despre care am vorbit mai sus? La nimic! Toate acestea sunt ca umbra şi visul.

Prin urmare, dacă atunci, în veacurile fără de sfârşit care vor pune stăpânire pe noi, nu putem avea nici un câştig de pe urma lor, dacă nu ne pot da nici o mângâiere, urmează că nu este nici o deosebire între cel care nu a avut parte de nici una dintre aceste bucurii si cei care le-au avut. Este ca şi cum un om a avut numai într-o singură noapte dintr-un şir de o mie de ani un vis frumos; unul ca acesta nu poate spune că este mai fericit decât unul care nu s-a bucurat de un astfel de vis. Şi totuşi, prin această comparație n-am putut să înfățişez tot ce voiam. Nu se deosebesc atât de mult de realitate visurile, cât se deosebesc lucrurile de pe pământ de cele din ceruri; şi nici, asemănând-o cu o singură noapte într-un şir de o mie de ani, viața de pe pământ nu se poate compara cu şirul nesfârşit al veacurilor de dincolo; deosebirea este cu mult mai mare.

Fecioara are altfel de bucurii decât femeia măritată; pleacă de pe lumea asta cu mare câştig.

Dar mai bine să luăm lucrurile de la început.

59. Fecioara nu-i silită să se intereseze de mirele cu care se va căsători; nu se teme că va fi înşelată. Dumnezeu nu-i om; e Stăpân, nu rob ca unul dintre noi. Atât de mare este deosebirea între Mirele fecioarei şi mirii celor care se mărită! ***Iată acum şi darurile de nuntă potrivite unei fecioare.*** *Darurile acestei mirese sunt cerurile şi bunătățile cereşti; nu un sclav, nici hectare de pământ, nici atâția şi atâția galbeni de aur. Mai mult!* ***Cea măritată tremură de frica morții pentru o mulțime de motive; dar şi pentru aceea că moartea o desparte de soțul ei; fecioara însă chiar îşi doreşte sfârşitul, este sătulă de viață; se grăbeşte să vadă Mirele față către față şi să se desfăteze de slava cerească.***

60. Sărăcia n-o poate vătăma pe fecioară, aşa cum se întâmplă la nunțile din lume; dimpotrivă, o face mult mai dorită de Mire, mai ales când trăieşte de bunăvoie în sărăcie, n-o vătăma nici faptul că se trage din părinți sărmani şi de jos, nici că nu este frumoasă; nimic din toate acestea. Dar de ce să mă mărginesc la atâta? Chiar dacă-i roabă, n-are nici o însemnătate; robia nu-i poate strica logodna; atât îi trebuie numai: să aibă un suflet frumos, să stea in primele rânduri ale virtuții. Fecioara n-are cum să se teamă de gelozie; n-are cum să fie invidioasă pe altă femeie, că aceasta are un bărbat mai frumos decât ea. De ce? Pentru că nici un mire nu este asemenea şi nici egal Mirelui ei; nici pe departe nu se aseamănă unul cu altul. Femeia căsătorită, dimpotrivă, chiar dacă are un bărbat foarte bogat şi mare demnitar, totuşi poate întâlni o altă femeie care să aibă un soț rnai bogat şi cu o funcție mai mare decât a soțului ei.

Bucuria ce-o simțim de pe urma faptului că-i întrecem pe alții ni se micşorează când vedem că şi noi, la rândul nostru, suntem întrecuți de alții.

- Bine, li se micşorează plăcerea că sunt altele mai bogate decât ele, dar n-au şi acestea destulă bucurie care să le mângâie sufletul, că au bijuterii din belşug, că au haine scumpe şi luxoase, că întind mese îmbelşugate şi că pot să-şi facă toate gusturile?

- Dar spune-mi, te rog, câte femei se desfâtează cu astfel de bunuri? Cea mai mare parte a omenirii trăieşte în sărăcie, necazuri şi nevoi, iar dacă sunt unele femei care se împărtăşesc de astfel de bucurii, apoi ele sunt foarte puține şi uşor de numărat, şi fac asta împotriva voinței lui Dumnezeu. Un astfel de lux nu-i îngăduit nici unui om, aşa cum am arătat în cele spuse mai sus.

61. Totuşi, să presupunem că luxul acesta este îngăduit şi că nici Pavel, nici vreun alt profet n-au urât pe femeile luxoase. Spune-mi, ce folos aduce mulțimea bijuteriilor? Nici unul! N-aduce decât invidie, grijă şi cumplită frică. Femeile care au bijuterii nu sunt frământate de griji numai când le ascund în fundul scrinului, nici numai când se înnoptează, ci şi când le poartă, când e zi, şi atunci sunt cuprinse de aceleaşi nelinişti, daca nu şi mai mari. în băi şi în biserici vin femei cu gândul de a fura astfel de podoabe. Adeseori însă, chiar fără aceste hoațe, femeile împodobite cu multe bijuterii, împinse şi înghesuite de mulțime, nici nu simt când le cade una dintre ele. În acest chip multe femei şi-au pierdut bijuteriile lor; altele încă şi-au pierdut coliere bătute în pietre scumpe, cu mult mai de preț decât simplele bijuterii, desfăcându-li-se de la gât şi căzând jos.

62. Să presupunem însă că nu se tem că-şi vor pierde sau că li se vor fura bijuteriile. Să lăsăm Ia o parte şi această grijă. Te întreb iarăşi: Ce folos au de pe urma lor?

- O vede lumea şi o admiră, mi s-ar putea răspunde.

- Da, e drept, lumea admiră, dar n-o admiră pe ea, ci podoabele de pe ea: pe ea, dimpotrivă, adeseori o bârfeşte lumea că se împodobeşte cu ele fără să le merite. Dacă femeia e frumoasă, bijuteriile îi pun în umbră frumusețea ei firească; prea multă podoabă nu îngăduie să i se vadă frumusețea, deoarece îi acoperă cea mai mare parte a chipului. Dacă e urâtă şi neplăcută la chip, bijuteriile o fac şi mai urâtă. Urâțenia lăsată singură apare aşa cum este, dacă însă pui lângă un chip urât strălucirea pietrelor scumpe şi frumusețea unui alt obiect, atunci urâțenia se măreşte şi mai mult. Culoarea neagră a trupului pare şi mai neagră când este pusă alături de strălucirea mărgăritarului, care străluceşte şi în întuneric, iar înfloriturile hainelor fac şi mai vădită urâțenia chipului; aceasta pentru motivul că un chip urât nu mai este privit de cei din jur în el însuşi, ci prin comparație cu podoabele acelea nespus de frumoase, făcute de mână omenească. Din pricina aceasta şi urâțenia este mai mare. Aurul țesut în haine şi multa împestrițare a unor astfel de podoabe. În sfârşit, toată împopoțonarea aceasta, pusă față în față cu urâțenia chipului, se aseamănă cu un atlet curajos, sănătos şi plin de vigoare în luptă cu un adversar râios, neputincios şi flămând. Astfel, găteala unei femei urâte atrage privirile tuturor trecătorilor; dar trecătorii nu admiră chipul femeii, dimpotrivă, îl hulesc şi admiră numai frumusețea gătelii.

63. Cu totul alta este podoaba fecioriei; nu poceşte pe femeia care se găteşte cu o astfel de podoabă, n-o poceşte, pentru că nu-i trupească, ci cu totul sufletească. Dacă este urâtă la chip, podoaba fecioriei îi schimbă îndată urâțenia chipului, căci o găteşte cu o frumuseţe nemeşteşugită; dacă este frumoasă şi luminoasă la chip, podoaba fecioriei o face şi mai strălucitoare şi mai frumoasă. Pe fecioară n-o împodobesc pietrele preţioase, bijuteriile, hainele luxoase şi scumpe, hainele împestriţate cu tot felul de culori şi flori, nici altceva asemănător; nimic din cele pieritoare; în locul acestora, pe fecioară o împodobesc posturile, sfintele privegheri, blândeţea, modestia, sărăcia, bărbăţia, smerenia, răbdarea; în general, dispreţuirea tuturor lucrurilor din viaţa de aici. Ochii îi sunt atât de buni şi de cuviincioşi, încât se îndrăgostesc de ei nu atât oamenii, cât puterile cele netrupeşti şi Stăpânul acestor puteri; îi sunt atât de curaţi şi de pătrunzători, încât poate privi frumuseţile netrupeşti în locul celor trupeşti; îi sunt atât de blânzi şi de liniştiţi, încât nu se tulbură şi nu se aprind împotriva celor ce-i fac rău şi necontenit o supără; mai mult încă, tocmai la aceştia se uită blând şi prietenos. Podoaba fecioriei aşterne pe chipul şi înfăţişarea ei atâta cuminţenie, încât chiar desfrânaţii, când se uită Ia ea, se ruşinează, roşesc şi-şi înfrânează furia poftelor lor. După cum slujnica ce slujeşte pe o femeie cuminte trebuie să fie, chiar împotriva voinţei ei, tot atât de cuminte ca şi stăpâna ei, tot astfel şi trupul care slujeşte unui suflet închinat unei atât de înalte înţelepciuni şi filosofii, trebuie să-şi potrivească pornirile lui după mişcările sufletului. Ochii, gura, îmbrăcămintea, umbletul, pe scurt toată făptura ei, capătă chipul bunei rânduieli a sufletului. După cum un parfum puternic, chiar închis într-un vas, îmbălsămează cu mirosul său plăcut aerul şi desfătează nu numai pe cei ce stau aproape de vasul cu parfum, dar chiar şi pe cei care stau mai departe de el, tot astfel şi parfumul curat al sufletului fecioresc, curgând prin simţuri, scoate la iveală virtutea sa ascunsă; pune tuturor simţurilor frâiele de aur ale bunei cuviinţe, face ca zburdălnicia simţurilor să păstreze bună rânduială; nu lasă limba să rostească ceva neplăcut şi nepotrivit; nu lasă ochiul să se uite neruşinat şi bănuitor în jur şi la cei din jur; nu Iasă auzul să prindă vreo cântare ce nu se cuvine a fi auzită. Cuminţenia o face să aibă grijă şi de picioarele ei, să nu păşească necuviincios, ci să aibă un mers firesc şi măsurat. O dată ce cuminţenia a îndepărtat de la ea podoaba hainelor, dă sfaturi feţei să nu izbucnească în râs, să nu zâmbească cu nesocotinţă, dimpotrivă, să-i fie totdeauna serioasă şi austeră; gata oricând spre lacrimi, nu spre râs nesocotit.

64. Când auzi de lacrimi, să nu bănuieşti cumva că lacrimile sunt pricinuite de tristeţe. Lacrimile fecioarei izvorăsc dintr-o plăcere şi o bucurie atât de mari, cât nu are râsul din lumea aceasta. Iar dacă nu mă crezi, ascultă pe Luca Evanghelistul, care spune că, după ce apostolii fuseseră biciuiţi, au plecat cu bucurie din faţa sinedriului242.
242. Fapte 5, 40-41.

Ştim doar că biciuirea nu are această urmare; nu produce plăcere şi bucurie, ci durere şi chin. Da, aşa e natura biciuirii; totuşi credinţa în Hristos este atât de puternică, încât schimba însăşi firea lucrurilor. Prin urmare, dacă biciuirile dădeau naştere la plăcere, din pricina credinţei în Hristos, pentru ce să fie ciudat dacă şi lacrimile produc tot plăcere din pricina credinţei în El? Din pricina aceasta, Hristos numeşte jug bun şi sarcina uşoară243 tocmai calea numită de El îngustă şi strâmtă244. Un lucru poate fi prin natura sa greu şi împovărător; ajunge însă uşor prin sentimentele şi prin bunele nădejdi ce le pui la temelia acelui lucru. Din pricina aceasta poţi vedea că merg cu mai multă bucurie pe calea cea îngustă şi strâmtă cei care au ales această cale, decât cei care merg pe calea cea largă şi lată, şi nu pentru că nu se chinuiesc, ci pentru că

sunt mai presus de chinuri şi nu suferă nimic din cele ce le suferă ceilalți oameni, negreşit şi viața aceasta a fecioriei are necazuri; dar când punem față în față necazurile fecioriei cu necazurile căsătoriei, nici n-ar trebui să mai numim necazurile fecioriei necazuri.

65. Spune-mi, te rog, suferă fecioara in toată viața ei ce suferă femeia măritată aproape în fiecare an, sfâşiată de chinurile şi durerile naşterii? Atât de mari sunt chinurile acestor dureri, încât chiar dumnezeiasca Scriptură, când vrea să arate cât de groaznică este robia, foametea, ciuma şi alte cumplite nenorociri, le numeşte pe toate acestea dureri de naştere. Dumnezeu a dat femeii aceste dureri şi ca pedeapsă, şi ca blestem. Prin aceasta nu vreau să spun că naşterea de prunci este o pedeapsă şi un blestem; pedeapsă şi blestem sunt durerile şi chinurile care însoțesc naşterea. "În dureri vei naşte fii"245, spune Scriptura.
243. Matei 11, 30.
244. Matei 7, 14.
245. Fac. 3, 16.

Pe fecioară n-o ating durerile naşterii, nici blestemul; o dată ce a îndepărtat blestemul legii, a îndepărtat şi durerile naşterii.

66. S-ar putea însă să mi se spună:

- Ai dreptate în ce spui; dar este nespus de plăcut să fii căsătorită şi bogată, ca să te poți plimba prin oraş în trăsură trasă de cai!246

- Aceasta însă nu-i decât o mândrie deşartă, lipsită de orice plăcere. După cum nu-i mai bun întunericul decât lumina, închisoarea decât libertatea şi nici nenumăratele trebuințe decât lipsa oricărei trebuințe, tot astfel nici femeia aceasta care se plimbă prin oraş cu trăsura nu e mai fericită decât aceea care se plimbă slujindu-se de propriile ei picioare, nici nu mai vorbesc de toate neplăcerile pe care trebuie să le sufere de pe urma acestei dorințe de a se plimba cu trăsura. Mai întâi nu poate ieşi din casă când vrea; de multe ori, chiar când are neapărată treabă în oraş, este nevoită să rămână acasă, întocmai ca cerşetorii cu picioarele tăiate, care nu pot să se mişte de la un loc Ia altul. Dacă se întâmplă ca bărbatul să aibă caii ocupați cu alte treburi, se supără pe el, ÎI cicăleşte, nu-i mai vorbeşte; dacă ia caii şi iese la plimbare fără să prevadă că-i vor trebui soțului ei, nu-şi mai descarcă mânia pe bărbatul ei, ci pe ea însăşi, mistuindu-se necontenit de necaz. Mult mai bine ar fi fost să se fi slujit de picioarele ei (căci pentru asta ni le-a dat Dumnezeu), ca să nu mai aibă nici o neplăcere de acest fel, decât să voiască să ducă o viață luxoasă şi un trai lesnicios, şi să fie silită să aibă atâtea necazuri şi neplăceri! Mai mult încă. Femeile sunt silite să stea în casă nu numai când sunt caii folosiți la alte treburi; sunt nevoite să rămână în casă, ca şi cum ar fi înlănțuite, chiar atunci când treburi urgente le cheamă în oraş, dacă se întâmplă să se îmbolnăvească amândoi caii sau numai unul dintre ei sau dacă sunt trimişi la păscut, lucru ce se întâmplă timp de mai multe zile pe an.
246. Textual: trăsuri trase de catâri.

Dacă cineva mi-ar spune că mersul cu trăsura scuteşte pe femeie de a sta de vorbă cu toți cei pe care-i întâlneşte şi o scuteşte de a roşi în fața cunoştințelor ei că se slujeşte de picioarele ei în loc de picioarele cailor, apoi unuia ca acesta îi voi răspunde că nu cunoaşte deloc ce anume scuteşte şi ce anume încarcă de ruşine pe o femeie. Pe o femeie n-o acoperă de ruşine şi nici n-o

scapă de ruşine ieşitul său în lume, sau ferirea de lume, ci neruşinarea care-i stăpâneşte sufletul, sau cuminţenia şi modestia ei. Din pricina aceasta multe femei care s-au eliberat de închisoarea trăsurilor şi au mers în oraş prin mijlocul mulţimii cu propriile lor picioare, nu numai că n-au fost ţinute de rău şi învinuite, ba, dimpotrivă, au fost admirate de mulţi pentru cuminţenia lor, deoarece aceste femei slobozesc raza strălucitoare a frumuseţii lor interioare şi prin înfăţişare, şi prin mers, şi prin simplitatea hainelor; şi, dimpotrivă, nu puţine femei dintre cele care merg jn oraş închise în trăsuri se acoperă de o proastă faimă, Căci se poate ca o femeie care iese în oraş închisă în trăsură să fie mai neruşinată şi mai obraznică decât una care merge pe jos.

67. Poate însă că o femeie măritată simte o deosebită plăcere că are o mulţime de slujnice în jurul ei!

Nimic nu poate fi mai neplăcut decât această plăcere. Stăpâna are tot atât de multe griji câte slujnice are. Trebuie să se tulbure şi să se întristeze pentru fiecare dintre ele, fie că se îmbolnăveşte, fie că moare. Dar poate că necazurile acestea sunt uşor de suportat. Dar alte necazuri şi mai mari o năpădesc pe stăpână; trebuie, de pildă, să-şi dea silinţa In fiecare zi să îndemne la treabă pe cele leneşe, să împiedice viclenia lor, să împace pe cele certate şi să îndrepte toate cusururile lor. Dar cea mai mare neplăcere pe care o simte o stăpână de pe urma slujnicelor sale este atunci când în mulţimea aceea de slujnice se află una frumoasă, lucru destul de obişnuit într-o casă cu multe slujnice. De altfel, cei bogaţi nu se îngrijesc numai ca să aibă multe slujnice, dar caută să fie şi frumoase. Aşadar, când se întâmplă ca una dintre ele să strălucească prin frumuseţea chipului şi să prindă în mrejele dragostei pe stăpân sau chiar numai să-i câştige admiraţia, stăpâna casei suferă tot atât de mult ca şi atunci când ar fi pierdut dragostea soţului ei, deoarece a fost întrecută de slujnică prin frumuseţea trupului acesteia şi prin admiraţia soţului.

Ce mai poţi spune deci de celelalte neplăceri ale unei femei măritate, când vedem că plăcerile, în aparenţă strălucitoare şi vrednice de râvnit, sunt unite cu atâtea necazuri?

68. Fecioara nu suferă nici unul dintre aceste necazuri; camera ei e scutită de zgomot şi tulburare; toată zarva este alungată departe de casa ei. Ca într-un port liniştit, tăcerea, liniştea şi pacea sufletească stăpânesc sufletul fecioarei. Pacea aceasta se pogoară in sufletul ei pentru că fecioara nu se îndeletniceşte cu cele omeneşti; stă necontenit de vorbă cu Dumnezeu şi-şi are mereu aţintiţi ochii spre El. Cine poate măsura această plăcere? Care cuvânt ar putea înfăţişa fericirea unui suflet care se găseşte într-o astfel de stare? Nimeni şi nici un cuvânt! Numai cei care se bucură de Domnul cunosc cât de mare este această bucurie şi plăcere, care nu suferă asemuire.

- Da, e drept! Dar câtă plăcere face ochiului argintul răspândit din belşug pretutindeni în casă!

~ Dar cu mult mai plăcut este să priveşti cerul! Simţi mai multă plăcere de pe urma acestei priviri! Cu cât este mai frumos şi mai strălucitor aurul decât cositorul şi plumbul, cu atât este mai frumos şi mai strălucitor cerul decât aurul şi argintul şi decât orice altă materie preţioasă. Privirea cerului este lipsită de grijă, pe când privirea aurului şi argintului este încărcată totdeauna de nenumărate griji, care pun în umbră toată plăcerea ce-o avem de pe urma aurului

şi argintului, nu-ţi place să priveşti cerul, şi-ţi place să priveşti argintul? Priveşte atunci argintul expus în prăvăliile negustorilor!

"Spre ruşinea voastră grăiesc aşa"247, ca să întrebuinţez cuvintele fericitului Pavel. Grăiesc spre ruşinea voastră aşa, pentru că vă văd atât de înnebuniţi de dragostea de bani. Sunt tare nedumerit şi nu pot înţelege pentru ce tot neamul omenesc, ca să întrebuinţez acest cuvânt pentru ce tot neamul omenesc nu găseşte nici o plăcere acolo unde plăcerea i se oferă cu uşurinţă şi fără nici o piedică şi, dimpotrivă, caută plăcere tocmai în lucrurile însoţite de griji, de greutăţi şi de necazuri. Pentru ce nu le face oamenilor atâta plăcere argintul expus în prăvăliile negustorilor câtă plăcere le face argintul pe care-l au în casa lor? Pentru ce, deşi argintul din prăvălia negustorilor e mai strălucitor şi nu aduce asupra sufletului nici grijă şi nici tulburare?
247. I Cor. 6, 5.

- De ce?, mi se răspunde; pentru că argintul din prăvălia negustorilor nu-i argintul meu, pe când cel din casă e al meu.

- Prin urmare nu argintul iţi produce plăcere, ci lăcomia ta dă naştere plăcerii! Dacă n-ar fi aşa, ar trebui să simţi aceeaşi plăcere când priveşti argintul din casa ta ca şi atunci când îl priveşti în prăvălia negustorilor. Dacă-mi obiectezi că argintul îţi face plăcere din pricina întrebuinţării ce i-o dai, atunci ar urma să pui mai mult preţ pe sticlă decât pe argint. Chiar bogaţii îmi vor da dreptate în această privinţă, deoarece ei în mod obişnuit îşi fabrică cupele de vin din sticlă. Iar când, din pricina mândriei, sunt siliţi să-şi fabrice cupe de vin din argint, fac interiorul cupei din sticlă şi o îmbracă pe dinafară cu argint. Prin aceasta arată tocmai că sticla este mai plăcută şi mai potrivită pentru băut, pe când argintul este adăugat numai pentru a le satisface mândria şi îngâmfarea lor deşartă.

Dar, ca să vorbim deschis, ce înseamnă cuvintele" este al meu",şi "nu este al meu"?

Când cercetez bine aceste cuvinte, nu văd în ele decât simple cuvinte. Mulţi oameni, chiar pe când trăiau, n-au putut păstra In mâinile lor argintul, care le-a scăpat din stăpânirea lor; iar aceia care l-au avut în mâini până la sfârşitul vieţii lor, în ceasul morţii, cu voia sau fără voia lor, au pierdut orice stăpânire asupra lui. Poţi vedea apoi că aceste cuvinte:"este al meu" şi "nu este al meu", sunt simple cuvinte nu numai când e vorba de argint şi de aur, ci şi când e vorba de băi, de grădini şi de case. Toţi oamenii se folosesc îndeobşte de toate aceste bunuri. Cei care în aparenţă le stăpânesc, se deosebesc de cei care nu le au în stăpânirea lor numai prin faptul că ei poartă grija acestor bogăţii. Cei care nu le stăpânesc, se folosesc şi se bucură de ele, pe când ceilalţi, stăpânii lor, după ce şi-au dat toată osteneala ca să le adune, culeg acelaşi rod pe care îl culeg şi ceilalţi fără să-şi fi dat vreo osteneală şi fără să aibă vreo grijă.

69. Iar dacă cineva ar pune preţ pe chefuri şi îmbuibări, de pildă pe mulţimea cărnurilor tăiate, pe risipa vinului, pe măiestria pregătirii mâncărurilor alese, pe arta celor care ştiu să aşeze masa, pe arta brutarilor şi cofetarilor, pe mulţimea linguşitorilor şi a invitaţilor la masă, unul ca acesta să cunoască bine că situaţia bogaţilor faţă de astfel de invitaţi nu-i întru nimic mai bună decât a propriilor lor bucătari. Pe cât se tem bucătarii de stăpânii lor, tot pe atâta se tem şi aceştia de invitaţi, ca nu cumva să critice vreuna dintre mâncărurile pregătite cu atâta trudă şi

cheltuială. Judecați din acest punct de vedere, stăpânii sunt în aceeaşi situație ca şi bucătarii; judecați însă din alt punct de vedere, situația lor e şi mai rea; se tem de invitații lor nu numai din pricina criticilor ce le-ar putea aduce mâncărurilor servite, dar şi din pricina invidiei lor. De cele mai multe ori invidia a luat naştere de pe urma unor astfel de ospețe şi nu s-a oprit până n-a adus pe capul celui care a dat ospățul cele mai mari primejdii.

- Dar cât este de plăcut, mi s-ar putea spune, să te ospătezi cu multe şi felurite mâncăruri!

- Doamne fereşte! De pe urma îmbuibării cu mâncare şi băutură se nasc durerile de cap, durerile de stomac, întunecarea minții, buimăcelile, amețelile, împăienjenirea ochilor şi încă alte dureri mai grozave decât acestea. Şi dacă ruşinea şi paguba aceasta s-ar mărgini numai la supărări de o zi! Dar în astfel de mese îşi au, mai ales, cauza bolile cel mai greu de vindecat. O dată ce podagra, slăbirea organelor trupului, paralizia şi încă alte boli mai cumplite au pus stăpânire pe trup, apoi îl chinuie până la ultima răsuflare. Care plăcere, deci, ar putea fi tot atât de mare cât de mari sunt necazurile pricinuite de chefuri şi îmbuibări? N-ar prefera, oare, orice om o viață cumpătată şi austeră, numai ca să scape de aceste boli şi necazuri?

70. Cumpătarea Ia mâncare şi băutură nu are aceste urmări; alungă departe aceste neajunsuri; este pricinuitoare de sănătate şi de bunăstare trupească. Iar dacă urmăreşti plăcerea, vei găsi mai multă plăcere în cumpătare decât în chefuri şi îmbuibări. În primul rând, ne înzdrăveneşte trupul şi nu îngăduie să vină peste trup nici una dintre bolile amintite mai sus, care prin ele însele, şi chiar numai una dintre ele, sunt în stare să stingă şi să taie din rădăcină orice plăcere. În al doilea rând, cumpătarea produce mai multă plăcere decât chefurile şi îmbuibările chiar cu ajutorul mâncărurilor de care se foloseşte.

- În ce chip?

- Iată cum. Pofta este aceea care dă naştere plăcerii, iar pofta nu ne vine nici când suntem ghiftuiți, nici când suntem sătui, ci când ne este foame şi când mâncăm puțin. La ospețele bogaților pofta nu-şi face apariția; dar întotdeauna e de față la mesele săracilor; Ia mesele săracilor, pofta picură atât de multă miere în mâncăruri cât nu pot să toarne bucătarii şi oamenii care ştiu să pregătească şi să întindă mesele bogaților. Bogații mănâncă fără să le fie foame beau fără să le fie sete şi se bagă în aşternuturi înainte de a simți nevoia somnului. Oamenii cumpătați şi săracii mănâncă, beau şi se culcă după ce mai întâi simt nevoia de a mânca, de a bea şi de a dormi. Această nevoie le măreşte mal mult decât orice plăcerea. Spune-mi, te rog, pentru care pricină Solomon zice că somnul slugii este dulce? Solomon grăieşte astfel: "Dulce este somnul slugii, fie de mănâncă mult, fie de mănâncă puțin"248. De ce e dulce? Din pricina aşternutului moale? Cele mai multe slugi se culcă pe pământul gol sau pe saltele de paie! Din pricină că stau degeaba? Dar n-au nici o clipită de timp liberă! Din pricină că se odihnesc? Dar sunt frânți de oboseală şi nu încetează o clipă de a se trudi! Prin urmare, ceea ce face ca somnul slugilor să fie dulce este tocmai nevoia pe care o simt atunci când se duc la culcare. Cu bogații, lucrurile nu se petrec aşa. Dacă nu vine somnul peste ei din pricină că sunt beți turtă, trebuie să stea treji toată noaptea, să se răsucească şi să se frământe, deşi sunt culcați în aşternuturi moi.

71. Aş putea arăta şi în alt chip câtă pagubă, câtă neplăcere şi câtă ruşine atrag după sine îmbuibarea şi chefurile dacă aş înşira toate bolile pe care le întipăresc în suflet chefurile. Bolile sufletului sunt cu mult mal multe şi cu mult mal cumplite decât bolile trupeşti. Din pricina îmbuibării şi a chefurilor oamenii ajung molâl, laşi, obraznici, îngâmfaţi, desfrânaţi, insultători, destrăbălaţi, mânioşi, cruzi mojici, lacomi, slugarnici şi, ca să spun pe scurt, nu sunt buni de nici o treabă de folos şi necesară. Cumpătarea are dimpotrivă, cu totul alte urmări.

Acum este timpul să-mi îndrept vorbele mele spre alte idei Dar după ce voi mai adăuga numai câteva cuvinte, mă voi ocupa iarăşi de spusele Apostolului Pavel.
248. Eccl. 5, 11.

Dacă traiul bogaţilor, în aparenţă atât de vrednic de râvnit, este plin de atâtea necazuri şi de atâtea rele şi dacă aduce asupra sufletului şi trupului o mulţime atât de mare de boli, ce putem spune despre necazurile şi nenorocirile recunoscute ca atare de întreaga lume? Cum le vom numi? Ce vom spune, de pildă, despre frica de conducători, de răscoalele poporului, de intrigile calomniatorilor şl invidioşilor? Căci toate aceste necazuri şi nenorociri străjuiesc uşile şi casele bogaţilor. De pe urma acestor rele femeile celor bogaţi în chip necesar suferă cu mult mai mult decât bărbaţii lor, deoarece ele nu pot suporta cu destulă bărbăţie schimbările aduse de aceste nenorociri asupra soţilor lor.

72. Dar pentru ce vorbesc numai de femei? Şi bărbaţii sfârşesc în chip ticălos când vin peste ei astfel de schimbări în viaţa lor. Omul care a trăit în cumpătare nu se teme de nici o schimbare; dimpotrivă, cel care şi-a cheltuit anii ducând o viaţă stricată şi trândavă va muri înainte de a putea îndura schimbarea vieţii sale, dacă se întâmplă cumva ca, dintr-o pricină oarecare sau din forţa împrejurărilor, să sărăcească. Aceasta din pricină că nu s-a pregătit mai dinainte şi nu s-a exercitat să trăiască în cumpătare. Mânat de aceste motive, fericitul Pavel spune: "Unii ca aceştia vor avea însă necaz în trup; eu însă aş vrea să vă cruţ"249. După aceste cuvinte adaugă: "Căci vremea ce-a mai rămas este scurtă"250.

73. Poate că cineva mi-ar pune această întrebare:

- Dar ce legătură au aceste cuvinte cu căsătoria?

- Au foarte mare legătură, dacă este mărginită căsătoria numai la graniţele acestei vieţi. Iar în viaţa de dincolo nici nu se însoară, nici nu se mărită 251.
249. I Cor. 7, 28.
250. II Cor. 7, 29.
251. Matei 22, 30.

***Dacă timpul de acum se grăbeşte spre sfârşit, iar învierea stă la uşă, atunci timpul de acum nu-i nici pentru căsătorii, nici pentru averi şi moşii, ci pentru un trai în sărăcie şi pentru o viaţă plină de înţelepciune, de care avem trebuinţă dincolo, pe lumea cealaltă.** Noi, cei de pe pământ, ne asemănăm cu fetele tinere. Atâta vreme cât o copilă stă în casă, alături de mama ei, n-are altă grijă decât grija jucăriilor ei; le aşază într-o cutie, le pune în camera ei; ţine cheia de la cutie şi are deplină stăpânire asupra cheii şi cutiei, păzeşte cu tot atâta grijă acele lucruri de nimic şi fără de preţ cu câtă grijă chivernisesc alţii case mari şi moşii întinse. Când însă trebuie*

să se logodească şi timpul căsătoriei o sileşte să părăsească casa părintească. Iasă la o parte toate acele fleacuri şi jocuri copilăreşti; acum trebuie să se îngrijească de gospodărirea casei, de supravegherea mulţimii moşiilor şi robilor, trebuie să-şi servească bărbatul şi să facă încă alte multe treburi mai mari decât acestea. Tot astfel şi noi, pentru că mergem spre o viaţă desăvârşită, potrivită bărbaţilor, trebuie să lăsăm la o parte toate cele de pe pământ, cu adevărat jucării de copii, şi să ne gândim la cer şi la toată strălucirea şi la toată slava vieţuirii de acolo. Am fost şi noi uniţi cu un Mire, iar Mirele acesta ne cere sâ-L iubim în aşa chip, încât să părăsim de dragul Lui nu numai cele de pe pământ nu numai aceste lucruri mici şi fără de preţ, ci, dacă e nevoie, să părăsim chiar viaţa. Prin urmare, pentru Că trebuie să plecăm dincolo, să scuturăm din sufletul nostru grija cea lumească, cea fără de preţ- Când este vorba să ne mutăm dintr-o casă sărăcăcioasă într-un palat, nu ne mai îngrijim să luăm cu noi vasele de lut, lucrurile de lemn, mobilele şi toată sărăcia din vechea locuinţă! Aşa şi acum, când e vorba să ne mutăm din locuinţa aceasta sărăcăcioasă de pe pământ în palaturile cerurilor, să nu ne mai îngrijim de cele de pe pământ Timpul de acum ne şi cheamă spre cer, după cum spunea şi fericitul Pavel, scriind romanilor: "Acum mântuirea este mai aproape de noi decât atunci când am primit credinţa. Noaptea e pe sfârşite, iar ziua s-a apropiat"252. Iar, în altă parte, spune: "Acum timpul ce a mai rămas este scurt, aşa că şi cei care au femei să fie ca şi cum n-ar avea" 253.

Pentru ce au nevoie să se căsătorească cei care nu vor face uz de căsătorie pe cealaltă lume, ci vor fi în aceeaşi situaţie ca şi cei necăsătoriţi? Pentru ce au nevoie de bani? Pentru ce au nevoie de moşii? Pentru ce au nevoie de lucrurile din viaţa aceasta pământească, o dată ce dincolo toate acestea sunt fără de nici un folos şi nepotrivite? Dacă cei care au să se înfăţişeze în faţa unui tribunal de pe pământ pentru a da socoteală de greşelile lor, se îndepărtează, când este aproape ziua judecăţii, nu numai de femeie, ci şi de mâncăruri, de băuturi, de orice altă treabă şi se ocupă numai cu apărarea, cu atât mai mult noi, care avem să ne înfăţişăm, nu înaintea unui tribunal pământesc, ci înaintea scaunului ceresc de judecată spre a da socoteală de cuvintele, de faptele şi de gândurile noastre, trebuie să ne îndepărtăm de toate, şi de bucuria şi de întristarea ce le simţim pentru lucrurile din lumea aceasta, şi să ne îngrijim numai de ziua aceea înfricoşată. Hristos a spus: "Dacă vine cineva la Mine şi nu urăşte pe tatăl lui, pe mama lui, pe copiii lui, pe fraţii lui şi pe surorile lui, ba încă şi sufletul lui, nu poate fi ucenic al Meu; cel care nu poartă crucea lui şi nu vine după Mine, nu poate fi ucenic al Meu"254. Tu însă stai şi faci toate poftele femeii! Râzi, trândăveşti şi chefuieşti! "Domnul este aproape nu vă îngrijiţi de nimic!"255. Tu însă n-ai altă ocupaţie şi nu te îngrijeşti de altceva decât de bani şi de averi! "Împărăţia cerurilor s-a apropiat!"256. Tu însă n-ai în minte altceva decât grija de casă, nu te gândeşti la altceva decât la chefuri şi la plăceri. "Chipul lumii acesteia trece" 257.
252. Rom. 13, 11-12.
253. I Cor. 7. 29.
254. Luca 14, 26-27.
255. Filip. 4, 5-6.
256. Matei 4, 17.
257. l Cor. 7, 31.

Pentru ce, dar, te zbaţi după lucrurile lumii acesteia, lucruri nestatornice şi pieritoare, şi nu dai nici o atenţie celor veşnice şi nepieritoare? Nu după mult timp nu vor mai fi nici căsătorie, nici dureri de naştere, nici plăceri trupeşti, nici împreunări între bărbat şi femeie, nici belşug de

bani, nici grijă de moşii, nici mâncare, nici îmbrăcăminte, nici cultivarea pământului, nici comerţ pe mare, nici arte şi meserii, nici construcţii de clădiri, nici oraşe, nici case; va fi o altă stare, o altă viaţă! Toate cele din lume, după puţină vreme, vor pieri. Acest înţeles îl au cuvintele apostolului: "Faţa lumii acesteia trece". Pentru ce, dar, ca şi cum am rămâne pe pământ pe vecie, ne dăm atâta osteneală şi ne îngrijim atât de mult de nişte lucruri de care ne vom despărţi înainte de căderea serii? ***Pentru ce alegem viaţa aceasta plină de dureri şi de necazuri, când Hristos ne cheamă la o viaţă liniştită şi fără griji?*** *"Vreau ca voi să fiţi fără de grijă, spune Apostolul. Cel neînsurat se îngrijeşte de cele ale Domnului" 258.*

74. Poate că cineva m-ar întreba:

- Cum vrei să fim fără de grijă, când ne pui în spate alte griji?

- Grijile pentru cele duhovniceşti nu sunt griji, după cum nici necazurile suferite de dragul Iui Hristos nu sunt necazuri. Aceasta nu din pricină că necazul a încetat de a mai fi necaz, ci din pricină că starea sufletească a celor care suferă cu plăcere necazurile este mai puternică decât necazurile. Negreşit, poate fi numit om cu griji omul care se îngrijeşte de lucruri pe care nu le va putea folosi multa vreme, iar de multe ori nu se foloseşte de ele nici chiar puţină vreme; dar omul care culege roade mai de preţ de pe urma grijilor lui poate fi rânduit pe bună dreptate între oamenii fără griji.
258. l Cor. 7, 32.

Dar, în afară de cele spuse, atât de mare este deosebirea între o grijă şi alta, încât nici nu trebuie socotită grijă de cele duhovniceşti, în comparaţie cu grija de (lucrurile lumii; atât este de uşoară şi lesnicioasă, Aceasta am demonstrat-o de altfel în cele spuse mai sus.

"Cel neînsurat se îngrijeşte de cele ale Domnului; iar cel însurat de cele ale lumii"259. Lumea trece, pe când Dumnezeu rămâne. Nu este, oare, îndestulător acest argument pentru a dovedi superioritatea traiului în feciorie? Pe cât de mare este deosebirea dintre Dumnezeu şi lume pe atât mai mare şi mai bună este grija de cele duhovniceşti decât grija de cele lumeşti.

- Atunci pentru ce Pavel ne mai îngăduie să ne căsătorim, de vreme ce căsătoria ne ţintuieşte de grijile lumeşti şi ne îndepărtează de cele duhovmceşti?

Pavel ne spune:

- Tocmai ca răspuns la această întrebare, am zis: "Aşa că cei care au femeie să fie ca şi cum n-ar avea"; prin urmare, cei care s-au legat cu lanţurile căsătoriei sau au de gând să se lege, să caute să facă, pe altă cale, cât mai slab acest lanţ. Pentru că nu-i cu putinţă să-l rupi, o dată ce te-ai legat de el, fă-l mai uşor de suportat! Dacă vrem, putem să tăiem din viaţa noastră de oameni căsătoriţi tot ce este de prisos şi să nu facem ca prin trândăvia noastră să adăugăm vieţii noastre griji mai mari decât cele ce ni le impune însăşi natura căsătoriei.

75. ***Dar dacă vrei să afli mai lămurit ce înţeles au cuvintele "să ai femeie ca şi cum n-ai avea"261, du-te cu mintea la cei care trăiesc fără de femei, la cei care s-au răstignit pentru lume262, la cei care au renunţat la toate cele din lume.***

259. I Cor. 7, 32-33.
260. l Cor. 7, 29.
261. l Cor. 7, 29.
262. Gal. 6, 14.

Ce fel de viaţă duc aceştia? Cum trăiesc? Nu sunt nevoiţi să tocmească cârduri de slujnice; n-au nevoie de bijuterii şi coliere, de atâtea şi atâtea hectare de pământ. Toate aceste griji le lasă la o parte şi se îngrijesc numai de hrana lor şi de o haină pe care s-o îmbrace. Aceasta poate s-o facă şi un om căsătorit. Poate să ajungă să aibă aceeaşi filosofie, aceeaşi concepţie despre lume şi viaţă. Cuvintele lui Pavel citate mai sus, "să nu vă lipsiţi unul de altul"263, se referă numai Ia legăturile trupeşti dintre soţ şi soţie.
263. l Cor. 7, 5.

În privinţa aceasta Pavel porunceşte ca un soţ să urmeze voinţei celuilalt; nu îngăduie ca unul dintre ei să fie stăpân. În ce priveşte însă îmbrăcămintea, felul de trai şi toate celelalte ocupaţii, unde trebuie pusă în practică concepţia creştină despre lume şi viaţă, filosofia creştină, un soţ nu mai trebuie să dea socoteală înaintea celuilalt soţ. Bărbatul poate, chiar împotriva voinţei soţiei sale, să suprime din casa sa tot luxul, toate petrecerile, toate ospeţele, toate grijile şi ocupaţiile fără rost şi zadarnice. Tot aşa, nici soţia nu poate fi silită de bărbatul ei, împotriva voinţei ei, să se împodobească, să umble după slava deşartă şi să se îngrijească de lucruri fără de rost şi fără de folos. Şi e foarte drept să fie aşa. Şi iată de ce. Legăturile trupeşti dintre soţ şi soţie pornesc dintr-o dorinţă strâns legată de firea omenească; din pricina aceasta ele se bucură de multă îngăduinţă; din pricina aceasta un soţ n-are dreptul să lipsească pe celălalt soţ, împotriva voinţei lui, de obligaţiile conjugale. Toate celelalte preocupări din viaţa celor căsătoriţi: luxul, petrecerile, mulţimea de prisos a slugilor, ocupaţiile fără rost nu sunt legate de însăşi firea omenească, ci se nasc datorită trândăviei şi mândriei. Întemeiat pe acest adevăr, Pavel nu sileşte pe cei căsătoriţi să se supună unul altuia când e vorba de aceste griji, aşa cum porunceşte această supunere când e vorba de legăturile trupeşti dintre soţ şi soţie. Prin urmare, cuvintele "să ai femeie ca şi cum n-ai avea" înseamnă a nu ne încărca cu griji de care izvorăsc din capriciile şi din dorinţa de lux a soţiilor noastre; înseamnă a avea numai atâta grijă cât se cuvine unui suflet unit cu noi, unui suflet care preferă să trăiască înţelepţeşte şi modest. Că aceasta a fost intenţia lui Pavel, atunci când a rostit aceste cuvinte, se vede şi din cuvintele imediat următoare: "Cei ce plâng să fie ca şi cum n-ar plânge; iar cei ce se bucură de avuţiile lor să fie ca şi cum nu s-ar bucura"264. Într-adevăr, cei care nu se bucură de avuţii, nici nu se vor îngriji să strângă avuţii, iar cei care nu se plâng că sunt săraci, nici nu se vor teme de sărăcie şi nici nu vor fugi de cumpătare şi de un trai modest. În acest sens trebuie luate cuvintele "să ai femeie ca şi cum n-ai avea"; în acest sens trebuie luate şi cuvintele spuse de Pavel mai jos: "a te folosi de lume ca şi cum nu te-ai folosi"265.

"Cel însurat se îngrijeşte de cele ale lumii"266 , "iar cel neînsurat se îngrijeşte de cele ale Domnului"267. Şi într-un caz şi în altul, Pavel vorbeşte de grijă, în primul caz, grija omului însurat este fără folos şi zadarnică, dar, mai bine spus, este însoţită de durere şi necaz (căci "unii ca aceştia vor avea necaz în trup"268; în al doilea caz însă, grija este îndreptată spre bunătăţi cu neputinţă de zugrăvit prin cuvinte.
264. I Cor. 7, 30.
265. I Cor. 7, 31.

266. I Cor. 7, 33.
267. I Cor. 7, 32.
268. I Cor. 7, 29.

Pentru ce, dar, să nu alegem mai degrabă grija de cele "duhovniceşti, nu atât pentru motivul că atrage după sine atâtea şi atâtea răsplăţi, cât pentru motivul că, prin natura ei, este mai uşoară decât grija de cele lumeşti?

De ce se îngrijeşte o fată care nu se mărită? Se îngrijeşte, oare, de chivernisirea averilor şi a banilor, de supravegherea slugilor, de ținerea din scurt a administratorilor moşiilor şi de celelalte treburi? Supraveghează, oare, bucătarii, țesătorii şi pe ceilalți oameni de serviciu? Doamne fereşte! Nu-şi bate capul cu nici una dintre aceste griji. De un singur lucru se îngrijeşte: să-şi zidească sufletul ei, să împodobească acel templu sfânt, nu cu împletiturile părului, nu cu aur şi mărgăritare, nu cu vopsele şi farduri, costisitoare şi greu de găsit, ci cu sfințenia trupului şi a duhului.

"Femeia măritată, spune Pavel, se îngrijeşte cum să placă bărbatului ei" (269). Pavel a procedat foarte înțelept n-a cercetat în amănunțime toată viața unei femei căsătorite, nici n-a arătat tot ce suferă o femeie cu trupul şi cu sufletul, pentru ca să placă bărbatului ei; n-a spus cum îşi chinuie şi-şi supune trupul la felurite munci, cum îşi terfeleşte sufletul cu slugărnicii, cu linguşeli, cu fățărnicii, cu temeri, cu griji fără rost şi zadarnice. Dimpotrivă, printr-un singur cuvânt, le-a cuprins pe toate acestea şi a lăsat pe seama conştiinței fiecăruia dintre ascultătorii săi sarcina de a medita asupra lor.

După ce a arătat astfel cât e de superioară fecioria, după ce a ridicat-o până la cer, totuşi, de teamă ca nu cumva ascultătorii săi să creadă că porunceşte tuturor oamenilor să trăiască în feciorie, revine şi spune că este îngăduită căsătoria. Din pricina aceasta, nu s-a mărginit numai la sfaturile date mai înainte în această privință, ci, după ce a spus: "Nu am poruncă a Domnului"270 şi: "Dacă fecioara s-a măritat n-a greşit"271, adaugă iarăşi şi acum: "Şi aceasta v-o spun spre folosul vostru, nu ca să vă pun cursă"272.
269. l Cor. 7, 34.
270. I Cor. 7, 25. 27 l. I Cor. 7, 28. 272. I Cor. 7, 35.

76. Cu privire la aceste cuvinte ai putea fi nedumerit şi ai întreba:

- Pentru ce Pavel rosteşte acum aceste cuvinte: "Şi aceasta nu v-o spun ca să vă pun cursă", o dată ce mai sus numeşte fecioria eliberare de legături, o dată ce ne spune că sfaturile date de a trăi în feciorie sunt spre folosul nostru, şi anume spre a nu avea necazuri, spre a fi scutiți de griji, spre a ne cruța? Pentru ce a mai rostit aceste cuvinte de vreme ce a arătat, prin cele spuse de el mai sus, că traiul în feciorie este lesnicios şi uşor de dus?

- Ce a vrut să spună Pavel prin aceste cuvinte?

- Pavel n-a numit fecioria o cursă. Doamne fereşte! Atunci ajunge o cursă, când îmbrățişezi fecioria silit şi constrâns de cineva. Şi într-adevăr lucrurile aşa stau. Când faci ceva silit de cineva şi împotriva voinței tale, lucrul acela, oricât ar fi de uşor, ajunge mai greu decât orice alt

lucru şi ne înăbuşă sufletul mai groaznic decât ştreangul. Pentru aceasta a spus:'Nu ca să vă pun cursă".

Cu alte cuvinte, Pavel spune aşa:

- V-am spus şi v-am arătat cât de multe avantaje şi foloase are fecioria; cu toate acestea, vă las toată libertatea de a alege sau nu traiul în feciorie; pe cei care nu vor, nu-i atrag, nici nu-i silesc să îmbrățişeze această virtute, riu v-am dat aceste sfaturi cu gândul de a vă necăji, ci pentru că doresc ca stăruința voastră bună în credință să nu fie tulburată de grijile lumeşti.

Vezi, şi cu acest prilej, cu câtă înțelepciune procedează Pavel! Îndeamnă, rugându-se! Îngăduie căsătoria, sfătuind pentru feciorie! Prin cuvintele spuse mai sus: "Nu silesc, ci îndemn"273 şi prin cele adăugate acum: "spre a trăi în bunăcuviință şi a vă alipi cu sârguință de Domnul"274, a arătat cât de măreț e traiul în feciorie şi cat de mult câştig avem în urma acestei viețuiri după Dumnezeu.
273. I Cor. 7, 25.
274. I Cor. 7, 35.

Într-adevăr, e cu neputință ca o femeie căsătorită, prinsă în grijile lumeşti şi trasă încoace şi încolo de ele, să fie afierosită în întregime Domnului, de vreme ce toată râvna ei şi tot timpul ei liber este ocupat cu grija bărbatului, cu grija gospodăriei şi cu toate celelalte îndeletniciri care în chip firesc sunt legate de căsătorie.

77. Aş putea fi întrebat?

- Dar dacă şi fecioara se îndeletniceşte cu multe şi este prinsă de griji lumeşti?

- O fecioară nu trebuie să fie aşa! Pe o astfel de fecioară ai scos-o din ceata fecioarelor. Nu-i de ajuns ca cineva să nu se căsătorească, spre a fi rânduită printre fecioare. Trebuie să aibă şi curăție sufletească. Când spun curăție sufletească, nu spun numai că trebuie să fie slobodă de pofte urâte şi ruşinoase, să nu dorească podoabele şi luxul, ci să nu aibă nici o preocupare şi nici o grijă lumească. Dacă nu-i aşa, la ce bun curăția trupească? După cum nu poate fi ceva mai ruşinos pentru un ostaş decât atunci când îşi aruncă armele şi-şi pierde timpul prin crâşme, tot astfel nu poate fi ceva mai ruşinos pentru o fecioară decât atunci când este legată cu griji lumeşti. Cele cinci fecioare neînțelepte din parabola Domnului aveau candele, trăiau în feciorie; toate acestea nu le-au fost de nici un folos; uşile s-au închis, au rămas pe dinafară şi au pierit275. Fecioria tocmai pentru aceea este superioară căsătoriei, pentru că taie orice prilej grijilor de prisos şi dă putință celor care au îmbrățişat fecioria să-şi afierosească tot timpul lor faptelor bineplăcute lui Dumnezeu.
275. Matei 25, 1-12.

Dacă o fecioară nu face asta, apoi este cu mult mai prejos decât o femeie căsătorită; îşi acoperă sufletul cu spini şi înăbuşă sămânța curată, sămânța cerească.

78. Pavel spune mai departe:

“Dacă un părinte socoteşte că este o ruşine pentru fata lui dacă îi trec tinereţile şi rămâne nemăritată, şi se gândeşte să o mărite, apoi facă ce vrea! Nu păcătuieşte! Să o mărite!”276. 276. l Cor. 7, 36.

- Pentru ce spui, Pavele, “să facă ce vrea?”. Pentru ce nu îndrepţi părerea lui greşită? Pentru ce îi îngădui să o căsătorească? Pentru ce n-ai spus:”Dacă un părinte socoteşte că e o ruşine pentru fata lui să rămână nemăritată, este un ticălos şi un nemernic, pentru că socoteşte ruşinos un lucru atât de minunat”? Pentru ce nu l-ai sfătuit să-şi scoată din cap acest gând greşit, pentru ce nu l-ai convins să nu-şi mai mărite fata?

Pavel ne răspunde:

- Un om care socoteşte o ruşine ca fata lui să rămână nemăritată este un om care are un suflet slab, un suflet care se târăşte pe pământ. Astfel de suflete nu le poţi urca dintr-o dată până acolo încât să poată înţelege cuvintele despre feciorie. Cum va primi sfaturile care-l îndeamnă să-şi păstreze în feciorie fata lui, când el este atât de îndrăgostit de lucrurile lumii, când admiră viaţa aceasta pământească atât de mult încât, chiar după atâtea îndemnuri, după atâtea sfaturi, socoteşte totuşi vrednic de ruşine ceea ce este vrednic de ceruri, ceea ce se aseamănă cu vieţuirea îngerească?

Să nu te prindă mirarea dacă Pavel vorbeşte în acest chip atunci când e vorba de căsătorie, îngăduită de credinţa noastră, o dată ce vorbeşte tot aşa, tot cu atâta îngăduinţă, când e vorba de fapte oprite şi nelngăduite de legea creştină. Să mă explic. Era o slăbiciune iudaică păzirea şi cercetarea mâncărurilor, adică de a le mânca pe unele, şi a le respinge pe altele. Legea creştină îndepărtase această slăbiciune. Cu toate acestea, printre creştinii din Roma erau unii care mai aveau această slăbiciune şi făceau deosebire între mâncăruri. Pavel nu-i ţine de rău pe aceştia; dimpotrivă, face ceva mai mult; îi trece cu vederea pe cei ce păcătuiau, călcând în picioare legea creştină, şi mustră tocmai pe cei care încercau să-i aducă pe calea cea bună, spunându-le: “Dar tu, pentru ce judeci pe fratele tău?”277. Când însă a scris colosenilor, n-a mai procedat aşa; dimpotrivă, îi mustră pentru că mai păzesc încă prescripţiile legii iudaice, le vorbeşte cu cuvinte înalte, filosofice, spunându-le: “Nimeni să nu vă judece pentru mâncare şi băutură”278. Iar mai jos zice: “Dacă aţi murit cu Hristos faţă de stihiile lumii, pentru ce vă mai supuneţi lor, ca şi cum aţi vieţui în lume? Pentru ce spuneţi: nu te atinge, nu gusta, nu te apropia de cutare sau cutare mâncare? Toate acestea sunt lucruri menite să piară prin întrebuinţare”279.

Pentru ce, dar, Pavel se poartă cu atâta îngăduinţă faţă de romani, şi atât de aspru faţă de coloseni, când şi unii, şi alţii săvârşiseră aceeaşi abatere?

Pentru că cei din urmă erau tari în credinţă, iar romanii erau slabi; de aceea aveau nevoie de îngăduinţă. Pavel le-a vorbit aşa, pentru că aştepta ca mai întâi să se întărească credinţa în sufletele lor. Se temea ca nu cumva, venind înainte de vremea potrivită cu învăţături mai înalte, să nu smulgă o dată cu neghina şi răsadurile, cu rădăcină cu tot, ale învăţăturii sănătoase. Pornind de la acest gând, nici nu-i mustră pe romani cu tărie, nici nu-i lasă însă fără mustrare; îi atinge totuşi, pe ascuns, fără să deştepte bănuiala lor, făcându-se că mustră tocmai pe cei care încercau să-i aducă pe calea cea bună. Prin cuvintele: “Tu cine eşti, care judeci slugă străină? Pentru stăpânul său ea stă sau cade”280, se pare că închide gura celor care ţineau de rău pe

creştinii care făceau deosebire între mâncăruri, pe când, în realitate, pişcă tocmai sufletul acestora din urmă, arătându-le că tocmai deosebirea ce o fac între mâncăruri îi vădeşte a fi nişte oameni care nu sunt siguri în credința lor, care nu sunt încă întăriți în credință, care se clatină, care sunt amenințați să cadă dacă nu-şi întăresc credința. Tot astfel şi acum, când dă sfaturi despre feciorie, Pavel urmează aceeaşi cale. Vorbeşte cu îngăduință şi cu pogorământ din pricina slăbiciunii în credință a celor care se ruşinează dacă le-ar rămâne fetele nemăritate. Nu li se adresează pe față. Dar le dă o puternică lovitură tocmai prin laudele aduse celor care, înțelegând superioritatea fecioriei, îşi păstrează fecioare fetele lor, căci spune: "Iar cel care stă neclintit în inima sa şi nu este silit şi are stăpânire peste voia sa şi a hotărât în inima sa să-şi păstreze fata fecioară, bine face"281.
277. Rom. 14, 10.
278. Col. 2, 16.
279. Col. 2, 20-22.
280. Rom. 14, 4.
281. I Cor. 7, 37.

Mai întâi a spus: "Iar cel ce stă neclintit în inima sa"; a grăit aşa pentru a face deosebire între un astfel de om hotărât şi celălalt, căruia îi e ruşine dacă-i rămâne fata nemăritată, care-i nestatornic, care umblă cu uşurință încoace şi încolo, care nu ştie să meargă pe picioarele lui, care nu priveşte viața cu bărbăție. Pavel, după ce a văzut că aceste cuvinte sunt îndestulătoare ca să pişte sufletul Iui, îl scuză iarăşi, aducându-i o învinuire care mai poate fi oarecum iertată. Într-adevăr, după cuvintele: "Cel care stă neclintit în inima sa", a adăugat: "şi nu este silit, adică nu-l sileşte fata lui să o mărite, şi are stăpânire". Firesc ar fi fost ca Pavel să grăiască aşa: "Cel care stă neclintit în inima sa şi nu socoteşte ruşinos lucru să-i rămână fata nemăritată". Dar nu; Pavel n-a grăit aşa. Cuvintele acestea ar fi fost prea ofensatoare. De aceea, în locul acestor cuvinte, s-a folosit de altele pentru mângâierea celui care-şi mărită fata; dar mângâierea aceasta, departe de a fi o mângâiere, ii ducea, dimpotrivă, tot spre gândul că fecioria este superioară căsătoriei. Într-adevăr, este mai groaznic sâ-ți împiedici fata de a îmbrățişa fecioria din pricină că socoteşti a fi o ruşine să rămână nemăritată, decât să o împiedici pentru că nu poți face altfel, pentru că eşti silit să o măriți. În ultimul caz, eşti un laş şi un ticălos. În primul caz, eşti un pervers, căci nu eşti în stare să judeci drept natura Iucrurilor.

Pavel însă n-a vrut să rostească aceste cuvinte. Nu era timpul potrivit pentru a fi rostite.

- Pentru ce?

- Pentru că nu-ți este îngăduit, nici când eşti silit, sâ-ți împiedici fata de a trăi în feciorie, dacă ea vrea asta; dimpotrivă, trebuie sa te opui cu dârzenie tuturor piedicilor care se ridică împotriva unei dorințe atât de bune. Ascultă ce spune Hristos: "Cel care-şi iubeşte pe tatăl său şi pe mama sa mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine"282. ***Când căutăm să îndeplinim o faptă care e pe placul lui Dumnezeu, trebuie să ne fie duşman şi inamic orice om care ne pune piedici, chiar de ne-ar fi tată, chiar de ne-ar fi mamă; oricine ar fi.***
282. Matei 10, 37.

Pavel însă n-a vrut să vorbească aşa; scria unor oameni care erau încă nedesăvârşiți în credință. De aceea a spus: "Iar cel care stă neclintit în inima sa şi nu este silit", nu s-a mărginit

însă la atâta, ci a mai adăugat "şi are stăpânire peste voia sa" - deşi "a nu fi silit" şi "a avea stăpânire peste voia sa" înseamnă acelaşi lucru, au acelaşi înțeles. Vrea însă să mângâie sufletul mic şi josnic al ascultătorilor săi întrebuințând mai multe cuvinte şi sporind prin aceasta circumstanțele atenuante. După aceste cuvinte mai adaugă şi altă pricina, spunând: "şi a hotărât în inima sa". Pentru a merita laude nu este de ajuns numai să fii liber de a-ți păstra fata pentru feciorie, ci trebuie să mai şi alegi şi să te şi hotărăşti la aceasta; atunci faci într-adevăr bine.

În sfârşit, ca să nu socoteşti că nu este nici o deosebire între un părinte care-şi păstrează fata fecioară şi unul care o mărită din pricina îngăduinței şi a pogorământului făcut de el față de slăbiciunea omenească, Pavel caută să arate, cu oarecare măsură, că totuşi este o deosebire intre un părinte şi altul, spunând aşa: "Aşa că cel ce-şi mărită fecioara bine face, iar cel ce nu o mărită, mai bine face"283. Şi aici, tot pentru acelaşi motiv, n-a arătat pe cât este de superioară fecioria față de măritiş. Tu însă, dacă vrei să afli superioritatea fecioriei, ascultă pe Hristos, care spune: "Nici nu se însoară, nici nu se mărită, ci sunt ca îngerii în ceruri"284. Iată deosebirea între o fecioară şi o femeie măritată! Fecioria, când este într-adevăr feciorie, face să dispară dintr-o dată tot ce este muritor în om!
283. l Cor. 7, 38.
284. Matei 22, 30.

79. Spune-mi, te rog, în ce se deosebeau de îngeri Ilie, Elisei, loan Botezătorul, aceşti iubitori sinceri ai fecioriei? Întru nimic altceva decât că erau uniți cu trupul; în celelalte privințe, dacă ai cerceta bine, nu-i vei găsi întru nimic mai prejos de îngeri. Dar tocmai faptul acesta, care pare o scădere, tocmai aceasta îi ridică mai mult şi este pentru ei pricină de laudă. Într-adevăr, de câtă bărbăție, de cată filosofie n-au avut nevoie spre a putea ajunge asemenea îngerilor, ei, care trăiau pe pământ, care erau supuşi tuturor nevoilor firii omeneşti? Cine le-a dat această putere? Fecioria! Ea i-a făcut aşa! Şi aceasta se vede din faptul că, dacă ar fi avut femeie şi copii, n-ar fi putut locui cu uşurință în pustie, n-ar fi putut să părăsească casele, nici celelalte îndeletniciri ale vieții. Aşa însă, datorită fecioriei, au fost sloboziți din toate aceste legături şi trăiau pe pământ ca şi cum ar fi trăit în ceruri. N-aveau nevoie de ziduri, de acoperiş, de pat, de masă; de nimic din toate acestea; în loc de acoperiş aveau cerul; în Ioc de pat, pământul, în loc de masă, pustia. Şi, lucru minunat, tocmai pustia neroditoare, pricină de foamete pentru ceilalți oameni, pentru aceşti sfinți era masă îmbelşugată, n-aveau trebuință de vii, nici de teascuri, nici de semănături, nici de holde de secerat. Băutură plăcută şi îmbelşugată le dădeau izvoarele, râurile şi lacurile. Lui Ilie un înger îi pregătea masă minunată şi neobişnuită, masă superioară celei obişnuite printre oameni. Iată ce spune Scriptura despre el: "o pâine ajungea să-l hrănească timp de patruzeci de zile"285. Pe Elisei harul Duhului îl hrănea adeseori în chip minunat; nu-I hrănea numai pe el, ci şi pe alții prin el286. Iar loan Botezătorul, care a fost mai mult decât un profet, căci mai mare decât el nu s-a ridicat nimeni dintre cei născuți din femeie287, nici n-a avut nevoie de hrană făcută de mână omenească. Nu-i întrețineau viața trupului pâinea, vinul şi untdelemnul, ci lăcustele şi mierea sălbatică288. Ai văzut îngeri pe pământ? Ai văzut puterea fecioriei? Fecioria i-a făcut pe cei alcătuiți din sânge şi trup, pe cei ce mergeau pe pământ, pe cei supuşi nevoilor firii omeneşti muritoare, fecioria i-a făcut pe aceştia să se poarte în toate împrejurările vieții ca şi cum ar Fi fost fără de trupuri, ca şi cum ar Fi şi dobândit cerul, ca şi cum ar fi fost nemuritori.
285. III Regi 19, 6-8.

286. IV Regi 4, 40.
287. Matei 11, 11.
288. Matei 3, 4.

80. Lui Ilie, Elisei şi loan Botezătorul toate le erau de prisos. Le erau de prisos nu numai cele care sunt în adevăr de prisos, cum e, de pildă, luxul, traiul bun, bogăția, puterea, slava şi tot cortegiul acestor visări, ci şi cele care par necesare şi de folos, cum sunt casele, oraşele, meseriile. A trăi aşa înseamnă "a fi cu bună cuviință şi a fi alipit stăruitor de Domnul"289, în aceasta constă virtutea fecioriei.
289. I Cor. 7, 35.

Minunat lucru şi vrednic de multe cununi este biruirea furiei poftelor şi stăpânirea înverşunării firii! Dar cu adevărat minunat lucru este atunci când fecioria este unită cu o astfel de viață. Fecioria în ea însăşi şi numai ea este neputincioasă şi nu-i în stare să mântuie pe cei care o practică. Pentru aceasta ne pot da mărturie toți câți practică şi azi fecioria. Sunt atât de departe de Ilie, Elisei şi loan Botezătorul cât e de departe pământul de cer. După cum, dacă lipseşti fecioria de "bună-cuviință şi de alipirea stăruitoare de Domnul", ai tăiat înseşi arterele fecioriei, tot astfel, când practici fecioria, dar o dată cu ea duci şi o viață virtuoasă în toate privințele, ai în sufletul tău şi rădăcina, şi temelia tuturor faptelor bune. O viețuire virtuoasă hrăneşte roadele fecioriei, aşa cum hrăneşte un pământ gras şi roditor rădăcina plantelor. Mai bine spus însă, viața unui om care s-a răstignit pentru lume şi pentru poftele lumii este şi rădăcină a fecioriei, dar şi rod al fecioriei. Într-adevăr, fecioria i-a făcut pe acei bărbați minunați, pe Ilie, Elisei şi loan, să meargă pe drumul cel minunat; fecioria le-a tăiat din jurul lor toate legăturile, ea le-a îngăduit să zboare cu picioarele libere şi uşoare spre cer ca nişte păsări. Când n-ai de purtat de grijă de nevastă, când n-ai de îngrijit copii, poți trăi cu foarte multă uşurință în sărăcie; iar sărăcia ne apropie de ceruri şi ne scapă nu numai de frică, de griji, de primejdii, ci de toate greutățile pe care le pune pe umerii noştri viața pământească.

81. Omul care nu are nici un fel de avere, dar se socoteşte pe sine ca şi cum ar avea tot ce-i trebuieşte, disprețuieşte totul şi are multă îndrăznire şi față de înalții demnitari, şi față de puternicii zilei, şi chiar față de cel ce are pe cap diademă, față de împărat. Omul care disprețuieşte averile, procedând metodic, va disprețui cu uşurință şi moartea. Ajungând mai presus de tot ce-i omenesc, va vorbi cu îndrăznire înaintea orişicui, fără să se teamă de cineva, fără să tremure înaintea cuiva. Dimpotrivă însă, omul care-i preocupat de averi nu este numai robul banilor, ci şi al slavei şi al cinstei şi al vieții prezente; într-un cuvânt, este rob tuturor lucrurilor trecătoare din lumea aceasta. De aceea Pavel a numit banii si averile rădăcină a tuturor relelor290. Numai fecioria este în stare să usuce această rădăcină şi să dea naştere altei rădăcini, o rădăcină foarte bună, care odrăsleşte toate bunătățile: libertatea, îndrăznirea, curajul, zelul înflăcărat, dragostea fierbinte de cele cereşti, disprețul tuturor celor pământeşti. În acest chip se realizează "buna cuviință şî alipirea stăruitoare de Domnul".

82. Dar ce obiecție isteață ne fac mulți oameni împotriva celor spuse mai sus?

- Patriarhul Avraam, spun aceştia, avea şi femeie, şi copii, şi averi, şi turme de oi, şi cirezi de vite. Cu toate acestea, atât loan Botezătorul, cât şi loan Evanghelistul, care au trăit în feciorie, atât Fetru, cât şi Pavel, care au strălucit prin infrănare, doreau să intre în sânul lui Avraam.

- Dar care profet, care evanghelist ți-a spus, prea iubitul meu prieten, că doreşte să locuiască în sânul lui Avraam?

- Cine mi-a spus? Însuşi Hristos! Când a văzut pe sutaş că are multă credință, Hristos a spus: “Mulți de la răsărit şi de la apus vor veni şi se vor odihni cu Avraam, cu Isaac şi cu lacov”291. Mai mult, Hristos spune că bogatul l-a văzut pe Lazăr desfătându-se împreună cu Avraam292.
290. ITim. 6, 10.
291. Matei 8, 11.
292. Luca 16, 23.

- Dar ce legătura au aceste spuse ale lui Hristos cu Pavel, cu Petru şi cu loan? Lazăr nu era nici Pavel, nici loan! Iar cei mulți de la răsărit şi de la apus nu formează ceata apostolilor. Argumentul acesta, prin urmare, nu vă este de nici un folos, e zadarnic. Dar dacă vrei să auzi pe scurt care sunt răsplățile apostolilor, ascultă cuvintele lui Hristos, Dătătorul acestor răsplăti: “Veți şedea pe cele douăsprezece scaune, judecând cele douăsprezece seminții ale lui Israel”295. În aceste cuvinte nu e vorba de Avraam, nici de Isaac, nici de lacov, nici de sânul de care ei vor avea parte, ci de o vrednicie cu mult mai mare decât aceasta, deoarece apostolii vor sta şi vor judeca pe urmaşii lui Avraam, Isaac şi lacov. Deosebirea între aceştia şi apostoli nu este numai în această privință, ci şi în alta, căci mulți de la răsărit şi de la apus vor dobândi răsplățile dobândite de Avraam. Hristos spune:”Mulți vor veni de la răsărit şi de la apus si se vor odihni cu Avraam şi cu Isaac si cu lacov”. nimeni altul însă nu va sta pe unul dintre acele scaune de judecată, ci numai ceata acestor sfinți, ceata apostolilor. Spune-mi, te rog, acum, după cele spuse, îmi mai aminteşti, îmi mai aduci ca argument turmele de oi, cirezile de vite ale lui Avraam? Îmi mai aminteşti de căsătoria lui, de copiii lui?

- Pentru ce să nu-ți aduc aminte de ele, mi se răspunde, o dată ce mulți dintre cei care au trăit în feciorie, doresc, după ce au vărsat atâta sudoare, să se ducă în sânul lui Avraam, să aibă adică parte de aceeaşi fericire ca şi Avraam, care în viață a fost atât de bogat şi a avut de toate?

- Îți voi spune însă un lucru şi mai mare decât acesta: mulți oameni care au trăit în feciorie nu vor avea parte de sânul lui Avraam şi nici de altul mai mic! Vor fi aruncați direct în iad! Dovada ne-o fac fecioarele neînțelepte, care n-au mai fost primite în cămara de nuntă294.
294,Matei 25, 10-12.

- Prin urmare, potrivit celor ce-mi spui, urmează că fecioria este la fel cu căsătoria, dacă nu chiar mai rea! Exemplul pe care mi-l dai o şi arată mai rea. Dacă Avraam, care a fost căsătorit, se odihneşte şi se desfătează pe lumea cealaltă, iar cei care au trăit în feciorie se chinuiesc în iad, atunci nu-mi rămâne să cred altceva decât aceasta, potrivit propriilor tale cuvinte.

- Lucrurile însă nu stau deloc aşa! Nu numai că fecioria nu-i inferioară căsătoriei, ci cu mult superioară!

- Cum?

Nu căsătoria a fost pricina că Avraam a dobândit fericirea veşnică, după cum nici fecioria n-a fost pricina pierderii acelor nefericite fecioare. Celelalte virtuți ale sufletului lui Avraam l-au

făcut strălucitor pe Avraam, iar pe fecioarele cele neînțelepte răutatea vieții lor le-a dat focului iadului. Avraam, deşi a fost căsătorit, totuşi s-a străduit să săvârşească virtuțile legate de feciorie, pe când fecioarele cele neînțelepte, deşi au îmbrățişat fecioria, totuşi au fost cuprinse de furtuna vieții şi de grijile care împovărează pe cei căsătoriți.

Dar mi s-ar putea obiecta:

- Ce ne împiedică de a trăi "alipiți stăruitor de Domnul" şi acum, fiind şi noi căsătoriți ca Avraam, cu averi, cu copii şi cu toate celelalte bunuri pământeşti?

- Mai întâi de toate, acum, în timpul nostru, nici un om nu-i asemenea Iui Avraam, şi nici nu se apropie de el cât de cât. Avraam a dispreţuit averile mai mult decât cei care au îmbrățişat sărăcia de bună voie; Avraam era bogat, avea femeie, dar îşi stăpânea plăcerile cu mai multă tărie decât cei care trăiesc în feciorie. *Aceştia ard în fiecare zi de dorinți; Avraam nu era legat de nici o patimă şi stingea flacăra dorinței atât de bine, încât nu numai că s-a îndepărtat de Agar, roaba Iui, dar a alungat-o chiar din casă, spre a curma orice pricină de ceartă şi de tulburare295. Acum, în vremea noastră, este foarte greu să găseşti un astfel de om.*
295. Fac. 21, 14.

83. Dar în afară de aceasta, voi spune şi acum ce spuneam la început, că ***oamenilor de pe timpul lui Avraam nu li se cerea să îndeplinească toate virtuțile care ni se cer nouă. Acum nu-i cu putință să fie cineva desăvârşit dacă nu-şi vinde toate averile, dacă nu se leapădă de tot ce are, nu vorbesc numai de bani şi de casă, ci dacă nu se leapădă chiar de sufletul lui. Pe vremea lui Avraam nu se cerea ca oamenii să arate în viața lor o virtute atât de mare.***

- Ce vrei să spui cu aceste cuvinte? Ducem noi, oare, o viață mai virtuoasă decât patriarhul Avraam?

Trebuie să ducem o astfel de viață şi ni s-a şi poruncit, dar n-o ducem. Din pricina aceasta suntem cu mult mai prejos decât dreptul Avraam. De altfel ştie orice creştin că în fața noastră, a celor de acum, stau lupte şi încercări mai mari decât cele ce stăteau în fața lui Avraam şi a oamenilor din timpul său. Scriptura îl admiră pe Noe pentru virtutea lui; admirația aceasta însă n-o exprimă fără oarecare îngrădire, căci iată ce spune: "Noe, fiind drept şi desăvârşit între oamenii de pe timpul lui, a bineplăcut tui Dumnezeu"296. N-a spus că este desăvârşit în chip absolut, ci desăvârşit în chip relativ "între oamenii de pe timpul lui". ***Desăvârşirea este de multe feluri şi este hotărâtă, este definită, după timpuri. Cu cât înaintează timpul, cu atât ceea ce era desăvârşit mai înainte ajunge nedesăvârşit mai târziu. De pildă: Altădată era desăvârşit omul care trăia după lege****: "Cel care a făcut acestea, spune Scriptura, va fi viu prin ele"297.* ***Când a venit însă Hristos, desăvârşirea aceasta s-a arătat nedesăvârşită.*** *Hristos spune: "Dacă nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a cărturarilor şi fariseilor, nu veți intra întru împărăția cerurilor."298. Pe vremea legii vechi, numai uciderea părea un păcat; acum însă şi mânia, şi chiar simpla ocară poate azvârli pe un om în iad299. Atunci era pedepsit numai adulterul; acum nu este scutită de pedeapsă nici privirea cu ochi pofticioşi la o femeie300. Atunci era de la Cel Rău numai jurământul fals; acum însă, însuşi jurământul, căci Hristos spune că "ceea ce este mai mult decât acestea este de la Cel Rău"301. Celor de pe timpul legii vechi nu li se cerea altceva decât să-şi iubească prietenii, acum însă fapta aceasta mare şi*

minunată este atât de nedesăvârşită, încât chiar dacă o îndeplineşti nu eşti întru nimic mai presus decât vameşii302.
296. Fac. 6, 9.
297. Lev. 18, 5.
298. Matei 5, 20.
299. Matei 5, 21-22.
300. Matei 5, 27-28.
301. Matei 5, 33-37.
302. Matei 5, 47.

84. Dar pentru ce nu primim aceeaşi răsplată şi noi ca şi oamenii de pe timpul Vechiului Testament, când facem aceleaşi fapte de virtute ca şi ei? Pentru ce trebuie să facem mai mari fapte de virtute dacă vrem să primim aceeaşi răsplată ca şi ei?

- De ce? Pentru că acum harul Duhului curge mai cu îmbelşugare. Pentru că mare este darul venirii lui Hristos. Belşugul harului Duhului şi darul venirii Iui Hristos ne-au făcut, din prunci cum era, bărbați desăvârşiți.

Dumnezeu S-a purtat cu omenirea cum se poartă un tată cu copiii lui. Când copiii noştri ajung în floarea vârstei, le cerem să facă fapte mai mari decât cele săvârşite de ei în copilărie, şi pe aceste fapte ale lor le lăudăm; când ajung însă bărbați în toată puterea cuvântului şi săvârşesc aceleaşi fapte ca şi atunci când erau tineri, nu-i mai lăudăm deloc, ci, dimpotrivă, Ie poruncim să facă fapte cu mult mai mari decât acelea. Tot astfel şi ***Dumnezeu n-a cerut omenirii în primele timpuri fapte mari de virtute, pentru că omenirea se găsea în epoca sa de copilărie; dar după ce omenirea a ascultat cuvintele profeților, ale apostolilor, după ce a dobândit harul Duhului Sfânt, Dumnezeu i-a cerut să facă fapte mai mari de virtute.***

Şi pe bună dreptate Dumnezeu a făcut aceasta. Mai mult încă! Dumnezeu dă acum omenirii, ajunsă la vârsta bărbăției, răsplăți mai mari şi recompense mai strălucitoare. Acum Dumnezeu nu mai răsplăteşte pe oamenii virtuoşi cu pământul şi cu bunurile pământeşti, ci cu cerul şi cu bunătățile care depăşesc puterea de înțelegere a minții. N-ar fi, oare, absurd ca oamenii ajunşi în epoca de bărbăție a omenirii să se îndeletnicească cu aceleaşi fapte de virtute pe care le săvârşea epoca de copilărie a omenirii? Pe vremea aceea, omul era într-o răzvrătire şi într-un război neîmpăcat cu el însuşi. Vorbind despre acest lucru, Pavel spunea astfel: "Dar văd o altă lege în mădularele mele, luptându-se împotriva legii minții mele şi făcându-mă rob legii păcatului, care este în mădularele mele"303. Acum însă, în epoca de bărbăție a omenirii, nu mai este această luptă înlăuntrul omului: "Pentru că ceea ce nu era cu putință legii, fiind slabă prin trup, a săvârşit Dumnezeu, trimițând pe Fiul Său întru asemănarea trupului păcatului şi pentru păcat a osândit păcatul în trup"304. Pavel mulțumeşte pentru această binefacere revărsată asupra omenirii de Dumnezeu prin Fiul Său, spunând: "Om nenorocit ce sunt! Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia? Mulțumesc lui Dumnezeu, prin lisus Hristos!"305.

Pentru aceea, pe bună dreptate suntem pedepsiți, că noi, cei dezlegați de lanțurile copilăriei omenirii, nu vrem să alergăm nici atât cât puteau alerga cei cu picioarele legate; mai bine spus, nu scăpăm de pedeapsă nici chiar dacă am alerga la fel cu ei.

- De ce?

- Pentru că noi, care am ajuns să ne bucurăm de o adâncă pace sufletească, avem datoria să câştigăm victorii cu mult mai mari şi cu mult mai strălucite decât cei care erau împovărați cumplit de războiul lor sufletesc. Dar dacă vrem să ne ocupăm de averile noastre, dacă vrem să trăim în lux şi chef, dacă vrem să avem grija femeilor şi a tuturor lucrurilor din lume, vom mai avea, oare, timp să ne purtăm ca nişte bărbați, vom mai avea timp să trăim în Duhul306, vom mai avea timp să ne îngrijim de cele ale Domnului307? Vom avea timp când vom pleca de pe lumea aceasta. Dar atunci nu mai este timpul ostenelilor şi al luptelor, ci al cununilor şi al pedepselor. Atunci, chiar dacă ai trăit în feciorie, dar dacă nu ai untdelemn în candelele tale, vei rămâne pe dinafară, căci nu poți lua untdelemn de la alții308; dacă vei veni îmbrăcat cu haine murdare, nu vei putea să te duci să-ți schimbi îmbrăcămintea, ci vei fi aruncat în focul gheenei309; dacă îl vei ruga pe Avraam, nu-ți va fi de nici un folos rugămintea310. Când va veni ziua cea mare a judecății, când se va pune scaunul de judecată, când se va aşeza pe scaun Judecătorul, când râul de foc va curge pe dinainte şi se vor cerceta toate faptele noastre311, atunci nu ni se mai îngăduie să ne ştergem şi să ne spălăm păcatele; vrând-nevrând, vom primi pedeapsa cuvenită faptelor noastre; nimeni nu va putea mijloci atunci pentru noi, chiar dacă ar fi cineva care să aibă înaintea lui Dumnezeu aceeaşi îndrăznire ca şi bărbații mari şi minunați în credință; chiar dacă Noe, Iov şi Daniel s-ar ruga pentru fiii şi fiicele lor, rugămintea lor nu va avea nici un folos; atunci, neapărat, cei care au păcătuit vor fi pedepsiți veşnic, iar cei care au făcut fapte bune vor fi cinstiți veşnic. Nici pedeapsa, nici cinstea nu vor avea sfârşit. Hristos a dat această hotărâre, spunând că, după cum este viață veşnică, tot astfel este şi pedeapsă veşnică. Când a lăudat pe cei de-a dreapta şi a osândit pe cei de-a stânga, a adăugat: "Vor merge aceştia la osândă veşnică, iar drepții la viață veşnică"312.

Prin urmare aici, pe pământ, trebuie să ne dăm toată osteneala; cel care are femeie, să fie ca şi cum n-ar avea313. Cel care într-adevăr nu are femeie, să pună în practică împreună cu fecioria şi toate celelalte virtuți, ca să nu plângem fără de folos după ce vom pleca de pe pământ.

306. Rom. 8, 4.
307. l Cor. 7, 32.
308. Matei 25, 1-2.
309. Matei 22, 13.
310. Luca 16, 24.
311. Dan. 7, 9 -10.
312. Matei 25, 46.
313. I Cor. 7, 29.

APOLOGIA VIEȚII MONAHALE

1. P.G. XLVII, col. 319-332. Lucrarea aceasta a fost tradusă în româneşte prima oară de Gherasim Safirin şi publicată în revista "Biserica Ortodoxă Română": partea I: VI (1882-1883), p. 366-378, 430-439; partea a H-a: VI (1882-1883), p. 487-498, VII (1883-1884), p. 475-495; partea a III-a: VIII (1884-1885), p. 49-66, 147-150, 222-236, 353-365, 584-606. Traducerea literală a titlului acestei opere hrisostomice este: "Către cei care atacă pe cei care îndeamnă la viața monahală".

Introducere (2)

2. Partea aceasta a fost denumită Introducere de către traducător.

1. Evreii, întorşi dintr-o lungă robie, au avut de gând să zidească templul din Ierusalim dărâmat la pământ de mulți ani,3 dar nişte oameni barbari şi cruzi, fără frică de Dumnezeul în cinstea Căruia iudeii voiau să înalte templul, fără milă de nenorocirea suferită de poporul iudeu, de care abia scăpase după îndelungată vreme, fără teamă de pedeapsa dată de Dumnezeu celor ce îndrăznesc să săvârşească astfel de fapte, fără sprijinul nimănui, au încercat la început să împiedice zidirea templului. Cum însă încercările lor au fost zadarnice, au trimis scrisori împăratului perşilor; în aceste scrisori acuzau pe locuitorii Ierusalimului că sunt răzvrătitori, doritori de noi orânduiri sociale, războinici; şi l-au convins pe împărat să le îngăduie ca, în numele lui, să împiedice zidirea templului. Luând de la împărat această împuternicire, au năvălit cu mulți călăreți împotriva iudeilor şi au întrerupt lucrările de zidire a templului. Se făleau cu victoria lor, pentru care ar fi trebuit să plângă, şi socoteau că viclenia lor şi-a ajuns scopul4.
3. I Ezdra 1-4.
4. I Ezdra 4, 1-24.

Şi totuşi această aşa-zisă victorie nu era să fie decât începutul şi pricina nenorocirilor ce aveau să cadă pe capul lor nu după multă vreme. Lucrările pentru zidirea templului au continuat şi au avut un sfârşit strălucit. Acei oameni vicleni şi cruzi au învățat, şi, prin ei, toți, că orice om, fie Mitridate, cum a fost cazul atunci, fie oricare altul, care ar voi să lupte împotriva celor ce au de gând să facă un lucru bun, nu luptă împotriva oamenilor, ci împotriva Dumnezeului cinstit de săvârşitorii faptelor bune. Niciodată nu poate să aibă un sfârşit bun omul care se luptă cu Dumnezeu. Se poate întâmpla ca la începutul cutezanței lui să nu pățească nimic. Dacă nu este pedepsit îndată, apoi aceasta se datoreşte faptului că Dumnezeu îl cheamă la pocăință şi-i dă răgaz să se deştepte, ca dintr-o beție. Dacă însă stăruie în cutezanța sa, el nu mai are nici un câştig dintr-o atât de îndelungată răbdare a lui Dumnezeu; vor folosi însă alții foarte mult, căci vor învăța din pedeapsa dată lui că niciodată nu trebuie să declari război lui Dumnezeu, din a Cărui mână nebiruită nu poți scăpa. Şi într-adevăr, nu după multă vreme, au venit, peste cei care opriseră pe evrei să zidească templul, nenorociri aşa de mari, încât toate celelalte nenorociri păleau în fața grozăviei tragediei lor. Mâinile iudeilor împiedicați de a-şi îndeplini gândul lor au ucis şi au junghiat mulțime de duşmani; pământul se înmuiase până la o mare adâncime de sângele celor ucişi; de atâta sânge se prefăcuse pământul în noroi; trupurile cailor şi ale

oamenilor stăteau grămadă unele peste altele; din trupurile şi rănile lor deschise ieşeau o mulţime de viermi; pământul era acoperit de cadavre, iar acestea, la rândul lor, acoperite de viermi. Puteai spune, uitându-te pe acel câmp de bătălie, că nu se găseau trupuri de oameni morţi sub viermi, ci izvoare de viermi; izvoarele acestea de viermi scoteau din toate părţile la iveală neamul acela de vieţuitoare, aşa Că din putreziciunea aceea viermii creşteau mai repede decât stuful, nenorocirea aceasta n-a ţinut zece sau douăzeci de zile, ci vreme îndelungată. A fost pedeapsă dată aici pe pământ acelor oameni ce au luptat împotriva lui Dumnezeu, dar pedeapsa pe care o vor primi dincolo, pe lumea cealaltă, va fi cu mult mai cumplită decât aceasta. Trupurile lor, însufleţite, vor fi supuse la chinuri şi dureri, cu neputinţă de spus prin cuvinte, nu o mie de ani, nici zece mii, nici de două ori sau de trei ori pe atâta, ci veşnic. Fericitul Isaia şi Iezechiel, văzătorul minunatelor vedenii, cunosc aceste două feluri de pedepse, cea de pe pământ şi cea din viaţa cealaltă. Aceşti doi profeţi şi-au împărţit între ei descrierea pedepselor primite de oameni: unul a descris pedeapsa de pe pământ, iar celălalt, pedeapsa de pe lumea cealaltă.

2. N-am vorbit la întâmplare despre toate aceste lucruri, ci pentru că un prieten mi-a adus o ştire tristă şi cumplită, plină de ocară faţă de Dumnezeu. Sunt unii oameni care au şi acum aceeaşi cutezanţă ca şi barbarii despre care am vorbit mai sus; dar, mai bine spus, cutezanţa lor este mai nelegiuită decât a acelora. Este vorba de unii oameni care prin toate căile prigonesc pe cei care îndeamnă la îmbrăţişarea vieţii monahale; oamenii aceştia interzic, sub cumplită ameninţare, să se vorbească cumva despre acest fel de vieţuire şi să se răspândească o astfel de învăţătură.

La auzul unei astfel de ştiri, îndată am ridicat glasul şi l-am întrebat de nenumărate ori pe prietenul care mi-a adus această veste dacă nu cumva glumeşte vorbind aşa.
- Ferească Dumnezeu, mi-a răspuns el. N-aş putea să glumesc vreodată cu astfel de lucruri, nici să spun sau să născocesc prin cuvânt ceva împotriva unei idei, preţuite nespus de mult de mine, împotriva monahismului. Aş dori să nu aud de această prigoană nici acum, când s-a pornit atacul împotriva monahismului.

La auzul acestei mărturisiri am suspinat cu mai multă amărăciune şi am zis:
- Asemenea gânduri sunt cu atât mai nelegiuite faţă de gândurile lui Mitridate şi ale celorlalţi nelegiuiţi cu cât şi templul pe care voim să-l zidim noi prin viaţa monahală, sufletul, este mai vrednic de cinste decât templul din Ierusalim.

L-am întrebat din nou:
- Spune-mi, te rog, cine-s aceştia, de unde sunt cei ce au această cutezanţă? Pentru ce, pentru care pricină şi cu ce scop aruncă cu pietre în văzduh, aruncă săgeţi spre cer şi pornesc război împotriva Dumnezeului păcii? Sameas, Forateii şi conducătorii asirienilor, ca şi toţi ceilalţi erau păgâni, cum se poate vedea şi după numele lor, duceau o viaţă cu totul deosebită de viaţa iudaică şi nu voiau, întrucât le erau vecini, ca numărul iudeilor să crească, fiindcă socoteau că, prin înmulţire, iudeilor le va creşte şi puterea şi vor întuneca propria lor putere. Dar acestora, care au cutezanţa să atace viaţa monahală, ce libertate li se micşorează, ce privilegii li se iau, pe cine dintre puternicii pământului îi au alături ca sprijin? Duşmanii de atunci ai iudeilor se sprijineau pe împăraţii perşilor, cărora le convenea fapta lor. împăraţii noştri însă, după credinţa mea, au cu totul alte idei şi alte dorinţe decât duşmanii vieţii monahale. De asta sunt cu totul nedumerit, când, sub domnia unor împăraţi care trăiesc în dreaptă credinţă, te aud că spui că unii oameni au îndrăzneala să răspândească astfel de idei chiar în mijlocul oraşelor.

Prietenul meu mi-a răspuns:
- Ce-ai spune dacă ai afla un lucru şi mai ciudat: Cei care au pornit un astfel de război vor să spună că sunt oameni evlavioşi şi se numesc pe ei înşişi creştini, iar mulți dintre ei sunt chiar monahi. Mai mult încă, unul dintre ei, prin inspirația diavolului, a cutezat să spună cu limba lui spurcată că se va lepăda de credință şi va jertfi idolilor, căci nu mai poate suferi văzând că oameni liberi, nobili şi în stare să trăiască o viață uşoară şi plăcută sunt puşi să ducă această viață aspră.
Când am auzit şi aceste cuvinte, am simțit în sufletul meu o rană mai dureroasă decât o rană în trup. Gândindu-mă la urmările groaznice ce le pot avea astfel de idei, plângeam soarta întregii omeniri şi am spus către Dumnezeu:
"Ia-mi, Doamne, sufletul din mine, şi de necazurile mele izbăveşte-mă! Scapă-mă de viața aceasta trecătoare şi du-mă în locul acela unde nimeni nu va rosti astfel de cuvinte şi nici nu voi auzi astfel de idei. Ştiu că plecând din lumea aceasta, aşa nepregătit cum sunt, mă va înghiți întunericul cel mai din afară în care este plânsetul şi scrâşnirea dinților, dar îmi va fi mai plăcut să aud scrâşnirea dinților decât oameni care să rostească astfel de cuvinte".

Prietenul meu, văzându-mă atât de îndurerat, mi-a spus: - Acum nu-i timp de lacrimi şi suspine! Nici nu vei putea vreodată cu aceste lacrimi să capeți înapoi pe cei ce au pierit sau sunt pe cale de a pieri; în afară de asta, cred că lacrimile nu pot opri răul. Trebuie să vedem cum putem stinge focul, cum putem opri ciuma. Asta-i datoria noastră. Dacă ai vrea să-mi dai ascultare, lasă la o parte plânsetele acestea şi alcătuieşte o lucrare care să cuprindă sfaturi şi îndemnuri pentru cei cuprinşi de această boală, pentru cei tulburați de astfel de idei, pentru a-i mântui atât pe ei, cât şi pe ceilalți oameni. Eu voi lua lucrarea aceasta şi, în loc de altă doctorie, o voi pune în mâinile celor bolnavi. Am mulți prieteni care suferă de această boală; îmi vor îngădui să-i vizitez o dată, de două ori şi de mai multe ori şi sunt încredințat că vor fi eliberați de această ciumă.

- Măsori, dragă prietene, i-am spus, cu măsura dragostei tale puterea mea de creație. Nu mă socot atât de destoinic şi mă ruşinez să întrebuințez aparenta mea putere de creație la un astfel de subiect, în afară de asta, aş fi silit printr-o astfel de lucrare să scot la iveală păcatele noastre, ale creştinilor, şi mi-ar fi ruşine de toți păgânii, contemporani şi de mai târziu, combătuți de mine nu mai puțin pentru învățăturile lor decât pentru viața păcătoasă pe care o duc. Dacă unii dintre ei vor simți că printre creştini sunt oameni care combat atât de mult virtutea şi filosofia, încât nu numai că îndepărtează din viața lor oboselile şi munca pentru dobândirea acestora, dar nici nu suferă să li se vorbească despre ele; mai mult încă, dacă vor simți că se găsesc printre creştini oameni care nu-şi opresc aici nebunia lor, ci urmăresc cu ura lor şi pe un altul care s-ar gândi să practice aceste virtuți şi căruia i-ar face plăcere să se vorbească despre ele; dacă deci păgânii vor simți că se găsesc astfel de oameni printre noi, creştinii, mă tem că nu ne vor socoti oameni, ci fiare, dihănii, genii rele, duşmani ai neamului omenesc. Vor avea această părere nu numai despre cei vinovați de acest fel de idei, ci despre toți creştinii.

Prietenul meu a început să râdă şi mi-a zis:
- Glumeşti când spui asta! Îți voi aduce însă un argument mai bun decât al tău, dacă te temi să nu afle păgânii din cuvintele tale ceea ce au cunoscut toți încă de mult din fapte, riu ştiu cum, dar parcă un duh rău a umplut sufletele tuturor oamenilor, încât gurile tuturor nu vorbesc decât despre asta. Dacă te-ai duce în piață, în spitale, în orice parte a oraşului unde se adună de obicei cei care nu vor să muncească, vei vedea că toată lumea râde şi face haz. Iar pricina râsului şi

hazului tuturor sunt istorisirile în care se povesteşte ce pătimesc monahii de la vrăjmaşii vieții monahale, întocmai ca nişte luptători care au luat parte la multe lupte, care au făcut fapte de bravură şi simt plăcere să povestească faptele lor de vitejie, tot astfel şi aceştia se bucură de nelegiuirile săvârşite împotriva monahilor. Vei auzi pe unul spunând: “Eu sunt cel dintâi care am pus mâna pe cutare călugăr şi l-am stâlcit în bătăi!”; pe altul: “Eu, înaintea altora, am descoperit ascunzişurile lor!”. “Eu, spune un altul, eu sunt cel care am întărâtat mai mult decât alții pe judecători împotriva călugărilor!”. Altul îşi face o laudă că a aruncat pe monahi în închisoare, că au fost chinuiți în temniță, că i-a târât pe bărbații aceia sfinți prin piața publică. Şi fiecare se laudă cu altă ispravă. Toți care ascultă isprăvile lor fac haz de ele. Toate acestea se petrec între creştini când se adună la sfat. Păgânii râd şi de ei, şi de cei batjocoriți de ei: de unii pentru isprăvile lor, iar de alții pentru pățaniile lor. Este în oraşe o astfel de situație, încât ai impresia unui război civil, dar cele ce se petrec sunt cu mult mai cumplite decât războiul civil. Şi pe bună dreptate, căci cei care au luat parte la un război civil blestemă cumplit pe cei ce l-au provocat, când îşi aduc mai târziu aminte de el, şi atribuie unui demon rău toate nenorocirile petrecute în cursul războiului; ei se ruşinează cu atât mai mult de ceilalți cetățeni cu cât au luat parte mai mult decât alții la luptele din timpul războiului civil. Cei care-şi bat joc de monahi şi-i vatămă, dimpotrivă, se fălesc cu isprăvile lor. Deosebirea dintre un război şi altul nu constă numai în aceea că lupta dusă împotriva monahilor este mai blestemată decât războiul civil şi că este dusă împotriva unor oameni sfinți, care n-au făcut rău nimănui, ci că lupta este dusă contra unor oameni care nu pot să facă cuiva vreun rău, ei fiind pregătiți sufleteşte numai să sufere.

- Opreşte-te, opreşte-te, i-am spus. Mi-este de ajuns ce mi-ai povestit; sau poate vrei să-mi pierd cu totul răsuflarea! Îngăduie-mi să mă retrag cu puțina putere ce mi-a rămas! Voi alcătui lucrarea pe care mi-ai cerut-o. Numai, te rog, nu-mi mai povesti ceva mai mult, ci du-te şi roagă-te lui Dumnezeu ca să se risipească norul amărăciunii mele şi să-mi ajute Dumnezeu, împotriva Căruia se duce războiul, ca să pot vindeca pe vrăjmaşii Lui. Negreşit Dumnezeu îmi va da acest ajutor, fiindcă este iubitor de oameni şi nu vrea moartea păcătosului, ci să se întoarcă şi să fie viu.5 (Iez. 33, 11)

Cu aceste cuvinte m-am despărțit de prietenul meu, iar • fcu am început să scriu această lucrare.

Dacă grozăvia ar consta numai în faptul că acei sfinți ai i lui Dumnezeu şi acei bărbați minunați sunt târâți, sfâşiați şi duşi înaintea judecății, că sunt bătuți şi că suferă cele povestite mai sus, şi n-ar consta şi în aceea că din pricina acestor nelegiuiri se îndreaptă mare pedeapsă pe capul făptaşilor, nu m-aş întrista deloc de cele făptuite, ci aş râde cu multă poftă şi din plin. Mamele fac haz când copilaşii lor le lovesc, fără ca ei înşişi să-şi facă vreo rană; şi cu cât le vor lovi cu mai multă mânie, cu atât plăcerea mamelor sporeşte, încât se tăvălesc de râs; dar când copilul continuă să le lovească cu şi mai multă furie şi se răneşte, pentru că i-a intrat în mână fie boldul cu care-şi prind mamele bluzele de cingătoare, fie acul prins la pieptul lor, atunci da, atunci mamele lasă râsul şi suferă mai mult decât copilaşul rănit şi caută să-i tămăduiască rana, iar pe viitor îl opresc, amenințându-l, să se mai joace aşa, ca să nu pățească la fel. Şi eu m-aş purta ca şi mamele dacă aş vedea că mânia aceasta copilărească a duşmanilor monahilor şi rana lor nu le-ar pricinui chiar lor mare vătămare. Dar pentru că puțin mai târziu vor plânge, vor lăcrima şi se vor jeli, deşi acum nu simt această nevoie, fiind stăpâniți de mânie, şi nu vor avea un plânset asemănător plânsetului copiilor mici, ci plânsetul prilejuit de întunericul cel mai dinafară, de focul cel nestins, voi face ceea ce fac mamele, cu singura deosebire că eu voi vorbi cu astfel de

copii nu cu amenințări şi cu ocări, cum fac mamele, ci prin cuvinte mângâietoare şi cu multă bunăvoință. Monahii n-au nici o pagubă şi vătămare de pe urma insultelor şi suferințelor; dimpotrivă, plata lor este mai bună, iar îndrăznirea lor înaintea lui Dumnezeu, mai mare. Dacă aş spune că pe aceşti monahi îi aşteaptă bunătățile din lumea cealaltă, poate că voi, păgânii şi necredincioşii, ați râde cu gura plină, pentru că aşa vă place să râde'i; dar dacă vă voi spune că pe ei îi aşteaptă bunătăți din lumea aceasta, nu veți râde de cuvintele mele, chiar dacă ați fi de o mie de ori mai porniți spre râs de cum sunteți; nu veți putea râde, chiar dacă veți voi, căci înseşi lucrurile vor vorbi împotriva voastră.

Ați auzit negreşit de Neron, ajuns celebru din pricina desfrânării lui. A fost cel dintâi şi singurul dintre împărați care a născocit noi chipuri de desfrânare şi de necuviință. Neron a învinuit pe fericitul Pavel, care a trăit pe timpul domniei lui, de aceleaşi fapte de care voi îi acuzați pe aceşti sfinți bărbați. Fericitul Pavel câştigase pentru credința creştină pe o concubină a lui Neron, iubită foarte mult de el, şi a înduplecat-o totodată să părăsească legătura sa necurată. Din pricina asta Neron l-a numit pe Pavel plagă a societății, înşelător şi, în sfârşit, i-a adus şi alte învinuiri, ca acelea pe care le rostiți voi acum. L-a pus mai întâi în lanțuri, dar, pentru că nu l-a înduplecat să înceteze de a mai sfătui pe față, a pus, în cele din urmă, să fie omorât. Ce a păgubit cel omorât? Ce a folosit ucigaşul? Cât folos a avut Pavel cel ucis atunci, şi câtă pagubă Neron ucigaşul! Nu este, oare, căutat de întreaga lume ca un înger? Spun doar atât, ca să arăt numai bunătățile din lumea aceasta dobândite de Pavel. Nu este, oare, Neron hulit de toți ca o adevărată plagă a societății şi ca un demon?

4. Trebuie însă să vorbesc pentru cei credincioşi şi de bunătățile primite pe lumea cealaltă, chiar dacă voi, necredincioşii, nu credeți în existența lor, cu toate că ar trebui să credeți în ele, întemeiați pe existenta bunătăților din lumea aceasta. Vă voi vorbi despre ele. Nu le voi trece cu vederea oricare ar fi părerea voastră.

Care vor fi bunătățile cele de dincolo? Care va fi soarta lui Neron şi a lui Pavel?

Nenorocitul şi nefericitul Neron posomorât, trist, plin de ruşine şi roşu la față, cu ochii plecați în jos, va fi dus încolo unde este viermele cel neadormit şi focul cel nestins. Fericitul Pavel va sta cu multă îndrăznire chiar lângă tronul Împăratului ceresc, strălucind în lumină, îmbrăcat cu o slavă atât de mare, încât nu este întru nimic mai mică decât slava îngerilor şi a arhanghelilor; va primi o răsplată atât de mare cât trebuie să primească un om care şi-a afierosit trupul şi sufletul faptelor bine plăcute lui Dumnezeu. Aşa stau lucrurile pe lumea cealaltă. Multă răsplată aşteaptă pe cei care au făcut fapte bune, iar răsplata este şi mai mare când cei care au săvârşit faptele cele bune au trecut prin primejdii şi au suferit ocări şi necinste de la oameni. Dacă doi oameni săvârşesc aceeaşi faptă bună, unul însă o săvârşeşte fără nici o osteneală, iar altul cu multă osteneală, apoi şi cinstea şi cununile unuia şi ale altuia sunt deosebite. Acelaşi lucru se petrece şi în război: cel care săvârşeşte o faptă de vitejie este încununat, dar este cu mult mai mare cinstea şi răsplata aceluia care poate să-şi arate şi rănile căpătate în timp ce a săvârşit fapte de vitejie. Dar de ce vorbesc eu oare de răsplățile date celor ce sunt în viață, când pe tot cuprinsul Greciei sunt proslăviți ca salvatori şi apărători ai patriei cei care n-au adus alt folos concetățenilor lor decât că au murit în război luptând pentru apărarea patriei? Oare râsul şi hazul v-au ocupat atât de mult viața voastră, încât nu cunoaşteți nici aceste lucruri? Prin urmare, dacă nişte păgâni, care n-au avut deloc idei sănătoase, au putut să se gândească la aceasta, adică de a slăvi cu multă

cinste pe cei care au murit pentru a-i apăra, fără să mai facă vreo altă faptă bună, cu atât mai mult va face Hristos asta, El care răsplăteşte cu daruri mult mai mari pe cei care-şi pun viaţa în primejdie pentru El. Hristos dă multă plată nu numai celor care au suferit persecuţiile, nu numai celor care au fost răniţi, închişi, ucişi şi junghiaţi pentru numele Lui, ci chiar şi acelora care doar au suferit ocări şi cuvinte insultătoare. Hristos a spus: "Fericiri veţi fi când vă vor urî pe voi oamenii şi când vă vor alunga şi vă vor ocări şi vor lepăda numele vostru ca un rău din pricina Fiului Domnului; bucuraţi-vă în ziua aceea şi săltaţi căci, iată, plata voastră multă este în ceruri".6

6. Luca 6, 22-23.

Prin urmare, dacă suferinţa şi ocara poartă în sine răsplată pentru cei ce suferă şi sunt ocărâţi, atunci urmează că acela care împiedică suferinţa şi ocara lor nu face un serviciu celor ocărâţi, ci celor care ocărăsc şi care pricinuiesc suferinţa. Celor ocărâţi şi celor ce suferă le pricinuiesc pagubă, căci le curmă prilejul de a fi răsplătiţi şi le răpesc ocazia de a se bucura şi a sălta de veselie.

Pentru toate aceste motive ar fi trebuit să nu fi scris această lucrare şi să las ca vrăjmaşii monahismului să-şi continue opera lor, care le prilejuieşte monahilor mare bogăţie de bunătăţi şi-i face să aibă mai multă îndrăznire înaintea lui Dumnezeu. Totuşi, pentru că suntem mădulare unii altora, nu trebuie ca, pe de o parte, să ne îngrijim de soarta unor oameni care se găsesc într-o astfel de stare sufletească cum sunt prigonitorii monahilor, chiar dacă ei tăgăduiesc că prin asta le-am face vreun serviciu, iar pe de altă parte, să-i dispreţuim, în ce priveşte pe monahii prigoniţi, trebuie să spun că ei vor avea şi alte prilejuri de a căpăta răsplata lor, chiar dacă n-ar mai suferi nimic acum din partea prigonitorilor lor; în ce priveşte pe prigonitori însă, trebuie să spun că nu vor mai putea să se mântuie dacă nu vor pune capăt prigoanei.
De aceea voi lăsa la o parte pe monahii ocărâţi şi chi-nuiti şi mă voi adresa vouă, prigonitorilor. r Vă rog, şi mă cuceresc vouă, să daţi ascultare sfaturilor mele. Nu îndreptaţi sabia împotriva voastră înşivă, nu daţi Cu piciorul în bolduri!7

7. Fapte 9, 5.

Să nu supăraţi pe Duhul cel Sfânt al lui Dumnezeu, în timp ce socotiţi că faceţi supărări oamenilor. Ştiu şi sunt convins că veţi lăuda gândul meu, dacă nu acum, negreşit mai târziu. Doresc însă ca această convingere s-o căpătaţi chiar acum, pentru ca nu cumva mai târziu să fie zadarnică încredinţarea că v-am sfătuit spre binele vostru. Tot astfel şi bogatul din Evanghelie,8 pe când trăia, socotea basme şi poveşti sfaturile şi îndemnurile profeţilor şi ale Legii (8. Luca 16, 19-31).

Când a ajuns însă pe lumea cealaltă, a preţuit sfaturile lor, dar n-a mai putut să aibă nici un folos de pe urma laudelor pe care le aducea acestor sfaturi; de asta a rugat pe patriarhul Avraam să trimită pe cineva din iad ca să spună celor de pe pământ păţania lui; se temea ca nu cumva ei, bătându-şi joc de dumnezeieştile Scripturi, să aibă soarta lui şi să pună preţ pe sfaturile Scripturilor doar atunci când nu vor mai avea nici un folos de pe urma preţuirii lor. Bogatul din Evanghelie n-a făcut atâta rău cât faceţi voi acum. Bogatul n-a dat lui Lazăr din mâncărurile de pe masa sa, dar nici nu a oprit pe alţii, care voiau să-i dea, şi nici nu l-a prigonit, aşa cum faceţi voi acum. L-aţi întrecut pe bogat nu numai în cruzime, dar şi altfel. După cum nu este acelaşi lucru a nu face bine cu a împiedica pe alţii care voiesc să facă bine, tot astfel nu este acelaşi lucru

a lipsi de hrana trupească pe un înfometat, cu a împiedica pe alții să hrănească pe un om căruia îi este foame grozav de hrana cea duhovnicească. Prin urmare, ați întrecut în cruzime pe crudul bogat din Evanghelie în două privințe: împiedicați pe alții să potolească foamea duhovnicească a celui flămând şi vă purtați aşa de crud față de un suflet chinuit. Aşa au făcut şi iudeii altădată: împiedicau pe Apostoli să grăiască oamenilor cuvântul mântuirii. Voi însă sunteți mai răi chiar decât iudeii. Iudeii făceau parte din ceata duşmanilor lui Hristos; din pricina duşmăniei au săvârşit toate nelegiuirile lor; voi însă luați chip de prieteni, dar vă dovediți duşmani. Iudeii au biciuit, au ocărât, au hulit pe Apostoli, numindu-i şarlatani şi înşelători. Dar pentru toate acestea i-a lovit o pedeapsă atât de mare, încât nici o altă nenorocire de pe pământ nu poate fi asemenea nenorocirii căzute peste iudei: au fost cei dintâi şi singurii dintre toți oamenii de sub soare care au pătimit ca nimeni alții aceste grozăvii. Martor vrednic de credință al nenorocirilor lor este Hristos, Care spune aşa: "Va fi necaz mare, cum n-a mai fost de la începutul lumii până acum şi nici nu va mai fi". 9
9. Matei 24, 21.

Nu este timpul acum să povestim toate suferințele iudeilor, totuşi este de neapărată trebuință să povestesc unele dintre ele. Nu voi vorbi eu, ci voi da cuvântul unui istoric iudeu, care istoriseşte exact toate suferințele iudeilor. Ce spune el? După ce a povestit incendierea templului şi a descris acele nenorociri nemaiauzite, continuă:

5. "Aşa s-au petrecut lucrurile cu templul. Mare a fost mulțimea oamenilor care au pierit în oraş răpuşi de foamete, iar suferințele îndurate de locuitorii oraşului sunt cu neputință de povestit. Era război în fiecare casă unde s-ar fi crezut că e numai umbră de mâncare. Rudele şi cei mai buni prieteni se încăierau între dânşii să-şi smulgă unii altora acele nenorocite merinde pentru întreținerea vieții. Nu erau crezuți nici morții că n-ar mai avea ceva de mâncare; hoții cotrobăiau îmbrăcămintea celor morți, mergeau cu gândul până acolo, încât socoteau că s-ar putea ca cineva să o facă pe mortul, spre a-şi scăpa astfel hrana ascunsă în sân. Cei lihniți de foame stăteau cu gura căscată, mergeau cu pas nesigur, ca şi câinii turbați, rătăceau de colo-colo lovindu-se de uşile caselor, ca oamenii beți; mânați de foame şi de necazurile prin care treceau, năvăleau de două sau trei într-un ceas în aceleaşi case. Nevoia îi silea să bage orice în gură; adunau lucruri pe care nu le-ar fi mâncat nici cele mai necurate animale; nu stăteau la îndoială să le mănânce; în sfârşit, au mers până acolo că au mâncat cingătorile, încălțămintele şi pieile jupuite de pe scuturi. Erau întrebuințate ca hrană şi rămăşițele de iarbă uscată; unii strângeau murdăria omenească şi vindeau cea mai mică bucățică cu patru drahme atice.10
10. Adică 3,72 bani de aur.

Ce veți spune însă când veți afla că din pricina grozăviei foamei oamenii nu s-au mărginit numai la alimente neînsuflețite? Vreau să fac cunoscută o întâmplare, înfricoşătoare ochilor şi de necrezut urechilor. O asemenea faptă nu s-a petrecut nici printre greci, nici printre barbari. Spre a nu părea celor de mai târziu că spun lucruri cu neputință de crezut, aş fi trecut cu dragă inimă sub tăcere grozăvia ce o voi povesti, dacă n-aş fi avut nenumărați martori care să-mi adeverească cele întâmplate. De altfel, aş face un neînsemnat hatâr patriei mele dacă aş trece sub tăcere nenorocirile suferite.

O femeie, care locuia dincolo de Iordan, cu numele Maria, fiica lui Eleazar, din satul Vitezo, care se tălmăceşte "casa isopului", nobilă şi bogată, s-a refugiat cu ceilalți locuitori în Ierusalim;

asediul oraşului a prins-o aici. Tiranii i-au răpit toată averea adusă cu ea din Pereea în oraş. Fel de fel de oameni năvăleau în flecare zi în casa ei, până ce i-au răpit şi odoarele ce-i mai rămăseseră, prin vânzarea cărora ar mai fi putut să-şi cumpere ceva de mâncare. Răzvrătire cumplită a cuprins sufletul femeii; adeseori întărâta împotriva ei, prin insulte şi prin blesteme, pe cei ce veneau s-o jefuiască. Dar nici unul nu s-a înfuriat atât de mult şi nici nu s-a înduioşat de chinurile ei ca s-o omoare. Trebuia deci să-şi dea toată silința ca să găsească ceva de mâncare; dar era greu de găsit oriunde s-ar fi dus, iar foamea o chinuia din ce în ce mai tare. Mai mult decât foamea, o mistuiau însă mânia şi revolta împotriva tuturor nedreptăților pe care le suferise. Ca să scape de chin, şi-a luat ca sfătuitor, pe lângă strigătul stomacului, mânia şi şi-a îndreptat mâinile şi gândul spre rodul pântecului său. Punând mâna pe prunc - avea un copil de țâță - a spus:

- "Pentru ce să te păstrez şi să te cresc, copile dragă? Pentru război, pentru foamete sau pentru asediu? Dacă vom scăpa cu viață, ne aşteaptă robia romanilor. Foamea care ne stăpâneşte este o altă robie. Asediații sunt mai cumpliți şi decât romanii, şi decât foametea. Haide, vino, potoleşte-mi foamea cu trupul tău! Fii blestem pentru asediați, basm pentru lume, singura grozăvie ce mai lipsea din lanțul nenorocirilor ce au căzut pe capul poporului iudeu.

Spunând aceste cuvinte, şi-a omorât copilul, apoi l-a fript şi l-a mâncat pe jumătate; restul l-a acoperit, păstrându-l pentru mai târziu, îndată au venit asediații, atraşi de mirosul fripturii nelegiuite. Şi au amenințat-o pe femeie că o omoară pe loc dacă nu le va arăta mâncarea ce pregătise. Femeia le-a răspuns că le-a păstrat o porție bună şi a descoperit ce mai rămăsese din copilul ei. La vederea rămăşițelor copilului, frică şi cutremur i-au cuprins şi-au înlemnit.

- Acesta-i propriul meu copil, le-a spus ea; iar fapta tot eu am săvârşit-o. Mâncați din el, căci şi eu am mâncat! Nu fiți mai slabi ca o femeie şi nici mai miloşi decât o mamă! Dacă vouă vi-i teamă să mâncați şi refuzați jertfa mea, atunci să rămână restul pentru mine, căci eu am mai mâncat jumătate din copil!

Asediații au ieşit din casă tremurând. Cu toată foamea lor, le-a fost teamă să pună ceva în gură şi au lăsat mamei o astfel de mâncare. S-a aflat îndată în tot Ierusalimul fapta nelegiuită a acelei mame. Fiecare, când se gândea la această crimă, tremura ca şi cum el singur ar fi săvârşit-o. Toți înfometații Ierusalimului îşi doreau moartea şi fericeau pe cei care au murit mai înainte de a auzi şi a vedea asemenea grozăvie. Au aflat şi romanii despre fapta asta. Unora nu le venea să creadă, altora le era milă de suferințele ierusalimitenilor, dar pe cei mai mulți dintre romani acest fapt i-a făcut să urască şi mai mult poporul iudeu".11
11. losif Flaviu, De Bello Judaico, cartea VI, capitolele 7 şi 8.

6. Aceste suferințe au avut de îndurat iudeii şi altele cu mult mai cumplite decât acestea, nu numai pentru că au răstignit pe Hristos, ci şi pentru că au împiedicat mai târziu pe Apostoli să propovăduiască mântuirea noastră. Fericitul Pavel i-a învinuit de acelaşi lucru şi le-a profețit nenorocirile ce vor veni peste ei, spunându-le: "Dar la urmă a ajuns peste ei mânia".12

- Dar ce legătură au toate acestea cu noi?, vor obiecta negreşit prigonitorii monahilor, noi nu îndepărtăm pe nimeni nici de credință, nici de predicarea cuvântului Evangheliei.

- Spune-mi, te rog, ce folos are credința dacă viața nu este curată? Poate însă nu cunoaşteți acest adevăr pentru că n-ați auzit toată doctrina creştină. Vă voi enumera eu toate poruncile lui Hristos. Cercetați cu atenție poruncile lui Hristos, şi veți vedea că pedepsele hotărâte de El privesc purtarea noastră şi faptele noastre şi că nu sunt hotărâte pedepse numai pentru credință şi învățătură. Când Domnul S-a urcat pe munte şi a văzut mult popor adunat în jurul Lui, pe lângă alte învățături, a spus: "Nu oricine-Mi zice: Doamne! Doamne! va intra întru împărăția cerurilor, ci cel care face voia Tatălui Meu. Mulți îmi vor spune în ziua aceea: Au nu în numele Tău am proorocit şi în numele Tău am scos draci şi în numele Tău am făcut multe minuni? Şi atunci le voi mărturisi: Depărtați-vă de la Mine cei ce lucrați fărădelegea, nu vă ştiu pe voi".15 Mai mult, Hristos a spus că cel ce aude, dar nu face cuvintele Lui, este asemenea unui nebun care-şi zideşte casă pe nisip, uşor doborâtă de râuri, de ploi şi de vânturi.14 Iar, în altă parte, vorbind poporului, spune: După cum pescarii când scot plasa aruncă peştii cei răi, tot astfel va fi şi în ziua judecății, când îngerii vor arunca în cuptorul cel cu foc pe toți păcătoşii!15
12. I Tes. 2, 16.
13. Matei 7, 21-23.
14. Matei 7, 24-27.
15. Matei 13, 47-50.

Vorbind despre oamenii desfrânați şi stricați, spunea: "Se vor duce acolo unde este viermele cel neadormit şi focul cel nestins".16 Şi iarăşi spune: "Un împărat a făcut nuntă fiului său17… şi văzând pe un om îmbrăcat cu haine murdare, i-a spus: "Prietene, cum ai intrat aici neavând haină de nuntă?" Iar el a tăcut. Atunci a spus slugilor lui: "Legați-i mâinile şi picioarele şi aruncați-1 în întunericul cel mai din afară".18 A amenințat cu aceste cuvinte pe desfrânați şi stricați. Fecioarele care n-au fost primite de mire au fost lăsate afară pentru cruzimea şi neomenia lor.19 Alții, tot pentru aceeaşi pricină, "se vor duce in focul cel veşnic, pregătit diavolului şi îngerilor lui".20 Vor fi osândiți chiar şi cei care vorbesc la întâmplare şi fără socoteală: "Din cuvintele tale te vei îndrepta, spune Domnul, şi din cuvintele tale te vei osândi".21
16. Marcu 9, 44.
17. Matei 22, 2.
18. Matei 22, 11-13.
19. Matei 25, 1-12.
20. Matei 25, 41.
21. Matei 12, 37.

După toate aceste cuvinte ale Mântuitorului, mai putem oare spune că ne temem în zadar de felul în care ne ducem viața şi că în zadar depunem toate sforțările pentru latura practică a învățăturii creştine? Nu cred că veți mai avea această părere, afară numai de cazul că ați susține că şi Hristos a spus în zadar toate aceste cuvinte, şi altele mai multe decât acestea, căci nu le-am spus pe toate. Dacă nu m-aş teme că lungesc vorba, aş aduce mărturie învățăturile profeților, ale fericitului Pavel şi ale celorlalți Apostoli, spre a vedea ce mare preț pune Dumnezeu pe faptele omului. Socot însă că sunt de ajuns şi textele pe care le-am citat. Mai bine spus, sunt de-ajuns nu numai textele acestea, ci chiar şi o mică parte din ele. Când Dumnezeu dă o poruncă, chiar dacă această poruncă este rostită o singură dată, porunca aceea trebuie primită în aşa chip ca şi cum ar fi fost spusă de nenumărate ori.

7. Vrăjmaşii vieții monahale poate că vor obiecta:

- Ce vrei să spui cu aceste cuvinte? Cei care rămân în lume şi nu se retrag în pustie, cei care nu se călugăresc, nu vor putea săvârşi aceste fapte a căror neîndeplinire atrage asupra noastră o pedeapsă atât de mare?

- Aş dori tot atât de mult ca şi voi, ba încă mai mult, şi adeseori m-am rugat să nu mai fie nevoie de mănăstiri. Aş dori să fie în lume atât de mare înțelegere şi bună rânduială, încât nimeni să nu mai aibă nevoie să fugă în pustie. Dar pentru că toate s-au întors cu susul în jos, iar oraşele, deşi au tribunale şi legi, sunt pline de fărădelegi şi de nedreptăți, iar pustia gâlgâie de roadele viețuirii creştine, oamenii care doresc liniştea părăsesc oraşele şi îmbrățişează pustia. De aceea nu este drept ca voi să căutați pricină celor care scot din lume pe cei ce vor să scape de această tulburare şi frământare; nu este drept să căutați pricină celor care îi duc pe aceştia într-un port liniştit; dimpotrivă, ar trebui să căutați pricină celor care fac ca oraşele să fie atât de neprielnice locuirii, atât de nepotrivite unei viețuiri creştine, încât cei care vor să se mântuiască sunt siliți să caute pustia.

Să ne închipuim că cineva la miezul nopții ia o tortă şi dă foc unei case mari cu mulți locatari, punând în primejdie viata celor care dorm înăuntru. Spune-mi, te rog, acum pe cine l-am acuza de crimă: pe cel care i-a deşteptat din somn pe cei care dormeau şi i-a scos afară din casa aceea sau pe cel care dând foc casei pusese în pericol de moarte şi pe cei scoşi afară din casă şi pe cel care i-a scos? Un alt exemplu. Cineva vede că locuitorii unui oraş suferă sub guvernarea unui tiran, că sunt loviți de tot felul de neplăceri, că viata lor e amenințată din pricina nenumăratelor răscoale. Acest om convinge pe cine poate dintre locuitorii oraşului să fugă în vârfurile munților şi, o dată cu înduplecarea lor, le dă şi o mână de ajutor ca să poată pleca. Spune-mi, te rog, pe cine ai osândi? Pe omul care a dus pe locuitorii amenințați de primejdii dintr-un loc plin de frământare într-un loc liniştit sau pe cel care a pricinuit toată tulburarea şi primejdia din oraş? Să nu socoteşti că starea de azi a societății este mai bună decât aceea a unui oraş condus de un tiran; nu, ci cu mult mai cumplită, îți face impresia că a pus stăpânire pe întreaga lume nu un om, ci un duh rău, un tiran sălbatic şi crud, care a năvălit peste sufletele oamenilor cu toată falanga lui. Apoi, acest duh rău, ca dintr-o cetățuie, dă de acolo de sus tuturor oamenilor în fiecare zi porunci nelegiuite şi ticăloase, nu numai pentru desfacerea căsătoriilor, nici numai pentru împărțirea şi pentru confiscarea averilor, nici numai pentru uciderea pe nedrept a oamenilor, ci dă porunci cu mult mai cumplite decât acestea: porunceşte să fie smuls sufletul din legătura lui cu Dumnezeu, lângă care se simțea atât de bine, să fie dat slugilor lui necurate şi să fie silit să trăiască împreună cu ele. Slugile, o dată ce au pus mâna pe suflet, se poartă cu el cu neruşinare şi ocări, aşa cum e şi firesc să facă nişte demoni răi, care cu furie şi cu înverşunare doresc pierderea şi ruşinarea noastră. Dezbracă sufletul de toate hainele virtuții şi-l îmbracă cu zdrențele viciului, zdrențe murdare, sfâşiate şi pline de miros urât; şi ajunge sufletul mai urât la înfățişare decât dacă ar fi gol. Iar după ce l-au umplut de toată necurățenia lor, slugile duhului celui rău nu încetează de a se lăuda cu aceste umilințe cu care au copleşit sufletul. Nu cunosc sațiu al acestei împreunări ticăloase şi nelegiuite, sunt ca bețivii: cu cât beau mai mult, cu atât le arde mai mult gura după băutură. Tot astfel şi slugile duhului celui rău, mai cu seamă atunci se înverşunează împotriva sufletului şi se năpustesc cu mai multă furie şi mai sălbatic asupra lui, când îl fac să păcătuiască mai mult, când îl săgetează din toate părțile cu ideile lor nelegiuite, când îl muşcă, când varsă în el otrava cugetării lor; şi nu lasă sufletul din mâini până ce nu ajunge să gândească şi să lucreze ca ei, sau până ce nu văd că sufletul a părăsit trupul. Nu este oare acest mod de a te purta cu oamenii mai cumplit şi mai groaznic decât tirania, captivitatea, revoluția, robia, războiul,

naufragiul, foametea? Cine este, oare, atât de crud şi de sălbatic, atât de lipsit de judecată şi de neomenos, atât de lipsit de milă şi de nepăsător, încât să nu dorească, atât cât îi stă în putinţă, să libereze de această nebunie şi umilire sufletul omenesc care suferă atâtea umiliri şi este atât de încercat, ci, dimpotrivă, să treacă pe lângă el fără să-i pese de suferinţa lui? Dacă omul care săvârşeşte asupra sufletului omenesc umilirile despre care am vorbit mai sus are un suflet crud şi împietrit, spune-mi, te rog, cum să calific pe acei oameni care fac un rău şi mai mare? Care este acest rău? Prigoana şi războiul dus pe toate căile împotriva acelora care doresc să se arunce în mijlocul primejdiilor, care sunt gata să pună mâna în gâtul fiarei, care înfruntă primejdiile şi mirosul otrăvitor numai ca să smulgă din gura duhului celui rău sufletele chinuite. Astfel de oameni ar trebui lăudaţi şi faptele lor urmate, iar nu prigoniţi şi atacaţi pe toate căile.

- Ce spui?, îmi vor obiecta vrăjmaşii vieţii monahale. Toţi locuitorii oraşelor, toţi care trăiesc în lume, sunt sortiţi pieirii şi naufragiului? Trebuie deci să părăsească oraşele şi lumea, să lase pustii oraşele şi satele, să se mute în pustie şi să locuiască pe vârfurile munţilor? Aceasta porunceşti? Astfel de legiuiri dai societăţii omeneşti?

- Vai de mine! Departe de mine gândul acesta! Dimpotrivă, după cum spuneam mai sus, aş dori şi mă rog să ne bucurăm de o pace atât de adâncă în lume şi să fie nimicită tirania răutăţilor amintite mai sus, încât nu numai să nu fie nevoie ca locuitorii oraşelor şi ai satelor să ia drumul munţilor, dar chiar cei ce locuiesc de mult timp, ca nişte surghiuniţi, în pustie şi în munţi să se întoarcă din nou în oraşele şi satele lor. Dar se poate întâmpla asta? Mă tem ca nu cumva, în dorinţa de a-i reda societăţii pe aceşti oameni, să nu-i dau în mâinile duhurilor celor rele şi, voind să-i scap de pustie şi de fuga de lume, să-i fac eu însumi să-şi piardă creştineasca lor vieţuire şi liniştea lor. Iar dacă, punându-mi în fată marea mulţime a locuitorilor oraşelor, ai gândi că m-aş nelinişti şi m-aş teme de perspectiva unei condamnări la pieire a întregii lumi, voi lua în sprijinul gândului meu cuvintele lui Hristos şi cu ajutorul lor îţi voi combate această obiecţie. Într-adevăr, cred că nu vei avea atâta îndrăzneală încât să combaţi cuvintele Celui ce ne va judeca la a doua venire. Ce spune Hristos? “Strâmtă este uşa şi îngustă este calea care duce la viaţă şi putini sunt cei care o află”.22
22. Matei 7, 14.

Dacă puţini găsesc calea care duce la viaţă, apoi cu mult mai puţini sunt cei care pot să meargă până la capătul ei. Nu toţi cei care au pus piciorul pe ea au fost în stare să ajungă până la capătul căii. Unii s-au oprit chiar de la primii paşi, alţii la mijlocul ei, mulţi s-au înecat chiar când au ajuns în port. Şi tot Hristos spune: “Mulţi sunt chemaţi dar puţini aleşi”.23
23. Matei 22, 14.

Prin urmare, pentru ce aduci astfel de obiecţii spuselor mele, când Însuşi Hristos spune că cea mai mare parte a omenirii va pieri şi numai o mică parte se va mântui? Dacă nădăjduieşti că poţi să-mi închizi gura cu argumentul că n-aş avea îndrăzneala să osândesc la pieire majoritatea oamenilor, atunci trebuie să-ti spun că faci acelaşi lucru ca şi atunci când, vorbindu-ţi despre cele petrecute pe timpul lui Noe,24 te-ai minuna pentru ce toţi oamenii au pierit şi au scăpat de o pedeaptă atât de mare numai doi, trei oameni.
24. Fac. 6, 1-8, 16.

Nu voi face însă această greşeală şi nu voi sacrifica adevărul de dragul celor mulți. Păcatele contemporanilor noştri nu sunt mai mici decât pe timpul lui Noe, ba putem spune că sunt mult mai grozave, mai cu seamă că nu încetăm de a păcătui, deşi Hristos ne-a amenințat cu gheena. Spune-mi, te rog: cine nu face "nebun" pe fratele său?25 Şi, totuşi, această faptă atrage pedeapsa focului gheenei. Cine nu s-a uitat cu ochi pofticioşi la o femeie?26 Şi, totuşi, această faptă este socotită adulter; iar preacurvarul cade în aceeaşi osândă a gheenei.27 Cine n-a jurat?28 Şi, totuşi, această faptă porneşte negreşit de la Cel rău; iar tot ce vine de la Cel rău are parte negreşit de gheenă. Cine n-a invidiat vreodată pe semenul său? Şi, totuşi, şi această faptă ne face mai răi decât păgânii şi vameşii; şi este ştiut de toată lumea că cei care sunt mai răi decât păgânii şi vameşii nu pot scăpa de gheenă. Cine a alungat din inima lui toată ura şi a iertat toate greşelile greşiților lui?29 Şi, totuşi, nimeni din cei care au auzit învățăturile lui Hristos nu va tăgădui că este dat chinurilor gheenei cel care nu iartă greşelile altora.30 Cine n-a slujit lui Mamona? Şi, totuşi, neapărat cel care slujeşte lui Mamona se leapădă de slujirea lui Hristos; iar cel care leapădă slujirea lui Hristos îşi pierde neapărat şi mântuirea.31 Cine n-a grăit de rău pe altul pe ascuns?32 Şi, totuşi, chiar Vechiul Testament porunceşte ca aceia care săvârşesc acest păcat să fie osândiți la moarte.
25. Matei 5, 22.
26. Matei 5, 28.
27. I Cor. 6, 9.
28. Matei 5, 33-37.
29. Matei 6, 12.
30. Matei 18, 23-35.
31. Matei 6, 24.
32. Matei 7, 1-5.

Cum ne mângâiem când săvârşim atâtea păcate? Ne mângâiem cu gândul că toți, ca şi cum am fi înțeleşi, ne aruncăm în prăpastia păcatului. Acest gând este cea mai bună dovadă a ticăloşiei care ne stăpâneşte; şi ar trebui ca acest gând, în loc să ne mângâie de păcatele ce le săvârşim, să fie pricina unei şi mai mari dureri sufleteşti. Faptul că sunt mulți oameni care săvârşesc aceleaşi păcate ca şi noi nu ne micşorează nici păcatele şi nici nu ne scapă de osândă.

Dacă cineva îşi pierde orice nădejde de mântuire la auzul celor spuse, să aştepte puțin, şi atunci îşi va pierde şi mai mult nădejdea, când vom spune că sunt păcate mult mai grele decât cele amintite mai sus, cum este de pildă jurământul fals. Dacă jurământul este o faptă drăcească, apoi ce pedeapsă vom primi dacă vom călca în picioare jurămintele şi vom jura fals? Dacă numai cuvântul "nebun" spus aproapelui nostru atrage cu sine pedeapsa gheenei, ce pedeapsă vom atrage asupra noastră când facem de ruşine pe aproapele nostru cu nenumărate ocări, adeseori fără să ne fi făcut vreun rău? Dacă numai ura merită pedepsită, cât de mare va fi chinul dacă mai şi prigonim?

Dar să nu vorbesc mai mult acum despre aceste lucruri; să vorbesc de ele la locul lor. Oare, fără a mai aduce altă dovadă, pricina care m-a silit să scriu această carte nu este o îndestulătoare dovadă a răului ce a cuprins societatea noastră? Dacă nepăsarea față de propriile tale păcate şi păcătuirea necontenită sunt cea mai mare răutate, apoi în care grad de răutate vom aşeza pe noii legiuitori ai acestei legislații noi şi foarte ciudate, care; cu multă cutezanță, persecută pe dascălii virtuții mai mult decât persecută alții pe dascălii viciului şi duc război mai mult împotriva celor

care vor să îndrepte societatea decât împotriva celor care o strică? Mai mult încă, pe aceştia din urmă nici nu-i fac de ruşine, nici nu-i țin vreodată de rău, pe când pe cei dintâi abia de-i pot suferi. Prin cele ce spun şi prin cele ce fac, duşmanii vieții monahale aproape că strigă: "Trebuie să ne ținem cu dinții de păcat, să nu ne întoarcem nicidecum la virtute! Trebuie să îndepărtăm din mijlocul societății nu numai pe cei care practică virtutea, dar şi pe acei care îndrăznesc să ridice glasul întru apărarea ei".

Către tatăl necredincios1

1. Cele grăite în prima parte sunt îndestulătoare să uimească şi să înfricoşeze. Dacă aş spune despre cele întâmplate cuvintele profetice: "Spăimântatu-s-a cerul de acestea, iar pământul s-a înfricoşat încă şi mai mult" 2 şi "Spăimântare şi înfricoşare s-au făcut pe pământ"3, apoi la timp potrivit aş rosti aceste cuvinte.
1. P. G. XLVII, col. 331-348.
2. Ier. 2, 12.
3. Ier. 5, 30.

Dar grozăvia faptelor nu se mărgineşte la atât. Mai grozav este faptul că nu se revoltă şi nu se pornesc împotriva monahilor numai străinii, cei fără nici o legătură de sânge cu tinerii sfătuiți să se facă monahi, ci am aflat că şi rudele, şi părinții s-au pornit cu mânie împotriva monahilor.

Ştiu că multora nu li se pare prea ciudat dacă părinții tinerilor, sfătuiți să îmbrățişeze viața monahală, au o astfel de purtare față de călugări, dar tot ei spun că turbează de mânie când văd că oameni care nu sunt nici părinți, nici rude, nici prieteni, nici legați prin vreo altă legătură cu aceşti tineri care preferă filosofia3bis, şi liniştea munților în locul zgomotului oraşelor, iar adeseori chiar oameni necunoscuți, nu pot să sufere pe propovăduitorii vieții monahale, ba încă îi atacă, le poartă război, îi acuză.
3 bis. În limbajul Sfinților Părinți, adevărata filosofie este viețuirea creştină, după modelul oferit în Hristos.

După părerea mea nu trebuie să ne pară ciudat asta, ci altceva.

Nu e deloc ciudat ca aceia care nu au nici un drept de rudenie sau de prietenie să se întristeze de fericirea altora; asta o fac, pe de o parte, pentru că sunt mistuiți de invidie, iar pe de altă parte, pentru că în răutatea lor socotesc pieirea altora drept propria lor fericire. Cei care au o astfel de socotință sunt însă nişte ticăloşi şi nişte nenorociți. Dar a părinții acestor tineri, cei care i-au crescut, cei care se roagă în fiecare zi ca să vadă pe copiii lor mai buni, cei care sacrifică totul şi suferă toate greutățile în vederea acestui scop, tocmai aceştia, schimbați pe neaşteptate, ca de beție, să se întristeze când copiii lor sunt sfătuiți să trăiască cu înțelepciune, ei bine, acest lucru este mai ciudat decât orice şi afirm că aceasta este o dovadă îndestulătoare că societatea noastră merge spre prăbuşire. Aşa ceva nu s-a auzit nici pe vremea când închinarea la idoli era stăpână, şi stăpână puternică şi strălucită. Ba da, o singură dată s-a întâmplat aşa ceva în Atena, dar Atena pe vremea aceea era stăpânită de un tiran. Atunci nu părinții au fost aceia care au făcut fapte asemănătoare celor petrecute în timpul nostru, ci cei care au pus stăpânire pe Acropole, pe conducerea oraşului. Şi n-au făcut-o toți, ci numai cel mai ticălos dintre ei: acesta a chemat pe Socrate în fata tribunalului şi i-a poruncit să nu mai dea lecții de filosofie. Ticălosul acela însă

era un tiran, un necredincios, un om crud, nu se dădea în lături de la nimic ca să distrugă societatea, îşi găsea cea mai mare plăcere în a face rău altora; şi, pentru că ştia că o astfel de poruncă putea duce la prăbuşire chiar cea mai înfloritoare societate, a avut cutezanța să poruncească omorârea lui Socrate. Aceştia din timpul nostru însă sunt oameni credincioşi, trăiesc aşa-zicând în oraşe conduse de legi bune, se gândesc la viitorul copiilor lor, dar, cu toate acestea, îndrăznesc şi nu se ruşinează să rostească aceleaşi cuvinte ca şi tiranul Atenei față de cei împilați de el!

Prin urmare, mai ciudată decât purtarea străinilor trebuie să ni se pară purtarea părinților.

Din această pricină nu mă voi ocupa deloc de ce fac şi ce gândesc străinii, îi voi lăsa la o parte. Voi vorbi însă cu dragoste şi cu multă bunătate către părinții care se îngrijesc de copii, dar, mai bine spus, care ar trebui să se îngrijească de ei, dar nu se îngrijesc deloc; îi voi ruga numai atât: să nu se supere, să nu se revolte dacă cineva le-ar spune că ştie mai bine decât ei ce le este folositor copiilor lor.

Nu-i destul să fii tată spre a putea învăța pe copil ce este de folos; faptul că eşti tată îți poate da doar dreptul de a-ți iubi copilul, dar nici faptul că-i eşti tată, nici dragostea de copil nu sunt îndestulătoare ca să-l înveți bine ce-i este de folos. Dacă lucrurile ar sta aşa, ar însemna că nici un alt om, în afară de tatăl copilului, n-ar putea să vadă ce este şi ce nu este folositor copilului său, deoarece nici un om n-ar putea să-l iubească mai mult decât tatăl lui. Dar, după cum se vede în societatea noastră, chiar părinții mărturisesc prin hotărârile lor că nu ştiu să-şi crească copiii; îi duc la dascăli, îi încredințează pedagogilor, îşi iau în ajutorul lor nenumărați sfetnici cu care se sfătuiesc despre alegerea ocupației în vederea căreia trebuie educat copilul. Şi ceea ce-i mai ciudat este că adeseori părinții, după ce au hotărât într-un fel educația copilului, renunță la hotărârea lor şi primesc hotărârea altora. Să nu vă supărați dacă vă voi spune că eu cunosc mai bine decât voi ce le e de folos copiilor. Dacă nu vă voi dovedi aceasta în cele ce urmează, ei bine, atunci să mă huliți că sunt un încrezut, un ciumat, un duşman al firii omeneşti.

2. Cum se va învedera acest lucru? De unde vom şti cine vede drept folosul copilului şi cine este acela căruia i se pare că vede, dar nu vede deloc folosul lui?

Acest lucru se va învedera dacă voi face ca ideile mele să fie puse la probă şi să se ia la întrecere cu ideile altora, ca nişte luptători în arenă; nişte arbitri obiectivi să hotărască care dintre aceste idei sunt mai bune.

Legea luptei porunceşte să ne războim numai cu creştinii care au aceste idei greşite şi numai împotriva acestora să luptăm, altceva legea luptei nu ne cere. “Ce drept am eu, spune fericitul Pavel, ca să judec pe cei care nu sunt creştini”? (I Cor. 5, 12)

Dar pentru că se întâmplă ca, în societatea noastră, mulți tineri atraşi de viețuirea cerească să fie copiii unor părinți necredincioşi şi cu toate că legea luptei ne scuteşte de a ne război cu aceşti părinți, totuşi din proprie inițiativă şi cu dragoste mă voi pregăti să lupt mai întâi cu aceşti părinți necredincioşi.

Ar fi foarte bine dacă aş avea de luptat numai cu părinţi necredincioşi, chiar dacă lupta este mai grea şi terenul de luptă are multe părţi slabe, căci "omul sufletesc nu primeşte pe cele ale Duhului, deoarece pentru el acestea sunt nebunie".5
5. I Cor. 2, 14.

Faţă de aceşti părinţi necredincioşi mă găsesc în situaţia unui om care ar voi să convingă pe un altul să iubească o împărăţie, fără însă să-l fi convins mai întâi de existenţa acelei împărăţii. Deşi mă găsesc la aşa de mare strâmtorare, întrucât argumentele creştine n-au valoare în ochii unor necredincioşi, totuşi aş fi dorit ca lupta mea să fie dusă numai împotriva acestor părinţi necredincioşi.

Am toate drepturile şi-mi stau la dispoziţie toate argumentele să vorbesc unui tată creştin, deşi bucuria pe care mi-o dau drepturile şi argumentele mele este umbrită de mare ruşine. Mă ruşinez când sunt silit să vorbesc unor părinţi creştini despre lucruri pe care ar trebui să le vorbesc numai părinţilor păgâni şi mă tem ca nu cumva un părinte păgân să-mi obiecteze, pe bună dreptate, că şi părinţii creştini gândesc la fel ca ei în privinţa creşterii copiilor. Nădăjduiesc că prin ajutorul lui Dumnezeu voi câştiga cu uşurinţă de partea mea pe părinţii păgâni, dacă vor fi înţelepţi, repede îi voi face nu numai să iubească viaţa monahală, dar să dorească şi învăţătura creştină, temeiul acestei vieţi. Atât de puţin mă tem de a mă lupta cu ei, încât voi începe lupta după ce mai întâi îi voi înverşuna mai mult prin cuvintele mele.

Să presupunem că tatăl unui tânăr nu-i numai păgân, ci şi un om foarte bogat, un om cu multă vază; că este un mare demnitar, că are moşii întinse, multe case şi aur cu nemiluita. Mai mult, să presupunem că este cetăţean al unei mari împărăţii, că se coboară din strămoşi iluştri, că nu are decât un singur copil, că nici nu nădăjduieşte să mai aibă alţii şi că asupra acestui singur copil îi sunt îndreptate toate grijile şi toate nădejdile sale. Să presupunem apoi şi că acest copil este un băiat bun şi talentat; toată lumea nădăjduia să se urce până la rangul social al tatălui său, ba încă să-l şi întreacă, ajungând într-o dregătorie mai strălucită decât a lui; în sfârşit, să-l depăşească în toate privinţele în viaţă. Apoi, în mijlocul atâtor nădejdi, să presupunem că se apropie de el cineva, că-i vorbeşte de viaţa plină de înţelepciune a monahismului, că-l convinge să dispreţuiască şi bogăţia, şi gloria şi să îmbrace o haină groasă, că-l convinge să părăsească oraşul şi să fugă în munţi, iar acolo să sădească, să ude, să care apă şi să facă tot ce fac monahii, îndeletniciri în aparenţă josnice şi umilitoare; că-l convinge să umble desculţ, să se culce pe pământ, să slăbească, să se îngălbenească la faţă tânărul acela frumos, care trăia în lume înconjurat de atâta lux şi cinste, să umble îmbrăcat mai prost decât slugile sale tânărul acela care avea tot ce-i trebuia ca să fie bogat şi slăvit.

Prin situaţia creată mai sus, n-am dat oare duşmanului o mulţime de puncte slabe poziţiei mele? N-am făcut destul de puternic pe potrivnicul meu? Iar dacă nu i-am dat destul avans, îi voi mai da încă alte avansuri spre a socoti poziţia sa cu neputinţă de biruit.
Să presupunem că, după ce fiul său a luat o astfel de hotărâre, tatăl lui pune totul în mişcare spre a-l aduce acasă, dar toate încercările lui au fost zadarnice, pentru că fiul stă ca înfipt în piatră şi nu poate fi clintit nici de râuri, nici de ploaie, nici de vânturi.6
6. Matei 7, 25.

Să presupunem că tatăl lui plânge, varsă lacrimi, ațâță şi mai mult mânia oamenilor împotriva noastră, a călugărilor, rosteşte necontenit tuturor celor pe care-i întâlneşte astfel de hule şi învinuiri împotriva noastră:
“L-am născut pe acest copil, l-am crescut, m-am chinuit pentru el toată viața mea, am făcut tot ce mi-a stat în putință, am suferit cât am putut, atât cât trebuie pentru a creşte un copil, îmi puneam cele mai bune nădejdi în el, am vorbit cu pedagogi, am rugat pe dascăli, am cheltuit banii, de multe ori am vegheat îngrijindu-mă de buna lui purtare, de educația şi instrucția lui, ca să nu fie cu nimic mai prejos decât înaintaşii lui, ci, dimpotrivă, să ajungă mai strălucit ca ei. Mă aşteptam să aibă grijă de bătrânețile mele, mă gândeam să-i caut cu timpul o soție, să-l căsătoresc, să-i dau o slujbă, să-l fac mare demnitar. Dar pe neaşteptate, ca un trăsnet, o furtună năprasnică s-a abătut, nu ştiu din ce parte, asupra corăbiei celei mari încărcate cu multe mărfuri, după ce străbătuse mări întinse, după ce avusese vânturi potrivite, şi, când era aproape de port, furtuna a cufundat-o înainte de a arunca ancora.

Furtuna a pricinuit nu numai pierderea averii, ci şi moartea unui om atât de bogat. Aşa am pățit şi eu! Nişte oameni blestemați, criminali şi şarlatani (poate să ne numească şi aşa, că nu ne supărăm) au răpit ca nişte căpetenii de hoți, din atât de mari nădejdi, pe sprijinitorul bătrâneților mele, l-au dus în cuiburile lor, l-au încântat cu farmecele lor; îi place mai mult să înfrunte pumnalul, focul, fiarele şi orice altceva, decât să se întoarcă la fericirea de mai înainte. Iar mai cumplit în toate acestea e că, înduplecându-l pe fiul meu să ducă o astfel de viață, îşi dau aerul că ştiu mai bine decât mine folosul copilului meu. Pustii îmi sunt casele, pustii ogoarele! Întristați şi ruşinați sunt țăranii care lucrează pe ogoarele mele; întristate şi ruşinate, slugile mele! Duşmanii se bucură de nenorocirile ce au venit pe capul meu, iar prietenii îşi acoperă fața de durere, nu mai am nici o dragoste de muncă, îmi vine să pun foc şi să ard totul: şi case, şi ogoare, şi cirezi de vite, şi turme de oi. La ce-mi vor folosi toate acestea dacă a ajuns prizonier şi robeşte la nişte barbari nemiloşi într-o robie mai amară decât moartea? Am poruncit tuturor slugilor mele să poarte haine negre, să-şi presare cenuşă pe cap; am pus bocitoare să jelească şi le-am poruncit să bocească cu mai mult foc decât dacă l-aş fi văzut mort pe fiul meu. Iertați-mă dacă fac aceasta. Durerea îmi este mai mare decât durerea ce-aş fi avut-o de-mi murea copilul! Mi se pare că mă supără şi lumina, îmi este necaz şi pe razele soarelui, când mă gândesc că ele arată lumii înfățişarea mizerabilă a acelui copil, când îl văd îmbrăcat mai prost decât cei mai nenorociți țărani, când ştiu că e trimis să facă muncile cele mai umilitoare. Şi, în sfârşit, când mă gândesc că hotărârea lui e definitivă, mă mistui de durere, mi se zdrobeşte inima, mi se sfâşie sufletul”.

3. Să presupunem încă mai mult, că tatăl spunând aceste cuvinte se tăvăleşte la picioarele ascultătorilor săi, îşi presară cenuşă pe cap, îşi mânjeşte obrazul cu praf, îşi smulge părul încărunțit şi că se roagă de toți să-i dea o mână de ajutor.

Poate că prin aceste cuvinte acuzatorul nostru a lucrat cu destulă dibăcie ca să ațâțe pe toți ascultătorii săi împotriva monahilor, să-i convingă să arunce în prăpastie pe cei care săvârşesc astfel de lucruri. Aceasta mi-a fost şi intenția, ca, după ce am arătat toate acuzațiile ce ar putea fi aduse împotriva noastră, să răspund acestor acuzații în aşa chip, încât, învingându-le cu ajutorul lui Dumnezeu, duşmanii noştri să nu mai poată spune nici un cuvânt. Eşti cu adevărat biruitor numai atunci când închizi gura unuia care a adus împotriva ta toate argumentele posibile, pe unul care n-are la îndemână toate argumentele îl poți birui cu multă uşurință.

Să presupunem deci că tatăl acelui tânăr ne-a adus aceste acuzații şi încă mai multe. Voi ruga pe arbitri să nu se înduioşeze de tatăl acesta acum, când îşi spune jalea şi obida, ci să se înduioşeze de el atunci când voi dovedi că plânsul lui e zadarnic; jeleşte pe un fiu care n-a suferit nici pagubă, nici umilire, ci, dimpotrivă, se bucură de mari satisfacții şi bunuri; alte satisfacții şi alte bunuri mai mari decât acestea nici nu sunt pe lume. Atunci da, într-adevăr, să le fie milă de el şi să verse lacrimi pentru el, fiindcă un astfel de tată nu-i în stare să vadă fericirea copilului lui şi fiindcă, neînțelegându-i deloc fericirea, plânge ca şi cum ar fi căzut peste fiul său cele mai mari nenorociri.

Aşadar, de unde să începem combaterea acestor păreri greşite ale unui astfel de părinte?

Negreşit, de la bogăție şi de la bani, pentru că şi acest tată, mai mult decât de toate, se plânge de bani şi de avere şi fiindcă pentru toți răul cel mai cumplit pare a fi momirea copiilor bogați spre viața monahală.

- Spune-mi, te rog, pe cine fericim cu toții? Despre cine spunem că trebuie imitat? Să imităm pe cel veşnic înşelat, care are nevoie mereu de alte pahare mai înainte de a goli pe primul, pe cel care simte mereu această nevoie, sau pe cel care-i mai presus de această trebuință, căruia nu-i este sete niciodată şi nu-i nicicând atras de nevoia de a bea? Nu seamănă oare cel dintâi cu un bolnav de friguri care simte cea mai cumplită nevoie de băutură şi nu se mai satură, chiar dacă băutura ar curge ca dintr-un izvor, iar cel de-al doilea nu este oare cu adevărat liber, cu adevărat sănătos? N-a ajuns el să aibă o fire superioară firii omeneşti?

Un alt exemplu: Cine este fericit de noi şi vrednic de imitat? Unul care iubeşte o femeie şi doreşte să trăiască numai cu ea, iar după ce a trăit cu ea patima dragostei îl arde şi mai cumplit, sau un altul, care nu-i îndrăgostit deloc şi nu este stăpânit de viciu nici în vis? Nu, oare, cel din urmă? Cine este nenorocit şi nefericit? Nu, oare, acela care suferă din pricina dragostei acesteia fără conținut, care nu poate deloc să-şi stingă focul, ci se aprinde şi mai mult tocmai cu leacurile născocite de el spre a-şi potoli dragostea? Dar dacă acest om chinuit de dragoste, în ciuda celor spuse mai sus, s-ar socoti fericit că suferă de această boală, dacă n-ar vrea să scape de ea, ba, dimpotrivă, ar plânge pe cei scăpați de patimă, cum e cazul cu tânărul nostru, acesta acum nu va fi, oare, din pricina acestei stări sufleteşti, încă şi mai nefericit şi mai nenorocit, nu numai pentru că suferă, ci şi pentru că nu ştie că suferă şi deci nu vrea să scape de boală, ba plânge şi pe cei eliberați?

Să aplicăm aceste exemple şi la cei care au avuții, şi vom vedea cine este nefericit şi nenorocit. Bogatul este mai nefericit şi mai bolnav decât îndrăgostitul şi bețivul. Ar putea să-şi plângă şi mai mult nefericirea nu numai pentru că dragostea de avuții arde în el cu mai multă furie, dar şi pentru că nu ascultă de sfatul nici unui om, dragostea lui de avuții fiind mai puternică decât dragostea de femei sau de băutură, îndrăgostiții de băutură şi de femei, după satisfacerea poftelor lor, se satură, pe când cei stăpâniți de avuții, nu. Pentru acest motiv am şi fost siliți să ni-i imaginăm pe iubitorii de băutură şi de femei, căci în viața de toate zilele se văd mai rar oameni care să fie atât de mult stăpâniți de dragostea de băutură sau de dragostea de femei; în ce priveşte însă dragostea de avuții, vom putea da exemple nenumărate din viata de toate zilele.

- Spune-mi, te rog, merită să mai jeleşti pe fiul tău, că a scăpat de această boală şi de această greutate? Că nu mai este subjugat de o dragoste ce n-are leac, că a scăpat de război şi de luptă?

Ai putea să-mi obiectezi:
- Fiul meu n-ar fi ajuns într-o stare atât de rea, nici n-ar fi dorit cu pasiune să-şi mărească avuția sa, ci s-ar fi mulțumit să se bucure de bogăția ce o are.

Susții însă nişte lucruri, ca să spun aşa, împotriva firii omeneştii Dar să iau ca bună şi această obiecție a ta. Să te cred pe cuvânt că fiul tău n-ar vrea să mai adauge alte avuții la cele existente deja şi nici n-are să fie stăpânit de dragostea de avuții, îți voi arăta însă că fiul tău, acum când este în mănăstire, este cu mult mai liniştit şi are mai multe bucurii decât dacă ar fi rămas în lume.

Spune-mi, ce-i mai uşor: a avea grija atâtor bogății, a fi înlănțuit într-o astfel de temniță, a fi într-o astfel de robie, a te teme necontenit să pierzi ceva din averile tale sau a te scăpa de aceste lanțuri? Să admit că fiul tău n-are să dorească să-şi mai pună în spate şi alte sarcini. Dar nu este cu mult mai bine să disprețuiască, să se scape şi de cele pe care le are în spate? Dacă toată lumea recunoaşte că cel mai mare bun este a nu avea trebuință de mai mult decât e necesar, n-ar fi oare o fericire şi mai mare a scăpa şi de trebuința celor pe care le ai? Omul care n-a pus un strop de băutură în gura lui şi cel care nu s-a îndrăgostit o dată în viața lui (nimic nu mă împiedică să revin la aceleaşi exemple) este mai fericit decât cei care beau necontenit şi decât cei ce sunt îndrăgostiți mereu; este mai fericit şi decât cei care-şi satisfac pofta îmbătându-se sau îndrăgostindu-se pentru putină vreme. Este mai fericit pentru că n-a încercat niciodată aceste patimi.

Te voi întreba iarăşi:
- Dacă ar fi cu putință să alegi între a întrece pe toți în bogăție şi a scăpa de necazurile ce ți le pricinuieşte bogăția, n-ai alege oare scăparea de necazurile pricinuite de bogăție, ca să nu mai suferi nici invidia şi hula oamenilor, nici grija bogăției şi nici alte preocupări asemănătoare? Dacă-ți voi arăta că fiul tău se găseşte chiar într-o astfel de situație şi că este mult mai bogat acum, negreşit că ai să încetezi să te mai jeleşti şi să plângi atât de amar.
Nici tu nu tăgăduieşti că fiul tău a scăpat de toate grijile acestea şi de toate necazurile pe care le trage după sine bogăția. Aşa că nici eu nu mai am nevoie să-ți vorbesc în această privință.

Cred însă că pretinzi să afli cum poate fiul tău să fie mai bogat decât tine, care ai atâtea bogății.

Îți voi face cunoscut şi asta, îți voi dovedi că eşti mai sărac decât fiul pe care-l socoteşti a fi acum în cea mai neagră sărăcie.

4. Să nu socoteşti că-ți voi vorbi despre bogățiile din cer pe care le vom dobândi după ce ne vom muta din viața aceasta în cealaltă! Îți voi face dovada că fiul tău are aceste bogății aici, pe pământ. Tu eşti stăpân numai peste averile tale, fiul tău însă este stăpân peste averile din întreaga lume. Dacă nu mă crezi, hai cu mine la el. Să-l convingem să se pogoare din munte. Dar nu, poate să rămână şi acolo, şi să poruncească fiul tău unui creştin foarte bogat să-i trimită aur mult de tot, cât va voi de mult. Dar, mai bine spus, fiul tău nici nu va primi să i se trimită lui banii, ci va porunci să se trimită această sumă mare de bani unui om sărac. Vei vedea că bogatul acela îl va asculta pe fiul tău şi va trimite banii. Bogatul acela va asculta de el cu mai multă grabă decât

te ascultă pe tine unul dintre administratorii tăi. Administratorul tău când primeşte poruncă să cheltuiască ceva se întristează şi se posomorăşte, bogatul, căruia i-a poruncit fiul tău să dea banii, atunci se întristează, când nu i se cere să cheltuiască, temându-se să nu fi greşit cu ceva o dată ce nu i s-a dat o astfel de poruncă. Pot să-ți arăt mulți monahi care au o putere atât de mare, nu dintre cei cu vază, ci dintre cei mai de rând! Dacă administratorii tăi ar risipi averea încredințată lor spre administrare, nu le-o poți cere înapoi, căci n-au de unde să ți-o dea, aşa că ai ajuns dintr-o dată un om sărac, din bogat ce erai, din pricina răutății şi vicleniei administratorilor tăi. Fiul tău nu se teme de aşa ceva. Dacă bogatul, care ascultase până atunci de porunca lui, va sărăci, va porunci altui bogat; dacă şi acesta va păți la fel, îşi va muta porunca sa la un altul, şi mai degrabă pot seca izvoarele apelor decât să se termine bogații care să asculte de el.

Dacă ai fi creştin, aş putea să-ti povestesc în această privință lucruri foarte multe şi instructive din cărțile noastre sfinte, dar pentru că eşti păgân şi pretuieşti literatura filosofilor păgâni, îți voi aduce în sprijinul afirmațiilor mele texte din această literatură.

Ascultă ce spune Criton lui Socrate: “Îți stau la dispoziție averile mele, care, după părerea mea, sunt îndestulătoare; dacă, îngrijindu-te de mine, ai socoti că nu trebuie să-mi cheltuieşti averile, străinii aceştia care sunt în jurul nostru sunt gata să le risipească. Pentru acest scop a adus bani destui Simias Tebeul, este gata să-ți aducă şi Cebes alți mulți. Astfel, după cum am spus, să nu neglijezi să te salvezi, de teamă că n-ai avea cu ce să trăieşti, nici ceea ce spuneai la tribunal să-ți fie o piedică, anume că, dacă ai pleca din Atena, n-ai avea tot ce-ți trebuie, căci în oricare parte te-ai duce, vor fi oameni care să te iubească. Dacă vrei să te duci în Tesalia, am acolo prieteni care să te îngrijească foarte bine, să-ți pună totul la dispoziție, încât să nu-ți lipsească nimic din cele ce se găsesc în Tesalia”.7

7. Flaton, Criton, 45.

Poate fi o bogăție mai plăcută decât aceasta? Cuvintele lui Criton au însă legătură cu un om care se îngrijeşte numai de lucrurile pământeşti. Dar, dacă aş voi să cercetez bogăția fiului tău dintr-un punct de vedere mai înalt, poate că tu nu-mi vei urmări expunerea, mie însă îmi este necesară această expunere pentru arbitrii care judecă lupta noastră.

Bogăția virtuții este foarte mare, este. cu mult mai plăcută şi cu mult mai dorită decât bogăția din lume. Cei care au această bogăție a virtuții n-o vor schimba niciodată cu bogăția lumească, chiar dacă tot pământul, cu munții, mările şi râurile lui, s-ar preface în aur. Dacă ar fi cu putință să ai această bogăție a virtuții, ai vedea tu însuti că vorbele mele nu sunt o lăudăroşenie. Mai mult încă, dacă ar exista o bogăție şi mai mare decât aceea din exemplul de mai sus, chiar bogăția aceasta va fi dispreţuită de cei care au bogăția virtuții, şi niciodată nu o vor schimba cu bogăția lor. Dar pentru ce întrebuințez cuvântul “a schimba”? Nici n-ar voi să primească să stea alături de bogăția lor. Chiar voi, dacă vi s-ar oferi bogăția virtuții o dată cu bogăția de bani, ați primi-o cu brațele deschise. Prin asta mărturisiți că este mare şi minunată bogăția virtuții. Monahii însă, deci şi fiul tău, n-ar voi să aibă, alături de bogăția lor, bogăția voastră, alături de virtute, averile. Atât sunt de convinşi de mica lor valoare!

Mă voi servi tot de un exemplu din lumea păgână spre a-fi dovedi afirmația mea!

Ce n-ar fi dat Alexandru cel Mare lui Diogene, dacă Diogene ar fi vrut să-i primească darurile! Diogene n-a vrut să primească nici un ban, nu dorea bogăția lui Alexandru. Alexandru însă dorea cu înfocare şi-şi dădea toată silința să poată avea bogăția lui Diogene.

5. Vrei să vezi şi în alt chip că tu eşti sărac, şi fiul tău bogat?

Du-te la el, ia-i haina, singura pe care o are; scoate-l afară din chilie, dărâmă-i adăpostul! Nu-l vei vedea nici supărat, nici trist, ci-ți va mulțumi pentru toate acestea, căci l-ai făcut să pună în practică filosofia sa creştină despre viețuire şi lume. Dar dacă fie ți s-ar lua numai zece drahme,8 nu vei conteni niciodată să te jeleşti şi să te vaiți. Spune-mi, care dintre voi e bogat: tu, care jeleşti o mică pierdere, sau el, care nu pune nici un preț pe tot ce are?
8. Adică 9,30 franci de aur.

Dar să nu-i faci numai atât, ci mai mult: alungă-l din țară! Vei vedea că râde de porunca ta ca de jocul unui copil. Tu, dacă vei fi alungat din tară, vei socoti că a dat peste tine cea mai grozavă nenorocire şi nu vei putea suferi nefericirea ta. Fiul tău însă, pentru că al lui este tot pământul şi toată întinderea mării, se va muta dintr-un loc în altul cu tot atâta uşurință şi plăcere, cu câtă uşurință şi plăcere ai tu să te muți de la o moşie a ta la alta. Ba fiul tău poate face asta cu mai multă uşurință decât tine. Tu, chiar dacă poți să te duci de la o moşie la alta, eşti silit să treci şi peste moşiile altora. Fiul tău însă va putea să meargă pe întreg pământul, căci al lui este tot: lacurile, râurile şi izvoarele, orişiunde îi dau din belşug de băut, iar verdețurile, plantele şi pâinea le găseşte pretutindeni spre a se hrăni, nu-ți spun încă, deoarece acest argument n-ar avea valoare în ochii tăi, că fiul tău disprețuieşte tot pământul, căci patria lui e cerul. Chiar dacă ar trebui să moară, va fi pentru el moartea mai plăcută decât sunt pentru voi desfătările, luxul şi traiul cel bun, şi va dori moartea mai mult decât doriți voi patria şi patul. S-ar putea spune despre un om care rătăceşte de colo colo, despre un fugar şi despre un vagabond că are o patrie şi că locuieşte într-o casă, dar nu s-ar putea spune asta despre un om care este eliberat de toate aceste griji. Pe un astfel de om nu vei putea să-l surghiuneşti, atâta vreme cât nu vei putea să-l scoți din întreg pământul. Deocamdată, îți voi vorbi în aceşti termeni din pricina concepției tale despre viață, deoarece, potrivit dreptei rațiuni, când îl vei scoate de pe pământ, mai cu seamă atunci îl vei trimite în patria lui. Asta însă nu ți-o pot spune ție, care nu vezi în lume decât ceea ce vezi.

Nu vei putea spune că fiul tău este gol, atâta vreme cât este îmbrăcat cu hainele virtuții, nici nu-l vei putea vedea mistuit de foame, atâta vreme cât cunoaşte adevărata mâncare. Bogații, dimpotrivă, sunt mistuiți de griji când vine peste ei foamea sau lipsa de haine. Prin urmare, şi din acest punct de vedere, n-ai păcătui deloc dacă i-ai numi pe bogați săraci, ba încă foarte săraci, iar pe monahi, într-adevăr bogați. Un om care poate să-şi îndestuleze viața, în orice loc şi cu hrană, şi cu băutură, şi cu adăpost şi cu bucurii, un om care nu numai că nu se supără, dar chiar găseşte mai multă bucurie în viața lui decât voi într-a voastră, este învederat că unul ca acesta e mai bogat decât voi, bogații, care numai în casele voastre puteți avea asigurate şi liniştea, şi hrana. Fiul tău nu ştie ce înseamnă plânsul din pricina sărăciei. Bogăția fiului tău este mai bună decât bogăția ta nu numai din pricină că e mai mare şi că dă mai multă satisfacție, ci şi din pricină că nu i-o poate lua nimeni, că niciodată nu se preface în sărăcie, nu este supusă nesiguranței viitorului, nu-i încărcată de griji, nu-i atacată de invidie. Bogăția lui este de admirat, de lăudat şi de slăvit. Despre bogăția voastră nu se poate spune asta. Oamenii nu numai că nu vă laudă din pricina bogăției voastre, dar vă şi urăsc, se scârbesc de voi, vă invidiază şi uneltesc împotriva

voastră. Fiul tău însă este admirat de toată lumea pentru că e îmbogățit cu adevărata bogăție, şi de asta nici nu-i invidiat şi nici nu se unelteşte împotriva lui.

Spune-mi acum, care bogăție din cele două, despre care am vorbit mai sus, este mai potrivită sănătății?

Nu este, oare, aceea pe care o are un om ca fiul tău, care are, ca şi viețuitoarele sălbatice, un trup puternic şi robust tocmai pentru că respiră aerul curat al văzduhului, bea apa limpede a izvoarelor, miroase parfumul curat şi nefalsificat al florilor şi livezilor, şi nu bogăția aceea din lume, pe care o aveți voi, bogații, care, pentru că vă aflați ca într-o mocirlă, sunteți mai molatici şi mai bolnăvicioşi?

Dacă fiul tău are întâietatea în privința sănătății, apoi este învederat că şi în privința bucuriilor!

Cine crezi că duce o viață plină de mai multe bucurii: cel culcat pe o iarbă deasă, lângă un izvor limpede, sub umbra copacilor cu frunze dese, care-şi desfătează ochii cu frumusețile naturii, care are sufletul mai curat decât aerul şi stă departe de învălmăşagul şi zgomotul acestei lumi, sau cel care stă închis într-o casă? Nu-i aşa că acela dintâi? Şi aşa este, căci nu e marmura mai curată decât aerul, umbra plafonului casei mai plăcută decât umbra copacilor şi nici mozaicul pardoselii mai plăcut decât pământul împodobit cu felurite flori. Despre adevărul celor spuse de mine, înşişi voi bogații îmi sunteți martori, căci dacă v-ar sta în putere să aveți arbori deasupra caselor voastre şi să aveți în casele voastre balsamul şi frumusețea florilor din livezi, le-ați prefera pe acestea în locul acoperişurilor de aur şi a pereților pictați cu măiestrie. Pentru asta, atunci când doriți să scăpați de greutățile pe care vi le dă bogăția şi să vă odihniți, părăsiți palatele voastre şi vă duceți în mijlocul naturii.

Dar poate că jeleşti pe fiul tău din pricina slavei aceleia multe şi mari din lume dată de bogăție, slavă ce nu se vede deloc în viața monahală?

Ştiu că de compari palatele cu pustia, de compari nădejdile pe care le avea fiul tău pe când trăia în palatele tale cu nădejdile din mănăstire, socoteşti că fiul tău a căzut din cer pe pământ.

Mai întâi trebuie să ştii asta, că nici pustia nu răpeşte slava şi cinstea cuiva şi nici palatele nu fac pe cineva strălucit şi slăvit. Şi mai înainte de a-ți demonstra acest lucru, ca să te scap, prin nişte exemple, de greşita ta părere, nu-ți voi da exemple creştine, ci exemple păgâne.
Cred că ai auzit de Dionisie, tiranul Siciliei, după cum cred că ai auzit şi de Platon, fiul lui Ariston. Spune-mi, te rog, cine a ajuns încărcat de mai multă slavă, cine a ajuns mai strălucit? Cine este lăudat de toată lumea şi stă pe buzele tuturor? Nu, oare, filosoful mai mult decât tiranul? Cu toate acestea, tiranul era stăpânul întregii Sicilii, îşi ducea viața în desfătări, trăia în multă bogăție, în lux şi era înconjurat de gardă şi suită, iar filosoful trăia în grădina Academiei, uda grădina, răsădea plante şi legume, mânca măsline; masa îi era alcătuită din mâncăruri foarte simple şi nu se vedea în casa sa şi în viața sa nici urmă din luxul tiranului Dionisie. Lucru minunat nu-i numai acesta, ci şi faptul că, deşi a ajuns rob şi a fost vândut din ordinul tiranului, totuşi Platon, prin asta, departe de a părea mai puțin slăvit decât tiranul, s-a arătat tocmai prin înrobirea lui vrednic de respect chiar în ochii tiranului. Aşa este virtutea: prin faptele ei şi prin

suferințele ei, virtutea nu se lasă ascunsă şi acoperită de vălul uitării nici pe ea şi nici pe cei ce o pun în practică.

Ce vei spune apoi de Socrate, dascălul lui Platon? N-a fost el cu mult mai slăvit şi mai strălucit decât Arhelau? Cu toate acestea, Arhelau era împărat şi foarte bogat, iar Socrate locuia într-o mahala din nord-estul Atenei, numită Liceu; n-avea mai mult decât o singură haină şi era văzut îmbrăcat numai cu aceasta şi iarna, şi vara, şi în toate anotimpurile anului; umbla tot timpul desculţ, stătea toată ziua nemâncat, mânca numai pâine, şi pâinea îi era şi fiertură, şi hrană; chiar această hrană simplă nu şi-o putea procura în casă, ci o primea de la alții; aşa că trăia în cea mai neagră sărăcie. Socrate era totuşi mai strălucit şi mai slăvit decât regele Arhelau; aceasta se vede de acolo, că adeseori regele îl chema pe Socrate să vină la el şi să locuiască în palatele lui, dar Socrate n-a vrut să părăsească Liceul. Slava ce însoţeşte acum numele lui Platon şi Socrate ne lasă să înțelegem care slavă are mai multă valoare. Toată lumea cunoaşte numele lui Platon şi Socrate, pe când numele unor oameni foarte bogați, cum au fost tiranul Dionisie şi regele Arhelau, nu-l cunoaşte nimeni.

Un alt filosof, Diogene din Sinope, cu toate că era îmbrăcat în zdrențe, era mai bogat decât aceşti regi amintiți mai sus şi decât alți numeroşi împărați la fel de bogați. Că Diogene era mai bogat decât împărații se vede de acolo că Alexandru Macedon, fiul lui Filip, în timpul campaniei împotriva perşilor, a lăsat totul şi a venit să-l vadă pe Diogene. Împăratul l-a întrebat dacă are nevoie de ceva şi l-a rugat să-i ceară ce doreşte. Diogene i-a răspuns că n-are nevoie de nimic şi n-are ce să-i ceară.

Îți sunt, oare, de ajuns exemplele acestea, sau să mai citez şi altele? Oamenii aceştia nu sunt doar mai străluciți şi mai slăviți decât cei care locuiesc în palatele împărăteşti, ci chiar decât însuşi împăratul; preferând să ducă o viață de oameni simpli, nu se ocupă cu afacerile şi nici nu voiesc să ia parte la conducerea treburilor statului.

Dar chiar la conducerea treburilor statului nu vei vedea în funcții mari numai oameni străluciți prin bogăția lor, prin luxul lor şi prin averile lor, ci vei vedea şi oameni săraci, care au dus o viață modestă. Printre înalții demnitari ai statului atenian a fost Aristide, pe care a trebuit să-l îngroape oraşul. Cu toate acestea, era cu atât mai strălucit şi mai slăvit decât Alcibiade, şi el mare demnitar pe acea vreme, pe cât este de mare deosebirea între un mare filosof şi un copil simplu, deşi Alcibiade îl întrecea pe Aristide şi prin bogăție, şi prin neam, şi prin lux, şi prin elocventă, şi prin noblețe, şi, într-un cuvânt, prin toate. Printre demnitarii tebanilor era şi Epaminonda; era cel mai strălucit dintre toți generalii tebanilor, deşi era un om atât de sărac, încât atunci când a fost chemat la adunare n-a putut să vină, căci din întâmplare îşi spăla haina şi nu avea alta pe care s-o îmbrace.

Prin urmare, nici pustia nu răpeşte slava cuiva şi nici palatele împărăteşti nu fac pe cineva strălucit şi slăvit. Strălucirea cuiva, slava şi faima lui nu depind nici de locul în care trăieşte, nici de haine, nici de funcție, nici de putere, ci numai de virtute şi de înțelepciune.

6. Dar pentru că exemplele n-au atâta putere de convingere, îți voi demonstra slava fiului tău, servindu-mi chiar el ca dovadă a susținerii mele. Vom vedea că acum, când este în pustie, nu este

doar mai strălucit decât înainte, dar este mai respectat de lume, tocmai datorită acelor fapte care, după părerea ta, îi răpesc orice cinste şi-l umilesc.

Dacă vrei, să-l convingem să se pogoare din munte, apoi să-l înduplecăm să meargă în oraş. Vei vedea că tot oraşul îşi întoarce privirile spre el, că toată lumea îl arată, îl admiră şi se minunează de el ca şi cum s-ar fi pogorât un înger din cer. Ce este asta altceva decât slavă? Slava cuiva nu se manifestă în alt chip. Datorită acelor haine simple şi ponosite ale lui, va fi mai slăvit nu numai decât cei care locuiesc în palatele împărăteşti, dar mai slăvit chiar decât împăratul. N-ar fi provocat atâta admirație întregii lumi, chiar dacă ar fi purtat haine țesute cu aur, dar, mai bine spus, chiar dacă ar fi fost îmbrăcat cu haină împărătească de purpură şi ar fi avut pe cap coroană împărătească, chiar dacă ar fi stat pe aşternuturi de mătase, chiar dacă ar fi fost tras de catâri şi însoțit de o suită îmbrăcată numai în aur, ca acum, când este neîngrijit, palid la fată, îmbrăcat cu o haină groasă, fără nici un însoțitor şi desculț.

Este hotărât, prin legi şi prin obicei, ca împăratul să poarte o anumită îmbrăcăminte. Din această pricină, dacă cineva ar spune că admiră pe împărat pentru că este îmbrăcat cu o haină de aur, pe un om ca acesta nu numai că nu-l admirăm pentru vorbele lui, ci râdem de el, de cele spuse de el, căci nu e deloc de mirare ca împăratul să poarte o astfel de haină. Dar dacă va veni cineva să anunțe că fiul tău a părăsit toată bogăția părintească, a călcat în picioare toată slava lumească, are nădejdi mai mari decât cele pe care le dă lumea şi pământul, şi că s-a dus în pustie şi a îmbrăcat o haină ponosită şi proastă, tofi vor alerga îndată să-l vadă, toți îl vor admira şi vor aplauda măreția sufletului său. Când se aduc împotriva împăraților nenumărate acuzații, hainele lor de aur nu-i apără deloc de insulte. Prin urmare, nu hainele cele scumpe şi de aur fac să fie cineva admirat şi slăvit. Fiul tău însă are multe pricini de a fi admirat chiar din pricina hainelor. Prin urmare, îmbrăcămintea fiului tău a atras asupra lui toate privirile şi l-a făcut mai cu vază decât împăratul care-şi îmbracă haina sa împărătească. Nimeni nu dă slavă împăratului că şi-a îmbrăcat haina lui împărătească, dar toată lumea va slăvi pe fiul tău că a îmbrăcat această haină ponosită şi de proastă calitate.

- Dar ce folos am eu de pe urma părerii şi laudelor celor mulți aduse fiului meu?
- Dar tocmai asta e slava!
- Nu-mi trebuie asta, ci caut pentru fiul meu putere şi cinste.
- Dar, fără îndoială, cei care vor lăuda pe fiul tău îl vor şi cinsti.
Iar dacă vrei putere pentru fiul tău şi funcție înaltă, îți spun că pe acestea, ca şi pe acelea despre care am vorbit până acum, le vom găsi mai degrabă la monahi. Pot să-ți dovedesc asta cu ajutorul unor exemple din viață şi din istorie, dar voi întrebuința o metodă care să-ți aducă, ție mai ales, oarecare, mângâiere. De aceea, pentru a demonstra afirmația mea, nu mă voi servi de alte dovezi, ci chiar de fiul tău.

Care este proba cea mai bună că cineva are putere? Nu, oare, aceea de a putea să te răzbuni pe duşmani şi de a putea răsplăti pe binefăcători? Dar această putere, în întregime, nu poate s-o aibă nici chiar împăratul, împăratul are mulți duşmani, şi totuşi nu poate să-i pedepsească pe toți, are mulți oameni care fac binele, şi totuşi nu-i poate răsplăti pe toți. Chiar în războaie, duşmanii pricinuiesc mult rău împăratului şi-i fac nenumărate necazuri; ar dori să se răzbune pe ei, dar nu poate. Apoi, tot în timp de război, mulți prieteni de-ai împăratului au făcut mari fapte de vitejie,

dar împăratul n-a putut să-i răsplătească după vrednicie, căci au fost răpiți înainte să le dea răsplata, căzând pe câmpul de luptă.

Ce-ai spune acum dacă-ți voi dovedi că fiul tău are o altă putere, cu mult mai mare, pe care, după cum ți-am demonstrat mai sus, nici împărații nu o au? Să nu presupui cumva că-ți voi vorbi de bunătățile din cer, în care nu crezi.

Nu mi-am uitat făgăduiala dată. Îți voi dovedi că fiul tău, aici, pe pământ, are mai multă putere decât împăratul.

Dacă cea mai mare putere constă în a putea să te răzbuni pe duşmani, apoi cu mult mai multă putere decât aceasta este puterea de a avea în viață o poziție în care să nu te poată duşmăni nimeni, chiar dacă ar vrea.

Voi face desluşită afirmația mea, că puterea aceasta este mai mare decât cea dintâi, dacă voi exemplifica spusele mele.

Spune-mi, te rog, cum e mai bine: să fim atât de iscusiți în mânuirea armelor, încât nimeni din cei ce ne rănesc să nu scape nerănit, sau să avem un astfel de trup, încât nimeni, oricât s-ar strădui, să nu poată răni trupul nostru? E clar pentru oricine că cea de-a doua situație e mai puternică şi mai dumnezeiască; nu numai atât, ci şi superioară celei dintâi, în ce constă superioritatea ei? În cunoaşterea leacurilor cu ajutorul cărora pot fi tămăduite toate rănile pricinuite de duşmani. Sunt trei mijloace: primul, puterea de a te răzbuna pe duşmani; al doilea, superior celui dintâi, puterea de a-ți şi tămădui propriile răni; acesta nu este negreşit consecința celui dintâi; al treilea, puterea de a găsi o stare în care să nu te poată răni oamenii. Acest de-al treilea mijloc este superior pentru firea omenească. Şi-ți voi dovedi că fiul tău este în stăpânirea acestui mijloc şi are această putere.

7. Că spusele mele nu sunt vorbe în vânt se vede de acolo că, cercetând între timp mai adânc lucrurile, am găsit o altă putere mai mare decât această putere, şi anume: nu numai că nimeni nu poate vătăma pe monahi, dar nu este nimeni care să voiască să-i vatăme. Astfel fiul tău are o îndoită putere. Ce viață mai dumnezeiască ar putea duce fiul tău decât această viață monahală, în care nimeni nici să nu voiască, nici să nu poată să-i facă vreun rău, chiar dacă ar voi? Mai ales când a nu voi nu este o consecință a lipsei de putere, cum e cazul cu cei mai mulți, ci a faptului că fiul tău se găseşte într-o stare în care nimeni nu are nici o pricină să voiască a-i face rău. Pentru că, dacă ar fi numai aceasta, adică a nu putea, n-ar fi un lucru deosebit, căci ură înverşunată s-ar naşte în sufletele acelora care ar voi să facă rău, dar n-ar putea. Nu este mic nici acest chip de fericire. Dar să cercetăm, dacă vrei, ultima situație. Spune-mi, te rog, cine va voi să vatăme vreodată pe fiul tău, care n-are nici o legătură cu oamenii nici prin angajamente, nici prin stăpânire de pământ, nici prin bani, nici prin afaceri şi nici prin vreo altă înțelegere? Pentru ce pământ să se certe cu el? Pentru ce robi? Pentru ce mărire? De cine să se teamă? De cine să fie muşcat? Invidia, teama sau mânia sunt cele care ne împing să aducem vătămare altora, în privința acestora, fiul tău este mai mult decât un împărat, este mai presus de toți oamenii. Cine-l va invidia pe el, care a dispreţuit toate bunurile acelea după care plâng oamenii şi pe care se silesc să le aibă? Cine se va mânia pe el, dacă el n-a nedreptățit pe nimeni? De cine se va teme,

dacă nu are nici o bănuială asupra nimănui? Din cele spuse mai sus rezultă deci că nimeni nu va voi să-i facă vreun rău fiului tău.

Dar tot atât de clară este şi a doua situaţie, anume că oamenii nu vor putea să-l vatăme, chiar dacă ar voi. Nu dă nimănui nici un prilej de a fi atacat şi nici nu are vreo parte slabă de care să poată fi apucat. Este ca un vultur care zboară la mare înălţime, care n-ar putea fi prins niciodată într-un laţ de vrăbii. Pentru ce pricină va putea să-l vatăme vreun om? Bani n-are, aşa că nu-i este teamă de hoţi. Patrie nu are, aşa că nu-i e teamă de surghiun. Slavă nu doreşte, aşa că nu-i este teamă că-şi va pierde slava. Mai rămâne un singur lucru: moartea; dar, în această privinţă mai ales, nimeni nu va putea să-l întristeze, căci, dacă îl ameninţă cu moartea, îi face cel mai mare bine, îl trimite spre cealaltă viaţă, dorită de el, spre care sunt îndreptate toate faptele şi toate gândurile lui. Astfel moartea, departe de a fi o pedeapsă, este o scăpare de dureri, un sfârşit al sudorilor, odihnă.

Vrei să cunoşti un alt chip al puterii lui, cu mult mai înţelept decât acesta?

Chiar dacă i-ai pricinui nenumărate necazuri, chiar dacă l-ai bate, chiar dacă l-ai pune în lanţuri, trupul lui este rănit din pricina firii sale omeneşti, sufletul însă rămâne fără răni datorită filosofici lui. Nu este stăpânit de mânie, nu este supus urii, nu este biruit de duşmănie.

Asta însă nu-i mare lucru; cu mult mai minunată decât aceasta este dragostea lui de vrăjmaşi. Fiul tău iubeşte pe cei care i-au pricinuit astfel de rele ca pe nişte binefăcători, ca pe nişte ocrotitori şi se roagă pentru ei să aibă parte numai de bine.
Ai putea să-i dai tu o atât de mare putere, chiar dacă 1-ai face de nenumărate ori împăratul lumii şi ai prelungi domnia lui timp de nenumăraţi ani? Nu este mai de preţ această putere decât multe mantii împărăteşti, decât multe mari demnităţi, decât multă slavă? Mi se pare că şi oamenii care-şi iubesc foarte mult trupul ar prefera viata aceasta în locul celei duse de ei.

Vrei să vezi că puterea fiului tău este mai minunată şi mai plăcută şi în alt chip, considerată, e drept, dintr-un punct de vedere mai puţin înalt, dar foarte plăcut mai ales pentru tine?

Prin cele spuse mai sus am arătat că fiul tău nu este supus nici unui om şi nici nu poate fi vătămat de cineva. Poate că acum îmi ceri să ştiu dacă are puterea de a sprijini pe alţii şi de a da altora siguranţa vieţii. Cel dintâi sprijin pe care îl va da altora va fi acela de a-i face şi pe ei să dorească să ducă o viaţă asemănătoare vieţii lui, dar, dacă n-ar voi să-l asculte, ci ar voi să-şi continue viaţa lor lumească şi pământească, vei vedea că şi în această privinţă fiul tău, care nu are nici o avere, are mai multă putere decât tine, care eşti bogat, iar puterea lui stă mai cu seamă în faptul că nu are nici un fel de avere. Cine va vorbi cu mai multă putere înaintea împăratului? Cine îl va ţine de rău pentru greşelile lui cu mai mult curaj? Tu, care eşti stăpânul atâtor averi, care din pricina averilor tale eşti supus chiar funcţionarilor împăratului, care tremuri pentru orice lucru, care ai înaintea împăratului atâtea slăbiciuni, tu, căruia împăratul sau funcţionarii lui pot să-ţi facă rău oricând dacă se mânie, sau fiul tău, care nu poate încăpea niciodată nici în mâinile împăratului, nici în ale funcţionarilor lui! Au vorbit cu mai multă putere împăraţilor acei oameni care n-au fost legaţi prin nimic de cele pământeşti, în faţa cui va ceda şi pe cine-l va asculta mai mult împăratul şi înalţii lui funcţionari, pe tine, care eşti bogat şi pe care te bănuieşte că poţi să faci adeseori intervenţii nu de dragul dreptăţii, ci de dragul banilor, sau pe fiul tău, care are o

singură pricină a intervenției lui, dragostea de oameni? Pe cine va cinsti împăratul şi pe cine va admira, pe acela asupra căruia n-ar putea să aibă nici o bănuială urâtă, sau pe acela pe care-l socoteşte inferior chiar slugilor sale? După cum, atunci când este vorba să ajute pe cineva, împărații şi marii demnitari ascultă de sfaturile lui, tot astfel şi când este vorba de sprijinit pe cineva îşi întemeiază hotărârile lor pe intervenția unor oameni ca fiul tău.

8. Dar, dacă vrei, să luăm un caz în care fiul tău ajută pe un om cuprins de necazuri, prin propriile sale mijloace, fără a se sluji de ajutorul altora.

Să ducem pe acest om necăjit şi la fiul tău, şi la tine, dar mai degrabă nu la tine, ci chiar la împărat. Apoi să vedem care dintre aceştia toți îi va putea da mai mult ajutor.

Mai întâi, să aducem pe un om care a suferit cea mai mare nenorocire cu putință. Să presupunem că cineva are un singur fiu şi că l-a pierdut în floarea vârstei. Pe acesta nu-l va putea ajuta nici un mare demnitar, nici împăratul, nici altcineva şi nici tu, nici unul nu-i va putea da ceea ce a pierdut. Dar dacă îl vei duce la fiul tău, chiar de la început, înfățişarea, îmbrăcămintea, locuința lui îi vor uşura repede durerea şi-l vor convinge să socotească o nimica cele pământeşti, iar apoi, prin cuvinte potrivite, acesta va alunga cu uşurință norul de pe sufletul omului, în casa ta durerea i se va mări şi mai mult. I se va aprinde şi mai mult jalea când va vedea că viața în locuința ta este lipsită de necazuri, că e plină de mare fericire şi că are cine să te moştenească, în chilia fiului tău însă îşi va potoli durerea şi va ajunge să privească cu mai multă înțelepciune lucrurile. Nu-l va mai durea atât de mult inima de moartea fiului lui, când va vedea că fiul tău a disprețuit şi a părăsit atât de multă bogăție, atât de mare slavă şi strălucire. Va mai putea spune oare acest părinte nenorocit că nu mai are un moştenitor al averilor sale, când vede că fiul tău a disprețuit şi a părăsit toată averea tatălui său? Chiar cuvintele de mângâiere le va asculta cu mai mare uşurință de la fiul tău, care adevereşte prin fapte spusele sale. Tu, însă, numai dacă ai îndrăzni să deschizi gura îi vei umple sufletul de tristețe, pentru că i-ai vorbi de dureri pe care niciodată nu le-ai suferit. Dar fiul tău, pentru că îl învață prin propriul său exemplu, îl va convinge cu uşurință că moartea nu-i decât un somn. N-are nevoie spre a-l mângâia să-i enumere o mulțime de părinți care au încercat aceeaşi durere ca şi el, ci se va arăta pe el însuşi, care în fiecare zi cugetă în timp la moarte, care este totdeauna pregătit de moarte. Şi, după ce-l va face să creadă mai mult în învățătura despre învierea morților, îşi vor lua rămas bun unul de la altul. Tatăl acela va pleca uşurat de marea povară a durerii ce-o avea pe suflet, iar cuvintele fiului tău, întărite prin fapte, îl vor face să-şi recapete mai lesne liniştea sufletească, cu mult mai lesne decât cuvintele celor pe care-i cheamă la mese şi la prăznuire. În acest chip va vindeca fiul tău durerea unui tată care şi-a pierdut copilul. Şi iată deci că are puterea de a ajuta pe alții, fără ajutorul altora.

Să presupunem, apoi, dacă vrei, că se duce la fiul tău un alt om nenorocit, care are nevoie de ajutor, un om care a pierdut vederea în urma unei îndelungate boli. Ai putea tu să-l ajuți cu ceva? Nu! Fiul tău însă îl va ajuta! Îi va arăta că nenorocirea lui nu-i atât de cumplită, deoarece el însuşi stă închis într-o mică chilie, că el însuşi se grăbeşte spre o altă lumină, că el însuşi socoteşte o nimica lumina zilei în comparație cu acea lumină. Astfel îl va învăța să îndure cu mult curaj nenorocirea lui.

Dar pe cei supărați de alți oameni îi vei putea tu, oare, îndupleca să caute cu mai multă judecată la necazurile lor? Deloc! Dimpotrivă, îi vei supăra mai mult, căci de obicei vedem mai bine

propriile noastre necazuri când avem în faţă buna stare a semenilor noştri. Fiul tău însă îi face şi pe aceştia să-şi recapete mai uşor curajul. Nu-ţi vorbesc de ajutorul pe care-l va da lor prin rugăciunile lui! Nu-ţi vorbesc de ele, pentru că vorbesc cu tine, un păgân, care nu crezi în puterea rugăciunilor.

Dar dacă vrei să fii cinstit de oameni din pricina fiului tău, şi nu dispreţuit (căci poate asta ţi-i dorinţa), nu ştiu cum ai putea să ai parte de mai multă cinstire din partea oamenilor în alt chip decât prin faptul că ai un fiu care, prin viaţa şi prin purtarea lui, depăşeşte firea omenească, un fiu care este atât de strălucitor în întreaga lume, care nu numai că este respectat de toţi, dar nu are nici un duşman. Dacă fiul tău ar fi ajuns într-o mare dregătorie lumească, unii l-ar fi cinstit, alţii l-ar fi urât, acum însă toţi îl cinstesc şi fac asta cu multă plăcere. Dacă oameni de joasă condiţie socială, fii de ţărani şi de lucrători, care au îmbrăţişat viaţa monahală, au ajuns atât de cinstiţi de toţi oamenii, încât nici unul dintre cei mai mari demnitari nu se ruşinează să vină în chilia lor, să stea de vorbă cu ei şi să ia masa cu ei, ba chiar simt în asta o atât de mare bucurie ca şi cum s-ar desfăta cu mari bunătăţi, ceea ce-i şi adevărat, cu cât mai mult vor veni înalţi demnitari ai lumii să vadă pe fiul tău, care a îmbrăţişat viaţa aceasta plină de virtute coborându-se dintr-un neam strălucit, care a părăsit o mare bogăţie şi în care toată lumea îşi punea atâtea nădejdi. Prin urmare, tocmai ceea ce jeleşti tu mai mult, adică îmbrăţişarea vieţii monahale şi părăsirea avuţiilor, aceea îl face înainte de toate să fie mai cu seamă respectat şi cinstit, aceea îi sileşte pe toţi să se uite la el ca la un înger, şi nu ca la un om. Fiul tău nu va cădea sub bănuiala, sub care cad mulţi oameni, că ar fi ales această cale pentru că iubea cinstea, pentru că-i erau dragi banii, pentru că dorea să ajungă de la o situaţie umilă la una strălucită. Chiar dacă s-ar spune aceste cuvinte despre ceilalţi monahi, ele sunt false şi pornite din răutate, însă despre fiul tău nimeni nu va putea să aibă vreodată o astfel de bănuială.

9. Să nu socoteşti că fiul tău este atât de preţuit şi de respectat pentru că în fruntea statului sunt împăraţi creştini. Chiar dacă ei ar cădea de la putere şi împăraţi păgâni ar ajunge la conducerea statului, viaţa şi faptele fiului tău vor fi atunci chiar mai strălucitoare. Credinţa noastră creştină nu este la fel cu păgânismul, aşa că ea nu-i condiţionată de părerea şi de voinţa împăratului. Credinţa noastră creştină dăinuieşte prin propria ei putere şi atunci mai cu seamă i se vădeşte puterea când este atacată. Este ca un ostaş.- acesta este preţuit şi respectat şi în timp de pace, dar ajunge şi mai respectat, şi mai strălucitor atunci când luptă. Prin urmare, chiar dacă ar fi în fruntea statului împăraţi păgâni, fiul tău va fi la fel de respectat, ba încă preţuirea lui, mai mare. Cei care respectă acum, sub împăraţi creştini, pe fiul tău, îl vor respecta şi mai mult în timpul unor împăraţi păgâni, pentru că îl vor vedea că luptă pentru apărarea credinţei, pentru că are mai mult curaj împotriva duşmanilor, pentru că are mai multe prilejuri de a-şi face un nume bun.

Vrei să-ţi spun acum şi cum are să se poarte cu tine fiul tău? Sau e de prisos să o mai fac?

Cel care este atât de blând şi de bun cu alţii, încât nu dă nimănui prilej de supărare, va cinsti cu atât mai mult pe tatăl său şi-l va îngriji cu mult mai mult decât dacă ar avea o demnitate lumească. Dacă ar fi un mare demnitar, nu se ştie dacă n-ar dispreţul pe tatăl său; acum însă, când fiul tău a ales această viaţă, din pricina căreia a ajuns să aibă o demnitate mai mare decât a împăratului, acum va fi faţă de tine mai smerit decât toţi oamenii. Aşa este filosofia noastră, aşa este concepţia noastră despre viaţă şi lume: uneşte într-un suflet cele care par contrarii, smerenia şi mândria. Dacă fiul tău ar fi un mare demnitar, s-ar bucura de moartea ta, pentru că ar dori să te

moştenească; acum însă se roagă să ţi se prelungească viaţa. Prin urmare, va primi cununi strălucitoare şi pentru aceasta, căci credinţa noastră creştină ne spune că vom avea mare răsplată pentru respectul dat părinţilor noştri9, am primit poruncă să-i socotim ca stăpâni, să-i respectăm prin cuvânt şi cu fapta, dacă prin purtarea noastră nu vătămăm credinţa creştină.10
9. Efes. 6, 1-3.
10. Matei 10, 37.

Dar poate că aş fi întrebat:
- Ce va da în schimb părinţilor pentru toate câte i-au dat lui?

- Gândeşte-te că este firesc ca cel care a ajuns în toate privinţele la culmea virtuţii să săvârşească, cu toată stăruinţa, şi această virtute. Nu se va da în lături, dacă ar trebui, să moară chiar pentru tine, pentru că fiul tău te va îngriji şi te va cinsti nu numai în virtutea legii firii, sădite în el, ci, înainte de toate, de dragul lui Dumnezeu pentru Care a dispreţuit pe toate cele din lume.

Spune-mi, deci, pentru ce-l jeleşti pe fiul tău, dacă acum, ca monah, este, după cum ţi-am arătat, mai respectat, mai bogat, mai puternic, mai liber şi-ţi slujeşte interesele tale cu mai multă însufleţire decât înainte? Pentru ce-l jeleşti dacă nu-ţi mai tremură sufletul de frică în fiecare zi să nu moară cumva în luptă, să nu cadă în dizgraţia împăratului, să nu fie victima invidiei camarazilor lui de arme? Oare nu sunt acestea şi altele mai mari decât acestea cele ce înfricoşează pe părinţii care au copii ajunşi cu faimă? Părinţii care au pe fiii lor ajunşi în vârful unor mari demnităţi se aseamănă cu cei care îşi urcă fiul pe un loc înalt, apoi tremură de frică să nu le cadă jos copilul.

- Dar centura de demnitar, mi-ai putea obiecta, hlamida şi glasul crainicului ne fac o deosebită plăcere!

- Spune-mi, câte zile ţine această plăcere? Treizeci de zile, o sută de zile, de două ori pe-atâta? Dar după asta, ce urmează? N-a fost totul ca un vis? N-a fost totul o poveste? N-au trecut toate acelea ca umbra? Însă cinstea şi numele bun al fiului tău rămân până la sfârşitul vieţii lui, dar, mai bine spus, şi după moartea lui, şi cu atât mai mult atunci. Această cinste şi această demnitate nimeni nu i-o va lua, pentru că nu i-a fost dată de oameni, ci de virtute.

Ai fi vrut să-l vezi purtând haine scumpe, mergând călare pe cal, înconjurat de o mulţime de servitori, hrănind paraziţi şi linguşitori?

Pentru ce voiai toate acestea? Negreşit spre a-i face plăcere! Dar te întreb: Ce părere vei avea de toate aceste dorinţe ale tale cu privire la fiul tău, dacă l-ai auzi chiar pe el spunându-ţi (căci poate pe mine nu mă crezi) că socoteşte viaţa monahală dusă acum de el mai plăcută decât viaţa celor care trăiesc în lux şi desfătare, în desfrânări, în cântece, între paraziţi şi linguşitori, în tândăleală, şi-i este această viaţă atât de dragă, încât, dacă i-ar porunci cineva să părăsească dulceaţa acestei vieţi şi printr-o săritură să treacă în cealaltă, ar prefera de mai multe ori moartea? Nu ştii câtă plăcere ne dă viaţa liniştită şi depărtată de treburile publice. Poate că nu ştie asta nici unul dintre oameni, pentru că n-a gustat-o încă nimeni în toată curăţenia ei. Care viaţă ar putea fi mai bună decât aceasta, care ne dă strălucire şi în care sunt unite siguranţa vieţii şi renumele, două lucruri despărţite în viaţa oamenilor din lume?

- Dar pentru ce-mi vorbeşti de acestea mie, care nu sunt nici creştin, nici monah?

- Dar atunci, pentru ce-l împiedici pe fiul tău să fie monah? E de-ajuns că paguba se opreşte la tine!

Nu socoteşti că este cea mai mare pagubă că, ajunşi înaintați în vârstă, să vă supărați pe bătrânețe pentru că în tinerețe n-ați ştiut cum să vă întrebuințați tinerețea, că n-ați făcut roade bune şi folositoare?

- Negreşit, tocmai de aceea ne supărăm acum, când suntem bătrâni, îmi vei obiecta, pentru că tinerețea dă mari satisfacții! Iar fiul meu este lipsit de aceste satisfacții!

- Care sunt aceste mari satisfacții? Arată-mi bătrânul care mai are aceste mari satisfacții! Dacă le-ar fi avut şi ar fi fost mari, ar fi rămas cu el necontenit, nu s-ar mai plânge atât că este lipsit de toate acestea! Iar dacă au zburat şi s-au veştejit, mai pot fi socotite mari cele ce s-au stins atât de repede? Fiul tău nu va păți una ca asta, căci, dacă va ajunge la adânci bătrâneți, nu-l vei vedea neliniştit de cele pentru care vă neliniştiți voi, ci-l vei vedea vesel, bucuros şi fericit, fiindcă pentru el mai cu seamă la bătrânețe înfloresc satisfacțiile lui. Chiar dacă bogăția voastră, ar cuprinde în ea nenumărate satisfacții, satisfacțiile acestea sunt strâns legate de prima vârstă a omului. Satisfacțiile fiului tău, date de bogăția lui, nu sunt de natura asta; ele rămân şi la bătrânețe, şi însoțesc pe fiul tău şi după moarte. Pentru această pricină, când vedeți că la bătrânețe creşte bogăția voastră şi că v-ar putea oferi multe prilejuri de slavă şi de desfătare, vă supărați că vârsta voastră înaintată nu vă mai îngăduie să vă desfătați. Pentru această pricină vă şi înspăimântați la apropierea morții şi spuneți că sunteți cei mai nefericiți oameni tocmai atunci când aveți cea mai mare bogăție, cea mai multă slavă şi cel mai bun nume. Fiul tău, dimpotrivă, atunci când va îmbătrâni va avea cea mai mare mulțumire, pentru că se sileşte să intre în port, pentru că are o tinerețe totdeauna înfloritoare, care nu îmbătrâneşte niciodată.

Şi totuşi, tu ai vrea ca fiul tău să se desfăteze cu astfel de plăceri de care de nenumărate ori s-ar fi căit şi de pe urma cărora ar fi suferit la bătrânețe. Să dea Dumnezeu ca nici duşmanii voştri să n-aibă parte de o astfel de desfătare! Dar de ce spun la bătrânețe? Într-o singură zi se stinge plăcerea aceea, dar, mai bine-zis, nu într-o zi, nici într-o oră, ci chiar într-o clipită de ochi. Căci ce este plăcerea? Nu este oare umplerea stomacului, întinderea de mese sibaritice, legăturile cu femei frumoase, cu care prilej oamenii se tăvălesc ca porcii în mocirlă?

10. Dar să lăsăm asta la o parte! Să analizăm plăcerea şi să vedem dacă nu cumva este ceva zadarnic şi fără nici un preț!

Şi, dacă vrei, să începem cu aceea care pare mai plăcută, adică plăcerea de a chefui, de a te îmbuiba cu mâncăruri şi băuturi.

Arată-mi: cât durează această plăcere şi cât timp din zi poate să vă stăpânească? Durează atât cât nici nu se poate observa bine. Îndată ce te-ai săturat, plăcerea s-a stins; chiar înainte de a te sătura, plăcerea s-a dus mai iute ca un şuvoi. Plăcerea dispare când mâncarea şi băutura au ajuns în gâtlej, şi nu se coboară o dată cu ele în stomac; o dată ce a trecut de limbă, şi-a pierdut toată puterea. Voi trece sub tăcere celelalte neplăceri, nu voi mai vorbi de furtuna provocată de

plăcerea de a te îmbuiba cu mâncăruri şi băuturi. Omul care nu s-a îmbuibat cu mâncăruri şi băuturi, nu numai că se află într-o stare mai plăcută, dar se simte şi mai uşor decât cel căruia i se sfâşie stomacul din pricina ghiftuielii. Proverbul spune: “Somn sănătos are cel cumpătat Ia stomac”.11

11. Înţ. Sir. 31, 22.

Trebuie să-ţi mai vorbesc de boli, greţuri, nenorociri, cheltuieli zadarnice? Să-ţi mai spun cât de multe acuzaţii, cât de multe uneltiri, cât de multe defăimări odrăslesc pe buzele celor pe care i-ai ghiftuit? Mi s-ar putea obiecta:

- Nu poţi spune însă că nu-i un lucru plăcut să ai legături cu femei!
- Dar care plăcere este însoţită de atâta ruşine ca această legătură?

Deocamdată, în analizarea acestei plăceri să nu menţionăm celelalte necazuri care însoţesc în chip firesc legătura cu femeile: bătăile dintre îndrăgostiţi, luptele dintre rivalii în dragoste, acuzaţiile, ci să presupunem un om care se bucură cu deplină putere de legătura sa, un om care n-are nici un rival în dragoste, care nu-i dispreţuit de iubita sa şi care poate să cheltuiască cu ea bani ca dintr-un izvor, cu toate că este imposibil ca în legătura cu o femeie să stea împreună toate aceste condiţii. Este absolut necesar ca acela care vrea să nu aibă nici un rival în dragoste să-şi cheltuiască toată averea lui spre a birui pe alţi pretendenţi prin dărnicia lui, iar dacă nu vrea să cheltuiască averea de teama sărăciei, atunci este dispreţuit de amanta lui şi aruncat pe uşă afară. Să presupunem însă că nu se întâmplă nimic din toate acestea, că totul îi merge după pofta inimii. Poţi să-mi arăţi în ce constă plăcerea ce o ai de pe urma legăturii tale cu femeile? Nu, căci plăcerea nu iese la iveală nici chiar în timpul săvârşirii actului, iar după săvârşirea actului, s-a stins şi plăcerea. Aşa-numita plăcere ce o simţea în timpul actului nu este plăcere, ci frământare, tulburare, durere, furie, mare zguduire şi fierbere.

Printre monahi o astfel de plăcere nu se vede. Să nu fie! Plăcerea pe care o avem noi şi o încercăm noi nu tulbură niciodată sufletul cu furtuni, nu aduce asupra sufletului frământare şi zguduire. Este o plăcere curată, fără umbră, plină de slavă, fără de sfârşit, cu mult mai puternică şi cu mult mai multe satisfacţii decât plăcerea voastră.

Că e mai plăcută plăcerea noastră decât a voastră se vede de acolo că, dacă vă ameninţă cineva, vă îndepărtaţi de plăcere. Dacă, de pildă, împăratul ar da o poruncă prin care să ameninţe cu moartea pe cei ce caută plăcerea, cei mai mulţi oameni se vor depărta de ea, pe când noi, chiar dacă ne-ar ameninţa cineva cu nenumărate morţi, nu vom dispreţui plăcerea noastră, ci mai degrabă vom râde de o astfel de poruncă. Prin urmare, plăcerea noastră este suverană, mai plăcută decât a voastră, nu se poate compara cu ea.

Să nu ţii de rău deci pe fiul tău că a trecut de la nişte bunătăţi vremelnice, dar, mai bine-zis, inexistente, la nişte bunătăţi reale şi permanente. Nu-l jeli pe cel ce merită să fie numit fericit! Atunci ar trebui să plângi, când n-ai avea un fiu ca acesta, ci unul care să fie aruncat de valurile acestei vieţi într-o parte şi în alta, ca într-o strâmtoare.

Şi acum argumentul principal al spuselor mele în privinţa plăcerii:

Chiar dacă eşti necredincios şi păgân, totuşi vei primi argumentul meu. Ai auzit negreşit de râurile Cocit şi Piriflegeton, de apa Stixului şi de Tartar, care sunt tot atât de departe de pământ pe cât este departe pământul de cer, şi ai auzit şi de multele feluri de munci de acolo. Cu toate că păgânii n-au putut să spună aceste lucruri aşa cum sunt ele în realitate, pentru că au formulat aceste idei prin propriile lor puteri de cugetare şi prin înțelegerea greşită a propriilor noastre învățături, totuşi şi-au făcut o oarecare idee despre judecata viitoare. Vei găsi printre păgâni, poeți, filosofi, oratori şi alți mulți gânditori, care au cugetat şi au scris despre această învățătură. Ai auzit de asemenea de câmpiile elisee, de insulele celor fericiți, de livezi, de cununile de mirt, de adierea lină de vânt, de văzduhul parfumat, de cetele celor care locuiesc acolo, îmbrăcați în haine albe, care dănțuiesc şi cântă şi, ca să spun pe scurt, ai auzit de răsplata care se dă atât celor buni, cât şi celor răi după plecarea din lumea aceasta.

Pe temeiul acestor gânduri, cum crezi că trebuie să fie aici pe pământ viața celor buni şi a celor răi? Oare, cei care-şi îndreaptă toată grija spre plăcerile simțurilor, chiar dacă viața aceasta ar trece pentru ei fără să încerce vreo durere, ba cu multă plăcere, oare, nu vor fi alungați, ca de un bici, de glasul conştiinței lor şi de aşteptarea chinurilor ce le vor primi, pe când cei buni, chiar dacă ar suferi nenumărate necazuri în viață, oare, nu au, după spusele lui Pindar, o nădejde care-i hrăneşte şi nu-i lasă să simtă necazurile din viață?

Prin urmare, şi din acest punct de vedere plăcerea monahilor e mai mare. Este cu mult mai bine să suferi nişte necazuri trecătoare spre a începe după moarte o odihnă nesfârşită decât să guşti puțină vreme nişte plăceri aparente, iar după moarte să te aştepte chinurile cele mai amare şi mai împovărătoare.

Dar, în afară de asta, când este recunoscut, din cele spuse până acum, că şi aici pe pământ viața monahală este mai plăcută, nu este oare necesar să facem ceea ce spuneam la începutul lucrării, adică să ne fie milă de cei care varsă lacrimi pentru bunurile acestei lumi?

Fiul tău nu-i vrednic de lacrimi, ci de aplauze şi de cununi, pentru că se îndreaptă spre viața cea neînvălurată şi spre portul cel liniştit. Mulți părinți, care au fii ce se frământă în viața aceasta de pe pământ, te ocărăsc; când te văd, unii te plâng, iar alții râd de tine. Eu însă îți spun: de ce să nu râzi tu de ei? De ce să nu-i plângi tu pe ei mai degrabă? Să nu căutăm să vedem dacă îşi bat joc de noi, ci să căutăm să vedem dacă râd de noi pe drept. Dacă râsul lor e pe bună dreptate, noi ar trebui să plângem, chiar dacă nimeni n-ar râde de noi, dar dacă râd pe nedrept, chiar dacă toată lumea ar râde de noi, noi ar trebui să ne fericim pe noi înşine, iar pe ei să-i plângem, pentru că sunt cei mai nenorociți oameni şi nu se deosebesc întru nimic de nebuni. Numai nebunii şi cei care bolesc de boli asemănătoare lor râd de faptele şi de gândurile care merită laude şi cununi. Spune-mi, te rog, n-ai crede că oamenii îşi bat joc de tine dacă te-ar lăuda, te-ar admira şi ar zice că eşti cel mai fericit muritor din pricină că fiul tău a îndrăgit nebuneşte meseria dansatorilor şi a conducătorilor de care de curse? Şi, dimpotrivă, n-ai spune că sunt nişte nebuni dacă ar râde de tine şi te-ar ocări din pricină că fiul tău a făcut o faptă de bravură şi vrednică de laudă? Fă şi acum tot aşa! Să nu judeci faptele şi gândurile fiului tău întemeiat pe părerile oamenilor, ci pe cercetarea exactă a motivelor care l-au făcut să ia o astfel de hotărâre. Vei vedea că cei care râd sunt părinții unor copii ce sunt mai degrabă robi decât liberi, când îi vor compara pe ei cu fiul tău.

Acum sufletul ți-i doborât de durere. De asta nici n-ai să poți privi cu ochi pătrunzători spusele mele. Dar după ce se va potoli puțin furtuna sufletului tău şi după ce vei cunoaşte marea virtute a fiului tău, nu vei mai avea nevoie de cuvintele mele, ci tu însuți vei vorbi altora, mai mult decât mine, despre frumusețea vieții monahale. Cuvintele mele nu sunt o simplă presupunere, ci sunt întemeiate pe fapte.

Am avut şi eu un prieten; era fiul unui păgân, om bogat, renumit şi strălucit în toate privințele. Prietenul meu s-a călugărit. Tatăl său, la început, a pus în mişcare pe înalții demnitari ai imperiului, l-a amenințat cu închisoarea, l-a dezbrăcat de toate hainele sale, l-a lăsat pe pământ străin, lipsit şi de hrana necesară, pentru ca să-l înduplece în acest chip să se reîntoarcă la o viață mai omenească, după părerea lui. Când însă a văzut că nu cedează în fața nici unei amenințări, a fost învins şi şi-a schimbat părerea. Acum prețuieşte pe fiul lui şi-l respectă mai mult decât dacă i-ar fi fost tată. Bărbatul acesta bogat, deşi mai are încă mulți copii, oameni cu vază şi renumiți, spune că aceştia nu merită să-i fie aceluia nici slugi. Şi, datorită fiului său, el este cu mult mai strălucit.

Vom vedea că tot aşa se va întâmpla şi cu fiul tău. Faptele îți vor dovedi că nu mint. Pentru aceasta, acum voi tăcea şi-ți voi face această rugăminte:

Aşteaptă numai un an, sau şi mai puțin, căci virtutea practicată de noi, creştinii, n-are nevoie de mult timp, ea odrăsleşte prin ajutorul lui Dumnezeu, şi vei vedea că spusele mele sunt adeverite de fapte. Atunci nu numai că vei lăuda cele petrecute, dar, dacă ai vrea să-ți înalți puțin mintea, vei ajunge să ai aceeaşi dorință ca şi el, având ca dascăl al virtuții chiar pe fiul tău.

Către tatăl credincios1

1. Să arăt acum şi tatălui creştin, unui tată creştin, că nu trebuie să atace pe oamenii care îndeamnă pe fiul lui să îmbrățișeze viata monahală spre a bineplăcea lui Dumnezeu.

Voi face aceasta, cu toate că mă tem să nu fie vorbele mele de prisos şi să aibă un rezultat contrar celui dorit, aşa cum spuneam în cuvântul meu către tatăl păgân.2 Spuneam acolo că legea luptei acesteia nu mă sileşte să mă războiesc cu un păgân,3 deoarece apostolul Pavel ne-a poruncit să judecăm numai pe cei ce sunt creştini, dar ne-a lăsat liberi în ce priveşte lupta cu necreştinii.4

1. P.G., XLVII, col. 349-386.
2. Vezi mai sus, pag. 206.
3. Vezi mai sus, pag. 208.
4. I Cor. 5, 12.

În cazul de față, după cum se pare, nici n-ar trebui să fiu obligat să încep această luptă, căci dacă, după cum spuneam în cuvântul către tatăl necredincios, mi se părea o ruşine să tratez această problemă față de un creştin, apoi cu mult mai mult acum. Nu-i oare o ruşine pentru un creştin să aibă nevoie să fie sfătuit asupra unor lucruri ce nu pot fi tăgăduite nici de un păgân?

Ce să fac deci? Să tac? Să nu mai vorbesc? Deloc? Dacă ar exista un om care să-mi garanteze, care să-mi spună că pe viitor nu va mai îndrăzni nici un creştin să atace pe monahii care propovăduiesc frumusețea vieții monahale, ar trebui să tac şi să dau uitării pe creştinii care au

îndrăznit una ca asta. Dar pentru că n-am nici un garant vrednic de credinţă, e nevoie să dau aceste sfaturi. Dacă sfaturile mele vor da peste creştini care să aibă astfel de idei greşite, ele îşi vor îndeplini rostul. Dar dacă nu vor întâlni pe nici unul cu astfel de idei, atunci s-a întâmplat ce doream.5

5. Vezi mai sus pag. 209.

Este de dorit ca un bolnav să nu mai aibă nevoie de doctoriile pregătite de doctori pentru vindecarea bolii lui. Tot astfel şi acum, este de dorit ca nimeni dintre fraţii noştri să nu mai aibă nevoie de sfaturile mele. Dar dacă au nevoie de ele (să dea Dumnezeu să nu aibă), nu mă voi da în lături de a-i sfătui şi pe ei.

Să presupunem, aşadar, că şi tatăl creştin este tot atât de bogat, tot atât de renumit, de un neam tot atât de mare ca şi tatăl păgân; că are şi el tot un singur copil asemănător întru totul celuilalt. Singura deosebire între ei este că acesta crede în Dumnezeu. Să dea şi el drumul la aceleaşi strigăte de jale, să se tăvălească de durere la picioarele tuturor, să-şi arate părul său alb, bătrâneţile, pustiul casei şi ogoarelor sale, să spună toate cuvintele spuse de păgân, să aţâţe cât vrea de mult mânia judecătorilor care vor judeca procesul meu cu el. Dar, mai bine spus, între mine şi el judecata nu se va mai face de către oameni. Acest părinte îndurerat a auzit toate învăţăturile date nouă de oameni insuflaţi de Duhul cel dumnezeiesc, a auzit despre judecata cumplită şi înfricoşătoare după plecarea noastră din lumea aceasta.

Prin urmare, înainte de a-i prezenta toate celelalte argumente, trebuie să-i aduc aminte de ziua judecăţii, de focul care curge ca un fluviu, de flacăra care nu se stinge niciodată, de întunecarea soarelui, de ascunderea lunii, de căderea stelelor, de înfăşurarea cerurilor, de zguduirea puterilor, de cutremurarea şi fierberea pământului, de glasul trâmbiţelor care-şi trimit una alteia glasul lor înfricoşător, de îngerii care vor străbate universul, de nenumăratele duhuri care stau lângă tronul lui Dumnezeu, de numeroasele puteri slujitoare, de ostile care sunt împreună cu Judecătorul, de seninul crucii care va străluci înaintea întregii lumi, de aşezarea scaunului de judecată, de deschiderea cărţilor, de slava cea neapropiată, de glasul înfricoşător şi cutremurător al Judecătorului6, Care va trimite pe unii oameni în focul pregătit diavolului şi îngerilor lui7, altora le va închide uşile împărăţiei cerurilor, cu toată osteneala lor pentru păzirea fecioriei,8 şi va porunci unora dintre îngerii Lui să lege neghinele şi să le arunce în cuptor,9 iar altor îngeri, să lege pe alţii de picioare, să le răsucească mâinile, să-i ducă în întunericul cel mai din afară şi să-i dea scrâşnetului celui dureros al dinţilor,10 va arunca în chinul cel mai mare şi mai cumplit şi pe cel care s-a uitat cu ochi pofticioşi,11 şi pe cel care a râs necuviincios12; şi pe cel care a osândit pe aproapele fără să-l cerceteze, şi pe cel care a învinuit numai.13 Că vor fi pedepsiţi şi cei care osândesc pe nedrept pe aproapele se poate vedea din cuvintele Judecătorului, Care a rostit aceste sentinţe, Care-i ameninţă că va aduce peste ei chinuri. Neapărat cu toţii ne vom înfăţişa înaintea Judecătorului ‘4 şi vom vedea ziua aceea în care toate vor fi goale şi descoperite15, nu numai faptele, nici numai cuvintele, dar chiar şi gândurile.

6. Is. 13, 9-13; 24, 4, 18-22; Dan. 7, 9-15; 9, 23; Mal. 4, 1; Matei 24, 27-31; l Tes. 4, 13-18.
7. Matei 25, 41-46.
8. Matei 25, 1-13.
9. Matei 13, 30.
10. Matei 22, 11-13.
11. Matei 5, 28.

12. Luca 6, 25.
13. Matei 7, 1-5.
14. 1 Tes. 4, 16-17.
15. Evr. 4, 13.

2. Chiar dacă acum unele dintre faptele noastre ni se par neînsemnate, atunci vom suferi pentru ele înfricoşătoare pedepse. Astfel, Judecătorul ne va cerceta atunci cu cea mai mare scumpătate dacă ne-am îngrijit atât de mântuirea noastră, cât şi de mântuirea aproapelui. Pentru asta Pavel mereu ne îndeamnă să nu căutăm folosul nostru, ci fiecare pe al aproapelui,16 pentru asta Pavel îi dojeneşte pe corinteni că nu s-au gândit mai dinainte şi nici nu s-au îngrijit de desfrânat, ci au lăsat să-şi înrăutăţească rana.17 Pentru asta scrie în Epistola către Galateni: “Fraţilor, chiar dacă ar cădea un om în vreo greşeală, voi, cei duhovniceşti, îndreptaţi pe unul ca acesta”.18 Iar tesalonicenilor, mai înainte, le dă aceleaşi sfaturi, scriindu-le: “Pentru aceea sfătuiti-vă unul pe altul, precum şi faceţi”;19 iar mai jos puţin: “Mustraţi pe cei fără rânduială; mângâiaţi pe cei slabi de înger, sprijiniţi pe cei neputincioşi”.20
16. I Cor. 10, 24.
17. II Cor. 2, 5-9.
18. Gal. 6, 1.
19. I Tes. 5, 11.
20. I Tes. 5, 14.

Să nu spună cineva: “Pentru ce să mă îngrijesc de alţii? Să piară cine vrea să piară! Să se mântuie cel ce vrea să se mântuie! Ce mă interesează faptele altora! Mi s-a poruncit să mă îngrijesc de mântuirea mea!”. Ca să nu grăiască cineva aşa, Pavel a nimicit acest gând sălbatic şi neomenos, şi i-a pus aceste legi, poruncindu-ne să trecem cu vederea peste multe din interesele noastre spre a ne îngriji de cele ale aproapelui; şi precizează că această grijă trebuie să o avem în tot cursul vieţii, în Epistola către Romani ne porunceşte să ne îngrijim mult de acest lucru, astfel ca aceia care sunt puternici să fie ca nişte părinţi pentru cei slabi21, căutând să ne convingă să ne îngrijim de mântuirea lor.
21. Rom. 15, 1.

Pavel spune acestea sub formă de îndemnuri şi de sfaturi, în alte locuri însă zguduie sufletele ascultătorilor cu multă tărie. Spune că cei care nu se îngrijesc de mântuirea fraţilor lor păcătuiesc faţă de Hristos şi dărâmă zidirea lui Dumnezeu.22 Aceste cuvinte nu le spunea de la el, ci le-a învăţat de la Dascălul său. Căci şi Unul-Născut al lui Dumnezeu, vrând să ne înveţe că este necesară această îndatorire şi că mari rele îi vor aştepta pe cei ce nu vor vrea să o îndeplinească, a zis: “Celui ce va sminti pe unul din aceştia mici, mai de folos i-ar fi să i se atârne o piatră de moară la gât şi să fie aruncat în adâncul mării”.23 Cel care a adus înapoi stăpânului talantul primit nu este pedepsit pentru că a trecut cu vederea propria sa mântuire, ci pentru că nu s-a îngrijit de mântuirea aproapelui.24 Prin urmare, chiar dacă toate faptele vieţii noastre ar fi cât se poate de bune, dacă nu ne îngrijim şi de mântuirea altora, nu avem nici un folos de pe urma lor. Căci acest păcat este îndestulător să ne arunce în adâncul iadului. Dacă nici o scuză nu poate scăpa de pedeapsă pe cei care n-au voit să-şi ajute aproapele cu cele materiale, chiar dacă ar fi trăit în feciorie,25 atunci urmează că vor suferi cele mai cumplite chinuri cei care au neglijat să facă o faptă cu mult mai mare decât ajutorarea cu cele materiale - căci grija de suflet e cu mult mai mare. Dumnezeu n-a creat pe om ca să se ocupe numai de el, ci să fie de folos şi altora.

Pentru asta şi Pavel îi numeşte pe credincioşi stele.26
22. I Cor. 8, 12.
23. Matei 18, 6.
24. Matei 25, 24-30.
25. Matei 25, 1-13.
26. Filip. 2, 15.

Prin acest cuvânt arată că ei trebuie să fie folositori şi altora. Steaua, dacă s-ar lumina numai pe ea, n-ar mai fi stea. Pentru aceasta Pavel spune că cei care nu se îngrijesc de mântuirea aproapelui sunt mai răi decât păgânii. Şi se exprimă astfel: "Iar dacă cineva nu poartă grijă de ai săi şi mai cu seamă de cei ai casei s-a lepădat de credinţă şi este mai rău decât un necredincios".27 Ce vrea să spună aici Pavel prin cuvântul "purtare de grijă"? Vorbeşte, oare, de ajutorul cu cele necesare traiului? Sunt de părere că s-a gândit la grija de suflet. Iar dacă ai avea intenţia să contrazici interpretarea mea, atunci se va vădi şi mai dreaptă. Dacă Pavel, prin acest cuvânt, s-ar fi gândit la grija de cele necesare traiului şi a dat o astfel de pedeapsă celui care nu oferă aproapelui hrană zilnică şi a spus că este mai rău decât un necredincios, ce pedeapsă va fi deci pentru cel care nu se îngrijeşte de ceea ce-i mai mare şi mai necesar, de mântuirea sufletului?

3. Să ne gândim deci cât de mare este păcatul nostru şi, păşind din treaptă în treaptă, să arătăm că nepurtarea de grijă de copii este un păcat care întrece pe toate celelalte şi merge chiar până la culmea răutăţii. Prima treaptă de răutate, de viclenie şi de cruzime este nepurtarea de grijă de prieteni. Dar mai degrabă să o iau mai de jos. Nu ştiu cum, dar era cât pe ce să uit că prima lege dată iudeilor nu îngăduie nici nepurtatea de grijă de vitele duşmanilor, când cad sau se rătăcesc; Legea Veche porunceşte ca pe unele să le scoţi, iar pe altele să le duci la stăpânul lor.28
27. 1 Tim. 5, 8.
28. Deut. 22, 1-4.

Prima treaptă deci, începând de jos în sus, a răutăţii şi a cruzimii este nepurtarea de grijă de vitele şi animalele duşmanilor, aflate în suferinţă. A doua, mai mare decât cea dintâi, nepurtarea de grijă de duşmani. Păcatul acesta este cu atât mai mare faţă de primul pe cât este mai de preţ omul decât animalul. Apoi, a treia treaptă este nepurtarea de grijă de semeni, chiar dacă nu ne sunt cunoştinţe personale. A patra treaptă, nepurtarea de grijă de cei ai noştri. A cincea, când nu purtăm grijă nu numai de trupurile lor, ci şi de sufletul lor pe cale de a se pierde. A şasea, când nu ne îngrijim de ai noştri, dar nici de copiii noştri când sunt pe cale de a fi corupţi. A şaptea, când nu căutăm alţi oameni care să se îngrijească de ei. A opta, când împiedicăm şi respingem pe cei care din proprie iniţiativă voiesc să se îngrijească de creşterea copiilor noştri. A noua, când nu numai îi împiedicăm, dar îi şi atacăm. Prin urmare, dacă treapta întâi, a doua şi a treia a acestei răutăţi sunt însoţite de atât de mari pedepse, cât de mare foc va cădea pe capul celui ce se află în treapta a noua, care depăşeşte în răutate pe toate celelalte? Iar în această treaptă vă aflaţi voi, părinţii care atacaţi pe cei ce vor să se ocupe de creşterea copiilor voştri! Nu s-ar greşi dacă s-ar numi această treaptă de răutate nu numai a noua, nici numai a zecea, ci chiar a unsprezecea. Pentru ce spun asta? Pentru că acest păcat nu este numai prin natura sa cu mult mai mare decât cele opt dinaintea lui, dar este mai cumplit şi din pricina timpului în care se săvârşeşte. Dar ce înţeles au cuvintele "din pricina timpului în care se săvârşeşte?". Noi, care trăim acum în legea Evangheliei, dacă vom săvârşi aceleaşi păcate ca şi cei care nu cunosc Evanghelia, nu vom primi

aceleaşi pedepse ca ei, ci cu mult mai cumplite, pentru că ne-am bucurat de un dar mai mare, pentru că participăm la o învăţătură mai desăvârşită, pentru că am fost cinstiţi cu o cinste mai mare. Prin urmare, dacă păcatul acesta este aşa de mare şi prin natura sa, şi prin trup, gândeşte-te ce mare vâlvătaie va aduce pe capul celor care îndrăznesc să-l săvârşească!

Şi ca să nu credeţi că gândesc aceste lucruri aşa, de dragul gândului, voi dovedi cu fapte grozăvia acestui păcat, ca să ştiţi că, dacă toate faptele noastre ar fi bine rânduite cu privire la sufletul nostru, însă nu ne vom îngriji de mântuirea copiilor, vom fi pedepsiţi cu pedeapsa cea mai mare. Vă voi da o dovadă, nu a mea, ci una care se află în Sfintele Scripturi.

Era un preot la iudei, om cumpătat şi îngăduitor, care se numea Eli. Acest Eli era tatăl a doi copii. Deşi vedea că fiii lui merg pe căi greşite, totuşi nu-i dojenea, nici nu-i împiedica. Mai bine spus îi mustra, dar nu făcea asta cu toată tăria. Păcatele acestor copii erau: desfrânarea şi lăcomia. Scriptura spune că mâncau cărnurile sfinte înainte de a fi sfinţite şi înainte de a fi aduse ca jertfă lui Dumnezeu.29 Cu toate că tatăl lor ştia asta, nu i-a pedepsit, încerca să-i întoarcă de la păcatul lor prin sfaturi, spunându-le necontenit astfel de cuvinte: “Nu, copiii mei, nu faceţi aşa, că nu-i bun auzul pe care-1 aud despre voi că faceţi poporul să nu mai slujească Domnului. Dacă va păcătui om faţă de om, se vor ruga pentru el Domnului; dar dacă va păcătui omul faţă de Dumnezeu, cine se va ruga pentru el?”30.

29. I Regi 2, 16-17.
30. I Regi 2, 24-25.

Greutatea acestor cuvinte era mare şi ruşinea îndestulătoare ca să aducă la simţiri pe un om cu minte. Cuvintele tatălui au scos la iveală păcatul lor, au arătat cât este de înfricoşător şi le-au făcut cunoscut cât de greu de suferit şi cât de înspăimântătoare este pedeapsa ce-i ameninţă. Dar pentru că Eli n-a arătat faţă de fiii săi toată asprimea trebuitoare, a pierit şi el împreună cu aceştia. Eli nu trebuia să se mărginească numai la ameninţări. Trebuia să-i îndepărteze de la faţa lui, să-i biciuiască. Trebuia să fie cu ei cu mult mai neîndurător şi mai aspru. Dar pentru că n-a făcut asta, Eli a aţâţat pe Dumnezeu la luptă şi împotriva lui, şi împotriva fiilor lui. Pentru că şi-a cruţat fără socoteală fiii, a pierdut, o dată cu mântuirea copiilor lui, şi propria sa mântuire. Ascultă ce-i spune Dumnezeu lui Eli! Dar, mai bine-zis, nu-i spune lui. Nu l-a mai socotit vrednic să-i spună vreun cuvânt. S-a purtat cu el ca şi cu o slugă care a greşit foarte mult în faţa stăpânului său şi căreia îi face cunoscute prin altă persoană nenorocirile ce vor veni peste el. Atât de mare era atunci mânia lui Dumnezeu pe Eli. Ascultă deci ce spune Dumnezeu lui Samuel, ucenicul lui Eli, despre dascălul său. Dumnezeu vorbea mai mult cu ucenicul lui Eli şi cu celălalt profet şi cu alţi oameni decât cu Eli despre pedepsele ce vor veni peste el. Aşa l-a nimicit Dumnezeu pe Eli pe vecie! Dar ce spune Dumnezeu lui Samuel? “A ştiut că fiii lui au hulit pe Dumnezeu, şi nu i-a certat”.31 Eli i-a certat, dar nu cum trebuia. I-a certat, dar Dumnezeu spune că certarea făcută fiilor săi n-a fost certare. Prin urmare, Dumnezeu a osândit certarea făcută de Eli, pentru că nu era făcută cu asprime şi cu tărie. Din cele spuse urmează că putem să avem grijă de copii, dar dacă nu ne îngrijim de ei cum trebuie, înseamnă că nu avem grijă de ei, după cum nici certarea făcută de Eli nu era certare. După ce Dumnezeu a spus care e păcatul lui Eli şi al fiilor lui, a pronunţat cu multă mânie pedeapsa: “Pentru aceea mi-am jurat casei lui Eli că păcatul casei lui Eli nu se va ierta până în veac, nici prin tămâiere, nici prin jertfe”.32

31. I Regi 3, 13.
32. I Regi 3, 14.

Ai văzut cât de mare este înverşunarea lui Dumnezeu şi cât de neiertată pedeapsa? Dumnezeu spune: “Fără îndoială, trebuie să piară nu numai el, nici numai copiii lui, ci toată casa lui; nu va fi leac care să vindece rana aceasta”. Şi totuşi, în afară de negrija sa faţă de creşterea copiilor. Dumnezeu n-a mai putut să-l învinovăţească de alt păcat pe bătrânul acela. Eli era, într-adevăr, un bărbat minunat în toate faptele lui. înţelepciunea şi curăţia vieţii lui se pot vedea nu numai din faptele lui, ci şi din felul în care a primit pedeapsa lui Dumnezeu. Mai întâi, când a auzit hotărârea lui Dumnezeu şi a văzut că-l aşteaptă cea mai cumplită pedeapsă, nu s-a îndărătnicit, nu s-a supărat, nici n-a spus cuvintele pe care poate mulţi le-ar fi spus: “Sunt eu stăpân pe voinţa altora? Sunt răspunzător de propriile mele păcate! Fiii mei sunt în vârstă şi ar fi drept ca numai ei să fie pedepsiţi”. Eli însă n-a spus şi nici n-a gândit aşa! Ca o slugă înţeleaptă, care ştie numai un singur lucru, să primească cu inima uşoară toate hotărârile stăpânului, chiar dacă sunt neplăcute şi dureroase, tot astfel şi Eli a rostit cuvinte pline de multă înţelepciune: “Însuşi Domnul va face ce va fi plăcut înaintea Lui”.33 Virtutea lui se poate vedea nu numai de aici, ci şi din altă parte. Când iudeii erau în război, i s-a adus la cunoştinţă înfrângerea armatei iudaice şi că fiii lui au fost omorâţi în luptă într-un chip ruşinos şi vrednic de milă. Eli a rămas netulburat la auzul acestei ştiri.34 Dar când i s-a mai spus că în măcelul acela a fost răpit de duşmani şi chivotul legii, da, atunci bătrânul, întunecat de durere, a căzut din scaun pe spate înspre uşă şi şi-a rupt spinarea, că era bătrân şi greoi.35 A fost un om slăvit care a judecat pe Israel patruzeci de ani.36

33. I Regi 3, 18.
34. I Regi 4, 13-18.
35. I Regi 4, 17.
36. I Regi 4, 18.

Dacă pe preotul, pe bătrânul, pe slăvitul, pe cel care a stat fără prihană în fruntea poporului evreu patruzeci de ani, care a condus poporul în nişte vremuri care cereau multă grijă şi băgare de seamă, nimic din acestea n-a putut să-1 scape de pedeapsă, ci a pierit năprasnic şi mizerabil pentru că nu s-a ocupat de copiii lui cu toată grija, iar păcatul acestei nepurtări de grijă pentru creşterea copiilor a înecat, ca un val furios şi mare, toate acele fapte şi a ascuns toate faptele lui bune; dacă, deci, un om atât de mare a suferit o astfel de pedeapsă, ce pedeapsă vom suferi noi, care trăim în timpuri care cer de la noi mai multă înţelepciune şi înţelegere a lucrurilor, noi, care suntem mai prejos de virtutea aceluia, noi, care nu numai că nu ne îngrijim de creşterea copiilor noştri, dar şi uneltim şi atacăm pe cei ce vor să facă aceasta, noi, care ne purtăm cu mai multă vrăjmăşie decât barbarii faţă de odraslele noastre? Şi aşa e! Cruzimea barbarilor nu merge dincolo de robie, de distrugere, de înrobirea patriei şi de chinuirea trupului. Voi însă robiţi însuşi sufletul, îl legaţi ca pe un prizonier şi-l daţi în mâna diavolilor vicleni şi sălbatici, îl daţi pradă patimilor lor. Faceţi voi, oare, altceva decât asta, când nici voi nu daţi copiilor voştri sfaturi duhovniceşti şi nici pe alţii, care vor să facă asta, nu-i lăsaţi?

Să nu mi se spună că mulţi oameni au avut mai puţină grijă de copiii lor decât Eli, şi totuşi n-au primit pedeapsa lui Eli. Asta nu-i adevărat! Din pricina acestui păcat mulţi oameni au suferit adeseori pedepse mai cumplite chiar decât pedeapsa lui Eli. De unde vine moartea copiilor înainte de vreme? De unde bolile cumplite şi fără de sfârşit şi peste noi, şi peste copiii noştri? De unde pagubele, de unde accidentele, de unde neajunsurile, de unde nenumăratele nenorociri? De acolo că nu avem nici o grijă de copiii noştri când sunt răi. Spusele mele nu sunt o simplă presupunere, întâmplarea bătrânului Eli este îndestulătoare să ne convingă. Dar vă voi mai cita şi cuvintele unui bărbat înţelept. Vorbind despre copii, spune aşa: “Nu te bucura de fiii

necredincioşi; dacă nu au frică de Dumnezeu, să nu ai încredere in viața lor".37
37. Înț. Sir. 16, 1-3.

Vei suspina din pricina doliului înainte de vreme şi vei cunoaşte moartea lor neaşteptată. Mulți, după cum am spus mai sus, au suferit aceste pierderi. Alții au scăpat, dar până la sfârşit nu vor scăpa nici ei. Pedeapsa va cădea pe capul lor. Când vor pleca dincolo, vor fi pedepsiți şi mai straşnic.

- Dar pentru ce nu sunt pedepsiți toți pe lumea asta?
- Pentru că Dumnezeu a hotărât o zi în care va judeca pe toată lumea. Această zi n-a venit încă. Dacă ar fi pedepsiți aici pe pământ toți păcătoşii, ar însemna să piară şi să dispară de pe pământ tot neamul omenesc. Dar ca să nu se întâmple asta şi ca să nu se trândăvească oamenii mai mult Dumnezeu a luat pe câțiva păcătoşi, i-a pedepsit aici pe pământ, ca prin ei să învețe pe ceilalți ce pedeapsă îi aşteaptă, ca să ştie că, dacă nu sunt pedepsiți aici, vor primi dincolo, după moarte, pedepse şi mai mari. Faptul că Dumnezeu nu mai trimite acum profet ca să ne spună pedeapsa ce va veni pe capul nostru, aşa cum a fost pe timpul lui Eli, să nu ne facă să cădem în nesimțire. Acum nu mai este timpul profeților. Dar, mai bine spus. Dumnezeu ne trimite şi acum profeți. De unde putem şti asta? Scriptura spune: "Au pe Moise și pe profeți".38 Cele spuse de profeți celor de mai înainte de noi ne sunt spuse şi nouă. Prin cuvintele spuse lui Eli, Dumnezeu nu se adresează numai lui, ci, prin el şi prin pedeapsa dată lui, se adresează tuturor celor care săvârşesc aceleaşi păcate. Dumnezeu nu caută la fața omului,39 nici nu lasă nepedepsiți pe cei care săvârşesc păcate aşa de cumplite. El care a nimicit toată casa lui Eli, deşi acesta făcuse păcate cu mult mai mici.
38. Luca 16, 29.
39. Rom. 2, 11.

4. Nu se poate spune că Dumnezeu nu dă mare atenție copiilor. Dumnezeu se îngrijeşte mult de creşterea lor. Din pricina asta Dumnezeu a sădit în firea omenească o dragoste atât de mare de copii, încât părinții să fie constrânşi, ca de o lege peste care nu pot trece, să se îngrijească de creşterea copiilor lor.

Mai târziu, în afară de această lege naturală, a dat şi legi scrise în care ne vorbeşte despre purtarea de grijă de copii. Când a instituit sărbătorile, a poruncit părinților să arate copiilor care este rostul şi originea acelor sărbători. După ce a vorbit despre sărbătoarea Paştilor, a adăugat: "Şi vei vesti fiului tău în ziua aceea, zicând: Pentru aceasta a aşezat Dumnezeu sărbătoarea aceasta pentru mine, pentru că am ieşit din Egipt".40
40. Ieş. 13, 8.

În Lege dă aceeaşi poruncă. După ce a vorbit despre întâii-născuți adaugă iarăşi: "Dacă te va întreba fiul tău după acestea, zicând: Pentru ce se face aceasta?, ii vei spune-. Cu mână tare ne-a scos Domnul din Egipt, din casa robiei. Iar când s-a îndărătnicit Faraon şi n-a vrut să ne lase să plecăm, a ucis în Egipt pe toți întâii-născuți, de la întâii-născuți ai oamenilor până la întâii-născuți ai dobitoacelor. Pentru aceea jertfesc Domnului toată partea bărbătească ce deschide pântecele".41
41. Ieş. 13, 14-15.

Dumnezeu porunceşte deci părinților să ducă pe copiii lor, prin toate mijloacele, la cunoaşterea lui Dumnezeu. Dumnezeu apoi porunceşte şi copiilor cum trebuie să se poarte cu părinții, cinstindu-i pe copiii buni şi pedepsindu-i pe cei răi. Scopul acestor porunci este tot acela de a face pe părinți să-şi iubească şi mai mult copiii. Când cineva ne face stăpâni peste unul dintre semenii noştri, ne face o cinste deosebită, dar cinstea aceasta ne sileşte foarte mult să purtăm grijă de el; dacă nu ne obligă altceva, apoi faptul că soarta aceluia stă în mâinile noastre este destul de puternic să ne înduplece la aceasta şi n-am admite să trădăm cu uşurință pe cel încredințat nouă. Obligația aceasta însă creşte şi mai mult când ştim că cel care ne-a dat cinstea de a fi stăpâni peste cineva se supără, se mânie, mai mult decât cel de sub stăpânirea noastră, şi ne pedepseşte cumplit când nu ne facem datoria. Tot aşa a procedat şi Dumnezeu.

Pe lângă acestea, a mai adăugat şi o a treia legătură, dar - dacă vrei - întâia legătură naturală. Pentru ca părinții să nu disprețuiască poruncile lui Dumnezeu prin care li se porunceşte să-şi crească copiii, El le-a sădit în suflet o necesitate firească, dragostea de copii. Dar pentru ca nu cumva dragostea de copii să slăbească şi să se frângă din pricina purtării urâte a acestora față de părinți, Dumnezeu a rânduit pedepse pentru copii, date atât de El, cât şi de părinți, ca astfel copiii să se supună părinților cu toată luarea-aminte, iar părinții să capete, prin această rânduială, o şi mai mare dragoste de copii.

Dumnezeu însă nu ne-a legat puternic de copii numai prin aceste trei legături amintite până acum, ci şi printr-o a patra legătură, tot atât de puternică. Dumnezeu nu numai că pedepseşte pe copii când se poartă urât cu părinții, şi îi cinsteşte şi îi laudă când sunt buni, dar se poartă la fel şi cu părinții, îi pedepseşte amar când nu se îngrijesc de creşterea copiilor, şi-i cinsteşte şi-i laudă când le dă o bună creştere. Pe bătrânul Eli, deşi era strălucit în toate celelalte fapte, l-a pedepsit numai din pricina acestei lipse de grijă față de creşterea copiilor lui; pe patriarhul Avraam l-a cinstit atât pentru celelalte virtuți ale lui, cât şi pentru această purtare de grijă pentru copii. Vorbind despre acele multe şi mari daruri pe care a făgăduit că i le va da, Dumnezeu a arătat şi pricina acestor daruri: "Ştiam, spune Domnul că Avraam va da poruncă fiilor lui şi casei lui după el şi vor păzi căile Domnului Dumnezeu, ca să facă dreptate şi judecată".42 Am citat acum aceste cuvinte, ca să cunoaştem că Dumnezeu se va purta cu asprime față de cei care nu se îngrijesc de nişte făpturi atât de dragi Lui şi atât de prețuite de El. Căci nu se poate ca Dumnezeu să se îngrijească atât de mult de mântuirea copiilor, iar noi să nu le purtăm deloc de grijă, disprețuindu-i.
42. Fac. 18, 19.

Prin urmare, Dumnezeu nu rămâne nepăsător față de purtarea noastră, dimpotrivă, se supără şi se mânie cumplit, după cum de altfel şi faptele ne arată. Pentru asta şi Fericitul Pavel ne îndeamnă adesea, zicând: "Părinților, creşteți pe copiii voştri în învățătura şi certarea Domnului".43
43. Efes. 6, 4.

Dacă noi am primit poruncă să veghem asupra sufletului copiilor pentru că vom da socoteală, cu mult mai mult a primit această poruncă tatăl care i-a născut, care i-a crescut, care trăieşte necontenit împreună cu ei. După cum nu putem să avem vreun cuvânt de apărare sau de iertare pentru păcatele noastre, tot astfel nu putem fi iertați nici pentru păcatele copiilor. Acest lucru a fost pus în lumină de Fericitul Pavel. Legiuind ce fel de oameni trebuie să fie cei care sunt însărcinați cu conducerea altora, Pavel, pe lângă toate celelalte îndatoriri de neapărată trebuință,

cere să fi îndeplinit şi îndatorirea de a-şi fi crescut bine copiii,44 pentru că nu vom fi iertaţi dacă aceştia ajung nişte răi şi nişte stricaţi. Şi pe bună dreptate. Dacă am fi prin fire răi, poate că am avea un cuvânt de apărare, dar pentru că ajungem răi sau buni prin libertatea voii noastre, ce scuză potrivită ar putea invoca tatăl care va lăsa să se piardă şi să ajungă om rău fiinţa cea mai iubită şi mai scumpă dintre toate fiinţele de pe pământ, copilul? Că nu vrea tatăl său să-l facă bun? Dar care părinte ar putea spune asta? Însăşi firea lui îl sileşte şi-l mână să-şi facă bun copilul. Că nu a putut? Tatăl nu poate spune nici asta. Faptul că a avut copilul în mâinile sale de când era fraged, că este cel dintâi şi singurul căruia i s-a încredinţat puterea asupra copilului, că îl are în casă, sub ochii săi, necontenit, îi face lesnicioasă şi cu totul uşoară supravegherea copilului.
44. I Tim. 3, 4.

Sunt convins că proasta creştere a copiilor şi înrăirea lor nu se datoreşte altui fapt decât dragostei pătimaşe ce o avem pentru bunurile materiale ale acestei lumi. Grija de cele lumeşti şi preferinţa părinţilor numai pentru bunurile pământului, îi silesc să nu se îngrijească de copii şi, o dată cu asta, să nu se îngrijească nici de sufletele lor. Aceşti părinţi (să nu se creadă că vorbesc cu patimă) sunt mai răi decât asasinii de copii. Aceştia despart sufletul de trup, ceilalţi, părinţii, prin purtarea lor, aruncă în focul gheenei sufletul lor, o dată cu trupul lor. E necesar şi e în firea lucrurilor ca trupul lor să moară, dar moartea sufletului lor ar fi putut fi înlăturată dacă lipsa de purtare de grijă a părinţilor n-ar fi adus-o asupra copiilor lor. Mai mult încă, învierea cea de obşte va face să dispară moartea trupului, pierderea sufletului însă este ireparabilă; un suflet pierdut nu se mai mântuie, este chinuit veşnic.

Prin urmare, pe bună dreptate am spus că părinţii care nu se îngrijesc de mântuirea copiilor lor sunt mai răi decât ucigaşii de copii. Nu-i atât de groaznic să-ţi ascuti sabia, să-ţi înarmezi mâna, s-o împlânţi în gâtul copilului, pe cât de groaznic este a pierde şi a strica sufletul lui. nimic nu o poate egala.

5. Mi s-ar putea obiecta:

- Ce vrei să spui? Nu ne putem mântui dacă ne interesăm de cele lumeşti, dacă locuim în oraş, dacă avem casă şi femeie?

- Nu vreau să spun asta, mai cu seamă că nu este o singură cale de mântuire, ci multe şi felurite. Hristos o spune într-un chip general, afirmând că la Tatăl multe locaşuri sunt.45 Pavel o spune mai precis, scriind aşa: “Alta este strălucirea soarelui, alta strălucirea lunii şi alta strălucirea stelelor, căci se deosebeşte stea de stea în strălucire”.46
45. Ioan 14, 2.
46. I Cor. 15, 41.

Cuvintele Fericitului Pavel au acest sens: Unii oameni strălucesc ca soarele, alţii ca luna, iar alţii ca stelele. Deosebirea nu se mărgineşte numai la atât; Fericitul Pavel arată că şi între stele este mare deosebire; iar această deosebire este tot atât de mare pe cât de mare e şi numărul stelelor, căci spune el: “se deosebeşte stea de stea în strălucire”. Ca să-ţi dai seama de deosebirea dintre stele, gândeşte-te câte trepte de strălucire poţi coborî de la marea strălucire a soarelui până la strălucirea celei din urmă stele. Şi acum te întreb: Nu este oare absurd ca, atunci când e vorba să

introduci pe fiul tău printre curtenii Curții domneşti şi printre ostaşii împăratului, să faci tot ce poți, să-ți dai toată silința, ba să-l îndupleci şi pe fiul tău să facă la fel, numai să reuşeşti să stea alături de împărat, şi faci asta fără să te mai gândeşti la cheltuieli, la primejdii şi nici chiar la moarte, iar, când e vorba ca fiul tău să intre în oastea cerului, să nu te doară deloc inima dacă ar lua cel din urmă loc şi ar fi ultimul dintre ostaşii cerului?

Dar dacă ți se pare cu cale, să vedem dacă este cu putință să dobândească loc în oastea cerului cel care trăieşte în mijlocul acestei lumi.

În această privință. Fericitul Pavel a spus, pe scurt, că nu pot să se mântuiască cei ce au soții în alt chip, decât dacă le au ca şi cum nu le-ar avea47 şi dacă nu vor întrebuința rău bunurile acestei lumi.48
47. I Cor. 7, 29.
48. I Cor. 7, 31.

Dacă vrei, să vorbesc şi eu despre porunca lui Pavel. Poți spune cu mâna pe inimă că te-a auzit fiul tău sfătuindu-l vreodată, sau ştie el prin el însuşi că jurământul, chiar jurământul drept, este un păcat înaintea lui Dumnezeu?49 I-ai spus tu vreodată că nu poate să se mântuiască cel care ține minte răul şi e ranchiunos? Scriptura spune: "Căile celor ce țin minte răul duc spre moarte".50 I-ai spus tu vreodată fiului tău că Dumnezeu disprețuieşte aşa de mult pe bârfitor, încât i-a interzis citirea cuvintelor dumnezeieşti?51 I-ai spus tu vreodată fiului tău că Dumnezeu aruncă din ceruri pe omul îngâmfat şi pe ocărâtor şi-l dă focului gheenei?52
49. Matei 5, 33-37.
50. Pilde 12, 29.
51. Înț. Sol. l, 11.
52. Is. 13, 11.

I-ai spus tu vreodată fiului tău că cel care se uită la vreo femeie cu ochi desfrânați este privit ca un om care a şi săvârşit păcatul şi este pedepsit ca desfrânat?53 L-ai sfătuit vreodată să fugă de păcatul săvârşit în fiece clipă, judecarea aproapelui, care atrage după sine o pedeapsă cumplită?54 I-ai citit tu vreodată legile puse de Hristos pentru aceste păcate? Sau poate nici tu nu ştii că există astfel de legi. Cum deci va putea fiul tău să săvârşească poruncile lui Hristos, când nici tu, tatăl lui, care trebuie să-l înveți aceste porunci, nu le ştii?
53. Matei 5, 27-28.
54. Matei 7, 1-5.

Dacă această grozăvie s-ar mărgini numai la atât, de a nu le da nici un sfat folositor, grozăvia n-ar fi atât de mare; dar voi îi împingeți să săvârşească fapte potrivnice poruncilor lui Hristos. Când părinții îşi îndeamnă copiii să studieze elocința, nu-i poți auzi spunându-le altceva decât aceste cuvinte: "Cutare, om de proastă condiție socială şi din părinți de jos, pentru că a studiat elocința şi ştie să vorbească bine, a ajuns mare demnitar, şi-a făcut avere mare, şi-a luat femeie bogată, şi-a zidit casă luxoasă, este temut şi slăvit de toți. Altul apoi, cutare, pentru că a învățat limba latină, are o funcție înaltă la curtea domnească şi conduce şi rânduieşte treburile curții". Un alt tată dă de exemplu pe alții; dar toți părinții dau fiilor lor de exemplu numai pe oamenii străluciți şi renumiți pe pământ. Nimeni, niciodată, nu pomeneşte de cei străluciți şi renumiți în

ceruri, ba dimpotrivă, dacă ar încerca cineva să-i pomenească şi să-i dea de exemplu, l-ar alunga ca pe unul care distruge rânduiala lumii.

6. Aşadar, dacă de la început îi încântaţi cu astfel de cuvinte, apoi nu-i învăţaţi altceva decât temelia tuturor relelor, căci le sădiţi în suflet două patimi foarte puternice: dragostea de bani şi dragostea de slava deşartă, cea din urmă mai rea decât cea dintâi. Fiecare dintre aceste patimi, luată separat, este îndestulătoare să distrugă sufletul unui copil; dar când sunt unite şi cad împreună pe sufletul lui fraged, ca nişte şiroaie de munte unite împreună, distrug toate însuşirile bune ale copilului, pentru că târăsc cu ele peste sufletul lui atâţia spini, atâta nisip, atât de mult bolovăniş, încât sufletul lui nu mai poate să odrăslească, nici să rodească vreuna dintre însuşirile lui bune. Despre adevărul spuselor mele ne dau mărturie şi înţelepţii păgâni. Un înţelept numeşte fiecare dintre aceste patimi, luate separat, nu unite, acropolă a răutăţilor, iar alt înţelept, cap al răutăţilor. Dacă fiecare din aceste patimi, luată separat, este acropolă şi cap şi dacă dragostei de avuţii i se mai alătură şi cealaltă, mult mai cumplită şi mai tiranică, adică dragostea nebună după slavă, şi la un loc se năpustesc asupra sufletului tânărului, se înrădăcinează în el şi-l ocupă de timpuriu, cine va mai putea urni din suflet această boală, mai ales când şi părinţii nu numai că nu-şi dau nici o silinţă ca aceste lăstare de răutate să fie smulse, ci, dimpotrivă, fac totul şi cu fapta, şi cu cuvântul ca ele să prindă şi mai adânc rădăcină. Mai este cineva atât de lipsit de judecată încât să nu se deznădăjduiască de mântuirea unui copil care a primit o astfel de creştere? Ar fi de dorit ca un suflet care are fericirea să se bucure de alte învăţături decât cele de mai sus să evite răul, dar ce nădejde de mântuire mai poate fi când pretutindeni premiile se dau în bani şi când bărbaţi blestemaţi sunt daţi copiilor ca pilde de urmat? Oamenii care iubesc banii şi averile ajung în chip neîndoios invidioşi, stricaţi, gata oricând să jure, sperjuri, obraznici, insultători, hoţi, neruşinaţi, îndrăzneţi, nerecunoscători şi făcători a tot felul de răutăţi. Martor vrednic de credinţă al acestor adevăruri este Fericitul Pavel, care spune că rădăcina tuturor relelor din viaţă este iubirea de arginţi.55 Mai înainte de el, Hristos a arătat acelaşi lucru şi a spus că nu este cu putinţă să slujească lui Dumnezeu cel care slujeşte patimii iubirii de arginţi.56

55. I Tim. 6, 10.

56. Matei 6, 24.

Prin urmare, dacă paşii tânărului sunt conduşi chiar de la început spre această robie, când va putea ajunge liber, când va putea scoate capul din valurile care-l învăluie, o dată ce toţi îl împing, toţi îl dau la fund şi aduc peste el primejdia înecului? N-ar fi de dorit să nu-l necăjească nimeni, să poată să se ridice, cu ajutorul multor oameni care i-ar întinde mână de ajutor, să poată vedea, dar să stea şi deasupra valului sărat al răutăţii? N-ar trebui oare lăudat şi încununat cu nenumărate cununi un asemenea om, dacă, după ce a ascultat mult timp învăţăturile şi cântările dumnezeieşti, ar fi în stare să alunge din sufletul lui aceste patimi care-l doborau la pământ?

Cumplit lucru este obişnuinţa. Este cumplit lucru pentru că ea ajunge să conducă şi să stăpânească sufletul, dar obişnuinţa este grozav lucru mai cu seamă atunci când are ca însoţitoare plăcerea. Obişnuinţa cealaltă, obişnuinţa în virtute, spre care noi alergăm şi pe care ne silim să o dobândim, o căpătăm cu multă oboseală. Din această pricină şi Dumnezeu, când a hotărât că evreii trebuie să lepede vechea lor obişnuinţă în rău, adică obişnuinţa deprinsă în Egipt, i-a luat din mijlocul egiptenilor şi i-a dus numai pe ei în pustiu; i-a dus cât mai departe de oamenii stricaţi, i-a dus ca într-o mănăstire oarecare şi aici a format sufletul lor; a întrebuinţat toate mijloacele, unele mai aspre, altele mai blânde, spre a-i dezbăra de vechea lor obişnuinţă, n-a lăsat

absolut nimic la o parte din cele ce erau de folos pentru vindecarea lor. Şi cu toate acestea, evreii n-au părăsit cu totul vechile lor păcate, deprinderile lor rele; aveau mana dată de Dumnezeu, şi căutau ceapa, usturoiul şi mâncărurile Egiptului.57
57. Num. 11, 1-6.

Prin urmare, dacă iudeii n-au ajuns mai buni, deşi s-au bucurat de atât de mare purtare de grijă din partea lui Dumnezeu, deşi au avut un conducător atât de bun şi de curajos, deşi au fost instruiţi prin frică, prin ameninţări, prin binefaceri, prin pedepse şi prin alte mijloace, deşi au văzut minuni atât de mari, socoteşti oare că va putea scăpa de cursele diavolului fiul tău, care este tânăr şi trăieşte în lume ca în mijlocul Egiptului, dar, mai bine spus, chiar în linia de bătaie a diavolului, care n-aude de la nimeni vreun sfat bun, care vede că toţi cei din jurul lui îl duc la rău, iar, mai mult decât toţi aceştia, părinţii care l-au născut şi l-au crescut? De unde să ia deci fiul tău vreun sfat spre a-şi îndrepta viaţa? De la tine? Să se folosească de sfaturile tale? Dar tu îl sfătuieşti cu totul altceva decât virtutea şi nu-i îngădui nici măcar în vis să-şi aducă aminte de o vieţuire creştină! Şi pentru că răstălmăceşti rostul vieţii, pregăteşti fiului tău o viaţă plină de furtuni şi de izbelişte. De unde deci să ia vreun sfat bun? De la el? Prin propriile sale sforţări? Tânărul însă nu poate prin el însuşi, fără ajutorul cuiva, să săvârşească virtutea. Chiar dacă ar voi să săvârşească o faptă de virtute, gândul lui cel bun se va îneca înainte de a odrăsli din pricina potopului cuvintelor tale. După cum trupul care nu se hrăneşte cu mâncăruri sănătoase, ci cu mâncăruri vătămătoare, nu poate trăi nici câtăva vreme, tot astfel şi sufletul hrănit cu învăţăturile şi sfaturile pe care i le dai nu poate să dea naştere vreunui gând sau vreunei fapte mari şi virtuoase! Dimpotrivă, este necesar ca un astfel de suflet să slăbească şi să se moleşească, fiind necontenit stăpânit de răul care-l slăbeşte treptat, iar mai târziu, să se prăvălească în gheenă şi în pierzarea cea de acolo.

7. Iar dacă ai pretenţia că spusele mele nu sunt drepte, dacă susţii că fiul tău poate săvârşi toate faptele de virtute trăind in mijlocul lumii, dacă susţii aceasta în serios, şi nu în glumă, nu şovăi de a mă învăţa şi pe mine această nouă şi minunată învăţătură! Într-adevăr, nu vreau ca lucruri atât de mari să-mi rămână necunoscute şi nici nu doresc să-mi fie străine nişte învăţături atât de bune!

Această minunată învăţătură însă nu o voi putea afla din gura voastră; voi înşivă nu mă lăsaţi, prin vorbele şi prin faptele voastre contraziceţi susţinerea voastră şi învăţaţi contrariul. Porunciţi copiilor voştri să facă fapte ce nu pot mântui, le daţi astfel de porunci ca şi cum singurul vostru gând şi toată silinţa voastră ar avea ca scop pierderea fiilor voştri.

Uită-te şi vezi dacă îndeplineşti următoarele porunci date nouă de Mântuitorul. Hristos a spus: “Vai de cei ce râd”,58 voi însă daţi fiilor voştri multe prilejuri de râs. “Vai de cei bogaţi”,59 a spus Domnul, voi însă faceţi tot ce vă stă în putinţă ca fiii voştri să se ocupe cu afaceri băneşti. Hristos a spus: “Vai de voi când toţi oamenii vă vor vorbi de bine!”60, a spus Domnul iarăşi; voi însă de cele mai multe ori vă cheltuiţi toată averea numai spre a fi lăudaţi de oameni. “Cel ce ocărăşte pe fratele lui este vinovat gheenei”,61 voi însă socotiţi slabi şi laşi pe cei ce suferă în tăcere ocările altora. Hristos porunceşte să ne ferim de ceartă şi de judecată62, voi însă creşteţi pe copiii voştri numai în ceartă şi numai în judecăţi. Hristos porunceşte să ne scoatem adeseori ochiul dacă ne vatămă,63 voi însă faceţi prieteni mai cu seamă pe acei oameni care pot să vă dea bani, chiar dacă vă învaţă să faceţi cele mai mari rele. Hristos nu ne-a îngăduit să ne despărţim de

soție, afară de pricină de desfrânare,64 voi însă porunciți fiilor voştri să calce în picioare această poruncă, dacă pot să dobândească mai multă avere printr-o nouă căsătorie. Hristos a oprit cu desăvârşire jurământul,65 voi însă vă bateți joc de cei care păzesc această poruncă. Hristos a spus.- "Cel ce-şi iubeşte sufletul său, şi-l va pierde",66 voi însă, prin toate mijloacele, aprindeți în copiii voştri această dragoste.

58. Luca 6, 25.
59. Luca 6, 24.
60. Luca 6, 26.
61. Matei 5, 22.
62. Matei 5, 25.
63. Matei 5, 29.
64. Matei 5, 32.
65. Matei 5. 34.
66. loan 12. 25,

Hristos a spus: "Dacă nu veți ierta oamenilor greşelile lor, nici Tatăl vostru Cel ceresc nu vă va ierta greşelile voastre";67 voi însă ocărâți chiar pe fiii voştri când nu vor să se răzbune pe cei ce i-au nedreptățit şi vă grăbiți să-i faceți să se răzbune cât mai iute pe vrăjmaşii lor. Hristos a hotărât că postul, rugăciunea şi milostenia n-au nici un preț dacă sunt făcute din dorința de slavă, din dorința de a fi lăudate de oameni aceste fapte;68 voi însă faceți toate faptele voastre numai pentru a fi lăudați de oameni.

67. Matei 6,15.
68. Matei 6,1-18.

Mai e nevoie, oare, să mai amintesc de toate păcatele voastre? Sunt îndestulătoare şi cele pomenite până acum să pregătească, pentru un suflet încărcat cu ele, nenumărate gheene, şi nu toate aceste păcate strânse la un loc, ci chiar fiecare în parte. Voi însă pentru că îngrămădiți pe spatele fiilor voştri deodată toate aceste păcate şi pentru că puneți peste ei poveri de păcate, cu neputință de purtat, îi trimiteți în acest chip în râul cel de foc. Vor putea ei oare să se mântuiască vreodată dacă dau focului gheenei atât de multă hrană care să întrețină necontenit focul?

Lucrul cel mai cumplit nu-i numai că le dați sfaturi potrivnice poruncilor lui Hristos, ci mai ales că înveşmântați viciul cu nume strălucitoare, anume: numiți cultură şi civilizație mergerea necontenită la cursele de cai şi la spectacolele teatrale; spuneți că un om este liber dacă este bogat; numiți mărinimie sufletească dărnicia făcută din dragostea de slavă şi de dragul laudelor mulțimii; numiți îndrăzneală semeția prostească; numiți dragoste de oameni mesele întinse însoțite de chefuri şi desfrânare; numiți om de curaj pe cel ce săvârşeşte nedreptăți şi face rău. Apoi, ca şi cum n-ar fi de-ajuns această înşelăciune, dați virtuților nume contrarii lor: înțelepciunii îi spuneți mojicie, blândeții - stânjeneală, dreptății - laşitate, smereniei - slugărnicie, renunțării la drepturile tale de dragul liniştii şi al păcii, slăbiciune. Dați virtuților aceste nume ca şi cum v-ati teme ca nu cumva să scape de pieire copiii voştri dacă ar auzi de la alții adevăratul lor nume. Cel mai bun mijloc pentru îndepărtarea păcatelor este de a da păcatelor numele lor adevărat şi propriu lor; numirea păcatelor cu propriul lor nume are puterea de a zgudui atât de tare conştiința celor ce păcătuiesc, încât adeseori mulți din cei care se împăunează cu faptele lor ruşinoase nu suferă cu linişte să fie numiți ceea ce sunt, ci, la auzul acestor nume, se sălbăticesc şi se prefac în fiare, ca şi cum le-ai pricinui cea mai cumplită suferință. De pildă, dacă ai numi pe o femeie - stricată, sau pe un tânăr - desfrânat, aşa cum merită ei din pricina faptelor ruşinoase pe

care le săvârşesc, dacă le-ai spune de-a dreptul curvari, ţi i-ai făcut duşmani de moarte, ca şi cum le-ai fi făcut cel mai mare rău. Şi asta se întâmplă nu numai cu curvarul, ci şi cu lacomul, şi cu beţivul, şi cu îngâmfatul, şi, în general, cu toţi care săvârşesc păcate mai mari chiar; nu i-ai vedea atât de supăraţi şi atât de necăjiţi din pricina faptelor ce le săvârşesc şi din pricina vorbelor ce le spune lumea pe socoteala lor, cât din pricină că le dai numele ce li se cuvine. Cunosc oameni care s-au înţelepţit când au fost numiţi cu adevăratul lor nume şi au ajuns mai buni când au văzut câtă ocară cuprinde numele ce li se dă.

Dar voi aţi distrus şi această mângâiere, acest mijloc de mântuire. Ceea ce-i mai cumplit însă este că daţi copiilor voştri astfel de sfaturi nu numai prin cuvinte, ci şi prin fapte. Le construiţi case strălucite, le cumpăraţi moşii costisitoare, îi înconjuraţi cu tot luxul; prin toate mijloacele, ca printr-un nor des, le puneţi în umbră sufletul.

Cum voi putea deci să mă conving că fiii voştri pot să se mântuiască, dacă văd că îi îndreptaţi spre fapte prin care Hristos a spus că pier toţi cei ce le săvârşesc? Cum voi putea deci să mă conving că fiii voştri pot să se mântuiască dacă văd că voi, părinţii lor, dispreţuiţi sufletul lor ca pe ceva de prisos, dar vă îngrijiţi de cele cu adevărat de prisos ca de nişte lucruri de neapărată trebuinţă şi de mare importantă? Vă daţi toată osteneala ca fiul vostru să aibă servitor, să aibă cal, să fie îmbrăcat cât mai frumos, dar nu suferiţi să vă gândiţi cum să ajungă bun fiul vostru, întindeţi râvna voastră pentru strângerea de avuţii, - care nu-s decât pietre şi lemne -, cât puteţi de mult, dar nu învredniciţi sufletul copilului vostru nici cu cea mai mică parte din această râvnă, înduraţi toate ostenelile şi toate cheltuielile ca să aşezaţi în casa voastră o statuie minunat lucrată şi să faceţi din aur acoperişul caselor voastre, dar nu vreţi nici să vă gândiţi măcar să faceţi de aur sufletul copilului vostru, statuia cea mai de preţ dintre toate statuile.

8. N-am vorbit încă de păcatul cel mai groaznic ce bântuie societatea noastră, n-am scos încă la iveală cea mai de frunte nenorocire abătută peste noi. De multe ori am avut de gând să vorbesc de acest groaznic păcat, dar mă roşeam, iar adeseori îmi era chiar ruşine să-l spun. Despre ce păcat e vorba? Trebuie să am curaj să vorbesc despre el. Aş da dovadă de mare laşitate dacă aş avea intenţia să distrug răul, dar n-aş îndrăzni să vorbesc despre el, ca şi cum tăcerea ar vindeca prin ea însăşi boala. Prin urmare, nu voi tăcea, chiar dacă ar fi să mă ruşinez şi să roşesc de nenumărate ori. Doctorul care vrea să curețe o rană de puroi nu se va da în lături de a întrebuinţa cuţitul şi de a-şi băga degetele până în fundul rănii. Tot aşa şi eu, nu mă voi da în lături de a vorbi de acest groaznic păcat, cu atât mai mult cu cât şi puroiul păcatului acestuia este mai cumplit.

Care este acest păcat? A pătruns în societatea noastră, cu o furie de beţiv, o dragoste ciudată şi nelegiuită; s-a abătut asupra capetelor noastre o boală cumplită şi de nevindecat; s-a năpustit o ciumă mai grozavă decât orice ciumă; s-a născocit o nelegiuire nouă şi cu neputinţă de suferit; sunt călcate în picioare nu numai legile scrise, ci şi legile firii. Curvia e puţin lucru faţă de această nouă desfrânare. După cum, când ne doare ceva, durerea aceasta dispare dacă vine peste noi o durere mai puternică decât cea dintâi, tot astfel şi acum: grozăvia acestui păcat face să nu mai fie atât de grozav celălalt păcat: curvia. Oamenii care săvârşesc acest grozav păcat doresc în aparenţă să scape de laţurile şi farmecele femeilor; în realitate însă, sunt mai desfrânaţi decât curvarii, căci ameninţă să facă de prisos femeile, deoarece tinerii îndeplinesc rolul de femei în locul femeilor. Şi grozăvia nu se reduce numai la atât, se merge şi mai departe, căci se săvârşeşte o atât de mare ticăloşie, cu cea mai mare libertate şi cu conştiinţa că nu se săvârşeşte nici un

păcat, încât nelegiuirea a ajuns lege. Nimeni nu se teme, nimeni nu tremură, nimeni nu se ruşinează, nimeni nu roşeşte săvârşind acest cumplit păcat; mai mult încă, se laudă cu această batjocură şi, în ochii acestor păcătoşi, cei caşti par nişte nebuni, iar cei care-i dojenesc pentru păcatele lor par nişte oameni ce spun prostii. Dacă se întâmplă ca aceia ce-i mustră să fie mai slabi la trup decât ei, sunt stâlciți în bătăi; dacă sunt mai tari, sunt batjocoriți, sunt luați în râs, sunt scăldați cu o ploaie de zeflemele. Tribunalele, legile, pedagogii, părinții, însoțitorii şi profesorii copiilor nu sunt de nici un folos. Unii pedagogi sunt corupți prin bani, alții nu se gândesc cum să-i crească pe copii sănătoşi la suflet şi Ia trup, ci se gândesc doar la cum să-şi primească leafa; dintre cei care sunt mal înțelepți şi care se îngrijesc de mântuirea copiilor încredințați lor, unii se lasă furați cu uşurință şi înşelați de argumentele cu care se justifică acest grozav păcat, iar alții se tem de puterea pe care o au cei ce săvârşesc păcatul. Într-adevăr, mai uşor ai putea scăpa din mâinile autorității de stat, dacă ai cădea sub bănuiala că ai pus la cale un complot, decât din mâinile neruşinaților acelora, dacă ai încerca să îndepărtezi de lângă ei pe copiii cu care îşi satisfac poftele lor ruşinoase, în acest chip. În mijlocul oraşelor, bărbații trăiesc cu bărbați, ca şi cum ar trăi într-o pustie unde nu s-ar vedea picior de femeie. Tineri care au scăpat de lațurile întinse de aceşti bărbați vor scăpa cu greu de faima proastă a celorlalți tineri, care au suferit în trupul lor astfel de ocări; mai întâi, pentru că sunt foarte puțini şi se pierd în mulțimea celor pângăriți; al doilea, pentru că înşişi cei care săvârşesc acest grozav păcat, acei demoni blestemați, spre a se răzbuna pe ei pentru refuzul lor şi pentru dispretul ce li s-a aruncat în obraz, nu găsesc alt m|jloc de răzbunare decât de a-i huli că şi aceştia le-au servit aceloraşi scopuri. Şi pentru că n-au reuşit să le dea lovitura mortală, pentru că n-au putut să-i facă să săvârşească acelaşi păcat şi nici să se atingă de sufletul lor, încearcă prin calomnii să vatăme curăția lor trupească şi să nimicească bunul lor nume.

Din pricina grozăviei acestui păcat, am auzit pe mulți rninunându-se că nu s-a pogorât încă şi peste noi o altă ploaie de foc, că n-a suferit oraşul nostru pedeapsa venită asupra Sodomei, deşi este vrednic de o pedeapsă cu atât mai cumplită cu cât nici cetățenii oraşului nostru nu s-au înțelepțit prin pățania sodomenilor.69
69. Fac. 19, 1-28.

Dar cu toate că Sodoma strigă întregii omeniri de două mii de ani, prin înfățişarea ei actuală, mai puternic decât ar striga cu vocea, ca oamenii să nu mai îndrăznească săvârşirea unui astfel de păcat, totuşi nu numai că n-au ajuns să se lase de păcat, ci, dimpotrivă, au ajuns să-l săvârşească cu mai multă îndrăzneală, luându-se oarecum la luptă cu Dumnezeu şi dându-şi silința să arate prin fapte că vor săvârşi păcatul cu atât mai multă înverşunare, cu cât Dumnezeu îi va amenința mai mult.

Pentru ce, dar, nu cade peste noi foc din cer? Pentru ce, dar, nu vine peste cetățenii oraşului nostru pedeapsa trimisă sodomenilor, o dată ce îndrăznesc să săvârşească acelaşi păcat? Pentru ce? Pentru că îi aşteaptă un foc mai cumplit şi o pedeapsă fără de sfârşit. Oamenii de după potop au săvârşit păcate mai mari şi cu mult mai grele decât cei de dinainte de potop; totuşi Dumnezeu n-a trimis peste lume un al doilea potop. Pentru ce n-a trimis Dumnezeu peste ei un al doilea potop? Pentru aceeaşi pricină: ca să-i pedepsească mai cumplit. Pentru ce, dar, sodomenii au primit o atât de mare pedeapsă pentru păcatul lor săvârşit într-un timp când nu erau nici tribunale, nici nu atârna deasupra lor frica de conducători, nici nu erau pedepsele date de legi, nici nu era ceata profeților care să le fi dat porunci cum să-şi orânduiască viata, nici nu aşteptau

pedepsele gheenei, nici nu aveau nădejdea Împărăției cerurilor, nici nu erau răspândite celelalte învățături creştine, nici nu se făcuseră minunile care aveau puterea să învie şi pietrele; pentru ce, dar, sodomenii, care nu s-au bucurat de nici unul dintre aceste daruri, au primit o atât de mare pedeapsă pentru păcatul lor, iar cetățenii oraşului nostru, care au avut parte de toate aceste învățături şi de toate aceste bunătăți, care trăiesc cu frică din pricina pedepselor ce pot veni asupra lor atât din partea tribunalelor omeneşti, cât şi a celui dumnezeiesc, n-au primit încă aceeaşi pedeapsă ca şi sodomenii, deşi sunt vrednici de o pedeapsă mai cumplită tocmai pentru pricinile amintite mai sus? Nu este, oare, şi la mintea unui copil că nu sunt pedepsiți acum pentru că sunt păstrați pentru o pedeapsă mai grea? Dacă noi ne mâniem şi ne supărăm atâta din pricina acestui păcat, oare Dumnezeu va suferi să rămână nepedepsite aceste grozave păcate. El, Care are grijă de întreg neamul omenesc. El, Care-Şi întoarce fața cu dezgust dinaintea păcatului şi urăşte păcatul? Nu se poate! Nu se poate asta! Va aduce negreşit peste ei mâna Sa cea puternică, va aduce peste ei o pedeapsă cu neputință de suferit şi chinuri a căror durere va fi atât de cumplită, încât suferințele sodomenilor, în comparație cu suferințele lor, vor fi socotite neînsemnate. Pe care barbari, pe care fiare şi animale nu i-au întrecut ei prin această împreunare neruşinată? Unele animale au în firea lor o puternică dorință de împreunare şi o poftă fără hotar, care nu se deosebeşte întru nimic de nebunie; totuşi, în înverşunarea lor după împreunare, nu cunosc această dragoste păcătoasă a concetățenilor noştri; stau înlăuntrul hotarelor firii; oricât de mare ar fi clocotul patimii în aceste necuvântătoare, legile firii nu sunt răsturnate. Oamenii însă, aşa-zisele ființe cuvântătoare şi raționale, care se bucură de învățătura dumnezeiască, oamenii, care poruncesc altora ce trebuie făcut şi ce nu, oamenii, care au auzit cuvintele scrierilor descoperite de Dumnezeu, nu săvârşesc cu atâta uşurință şi libertate păcatul cu femeile stricate pe cât îl săvârşesc cu tinerii. Îndrăznesc totul şi săvârşesc acest păcat cu atâta nebunie, ca şi cum n-ar mai fi oameni care să-i vadă, ca şi cum n-ar mai fi purtarea de grijă a lui Dumnezeu care să judece faptele lor, ci ca şi cum întunericul ar fi cuprins totul şi n-ar mai fi nimeni care să vadă faptele lor ruşinoase şi nici să audă de ele. Părinții copiilor care cad pradă acestei ocări suferă totul în tăcere; nu se îngroapă pe ei înşişi împreună cu copiii lor, dar nici nu caută să găsească vreun leac împotriva acestui rău. n-ar trebui, oare, să-i ducă pe fiii lor departe de această țară, n-ar trebui să-i ducă pe mare, pe insule, pe pământ neumblat şi nelocuit de oameni, n-ar trebui să facă tot ce le stă în putință, să sufere durerea despărțirii numai ca să nu se întâmple aceste murdării şi ticăloşii şi să scape pe copiii lor de această boală? Părinții nu duc, oare, pe fiii lor din locurile molipsite de boală şi din locurile ciumate, chiar dacă şederea lor în acele locuri le aduce mult câştig, chiar dacă sunt foarte sănătoşi? De ce nu fac şi acum tot aşa? Dar nu, acum, când o pierdere atât de grozavă a cuprins totul, acum, nu numai că ei înşişi ii târăsc spre această prăpastie, dar şi prigonesc, ca pe nişte ciumați, pe cei care vor să-i scape de pierzare. De câte pedepse, de câte trăsnete n-ar fi vrednici părinții care îşi dau toată silința să curățească graiul fiilor lor cu ajutorul înțelepciunii scriitorilor profani, dar sufletul lor, înnămolit în mocirla desfrânării şi pe cale de a putrezi complet, nu numai că îl trec cu vederea, ba încă îl împiedică, atunci când vrea, să iasă din mocirlă.

Prin urmare, va mai îndrăzni cineva să spună că se pot mântui tinerii care trăiesc înconjurați de atâtea rele şi păcate? De unde le mai poate veni mântuirea? Unii tineri, şi sunt puțini aceştia, care scapă de furia desfrânării de orice fel, nu pot scăpa de celelalte iubiri tiranice, care strică totul - dragostea de bani şi dragostea de slavă; alții însă, cei mai mulți, pe lângă patima după bani şi după slavă, sunt stăpâniți cu mai multă furie de desfrânare, de dragostea trupească. Când e vorba să dăm pe copiii noştri să învețe carte, nu numai că îndepărtăm din calea lor tot ce le-ar putea

împiedica instrucția, dar ne folosim de toate mțjloacele care le înlesnesc învățătura: Ie tocmim pedagogi şi profesori, cheltuim bani, nu-i punem să facă alte treburi, strigăm la ei de mai multe ori decât instructorii de la jocurile olimpice, arătându-le că neştiința de carte aduce cu sine sărăcia, iar învățătura, bogăție. În sfârşit, facem şi spunem tot ce ne stă în putință atât noi, cât şi alții spre a-i duce la capătul râvnei ce ne-am propus şi, cu toate acestea, adeseori nu ne ajungem scopul. Dar când e vorba să facem pe fiii noştri sa aibă purtări bune şi să aibă o viețuire desăvârşită, putem noi oare crede că aceasta o putem dobândi de la sine, fără nici o oboseală, mai cu seama când sunt atât de multe piedici care stau în cale? N-ar fi oare cea mai mare nerozie să crezi că un lucru atât de uşor cum este instrucția să aibă nevoie de atât de multă sârguință, să fie atât de prețuită, să crezi că fără această deosebită atenție nu se poate ajunge niciodată la vreun rezultat, iar ceea ce este cu mult mai greu, educarea sufletului copilului, se poate face fără nici o osteneală, dormind, ca una din treburile neînsemnate şi de nimic? Educarea sufletului este mai grea, mai anevoioasă decât instrucția, după cum este mai greu a face decât a vorbi, mai anevoioase faptele decât vorbele.

9. Dar mi se poate obiecta:

- La ce le foloseşte copiilor noştri educarea sufletului? La ce le foloseşte viețuirea morală desăvârşită?

- Ei bine, acest gând este cel care strică totul, anume că lucrul cel cu adevărat de neapărată trebuință, cel care menține viața noastră, este socotit de prisos, pare secundar.
Dacă ar vedea cineva pe fiul său bolind cu trupul, negreşit că n-ar spune: “Ce folos are să se facă sănătos?”. Dimpotrivă, şi-ar da toată silință să-I facă atât de sănătos, încât să nu i se mai întoarcă boala. Când însă sufletul copilului e bolnav, părinții spun că n-are nevoie de nici o îngrijire. Şi îndrăznesc să se mai numească părinți după ce rostesc astfel de cuvinte!

- Ce vrei să spui oare, mi se va obiecta din nou, să ne facem cu toții călugări? Să desființăm astfel societatea omenească?

- Nu, preaiubite prietene, nu spun să se călugărească toți oamenii, dar cer să nu se mai săvârşească faptele care au dus la pierzare şi au stricat întreaga noastră viață.

Spune-mi, te rog: care oameni distrug viața noastră contemporană? Cei care născocesc fel de fel de mâncăruri noi şi nelegiuite sau cei care trăiesc cumpătat şi cu măsură? Cei care îşi dau toată silința să pună mâna pe averile tuturor sau cei care se mulțumesc cu averile pe care le au? Cei care au cârduri de servitori, care au totdeauna în jurul lor roiuri de linguşitori sau cei care socotesc că le este de-ajuns un singur servitor (căci în cele ce spun nu vorbesc despre filosofia noastră, cea mai înaltă formă de viețuire umană, la care trebuie să năzuiască un creştin şi inaccesibilă celor mulți)? Cei care cer de la semenii lor laudă şi cinste cu mai multă stăruință decât şi-ar cere datoriile, cei care fac nenumărate necazuri semenilor lor, că nu s-au ridicat în picioare înaintea lor, că nu le-au luat-o înainte la salutat, că nu şi-au plecat spatele cu respect înaintea lor şi că nu se poartă cu ei cu slugărnicia prinşilor de război ajunşi robi, sau cei miloşi şi blânzi, oamenii care n-au nevoie de lauda şi cinstea mulțimii? Cei care iubesc funcțiile înalte, care le dau puterea de a conduce pe alții, cei care sunt gata să facă şi să sufere orice numai să ajungă conducători şi mari demnitari, sau cei care se gândesc să fie sub conducerea altora? Cei

care spun că sunt mai buni decât toți oamenii şi, in virtutea acestei idei, socotesc că Ie este îngăduit să spună şi să facă ce le trece prin minte, sau cei ce se numără pe ei înşişi printre cei din urmă şi, în virtutea acestei idei, îşi înfrânează furia fără judecată a patimilor? Cei care zidesc case strălucitoare şi întind mese bogate sau cei care nu caută nimic mai mult decât hrana şi adăpostul neapărat trebuincioase? Cei care taie nenumărate pogoane de pământ din moşiile altora sau cei care socotesc că nu le trebuie să stăpânească nici un bulgăre de pământ? Cei care strâng dobânzi peste dobânzi, cei care merg pe drumul cel nedrept al oricărui negoț, sau cei care rup contractele nedrepte, care ajută pe cei lipsiți din cele ce au? Cei care nu vor să ştie de nimicnicia vieții omeneşti, cei care se socotesc supra-oameni din pricina marii lor mândrii, sau cei care înțeleg nimicnicia vieții omeneşti? Cei care întrețin femei stricate, cei care pângăresc căsniciile altora, sau cei care sunt caşti chiar cu soțiile lor? Nu se umflă, oare, primii în viața de toate zilele cum se umflă buboaiele în trup, cum se umflă marea din pricina vânturilor sălbatice, punând în primejdie, din pricina neinfrânării lor, şi pe cei ce pot să se mântuiască? Nu sunt, oare, ceilalți ca nişte făclii strălucitoare în întuneric adânc, care cheamă către locul lor ferit de primejdii pe cei naufragiați în mijlocul valurilor lumii? u aprind ei, oare, de departe pe Ioc înalt, făcliile viețuirii creştine şi-i conduc pe cei naufragiați spre portul lor liniştit şi neînvălurat? Oare, nu din pricina celor dintâi sunt revoluțiile, războaiele, luptele, distrugerea oraşelor, reducerea la sclavaj a prizonierilor de război, robirile, captivitățile, uciderile şi alte nenumărate nenorociri din viață? Oare nu din pricina lor sunt nu numai nenorocirile aduse de oameni asupra oamenilor, dar şi toate nenorocirile care se abat din cer asupra noastră, ca de pildă secetele, ploile prea multe, cutremurele, năruirile, scufundările oraşelor, foametea, ciuma şi toate celelalte nenorociri care vin din cer peste noi?

10. Aceştia sunt cei care răstoarnă societatea! Aceştia sunt cei care nimicesc viața obştească! Aceştia pricinuiesc nenumărate alte nenorociri! Aceştia supără pe oamenii care vor să trăiască în linişte, trăgându-i din toate părțile şi sfâşiindu-i! Din pricina lor sunt tribunale, legi, pedepse şi felurite chipuri de chinuri. Şi după cum, dacă te-ai duce într-o casă unde sunt mulți bolnavi şi puțini oameni sănătoşi, poți găsi încă felurite doctorii şi mulți doctori, tot astfel şi in lume; nu este popor, nu este oraş care să nu aibă nenumărate legi, mulți conducători şi multe pedepse. Doctoriile, prin ele însele, nu pot să vindece pe bolnavi, este nevoie şi de oameni care să dea bolnavilor aceste doctorii. În societate, doctorii care dau leacurile sunt judecătorii, care silesc pe răufăcători să primească tratamentul cu voia sau fără voia lor. Cu toate acestea, aşa de mult a crescut boala în societatea noastră, încât ea a biruit însăşi ştiința medicală şi a îmbolnăvit chiar pe cei care trebuie să aplice tratamentele, pe judecători. Judecătorii de astăzi sunt în situația unui om bolnav de friguri, de dropică sau de alte boli mai cumplite, care nu-şi poate vindeca propriile sale boli, dar se ambiționează să vindece pe alți oameni suferinzi de aceleaşi boli. Furia răului care stăpâneşte societatea noastră a rupt ca un puhoi de ape toate zăgazurile şi s-a revărsat cu furie asupra sufletelor oamenilor.

E puțin lucru însă când spun că aceşti oameni au răsturnat societatea contemporană. Ciuma, adusă de aceşti netrebnici şi nenorociți, amenință să scoată din sufletele oamenilor credința în purtarea de gr\jă a lui Dumnezeu. Aceşti oameni răi înaintează, cuprind tot ce întâlnesc şi încearcă să pună stăpânire peste toate. Au răsturnat totul cu susul în jos şi, în sfârşit, poartă război chiar împotriva cerului. Nu mai înarmează limbile oamenilor împotriva semenilor lor, ci le înarmează chiar împotriva lui Dumnezeu, Stăpânul tuturor.

Spune-mi, te rog, cine a putut da naştere doctrinei atât de mult răspândite că oamenii sunt supuşi destinului? Pentru care pricină mulți oameni atribuie mişcării oarbe a stelelor desfăşurarea evenimentelor din lume? Pentru care pricină unii oameni cred in soartă, în întâmplare? Din pricina cui unii oameni socotesc că totul în lume n-are nici un rost şi nici un scop? Oare din pricina celor care trăiesc în cumpătare şi cu măsură sau din pricina celorlalți care, după susținerea ta, mențin societatea, dar care, după cum ți-am demonstrat, sunt pricina pierderii obşteşti a întregii lumi? Evident că din pricina acestora din urmă. Într-adevăr, nimeni nu se revoltă când cutare trăieşte ca un monah, sau când cutare este cumpătat, măsurat, cuminte şi nu dă nici o importanță lucrurilor din lumea aceasta, dar orice om se revoltă când cutare este bogat, când trăieşte in chefuri, când este lacom, şi răpeşte drepturile şi bunurile altora, când trăieşte în lux şi o duce numai în desfătări şi în belşug, deşi este un rău şi-i plin de nenumărate răutăți, numai nişte oameni care nu cred în Dumnezeu, întemeiați pe aceste crude realități, pot aduce acuzația şi pot reproşa că nu există purtarea de grijă a lui Dumnezeu şi că totul se petrece în lume la întâmplare. Din pricina acestor răi şi acestor nenorociți, majoritatea oamenilor se poticnesc şi-şi pierd credința în Dumnezeu, dar, din pricina celor care trăiesc în cumpătare ş; cu măsură, nu numai că nu vor ajunge să rostească aceste cuvinte de tăgăduire a proniei cereşti, ci, dimpotrivă, se vor osândi pe ei înşişi dacă ar fi ispitiți vreodată să formuleze vreo vină împotriva proniei lui Dumnezeu. Dacă toți oamenii, sau cel puțin majoritatea lor, ar voi să trăiască în cumpătare şi cu măsură, niciodată nu s-ar fi ajuns să se nască astfel de învățături greşite şi nici nu s-ar fi pus vreodată de către oameni problema: de unde vine răul? Dacă în lume n-ar fi existat relele şi nici nu s-ar vedea rele, ar mai fi fost îndemnat cineva să cerceteze cauza râului şi, prin aceste cercetări, ar mai fi apărut nenumărate erezii? Ereticii Marcion, Manes, Valentin şi majoritatea doctrinelor filosofici greceşti aici îşi au originea. Şi, dimpotrivă, dacă toți oamenii ar trăi potrivit învățăturii creştine, şi n-ar mai fi cu putință să se cerceteze originea răului, n-ar mai învăța oamenii că întâmplarea conduce totul în lume şi ar cunoaşte toți - dacă nu din altă parte şi prin alte mijloace, măcar din această desăvârşită viețuire creştină - că toți oamenii şi întreg universul trăiesc sub domnia lui Dumnezeu şi că El chiverniseşte faptele noastre, potrivit înțelegerii şi înțelepciunii Lui. Conducerea lumii de către Dumnezeu şi purtarea Sa de grijă este activă si acum, dar nu se vede cu uşurință din pricina ceței dese răspândite peste întreaga lume de aceşti netrebnici şi nenorociți. Dacă n-ar fi această ceață, purtarea de grijă a Iui Dumnezeu ar putea fi văzută cu uşurință de toți, aşa cum se vede soarele în miezul zilei, când liniştea adâncă stăpâneşte firea. Cine dintre cei ce trăiesc pe pământ ar mai pune la îndoială purtarea de grijă a lui Dumnezeu, dacă n-ar mai fi tribunale, nici acuzatori, nici hulitori, nici osânde, nici pedepse, nici închisori şi chinuri, nici confiscări de averi şi amenzi, nici frică şi primejdie, nici duşmănii, nici uneltiri, nici ocări şi ură, nici foamete şi ciumă şi, în sfârşit, nici una dintre nenorocirile enumerate mai sus, ci toată lumea ar trăi în cumpătare şi cu măsura cuvenită? Nimeni! Acum însă purtarea de grijă a lui Dumnezeu este în situația unui căpitan de corabie pe care l-a surprins o furtună pe mare. Căpitanul corăbiei îşi face datoria lui şi salvează corabia de la înec, dar călătorii de pe corabie nu pot vedea cât de desăvârşită este ştiința Iui în a conduce vasul din pricina tulburării lor, din pricina fricii ce-i cuprinde şi din pricina neliniştii nenorocirilor ce stau deasupra capetelor lor. Tot astfel şi cu lumea: Dumnezeu conduce lumea şi poartă grijă de ea, dar majoritatea oamenilor nu vede degetul lui Dumnezeu în lume din pricina furtunii vieții şi din pricina tulburării pe care aceşti netrebnici şi nenorociți, mai mult decât toți, o aduc asupra lumii.

Prin urmare, aceştia nu numai că răstoarnă societatea, dar nimicesc şi credința. N-ar greşi nimeni dacă i-ar numi duşmani comuni ai neamului omenesc; aceştia trăiesc spre păgubirea mântuirii

celorlalți oameni, deoarece prin învățăturile lor false şi prin viața lor necurată îneacă pe cei care călătoresc împreună cu ei pe marea acestei vieți.

11. Nici una dintre aceste tulburări nu se poate vedea în mânăstiri. În lume s-a pornit atâta furtună. Numai în mănăstiri monahii stau ca într-un port, au linişte şi sunt feriți de orice primejdie. Privesc ca din cer naufragiile celorlalți, pentru că şi-au ales o viațâ.asemănătoare celei cereşti; se află într-o stare întru nimic inferioară stării îngerilor. După cum între îngeri nu există dezechilibru, nici nu sunt unii fericiți, iar alții încercați de cele mai grele nenorociri, ci toți au aceeaşi pace, bucurie şi slavă, tot astfel şi în mânăstiri. Nimeni nu plânge de sărăcie, nimeni nu se laudă cu bogăția. Cuvintele “al meu şi al tău”, care distrug şi pierd totul, nu se aud, sunt alungate dintre monahi, toată averea mănăstirii le este de obşte: şi masa, şi locuința, şi hainele. Dar ceea ce-i mai minunat e că în toți locuitorii mănăstirilor se află un singur şi acelaşi suflet. Toți sunt nobili, bucurându-se de aceeaşi noblețe, toți sunt robi, împărtăşind aceeaşi robie, toți sunt liberi, bucurându-se de aceeaşi libertate. În mânăstiri există o singură bogăție pentru toți, bogăția cea adevărată; o singură slavă, slava cea adevărată; asta pentru motivul că în mânăstiri bogățiile nu stau în nume, ci în lucrurile însele, sunt bogății reale. În toți monahii există o singură plăcere, o singură dorință, o singură nădejde; toate sunt cercetate cu scumpătate, ca printr-un canon sau cântar, nu se află inegalitate, ci ordine, rânduială, armonie, multă înțelegere şi continuu prilej de bucurie. Pentru aceea toți lucrează şi suferă, pentru ca toți să se bucure şi să se veselească. Nicăieri în altă parte nu este cu putință să se vadă, în chip desăvârşit, nu numai dispreţul față de lucrurile prezente, tăierea din rădăcini a oricărui prilej de revoltă şi luptă, nutrirea unor nădejdi strălucite despre bunurile viitoare, dar şi socotința ca cele ce se întâmplă fiecăruia, şi cele triste şi cele vesele, sunt comune tuturor. Mâhnirea, in adevăr, dispare mai repede când necazul unuia este împărtăşit îndeobşte de toți. Au multe prilejuri de bucurie, pentru că se bucură nu numai de bunătățile lor proprii, ci şi de ale celorlalți, tot aşa de mult ca şi de ale lor.

Dar mi s-ar putea obiecta:

- Nu va pieri oare societatea omenească dacă toți oamenii din lume se vor călugări?

- În situația de azi a lucrurilor însă, societatea piere şi se strică din pricina acelora care au fost crescuți departe de viața monahală. Iar tu, prin faptul că susții că societatea omenească dăinuieşte în virtutea unei viețuiri contrare vieții monahale, eşti în situația unui om care ar spune că o liră bine acordată nu scoate sunete armonioase, şi, dimpotrivă, ar susține cu tărie că altă liră prost acordată, cu unele coarde prea strunite, iar cu altele prea slabe, este cu totul potrivită şi pentru cântare, şi pentru desfătarea spectatorilor. Altă dovadă mai mare decât afirmația unui astfel de om nu vom cere pentru a ilustra lipsa lui de simț muzical, după cum nici nu e nevoie de o altă dovadă mai puternică spre a demonstra falsitatea, invidia şi ura de oameni a acelora care afirmă că viețuirea monahală ar duce spre pieire societatea omenească.

Dar ce spun în această privință părinții care au mai mult simț şi mai multă judecată? Îşi exprimă această părere zicând:

~ Copiii noştri să învețe mai întâi carte, să învețe mai întâi elocința, şi, după ce au dobândit puterea de a vorbi bine şi convingător, să fie duşi în mănăstiri spre a învăța şi viețuirea monahică. Atunci nimeni nu-i va mai împiedica.

- Dar cine garantează că fiii voştri vor ajunge la maturitate? Mulți copii au plecat din lumea aceasta răpiți înainte de vreme de o moarte prematură. Să admitem însă că vor ajunge la maturitate, cine ne va garanta că viața lor până la majorat va fi o viață curată, o viață creştină? În nici un chip nu vorbesc de dragul disputei şi nici nu-mi place să discut de dragul discuției, deoarece, dacă mi s-ar garanta că fiii voştri ar dobândi, trăind în lume, puterea de a duce o viețuire creştină, nici n-aş cere să fie scoşi din lume şi duşi în mănăstire, ci mai cu seamă atunci aş porunci să rămână în mijlocul societății; nu numai că nu i-aş lăuda pe cei care caută să-i scoată din lume, ci, dimpotrivă, mi-aş întoarce fața cu dezgust dinaintea unor astfel de oameni ca înaintea unor duşmani obşteşti ai societății, căci ei, ascunzând aceste făclii şi ducând din oraş în pustie aceste lumini, ar păgubi şi ar lipsi de cele mai mari bunuri pe cei care trăiesc în oraşe. Dar, dacă nimeni nu-mi dă această garanție şi nu-mi face această făgăduială, ce folos avem de pe urma trimiterii lor la profesori, unde, în locul elocinței şi al ştiinței de carte, vor învăța răutatea, şi, voind să dobândească învățături de minimă importanță, vor pierde ceea ce este de capitală importanță: tăria sufletului şi sănătatea lor sufletească.

- Ce spui? Oare ne sfătuieşti să dărâmăm şcolile?, ar putea să mă întrebe cineva.

- Nu cer asta, dar cer să nu dărâmăm virtutea şi să nu îngropăm de viu sufletul. Când sufletul este înțelept şi virtuos, nu-i nici o pagubă dacă nu-i iscusit în arta vorbirii; dar dacă sufletul este stricat, atunci este cu totul păgubit, chiar dacă limba ar ajunge să grăiască cum nu se poate mai măiestru. Paguba e cu atât mai mare cu cât iscusința în vorbire va fi mai mare. Şi pe bună dreptate, căci răutatea, dacă are în ajutorul său iscusința limbii, săvârşeşte cu mult mai cumplite rele decât atunci când este lipsită de destoinicia oratorică.

Un tată poate că mi-ar pune următoarea întrebare:

- Dar dacă, ducându-mi fiul la mănăstire, se va întâmpla să nu ajungă să dobândească virtutea viețuirii monahale şi, o dată cu aceasta, să piardă şi iscusința oratorică, pentru că nu a urmat şcolile din oraş?
- Spune-mi, te rog, ce ai zice dacă, rămânând fiul tău în oraş, pe lângă faptul că-şi strică sufletul, nu va ajunge sâ-şi însuşească nici elocința predată în şcoală? Obiecția făcută de mine e mai dreaptă decât obiecția ta.

- Pentru ce?

- Pentru următorul motiv: chiar dacă rezultatul instrucției dorit şi de mine şi de tine este îndoielnic, totuşi rezultatul instrucției dorit de tine este mai îndoielnic decât al meu.

- Pentru ce?

- Pentru că studiul elocinței are nevoie de o purtare bună şi cinstită, pe când o purtare bună şi cinstită n-are nevoie să fie însoțită de talent oratoric, de iscusință Ia vorbă. Putem fi cinstiți,

cumpătați, înțelepți, cuminți, fără să urmăm cursuri de elocință, dar nimeni nu va putea vreodată să ajungă să fie convingător, să aibă putere în cuvânt dacă nu are şi o purtare bună şi cinstită, deoarece îşi va cheltui tot timpul în răutăți şi în desfrânări. Prin urmare, teama ce o ai trimițându-ți copilul la mănăstire trebuie să te stăpânească şi dacă îl ții în oraş; ba încă teama trebuie să-ți fie cu atât mai mare în ultimul caz cu cât de cele mai multe ori nu reuşeşti să faci din fiul tău un bun orator şi-ți stă în față primejdia de a pierde lucruri şi mai mari. în mănăstire fiul tău nu trebuie să se ocupe decât de un singur lucru, să învețe să se poarte bine, să ajungă un om moral. În oraş însă trebuie să ajungă stăpân pe două lucruri: să învețe şi ştiința oratorică, şi ştiința bunei purtări, deoarece nu-i cu putință una fără cealaltă, nu-i cu putință să înveți arta oratorică fără a învăța şi buna purtare, înțelepciunea. Dar dacă vrei, să presupunem cu putință ceea ce-i cu neputință, anume că putem fi mari oratori fără să avem nevoie de purtări bune. Ce folos vom avea de pe urma iscusinței oratorice dacă vom fi înfrânți în ceea ce are mai important viața? Şi ce pagubă vom suferi de pe urma lipsei de iscusință oratorică dacă dobândim cele mai mari bunuri cu ajutorul felului nostru bun de a ne purta în viață? Aceasta nu-i numai convingerea noastră a creştinilor, care punem puțin preț pe înțelepciunea profană şi pe arta oratorică - noi, care o socotim o nebunie70 ~ dar chiar filosofii păgâni au această convingere şi dau aceeaşi mărturisire, întemeiați pe această convingere, majoritatea filosofilor păgâni nu s-au ocupat prea mult de elocință, unii dintre ei au disprețuit chiar arta oratorică şi au trăit fără să cunoască legile şi regulile vorbirii frumoase, totuşi, pentru că şi-au petrecut toată viața ocupându-se cu ştiința de a ajunge oameni morali şi cu purtări frumoase, viața lor a dobândit o puternică strălucire şi au ajuns vestiți.
70. I Cor. 3, 19.

De pildă, Anaharsis, Crates şi Diogene n-au studiat deloc elocința; unii spun că nici Socrate n-a studiat această ştiință. În privința lui Socrate însă, poate să ne dea mărturie Platon, cel mai strălucit reprezentant al filosofiei, omul care a cunoscut mai bine decât toți cu de-amănuntul viața dascălului său. În una dintre scrierile sale, Platon istoriseşte că Socrate este dus înaintea tribunalului spre a se apăra. În apărarea sa față de judecători, Platon pune în gura lui Socrate următoarele cuvinte: “Veți auzi de la mine, bărbați atenieni, tot adevărul; pe Zeus mă jur că într-adevăr nu veți auzi cuvinte frumoase în ce priveşte frazele şi cuvintele, nici vorbe împodobite, cum au fost cuvintele celor care-au vorbit până acum; veți auzi cuvinte spuse simplu şi la întâmplare, aşa cum îmi vin pe limbă. Deoarece cred că sunt drepte spusele mele, nimeni dintre voi să nu se aştepte la altceva, nici n-ar fi potrivit pentru vârsta mea să vin în fața voastră ca un copil care-şi alcătuieşte cu grijă cuvintele sale”.71
71. Platon, Apologia, 17 b.

Socrate spunea aceste cuvinte ca să arate că n-a învățat arta elocinței şi nici n-a folosit-o, nu din pricina trândăviei, ci din pricină că n-o socotea de mare importanță. Prin urmare, elocința nu se potriveşte filosofilor, şi în general bărbaților, ci este o ambiție proprie copiilor care se joacă; aceasta este părerea filosofilor păgâni; nu a unuia de rând, ci a filosofului care a depăşit în înțelepciune pe toți ceilalți, a lui Platon. Într-adevăr, Platon, după cum am văzut, nu-l prezintă pe Socrate, dascălul său, împodobit cu această găteală, căci socoteşte că e ruşinos pentru un filosof să se împăuneze cu o astfel de podoabă.

Aceste cuvinte pot fi spuse pe bună-dreptate unui tată păgân, totuşi pot fi spuse cu atât mai mult unui tată creştin. Într-adevăr, nu-i o prostie ca elocința să fie socotită o nimica de păgâni, de cei

care urmăresc cu orice preț lauda oamenilor şi slava, de cei care nu pot dobândi această slavă decât cu ajutorul elocinței, iar noi, creştinii, să o admirăm atât, să-i dăm atâta valoare, şi, din pricina ei, să disprețuim instrucția de neapărată trebuință, educarea sufletului?

12. Dacă aş vorbi unui tată necredincios, unui păgân; cele spuse mai sus ar fi îndestulătoare, dar pentru că vorbesc unui tată credincios, unui creştin, e nevoie să aduc şi exemple din lumea noastră creştină.

- Care sunt aceste exemple?

Sunt marii bărbați şi sfinții de la început, care au trăit când nu existau scrieri, apoi bărbații mari şi sfinții de mai târziu, când existau scrieri, dar nu exista iscusința oratorică, şi, în sfârşit, bărbații mari şi sfinții din vremurile din apropierea noastră, când existau şi scrieri, şi iscusința oratorică. Bărbații mari şi sfinții de la început nu erau iscusiți nici în una, nici în alta: nu cunoşteau nici arta cuvântului, dar nu ştiau nici carte. Şi acolo unde pare de absolută trebuință talentul oratoric şi instrucția în şcoală, acolo acei bărbați mari erau lipsiți şi de una, şi de alta; cu toate acestea, au depăşit atât de mult pe cei care le stăpâneau, încât aceştia, în comparație cu ei, păreau mai neiscusiti decât nişte simpli copii. Într-adevăr, dacă puterea de convingere ar sta în cuvinte, iar filosofii, stăpâni şi pe ştiința de carte şi pe talentul oratoric, n-au fost în stare să convingă pe nici un stăpânitor de popoare, pe nici un tiran. În timp ce Apostolii, oameni neînvățați şi simpli, au convins întreaga lume să îmbrățişeze creştinismul, atunci urmează că Apostolii, cei neînvățați, cei simpli, sunt cei care au dobândit comorile înțelepciunii, şi nu filosofii, cei care au studiat cu grijă şi cartea, şi arta oratorică. Prin urmare, înțelepciunea adevărată şi adevărata ştiință de carte nu este alta decât frica de Dumnezeu.

Să nu creadă nimeni că prin aceste cuvinte aş legiui să lăsăm pe copii să ajungă nişte neştiutori de carte! Nu! Dar dacă mi-ați garanta că fiii voştri îşi vor însuşi ceea ce este absolut necesar, educarea sufletului, n-aş împiedica să se dea în plus copiilor şi această instrucție. Este cea mai mare nesocotință şi cea mai mare nebunie ca, atunci când temelia casei ți se clatină şi amenință să se năruie toată casa şi toate zidurile, să alergi după zugravi, şi nu după zidari! După cum iarăşi este o ambiție prostească să împiedici pe cel ce vrea să zugrăvească locuința, atunci când zidurile sunt trainice şi solide.

Un fapt petrecut sub ochii mei va ilustra adevărul spuselor mele. Mai demult a venit în oraşul nostru un tânăr foarte bogat ca să învețe limba latină şi limba greacă. Era însoțit de un pedagog. Pedagogul era rânduit să se îngrijească de educarea sufletului tânărului. M-am apropiat de pedagog (era unul dintre locuitorii munților, un monah) şi am încercat să aflu pricina pentru care s-a dedicat ocupației de pedagog, o dată ce a îmbrățişat filosofia aceasta, o dată ce a îmbrățişat monahismul. Mi-a răspuns că mai rămâne puțină vreme pedagog. Apoi mi-a povestit totul de la început:

“Copilul acesta are un tată aspru, alipit cu totul de lucrurile din lumea aceasta. Mama lui însă este o femeie înțeleaptă, bună şi cu gândul numai la Dumnezeu. Tatăl lui, ofițer în armată, săvârşise multe fapte de vitejie în războaie şi voia ca fiul lui să îmbrățişeze tot cariera armelor, dar mama lui nici nu voia să audă de aşa ceva, se împotrivea cu tărie unui asemenea gând. Dorea şi ținea mult să-şi vadă fiul strălucind ca monah, însă nu îndrăznea să-şi descopere gândul

înaintea soțului ei. Se temea ca nu cumva el, în dorința de a-şi pune în aplicare gândul, să-l lege prea tare, înainte de vreme, cu lanțurile vieții, să-l îndepărteze de viața virtuoasă nădăjduită pentru fiul ei şi să-l ducă în rândurile ostaşilor, iar acolo să deprindă tot dispreţul pentru viața virtuoasă şi să nu mai fie în stare mai târziu să-şi îndrepte purtarea. Pentru aceasta a făcut un plan. M-a chemat acasă la ea, mi-a împărtăşit gândul ei. A luat apoi mâna dreaptă a copilului şi mi-a pus-o în mâinile mele. Am întrebat-o pentru ce face aceasta. Mi-a răspuns că nu i-a mai rămas decât acest singur plan pentru mântuirea copilului ei, anume, dacă aş voi şi aş primi, să fiu pedagog copilului ei, să-l iau cu mine şi să vin cu el aici. Ea îşi va convinge soțul că studiul elocinței şi al literelor este folositor unui om care vrea să îmbrățişeze cariera armelor. "Dacă aş reuşi, continuă să-mi spună mama lui, să-l ai lângă tine, undeva departe de casa părintească, unde să nu-l poată supăra nici tatăl Iui şi nici altcineva dintre rudele sale, vei putea să-i educi sufletul în toată voia, vei putea să-l faci să trăiască aşa cum ar trăi într-o mănăstire. Primeşte-mi rugămintea! Făgăduieşte-mi că ai să mă ajuți în această nelinişte în care se zbate sufletul meu. Rugămintea mea nu urmăreşte lucruri de puțină importantă. Lupt pentru mântuirea sufletului copilului meu, şi primejdia atârnă deasupra lui. Nu-mi trece cu vederea rugămintea, spre a se primejdui ceea ce am mai scump pe lume! Smulge-l din lațurile care de pe acum îl înconjoară! Smulge-l din tulburarea vieții şi din furtună! Dacă nu vrei să-mi faci acest hatâr, chem pe Dumnezeu să judece între mine şi tine! Mărturisesc că eu n-am lăsat nimic la o parte din cele ce mi-au stat în putere pentru mântuirea sufletului lui şi sunt curată de sângele copilului acestuia. Dar dacă se va întâmpla să pățească ce poate păți un tânăr trăit până acum într-un atât de mare lux şi nepăsare morală, apoi să ştii că de Ia tine şi din mâinile tale va cere Dumnezeu în ziua judecății sufletul acestui copil". Aşa mi-a vorbit mama lui. A mai spus încă şi alte multe cuvinte, plângând cu şiroaie de lacrimi de ți se rupea inima. M-a convins deci să primesc această însărcinare şi ne-am despărțit dându-mi aceste porunci".

Planul mamei n-a fost zadarnic. Monahul a exercitat asupra acestui copil în scurtă vreme o atât de mare influență şi a aprins în el atât de mult focul dorinței de a îmbrățişa felul de trai al monahilor, încât a aruncat totul şi a alergat în pustie. Avea nevoie acum de un alt frâu, care să-l întoarcă la o asceză măsurată de la aspra asceză ce-o trăia. Pe lângă aceasta, mai era şi teama ca nu cumva, din pricina râvnei lui deosebite, să se descopere înainte de vreme tot planul pus la cale şi să se pornească război cumplit atât împotriva pedagogului, cât şi a monahilor de pretutindeni. Într-adevăr, dacă tatăl copilului ar fi aflat de fuga fiului lui în pustie, nu s-ar fi dat în lături de a pune totul în mişcare spre a prigoni pe sfinții aceia, şi nu numai pe cei care l-au primit în mănăstirea lor, ci şi pe toți ceilalți.

"Aşadar eu, a continuat monahul, am luat îndeosebi pe copil şi i-am spus temerile mele şi încă şi alte cuvinte. I-am aprobat dorința de a îmbrățişa viața monahală, ba încă i-am şi sporit această dorință, L-am rugat însă să ne ducem să locuim in oraş, şi acolo să se ocupe cu studiul elocinței şi al literelor. În acest chip, va fi de folos şi celor de o vârstă cu el, şi va rămâne şi tatălui lui necunoscut planul nostru. Socoteam că e de neapărată trebuință să ne mutăm din pustie în oraş, pentru a feri de orice neplăceri pe monahii din mănăstire, pe mamă, pe mine, pedagogul lui, ba chiar şi pe copil. Dacă tatăl ar fi ştiut de la început de planul nostru, s-ar fi pornit cu atacurile împotriva copilului şi ar fi putut uşor nimici răsadurile viețuirii creştine ce le sădisem în el, deoarece erau plăpânde şi abia înrădăcinate. Mă gândeam că, dacă ar trece mai mult timp, se vor înrădăcina bine şi voi avea astfel cea mai mare garanție că, orice s-ar întâmpla, tatăl nu va mai putea aduce nici o vătămare fiului său. Asta s-a şi întâmplat, nădejdea nu mi-a fost înşelată.

Într-adevăr, mai târziu, după trecere de multă vreme, când tatăl lui s-a năpustit asupra-i şi s-a aruncat cu multă furie, nu numai că n-a clătinat nimic din clădirea virtuții fiului lui, ci aceasta s-a arătat a fi şi mai puternică. Mulți dintre colegii lui de şcoală s-au folosit de pe urma legăturilor cu el şi au îmbrățişat şi ei râvna lui de viețuire creştină şi monahică. A ajuns să aibă mare influență asupra colegilor lui, deoarece avea în casă lângă el necontenit pe cel care-i educa sufletul; era ca o statuie care se bucură neîncetat de intervenția mâinii artistului, i se adăugau în fiecare zi noi frumuseți sufleteşti. Ceea ce-i mai minunat este faptul că nu părea că se deosebeşte întru ceva de majoritatea colegilor săi în înfățişarea sa exterioară: nu era ursuz şi morocănos, nu era slab şi galben la față, nu purta altă îmbrăcăminte decât ceilalți. Era la fel ca toți colegii lui şi la înfățişare, şi la privire, şi la voce, şi, într-un cuvânt, în totul. Datorită acestui fapt, a putut să prindă în mrejele lui pe mulți dintre cei cu care avea legaturi, deoarece înlăuntrul său ascundea o viețuire creştină deosebită. Dacă s-ar fi văzut ce viață ducea acasă, s-ar fi crezut că-i un monah, unul dintre locuitorii munților. Locuința lui avea exact înfățişarea unei chilii mănăstireşti, nu se afla înlâuntrul ei nimic mai mult decât cele de neapărată trebuință. Îşi întrebuința tot timpul cu citirea cărților sfinte. Fiind deştept, învăța uşor lecțiile, acorda studiilor de Ia şcoală o mică parte din zi, iar tot restul zilei şi-l consacra necontenitelor rugăciuni şi citirii cărților dumnezeieşti; toată ziua şi-o petrecea nemâncat, dar, mai bine spus, stătea nemâncat nu numai o zi, nici numai două, ci chiar mai multe zile. Nopțile erau martore tuturor nevoințelor lui, lacrimilor lui, rugăciunilor lui şi citirii cărților sfinte".

Pedagogul lui mi-a spus în taină toate acestea; tânărul s-ar fi supărat amarnic dacă ar fi aflat că-i sunt făcute cunoscute lumii virtuțile sale. Mai spunea despre el pedagogul lui: cămaşa îi era făcută din păr, cu ea dormea şi noaptea; a născocit acest mijloc înțelept, pentru a nu-şi prelungi prea mult somnul şi a se deştepta repede. Toate faptele sale erau tot atât de desăvârşite ca şi ale monahilor. Slăvea necontenit pe Dumnezeu, şi Dumnezeu i-a dat aripi uşoare ca să se înalțe spre această filosofie.

Prin urmare, dacă mi-ai arăta şi acum un suflet atât de mare ca al acestui tânăr, dacă mi-ai da un pedagog ca acela despre care am vorbit mai sus, dacă mi-ai făgădui că are să se ocupe întru totul de creşterea copiilor, eu, în primul rând, mai mult decât părinții, aş dori mult de tot ca fiii lor să se ocupe şi cu studiul elocinței şi al literelor. Într-un asemenea caz, vânătoarea ne va fi bogată, căci unii ca aceştia vor putea vâna cu multă uşurință pe colegii lor, şi din pricina traiului şi din pricina vârstei şi din pricina legăturilor neîntrerupte cu ei. Dar nu-i nimeni care să-şi ia aceasta sarcină şi nici s-o ducă la îndeplinire. Iar pentru că nu-i nici unul, ar fi cea mai mare cruzime ca pe cel care nu poate pe sine să se ajute, pe cel căzut la pământ, pe cel care primeşte nenumărate răni, pe cel care face ca şi alții să piardă curajul, să-l lăsăm să moară în mijlocul vâltorilor vieții, când ar trebui să-l scoatem din luptă. N-ar trebui, oare, pedepsit generalul care ar scoate din linia de bătaie pe ostaşii care pot să lupte, dar ar porunci să rămână necontenit pe loc cei răniți, cei căzuți la pământ, cei care împiedica pe alții să lupte?

13. Mulți părinți stăruie în dorința de a-şi vedea fiii strălucind în arta elocinței, ca şi cum ar cunoaşte precis că aceştia vor ajunge neapărat sa-şi termine cu succes studiile. În privința aceasta, n-am să caut să mă cert cu ei, nici să spun că fiii lor nu vor reuşi să ajungă străluciți retori; admit chiar că-şi vor termina studiile şi că vor ajunge pe culmile oratoriei şi ştiinței.

Să presupunem că ai de ales intre două căi: să trimiți pe fiul tău să frecventeze şcolile spre a învăța oratoria şi ştiința, sau să-l trimiți în mănăstirile din pustie spre a i se face educația sufletului. Spune-mi acum, te rog, în care dintre aceste două căi este mai bine sa exceleze fiul tău? În ce mă priveşte pe mine aş dori să exceleze şi în una, şi în alta. Dar, dacă n-ar putea să exceleze în amândouă, este mai bine să aleagă o singură cale, cealaltă, educația sufletului, cu mult superioară celei dintâi.

- Bine, dar cum voi putea şti, mi s-ar putea obiecta, că fiul meu va ajunge virtuos, că va practica necontenit virtutea, că nu va cădea mai târziu? Mulți oameni virtuoşi au căzut în grele păcate.

- Dar de unde poți şti că fiul tău nu va ajunge virtuos şi nu va practica necontenit virtutea? Mulți oameni au fost toată viața lor virtuoşi, iar aceştia sunt mai numeroşi decât cei care au fost virtuoşi şi apoi au căzut.

Prin urmare, ai mai multă garanție că fiul tău va ajunge virtuos şi va rămâne virtuos, decât teama că va cădea din virtutea Ia care va ajunge.

De ce nu eşti cuprins de aceeaşi teamă şi când e vorba să trimiți pe fiul tău sa studieze elocința? Aici mai cu seamă ar trebui să te temi mai mult de nereuşita şi de cădere. Puțini dintre mulții monahi nu au atins scopul stăruințelor lor, dar dintre mulții oameni care au urmat şcoala şi cursurile de elocință puțini sunt cei care au strălucit ca oratori de seamă. Ar trebui, pe bună dreptate, să te temi că fiul tău nu va reuşi în studiul elocinței nu numai din cauza pricinilor de mai sus, dar şi a altor pricini, cu mult mai mari, de pildă: lipsa de talent a elevilor, proasta pregătire a profesorilor, nepăsarea pedagogilor, prea multa ocupație a părinților cu alte treburi, care nu Ie îngăduie să se ocupe îndeaproape de fiii lor, lipsa de bani pentru a face față cheltuielilor cu şcoala şi cu achitarea lefurilor profesorilor, purtările proaste ale celor cu care vin în contact copiii, răutatea, invidia şi viclenia colegilor de şcoală şi alte multe pricini care te împiedică sâ-ți ajungi scopul, riu sunt însă numai aceste piedici; alte piedici mai mari se ivesc in calea fiului tău după terminarea şcolii.

Într-adevăr, după ce fiul tău a trecut peste toate piedicile amintite mai sus şi a ajuns la vârful ştiinței predate în şcoală, fără să se poticnească de ceva, îl aşteaptă atunci, la sfârşitul studiilor, alte curse, alte piedici: reaua voință a marilor demnitari, invidia celor care au aceeaşi funcție ca şi el, greutatea vremurilor, lipsa de prieteni care să-i dea o mână de ajutor, sărăcia; toate acestea îl fac să nu-şi ajungă scopul urmărit. Cu monahii lucrurile nu stau aşa, ei trebuie să se îngrijească numai de un singur lucru: să aibă o râvnă aleasă şi bună, iar dacă au o astfel de râvnă, nimic nu-i va putea împiedica să ajungă virtuoşi.

Prin urmare, nu-i, oare, nedrept să deznădăjduieşti si să tremuri de teamă când e vorba să trimiți copilul la mănăstire, unde ai cele mai bune nădejdi că fiul tău va reuşi negreşit să ajungă om virtuos, şi asta cât mai repede, şi, dimpotrivă, să n-ai nici o umbră de deznădejde, ba, deplină încredințare de reuşită, când e vorba să-l trimiți la şcoală pentru a studia elocința, unde, după cum am arătat mai sus, n-ai nici o nădejde de reuşită, unde stau în calea fiului tău nenumărate piedici, unde greutățile sunt mai bătătoare la ochi şi mai multe? Nu-i, oare, nedrept ca, atunci când e vorba de elocință, să nu te uiți deloc la neplăcerile care adeseori o însoțesc, ci să ai în vedere numai succesele de pe urma oratoriei, care sunt aşa de rare, iar, când e vorba de viețuirea

virtuoasă a monahilor, să te porți altfel, să vezi adică numai părțile neplăcute acolo unde sunt multe nădejdi de succes, iar dincolo, unde n-ai nici o nădejde de reuşită, să gândeşti că vei reuşi? Mai mult încă: dacă toate împrejurările ar conlucra să asigure fiului tău, după terminarea studiului elocinței, un succes deplin, se poate întâmpla ca, adeseori, o moarte prematură să-l lovească şi să plece din lumea aceasta, după ce şi-a dat atâta osteneală pentru dobândirea cunoştințelor, fără să-şi fi valorificat studiile sale, fără să poarte pe fruntea lui cununa succesului. În mănăstire aşa ceva nu se poate întâmpla; chiar dacă ar muri fiul tău în timp ce i se face educația sufletului, el va pleca din lumea aceasta încărcat de mari succese şi încununat.

Prin urmare, dacă te temi de viitorul copilului tău, apoi ar trebui să te temi mai mult atunci când îl trimiți să studieze elocință, deoarece sunt multe piedici până să termine acest drum. Tu însă te porți cu totul altfel: când e vorba să trimiți pe copilul tău în şcoli, nu-ți pierzi răbdarea, aştepți ani îndelungați, nu te uiți la greutățile ce le ai de îndurat în timpul studiilor lui, la cheltuiala banilor, la neplăceri, la nesiguranța viitorului fiului tău, ci te uiți numai la timpul când el îşi va încheia studiile; când e vorba însă să-I trimiți la mănăstire, nici n-a apucat să calce pragul mănăstirii, nici n-a făcut cunoştință cu frumoasa viețuire călugărească, că te şi cuprinde îndată teama, începi să tremuri şi să ți se umple capul cu fel de fel de gânduri de deznădejde. Mai înainte mi-ai pus această întrebare:

- Un om care locuieşte în oraş, care locuieşte în lume şi are casa lui nu poate să se mântuiască?

- Da! Dar dacă poate să se mântuiască locuind în oraş, în lume, având casa lui şi femeia lui, oare nu va putea să se mântuiască mult mai uşor dacă n-are femeie şi toate celelalte bunuri? Omul nu trebuie să aibă două feluri de a privi lucrurile: uneori să fie încredințat că poate să-şi mântuiască sufletul, chiar dacă este înlănțuit de grijile lumii, iar alteori să tremure şi să se teamă că nu poate fi bineplăcut înaintea lui Dumnezeu dacă este eliberat de toate grijile lumii, dacă nu are averi, casă, soție. Dacă, după cum susțineai, poate să se mântuiască locuind în oraş, apoi cu atât mai mult dacă trăieşte în pustie! Pentru ce te temi de pustie, unde nu-i nici o primejdie, şi nu te temi de oraş, unde ar trebui ca teama să-ți fie cu mult mai mare?

14. Ai putea însă să-mi obiectezi:

- Nu-i acelaşi lucru când păcătuieşte un laic ca atunci când păcătuieşte un monah, care şi-a afierosit viața lui Dumnezeu. Nu cad amândoi de la aceeaşi înălțime, şi de aceea nici rănile lor nu sunt la fel.

- Te înşeli amarnic, iubitule, şi greşeşti dacă socoteşti că laicului i se cere îndeplinirea unor porunci, iar monahului, a altora. Deosebirea dintre un laic şi un monah stă numai în aceea că unul este căsătorit, şi celălalt e necăsătorit. Pentru toate celelalte porunci, vor da socoteală la fel amândoi.

Cel care se mânie pe fratele său72, fie că e laic, fie că e monah, săvârşeşte acelaşi păcat înaintea lui Dumnezeu.
72. Matei 5, 22.

Cel care se uită la o femeie spre a o pofti, dacă o face laicul sau monahul, la fel este pedepsit pentru desfrânare.73 Judecând drept, am mai putea adăuga în această privință şi următoarele: dacă un laic se uită cu poftă la o femeie, săvârşeşte un păcat mai mare decât monahul. Nu-i acelaşi lucru când un om căsătorit, un om care are femeie, un om care se bucură de o mângâiere atât de mare, se uită cu ochi pofticioşi după o altă femeie, ca atunci când monahul ajunge să fie stăpânit de această cumplită poftă, el, care este lipsit cu totul de ajutorul pe care femeia îl dă laicului. Iarăşi, cel care se jură, laic sau monah, este la fel pedepsit.74 Când Hristos a dat această poruncă şi a legiuit aşa, n-a făcut deosebire între oameni şi nici n-a spus: Dacă un monah se jură, apoi jurământul lui este de Ia diavol, dar dacă nu-i monah, apoi jurământul nu i se socoteşte păcat. Hristos a dat această poruncă în general pentru toți oamenii şi o dată pentru toate timpurile: „Iar Eu vă spun vouă să nu vă jurați deloc!".75 La fel, când Hristos a spus: "Vai de cei care râd",76 n-a mai adăugat şi aceste cuvinte: Vai de monahii care râd, ci a dat această poruncă tuturor oamenilor: şi laicilor, şi monahilor. Aşa este cazul şi cu celelalte porunci mari şi minunate date de Hristos. Într-adevăr, când spune: Fericiți cei săraci cu duhul, cei ce plâng, cei blânzi, cei flămânzi şi însetați de dreptate, cei milostivi, cei curați cu inima, făcătorii de pace, cei prigoniți pentru dreptate, cei care aud din gura necredincioşilor cuvinte de ocară, ce se pot rosti şi nu se pot rosti, din pricina lui Hristos,77 Domnul n-a adăugat la aceste Fericiri nici numele laicului, nici numele monahului, ci a dat aceste porunci tuturor oamenilor, pornind de la noțiunea de om.

73. Matei 5, 28.
74. Matei 5, 33-37.
75. Matei 5, 34.
76. Luca 6, 25.
77. Matei 5, 3-11.

Scripturile nu cunosc deosebiri între oameni. Scripturile vor ca toți oamenii să trăiască aşa cum trăiesc monahii, chiar dacă se întâmplă să fie căsătoriți.

Ascultă ce spune şi Pavel, iar când spun Pavel, spun tot Hristos.

Pavel, adresându-se în epistolele sale bărbaților căsătoriți şi cu copii, le cere să trăiască tot aşa de virtuos ca şi monahii. După ce le porunceşte să înlăture din viața lor orice lux în îmbrăcăminte, să înlăture mâncărurile bogate şi alese, le scrie aceste cuvinte: "Femeile să se împodobească cu îmbrăcăminte cuviincioasă, cu demnitate şi cu înțelepciune, nu cu împletituri de păr, cu aur, cu mărgăritare sau cu veşminte scumpe",78 iar mai jos spune: "Viîduva care trăieşte în desfătare a murit de vie",7Q şi, în sfârşit, mai departe "Având însă hrană şi îmbrăcăminte, vom fi îndestulați cu acestea".80 Se poate cere de la monahi altceva mai muit decât îndeplinirea acestor porunci? În alte epistole Favel învață pe oameni să-şi stăpânească limba şi dă si cu acest prilej legi precise, iar aceste legi trebuie să le îndeplinească şi monahii. Pavel nu opreşte numai cuvintele de ruşine, vorbele proaste, ci şi glumele.81 Cere apoi ca oamenii să taie din sufletele lor nu numai iuțeala, mânia şi amărăciunea sufletească, cere să fie izgonite din gura credincioşilor şi izbucnirea şi defăimarea, căci spune Favel: "Toată iuțeala, mânia şi defăimarea să fie lepădate de la voi, împreună cu toată răutatea".82 Ți se par oare mici poruncile date de Pavel? Aşteaptă puțin şi vei auzi porunci cu mult mai mari decât cele de mai sus, porunci date tuturor oamenilor, despre îndelunga-răbdare.

78. I Tim. 2, 9.
79. I Tim. 5, 6.

80. I Tim. 6, 8.
81. Efes. 5, 4.
82. Efes. 4, 31.

Pavel spune: "Soare/e să nu apună peste mânia voastră".83 "Vedeți să nu răsplătească cineva cuiva rău pentru rău, ci urmăriți totdeauna binele, şi unii față de alții, şi față de toți oamenii".84 Iar în altă parte: "Nu te lăsa biruit de rău, ci biruieşte răul cu binele".85 Ai văzut ce tărie au aceste porunci de a urca pe omul care le îndeplineşte chiar pe culmea îndelungii răbdări şi a viețuirii creştine desăvârşite?

Ascultă însă şi poruncile date de Pavel cu privire la dragoste, punctul central al tuturor virtuților. Lăudând dragostea şi vorbind despre multe fapte de virtute săvârşite de ea,86 a arătat că laicii sunt datori să îndeplinească aceleaşi fapte de dragoste pe care şi Hristos le-a cerut de la ucenicii Lui. După cum Mântuitorul a spus că cea mai înaltă dovadă de dragoste este de a-şi pune cineva sufletul pentru prietenii lui,87 tot astfel şi Pavel a lăsat să se înțeleagă acelaşi lucru prin cuvintele: "Dragostea nu caută ale sale"88, şi porunceşte să se înfăptuiască o astfel de dragoste.
83. Efes. 4, 26.
84. I Tes. 5, 15.
85. Rom. 12, 21.
86. l Cor. 13, 4-7.
87. loan 15, 13.
88. I Cor. 13, 5.

Prin urmare, dacă Pavel ar fi vorbit numai de datoria de a iubi pe toți oamenii, numai atât ar fi o dovadă îndestulătoare că această poruncă este dată şi laicilor, şi monahilor. Într-adevăr, dragostea este legătura şi rădăcina întregii virtuți, deşi în textul acesta Pavel o priveşte numai în ea însăşi.

Poți cere oare de la monahi mai mult decât de la laici să pună în practică această filosofie?

Când Pavel ne porunceşte să fim mai presus de mânie, de iuțeală, de strigăt, de dragostea de bani, de pântece, de lux, de slava deşartă. În sfârşit.să fim mai presus de tot ce este lumesc, când cere să nu avem nimic comun cu pământul, când Pavel ne porunceşte să ne omorâm mădularele, este recunoscut de toată lumea ca ne cere să avem aceeaşi viețuire desăvârşită cerută de Hristos şi ucenicilor Săi. Pavel vrea să fim tot aşa de morți față de păcate ca şi cum am fi murit şi am fi deja îngropați.89 Pentru asta spune: "Pentru că cel care a murit este dezvinovățit de păcat".90

În unele cazuri, Pavel ne îndeamnă să imităm, pe Însuşi Hristos, nu numai pe ucenicii Lui. Când ne sfătuieşte să iubim pe toți oamenii, să fim cumpătați, să nu purtăm ranchiună nimănui, ne dă ca exemplu pe Hristos.91
89. Rom. 6, 2; 7, 10; Gal. 6, 14.
90. Rom. 6, 7.
91. I Cor. 11, 1; Efes. 5, 1.

Prin urmare, când ne porunceşte să imităm chiar pe Hristos, şi nu numai pe ucenicii Lui, pe monahi, când spune că mare osândă îi aşteaptă pe cei care nu-L imită chiar pe Hristos, mai poți susține că monahii sunt datori să aibă o viețuire creştină superioară laicilor? Toți oamenii trebuie

să se urce la această vieţuire creştină superioară. Decăderea morală a societăţii omeneşti îşi are pricina în faptul că socotim că numai monahii trebuie să aibă o vieţuire creştină desăvârşită, pe când toţi ceilalţi au îngăduinţa să trăiască în trândăvie, dispreţuind poruncile lui Hristos. Nu-i adevărat, nu-i adevărat, ne strigă Pavel. Tuturor, monahi şi laici, ni se cere aceeaşi vieţuire creştină desăvârşită. Susţin asta cu toată tăria, dar, mai bine spus, n-o susţin eu, ci Hristos care va judeca faptele noastre.

Dacă te mai minunezi încă de o astfel de afirmaţie şi o mai pui la îndoială, am să-ţi torn în auz învăţătura aceloraşi izvoare, spre a-ţi spăla deplin toată răutatea necredinţei. Îţi voi face dovada susţinerii mele, întemeiat pe pedepsele date de Domnul în ziua judecăţii.

Bogatul din Evanghelie n-a primit o pedeapsă mai mare pentru că ar fi fost un monah nemilostiv, ci pentru că, fiind laic, trăia în bogăţie, se îmbrăca în porfiră şi vison şi dispreţuia pe săracul Lazăr, căzut în cea mai neagră nenorocire.92 Nu voi spune că bogatul din Evanghelie se chinuia în foc şi a primit o pedeapsă mai mare, nici pentru că era laic şi nici pentru că era monah, ci pentru că a fost crud şi nemilostiv. Tot astfel, cele cinci fecioare neînţelepte au fost alungate de Mire pentru că n-au avut iubire de oameni, pentru că n-au făcut milostenie.93 În privinţa pedepsei date lor, sunt de părere că fecioria lor n-a fost o pricină de a li se mări pedeapsa. Dimpotrivă, poate că li s-a micşorat tocmai pentru că au trăit în feciorie. Celor cinci fecioare neînţelepte nu li s-a spus: "Duceţi-vă de la Mine în focul pregătit diavolului şi îngerilor lui",94 ci numai atât: "Nu vă ştiu pe voi".95 Nu te contrazic dacă mi-ai obiecta că tot la pedeapsă duc şi cuvintele spuse fecioarelor neînţelepte, ca şi celelalte cuvinte amintite mai sus. Prin exemplul cu fecioarele am urmărit să dovedesc că viaţa monahilor nu atrage după sine pedepse mai grele din partea lui Dumnezeu, ci că şi laicii, dacă săvârşesc aceleaşi păcate ca şi monahii, sunt pedepsiţi la fel ca şi aceştia. Tot astfel, şi cel care a intrat la nuntă fără haină de nuntă96, şi cel care a cerut fără milă suta de dinari de la datornicul său97 au suferit cele ce-au suferit nu din pricină că ar fi fost monahi, ci unul a fost dat pieirii din pricina curviei, iar altul, din pricina răutăţii lui. Şi dacă vei cerceta pe toţi cei despre care Scriptura spune că au fost pedepsiţi, vei vedea că au fost pedepsiţi numai din pricina păcatelor lor, şi nu din pricină că au fost laici sau monahi.

92. Luca 16, 19-25.
93. Matei 25, M 2.
94. Matei 25, 41.
95. Matei 25, 12.
96. Matei 22, 11-13.
97. Matei 18, 28-34.

Acelaşi lucru se vede nu numai când e vorba de pedepse, ci şi când este vorba de sfaturi. Astfel, când Hristos zice: "Veniţi la Mine toţi cei osteniţi şi împovăraţi, şi Eu vă voi odihni. Luaţi jugul Meu asupra voastră şi învăţaţi-vă de la Mine, că sunt blând şi smerit cu inima şi veţi afla odihnă sufletelor voastre"98, aceste cuvinte nu sunt adresate numai monahilor, ci tuturor oamenilor. Când Hristos porunceşte să mergem pe calea cea strâmtă, nu dă această poruncă numai monahilor, ci tuturor oamenilor; de asemenea, când porunceşte să ne urâm sufletul100 în lumea aceasta, ca şi altele la fel cu aceasta, toate aceste porunci privesc pe toţi oamenii. Când Mântuitorul nu se adresează tuturor şi nu dă sfaturi care să privească pe toţi oamenii, atunci ne arată lămurit acest lucru. De pildă, când este vorba despre feciorie, adaugă: "Cine poate s-o primească, să o primească"101, n-a spus: "tot omul să o primească" şi nici n-a pus fecioria în

rândul poruncilor. Tot aşa face şi Pavel; în orice împrejurare Pavel imita pe Dascălul său, iar când vorbeşte despre feciorie, spune: “Dar despre fecioare, nu am porunca Domnului”102.
98. Matei 11, 28-29.
99. Matei 7, 13-14.
100. loan 12, 25.
101. Matei 19, 12.
102. I Cor. 7, 25.

Prin urmare, este de neapărată trebuință ca şi laicul şi monahul să se urce la aceeaşi înălțime; atât unul, cât şi celălalt vor căpăta aceleaşi pedepse dacă vor cădea. Socot deci că nici cel mai certăreț om şi mai lipsit de simțul judecății nu mă va mai contrazice în această privință.

15. După ce am demonstrat îndeajuns acest lucru, să cercetăm şi cealaltă latură a problemei: cine va cădea mai uşor şi mai repede: laicul sau monahul? Această latură a problemei nici n-ar mai trebui cercetată.

Într-adevăr, omul căsătorit va putea cu mai multă uşurință trăi în castitate, deoarece căsătoria îi uşurează mai mult lupta împotriva păcatului desfrânării. Cu toate acestea, sunt mai mulți oameni însurați decât monahi care cad în acest păcat, nu sunt atât de mulți monahii care ies din mănăstire şi se duc la femei, pe cât sunt de mulți oamenii căsătoriți care se scoală de lângă soțiile lor spre a se duce la alte femei. Prin urmare, dacă laicii cad atât de lesne şi în număr atât de mare în acest păcat, împotriva căruia pot lupta cu mai multă uşurință decât monahii, ce vor face în fața celorlalte păcate care îi atacă mai cumplit decât pe monahi? Pe monahi pofta trupului îi chinuie mai cumplit decât pe laici pentru că ei n-au legături cu femeile. Celelalte păcate însă îi subjugă mai greu pe monahi, pe când pe laici îi urmăresc cu toată tăria şi-i aruncă numaidecât în prăpastie. Dacă față de păcatul trupului, care porneşte cel mai cumplit război, monahii rezistă mai greu decât laicii, care nu sunt chinuiți de această patimă pentru că sunt căsătoriți, apoi este neîndoielnic că monahii se vor împotrivi cu mult mai uşor decât laicii celorlalte păcate, care nici nu-i chinuie. Dragostea de bani, pofta de trai bun şi de putere şi toate celelalte păcate sunt biruite mai uşor de monahi decât de laici. După cum pe un câmp de bătălie spunem că lupta este mai uşoară în acea parte a câmpului de bătălie unde morții sunt mai puțini şi mai rari, şi nu unde morții cad necontenit unul după altul, tot astfel trebuie să judecăm lucrurile şi când e vorba de lupta dusă în lume şi în mănăstire. Mai uşor biruie lăcomia monahul care locuieşte în munți decât laicul care locuieşte în mijlocul lumii. Laicul este stăpânit cu uşurință de lăcomie, iar cel stăpânit de lăcomie trebuie, după cum hotărât spune Sfântul Apostol Pavel, să fie numărat printre închinătorii la idoli.103
103. Efes. 5, 5.

Monahul, dacă ar avea avere, nu va trece cu vederea pe ai lui, ci cu dragă inimă le va da toată averea saş laicul însă nu numai că nu se va sinchisi de ei, dar îi va nedreptăți tot atât de mult ca şi pe străini. Iar nedreptățirea semenului este un alt chip de slujire la idoli, mai cumplit decât lăcomia. Trebuie oare să mai vorbim de celelalte păcate şi patimi, care sunt biruite cu uşurință de monahi, dar care doboară pe laici cu multă tărie?

Pentru ce nu te temi deci, pentru ce nu tremuri când duci pe fiul tău în lume şi printre oameni, unde va fi biruit iute de păcat şi de răutate? Oare ți se pare puțin lucru să dai prilej fiului tău să

slujească idolilor, adică păcatelor, să ajungă mai rău decât păgânii, să lepede prin faptele lui slujirea lui Dumnezeu? Ți-am arătat doar că cei care trăiesc în lume cad mai uşor pradă acestor păcate decât monahii. Vezi dar că nu-i decât un pretext frica ta de a-ți trimite fiul la mănăstire. Dacă ar trebui să te temi, apoi ar trebui să te temi nu de cei care caută să scape de furtună, nici de cei care se grăbesc să ajungă în port, ci de cei învăluraţi de furtună şi de furia valurilor. În lume naufragiile sunt mai dese, pentru că mai multe sunt poftele ce chinuie pe cei ce trăiesc în lume şi pentru că cei care vor să se împotrivească acestor pofte nu Ii se împotrivesc cu toată tăria. În mănăstire insă valurile nu sunt atât de mari; în mănăstire liniştea e mare, iar cei care vor să lupte împotriva poftelor îşi dau mai multă silință decât cei din lume. Din această pricină îl atragem pe fiul tău în pustie, nu facem asta ca să se îmbrace cu sac, să-şi pună jug pe grumajii săi, să se culce pe pământul gol. Nu! Facem asta ca să scape, înainte de toate celelalte, de viciu şi să îmbrățişeze virtutea.

- Ce vrei să spui cu aceste cuvinte? Toți cei căsătoriți pier? Nu pot să se mântuiască?

- Nu spun asta! Spun numai că vor trebui, din pricina greutăților legate de căsătorie, să-şi dea mai multă osteneală dacă vor să se mântuiască. Cel dezlegat aleargă mai iute decât cel cu picioarele legate.

- Răsplata celui căsătorit însă va fi mai mare şi cununile mai strălucitoare!

- Deloc! Singur îşi pune în spate greutățile legate de căsătorie, când ar putea să nu şi le pună.

Prin urmare, pentru că s-a demonstrat că laicii vor da aceeaşi socoteală înaintea lui Dumnezeu pentru păcatele lor ca şi monahii şi că viețuirea monahilor e mai uşoară, să alergăm pe calea cea mai uşoară şi să atragem şi pe fiii noştri pe această cale. Să nu-i aruncăm în mare! Să nu-i îmbrâncim în prăpastia viciului, ca şi cum am fi duşmanii, vrăjmaşii lor. Dacă ar face asta alții, n-ar fi atât de groaznic. Dar când înşişi părinții, care au experiența vieții, care au învățat pe propria lor piele că este o deşărtăciune pofta pentru lucrurile din lumea aceasta, sunt atât de nebuni încât să târască şi pe fiii lor pe această cale, pe care nu mai pot călca din pricina vârstei lor înaintate, deci, când înşişi părinții, în loc să-şi plângă viața lor trecută, îndreaptă şi pe fiii lor pe făgaşul vieții lor stricate şi fac asta chiar când sunt aproape de moarte, aproape de înfricoşata judecată şi de pedepsele din iad, ce cuvânt de apărare le mai rămâne, ce iertare, ce milă vor avea din partea Judecătorului? Vor da socoteală nu numai de propriile lor păcate, ci şi de păcatele săvârşite față de copiii lor, fie că vor putea să împiedice pe fiii lor, fie că nu.

16. Poate că nu lăsați pe fiii voştri să se ducă la mănăstire pentru că doriți să-i căsătoriți şi să aveți nepoți? Dar cum se poate sa doriți să fiți bunici, când nu sunteți nici părinți adevărați?

Nu faptul că ai dat naştere unui copil îți dă dreptul să te numeşti tată. Chiar părinții pot da mărturie de adevărul spuselor mele, părinții care, atunci când văd că fiii lor ajung nişte răi şi nişte stricați, se leapădă de ei, îi dezmoştenesc, ii înstrăinează, ca şi cum n-ar fi copiii lor; nici firea, nici naşterea, nici altceva asemănător nu poate să-i împiedice de a-i tăgădui. Prin urmare, părinții care nu dau copiilor lor o educație creştină să nu mai aibă pretenția să se mai numească părinți. Când însă vor naşte pe fiii lor în alt chip, adică atunci când îi vor învăța să trăiască creştineşte, da, atunci să ceară şi nepoți; numai atunci au dreptul să vadă şi nepoți. Au copii, au

copiii aceia pe care i-au născut “nu din sângiuri, nici din voința trupului, nici din voința bărbatului, ci din însuşi Dumnezeu”.104
105. II Cor. 5, 2-4.

Aceşti copii nu silesc pe părinții lor să se zbată pentru averi, pentru căsătorie, pentru altceva de acest fel; aceşti copii îi scutesc de orice grijă şi le dau prilej să se bucure de o mai mare plăcere decât plăcerea de a avea copii. Aceşti copii nu sunt născuți, nici nu sunt crescuți în vederea aceloraşi scopuri ca ceilalți copiii, sunt născuți şi crescuți pentru scopuri cu mult mai înalte şi mai strălucite. De asta aduc şi mai multă bucurie părinților lor.

În afară de acestea, aş mai spune şi următoarele: nu-i deloc de mirare ca părinții care nu cred în înviere să se plângă că n-au copii; pentru ei singura mângâiere că vor supraviețui, că li se va continua numele, sunt copiii. Noi insă, care socotim moartea ca un somn, care am fost învățați să disprețuim lucrurile din lumea aceasta, vom fi oare vrednici de iertare dacă ne plângem că n-avem copii, dacă înşine căutăm să avem copii, ca apoi să-i lăsăm în lumea aceasta din care noi înşine ne silim să ieşim şi în care suspinăm cât timp suntem in ea?105
105. II Cor. 5, 2-4.

Aceste cuvinte le spun către cei care duc o viață mai duhovnicească.

Dacă însă ar fi unii iubitori de trup şi lipiți puternic de viața de aici, lor le-aş grăi aşa:

Mai întâi, nu se ştie bine dacă fiii voştri vor avea copii, de se căsătoresc; apoi: chiar dacă vor avea copii, nu cumva necazul lor va fi şi mai mare, nu vor culege oare, de pe urma copiilor, nu atât de multe bucurii câte necazuri din pricina grijilor zilnice, a neliniştilor, a temerilor prilejuite de ei?

- Dar cui vom lăsa moştenire ogoarele, casele, robii şi aurul nostru, îmi vor spune aceşti părinți, dacă fiii noştri nu se vor căsători, dacă nu vom avea nepoți, dacă fiii noştri se vor duce la mănăstire? Îi aud într-adevăr pe aceşti părinți plângându-se că nu ştiu ce să facă cu averile lor!

- Lasă-ți averea moştenire tot fiului tău! Aceluia care trebuia să te moştenească înainte de a îmbrățişa viața monahală! Fă asta cu atât mai mult acum decât înainte de a se duce la mănăstire. Acum va fi un paznic şi un stăpân mai bun al averilor tale. Înainte de a intra în mănăstire, multe pricini puteau pierde averea ce voiai să i-o laşi ca moştenire. Viermii, vremea îndelungată până să ajungă stăpân pe ea, hoții, hulitorii, invidioşii, nesiguranța viitorului, nestatornicia oamenilor şi, in sfârşit, moartea fiului tău, îl puteau lipsi şi de bani, şi de pământuri. Acum însă, când a intrat în mănăstire, a pus bogăția lăsată ca moştenire la adăpost de toate aceste pricini de pierdere, a găsit pentru ea un loc în care nu poate pătrunde nimeni, în care nu-i este îngăduit nimănui să păşească. Iar acest loc este cerul, de care nici o uneltire nu se poate apropia, un loc mai roditor decât cel mai bun pământ, un loc care îngăduie celor care şi-au depus averile în el să culeagă roade bogate.

Prin urmare, acum, când fiul tău îmbrățişează viața monahală, n-are nici un rost întrebarea: cui să las moştenire ogoarele, aurul şi toată averea mea? Întrebarea asta ar avea rost dacă fiul tău ar rămâne in lume.

Eşti mai stăpân pe averea ta acum, când o laşi moştenire fiului tău care a intrat în mănăstire. Eşti atât de stăpân pe ea, încât n-o pierzi nici când pleci din lumea aceasta. Dimpotrivă, mai cu seamă atunci te bucuri de câştigul averilor tale.

Vrei însă să fii încredințat că şi fiul tău este stăpân pe averea ce i-o laşi ca moştenire? Ei bine, îți voi dovedi că e mai stăpân pe ea când e monah decât daca ar fi laic.

Spune-mi, cine este mai stăpân pe averea lui: cel care cheltuieşte şi împarte averea în dreapta şi în stânga, cum îi place, sau cel care, din pricina zgârceniei, nici nu îndrăzneşte să se atingă de ea, care o ascunde în pământ şi nu se atinge de bunurile lui ca şi cum ar fi ale altora? Cine-i mai stăpân: cel care şi-o cheltuieşte cum se cuvine sau cel care-şi cheltuieşte averea în vânt şi fără socoteală? Cel care seamănă în cer sau cel care seamănă pe pământ? Cel care nu-i supărat pe funcționarii care strâng impozitele şi birurile sau cel care-i împiedicat să-şi dea averile cui vrea? Asupra plugarilor şi negustorilor se năpustesc toți, din toate părțile, şi-i silesc să-şi plătească impozitele, fiecare dintre aceşti funcționari îşi cere partea sa. Nimeni însă nu ridică aceste cereri amenințătoare față de cel ce doreşte sâ-şi cheltuiască averea sa cu cei nevoiaşi.

Prin urmare, şi din acest punct de vedere fiul tău, dacă se face monah, este mai stăpân pe averea moştenită decât dacă ar fi laic.

Să nu-mi spui cumva că atunci este un om stăpân pe averea lui, când şi-o cheltuieşte cu femeile stricate, cu stomacul, cu paraziții, cu linguşitorii, când îşi face de ruşine cu ea numele său cel bun, când îşi distruge mântuirea sufletului! Şi, dimpotrivă, sâ-mi spui că nu este stăpânul averii sale atunci când şi-o cheltuieşte cu multă înțelepciune spre a căpăta un nume cu adevărat mai bun, când şi-o cheltuieşte spre folosul sufletului său şi spre bună plăcerea Iui Dumnezeu. Dacă ai grăi aşa, ar însemna să spui că este stăpân pe averea sa acela care şi-o aruncă la canal, şi că nu-i stăpân pe ea acela care şi-o cheltuieşte ajutând pe cei săraci.

Dar e mai bine să nu-i comparăm pe aceştia cu cei care-şi cheltuiesc zadarnic averile, cu cei care şi-o cheltuiesc spre pierderea propriului lor suflet. Cheltuielile celor dintâi fac pe stăpânii averilor mai străluciți, mai bogați, mai siguri de ei înşişi, pe când cheltuielile celorlalți îi fac nu numai de ruşine şi de ocară, dar îi fac să-şi piardă şi sufletul.

17. Ar putea însă un tată să mă întrebe:

- Nu se poate, oare, ca fiul meu să se facă monah când va ajunge bătrân, după ce s-a căsătorit şi a avut copii?

- Mai întâi, cine ne va garanta că fiul tău va ajunge bătrân? În al doilea rând, cine ne va garanta că va mai avea gândul călugăriei când va fi bătrân? Nu punem noi hotar vieții noastre. Pavel ne-a învățat acest adevăr prin cuvintele: “Ziua Domnului vine ca un hoț noaptea”.106 De asemenea, nici gândurile noastre nu sunt mânate totdeauna de aceleaşi dorințe. Pentru asta un înțelept ne sfătuieşte, zicând: “Nu întârzia a te întoarce la Domnul şi nu amâna din zi în zi. Că fără de veste va izbucni mânia Domnului şi în vremea răzbunării vei fi dat pieirii”.107

106. l Tes. 5, 2.
107. Înț. Sir. 5, 8-9.

Dar, chiar dacă am fi stăpâni pe sorocul vieţii noastre şi chiar dacă nu ne-am schimba părerile niciodată, tot n-ar trebui ca fiul tău să amâne intrarea lui în monahism, tot n-ar trebui să fie nepăsător când e vorba sa i se pricinuiască o atât de mare pagubă. E cea mai mare nesocotinţă, ca atunci când fiul tău e tânăr, când are mai mult nevoie de ajutor, când duşman puternic îi stă în faţă, să-i poruncim să se arunce in vârtejul vieţii, ca să fie cu uşurinţă învins, dar să-l înarmăm, să-l oţelim, când e bătrân, când e acoperit tot de răni, când nu mai are sănătoasă nici cea mai neînsemnată parte a fiinţei sale, când e doborât la pământ şi slăbănogit.

- Dar la bătrâneţe, mi s-ar putea obiecta, lupta este mai lesnicioasă, războiul mai uşor, pentru că poftele s-au stins.

- Ce fel de luptă este însă aceea când nu mai ridică nimeni mâna împotriva noastră? Din această pricină nici cununile nu vor fi strălucitoare. “Fericit este cel ce şi-a luat jugul din tinereţea sa; va şedea singur şi va tăcea”.108 Unul ca acesta este vrednic de laude, de fericiri, de aplauze, căci îşi înfrânează pornirile nebuneşti ale firii, îşi scapă corabia sufletului său de la înec chiar în timpul celei mai cumplite furtuni.
108. Plâng. Ier. 3, 27-28.

Dar să nu mai stăruim. Să admitem, dacă vrei, că avem de luptat şi Ia bătrâneţe, când ni s-au potolit toate poftele.

Dacă ar sta în puterea noastră să ne alegem noi timpul în care să dăm lupta, am putea aştepta să ajungem bătrâni. Din nenorocire însă, trebuie să luptăm tot timpul vieţii noastre, iar lupta aceasta începe chiar din copilărie, de Ia vârsta de zece ani. (Într-adevăr, de la vârsta de zece ani începem să dăm socoteală pentru păcatele ce le săvârşim, şi asta o arată lămurit copiii mâncaţi de urşi, pedepsiţi astfel pentru că şi-au bătut joc de profetul Elisei).109
109. IV Regi 2, 23-24.

Prin urmare, dacă lupta împotriva păcatelor începe din copilărie, atunci, la vârsta în care războiul năvăleşte cu înverşunare împotriva noastră, pe ce te întemeiez! tu când hotărăşti că bătrâneţea este timpul potrivit de luptă? Dacă ar sta in puterea ta, să porunceşti şi diavolului să nu-l ameninţe cu ispitele sale, să nu-l lovească cu pumnii, da, atunci ar avea o oarecare raţiune sfatul pe care-I dai fiului tău. Dar ce pot spune dacă tu nu laşi să fie atacat, să fie lovit, iar mie, care vreau să-l scot de sub lovituri, îmi porunceşti să fiu liniştit, să n-am nici o grijă, dar, mai bine spus, să mă dau în lături de bunăvoie? Poate fi, oare, ceva mai păgubitor decât acest amestec al tău, care cauţi să dezarmezi pe cel atacat, în timp ce duşmanul este înverşunat, şi, astfel, tu însuţi îl dai în mâinile lui? E tânăr şi plăpând fiul tău? Dar tocmai pentru asta are nevoie de o pază mai bună. Iar dacă are nevoie de o pază mai bună, are nevoie şi de o purtare de grijă mai mare. Trebuie să trăiască înconjurat necontenit de multă linişte, trebuie să ducă o viaţă potolită. Nu trebuie să fie aruncat în afaceri, nu trebuie să trăiască în mijlocul lumii acolo unde tulburarea şi zgomotul sunt mari. Tu însă procedezi pe dos: pe aceia pentru care războiul este mai greu din pricina tinereţii lor, a slăbiciunii lor, a lipsei lor de experienţă, din pricina mediului în care trăiesc, pe aceştia cauţi să-i atragi în vâltoarea lumii, ca şi cum ar fi nişte eroi care au săvârşit cine ştie ce fapte de vitejie, ca şi cum ar fi nişte oameni care pot ţine piept oricărui atac. Pe unii ca aceştia nu-i laşi să se ducă în pustie şi să exerseze acolo. Faci la fel ca un general care ar porunci unui învingător în nenumărate lupte să studieze acasă în linişte tactica războiului, iar

altuia, neexperimentat în lupte, care nu s-a ocupat deloc cu războiul, i-ar porunci tocmai pentru asta să se ducă la bătălie; printr-o astfel de poruncă, i-ar pune şi mai mari piedici, pentru că sarcina dată lui este foarte greu de îndeplinit.

În afară de asta, trebuie să se ştie şi aceea că, după ce fiul tău s-a căsătorit, nu mai poate fi stăpânul lui, trebuie să facă una din două: sau să trăiască necontenit cu femeia lui, dacă femeia lui vrea, sau, dacă ea vrea să se înfrâneze, să cadă în adulter. Mai trebuie să mai amintesc de celelalte trebuințe ale copiilor, de grijile gospodăriei, care pot să slăbească râvna unei viețuiri creştine şi să amorțească sufletul?

18. Pentru aceea este mai bine să înarmezi pe fiul tău din copilărie, când este încă stăpân pe el însuşi şi-i dezlegat de toate grijile vieții, nu numai pentru pricinile arătate mai sus, dar mai cu seamă pentru cele pe care le voi spune îndată.

Cel care a îmbrățişat viața monahală la bătrânețe trebuie să-şi cheltuiască toată vremea cu spălarea păcatelor săvârşite până la intrarea sa în monahism. Toată grija lui trebuie să fie îndreptată în această direcție. Adeseori nici atât nu-i de-ajuns, pleacă din lumea aceasta cu rămăşițele rănilor primite în tinerețe. Cel care a îmbrățişat monahismul din copilărie nu-şi mai pierde timpul cu asta, nici nu mai stă să-şi vindece rănile, chiar de la început primeşte premiile viețuirii sale desăvârşite. Cel dintâi să fie bucuros dacă-şi poate repara toate înfrângerile, cel de-al doilea este victorios chiar de la început şi adaugă victorii peste victorii; este întocmai ca un învingător la jocurile olimpice, care a rners din copilărie până la bătrânețe din biruință in biruință şi care pleacă din lumea aceasta cu fruntea încununată de nenumărați lauri.

Din care ceată vrei să facă parte fiul tău? Din ceata celor care pot, datorită victoriilor lor, să privească in față chiar pe arhangheli sau din ceata acelora care stau cu gloata şi ocupă cel din urmă loc? Fără îndoială, vor primi cele din urmă locuri, iar aceste din urmă locuri, numai dacă vor putea învinge toate piedicile numărate mai sus, anume: dacă nu vor muri înainte de a ajunge la bătrânețe, dacă nu vor fi împiedicați de soții, dacă nu vor primi atât de multe răni încât nici bătrânețea să nu le fie îndestulătoare să-şi vindece rănile, dacă la bătrânețe se mai țin de hotărârea luată în tinerețe de a îmbrățişa viața monahală. Abia dacă sunt îndeplinite aceste condiții vor fi rânduiți în locurile cele din urmă. Spune-mi acum, din care ceată vrei ca să facă parte fiul tău? Din ceata acestora sau din ceata celor care strălucesc în fruntea falangei?
~ Dar cine este atât de ticălos, mi-ar răspunde orice părinte, încât să nu dorească să strălucească fiii lui în fruntea falangei? Dar noi dorim să trăim la un loc cu copiii noştri, vrem ca ei să fie alături de noi!

- Asta o voiesc şi eu şi doresc mai mult decât voi, părinții lor, ca ei să se întoarcă în casa părintească spre a răsplăti pe părinții lor pentru cheltuielile făcute cu educația lor; iar răsplata pe care vă vor da-o nu se poate compara cu nici o altă răsplată. Să nu le cerem însă să se întoarcă acum acasă. Oare nu-i un lucru nelalocul lui ca, atunci când trimitem pe copiii noştri să învețe carte, să-i îndepărtăm pentru multă vreme din patrie, să le interzicem întoarcerea acasă şi, chiar când e vorba să învețe o meserie de rând sau alta mai rea, să le poruncim să locuiască şi să mănânce în casa profesorilor lor, iar când e vorba să trimitem pe copiii noştri să învețe o învățătură cerească, şi nu una omenească, să-i întoarcem îndată îndărăt, înainte de a ajunge ceea ce dorim să ajungă? Cel care învață să meargă pe sârmă, cel care învață echilibristica pleacă

pentru multă vreme din casa părinților săi, iar noi îi închidem în casă, împreună cu părinții, pe cei care vor să învețe să zboare de pe pământ la cer? Poate fi o nesocotință mai mare decât aceasta? Nu vedeți că plugarii nu aduc acasă de pe ogoare recolta lor, înainte de coacere chiar dacă mari nevoi i-ar sili să culeagă fructul ostenelilor?

Să facem şi noi ca şi plugarii. Să nu aducem acasă înainte de vreme pe fiii noştri din pustie. Să-i lăsăm acolo atât cât trebuie pentru ca învățăturile ce le primesc în mănăstire să se fixeze în sufletele lor, iar plantele virtuților sădite în ei să se înrădăcineze. Să nu ne tulburăm şi nici să nu ne supăram, chiar dacă ar trebui să stea zece sau douăzeci de ani în mânăstire. Cu cât vor sta mai mult in această şcoală a virtuții, cu atât vor dobândi mai multă putere. Mai mult chiar, sunt de părere că nici nu trebuie să hotărâm cât timp să stea în mânăstire; să hotărâm să rămână acolo pană se vor coace roadele învățăturilor sădite în ei. Când s-au copt roadele, atunci să se întoarcă din pustie, înainte în nici un caz. Nu vom avea nici un folos dacă ne grăbim să-i aducem prea devreme acasă, dimpotrivă, vom opri coacerea învățăturilor sădite în sufletele lor. Fructul care a fost lipsit de hrana pe care şi-o scoate din rădăcină nu va fi de nici un folos. Ca să nu ni se întâmple şi nouă asta, să îndurăm despărțirea de copii. Nu numai să nu ne grăbim să-i aducem înainte de vreme acasă, dar chiar să-i oprim dacă ar voi să se întoarcă. Dacă se întorc acasă desăvârşiți la suflet, vor fi un câştig obştesc şi pentru tatăl lor, şi pentru mama lor, şi pentru casa lor şi pentru neamul lor, dar dacă se întorc nedesăvârşiti, vor fi de batjocură şi de ocară şi vătămători şi lor înşişi, dar şi altora. Să nu Ie pricinuim o atât de mare paguba.

Când trimitem pe fiii noştri în țări străine, cu o însărcinare oarecare, nu voim să-i vedem întorşi decât când şi-au îndeplinit scopul călătoriei lor. Dacă s-ar întoarce înainte de asta, ne este mai mare întristarea că s-au întors fără nici un rezultat decât bucuria că-i vedem iarăşi lângă noi. N-ar fi oare cea mai mare nesocotință să nu arătăm acelaşi interes în cele duhovniceşti ca şi în treburile de toate zilele, ci, dimpotrivă, în acestea din urmă să indurăm cu atâta resemnare despărțirea de copii, încât chiar să dorim ca despărțirea să se prelungească, atunci când e făcută în vederea vreunui câştig, iar în cele duhovniceşti, să ne arătăm slabi şi să plângem când ne pleacă la mănăstire copiii? Nu-i oare cea mai mare nesocotință ca din pricina acestei micimi de suflet să păgubim pe copiii noştri de cel mai mare bun, educația sufletului lor şi dobândirea virtuților? Nu-i oare cea mai mare nesocotință să ne gândim numai la despărțirea noastră de copii, deşi avem mai mare mângâiere că ei, prin intrarea lor In mănăstire, intră în luptă pentru a câştiga mai mari biruințe, că îşi vor atinge negreşit scopul pentru care au fost trimişi şi că nu este nimic care să le frângă nădejdile?

Când ne trimitem copiii în țări străine, ne este greu să ne ducem să-i vedem, mai ales dacă suntem bătrâni; când ii trimitem în mănăstiri însă, putem să ne ducem oricând la ei. Şi aşa trebuie să facem. Când nu pot veni la noi, să mergem noi la ei, să ne întâlnim cu ei, să stăm de vorbă cu ei. Vom avea mare câştig şi mare folos de pe urma întâlnirilor cu ei. Nu ne vom bucura numai că vedem chipul drag al copiilor noştri, dar noi înşine ne vom întoarce acasă cu foarte mult folos sufletesc. De multe ori vom rămâne alături de ei, căci ne va cuprinde şi pe noi dragostea de a trăi aceeaşi filosofic, aceeaşi învățătură despre lume şi viață, ca şi copiii noştri.

Prin urmare, să-i chemăm acasă pe fiii noştri doar când vor fi puternici, când vor fi de folos şi altora. Sâ-i scoatem din mănăstire numai atunci când lumina vieții lor va putea lumina pe toți,

când lumina lor poate fi pusă în sfeşnic.110
110. Matei 5, 14-16.

Atunci veţi vedea ce fii aveţi voi şi ce fii au ceilalţi părinţi, care şi-au lăsat copiii în lume şi pe care voi îi fericeaţi. Atunci veţi cunoaşte foloasele trăirii în mănăstire, foloasele monahismului, când fiii voştri vor vindeca pe oamenii care suferă de boli de nevindecat, când Ii se va striga în gura mare că sunt binefăcători obşteşti, apărători şi mântuitori ai omenirii, când vor trăi ca nişte îngeri printre oameni pe pământ, când vor fi priviţi cu respect de către toţi. Dar, mai degrabă, nici una dintre vorbele mele n-ar putea să înfăţişeze frumuseţea vieţuirii monahale, cum ne-o pot înfăţişa înseşi viaţa şi faptele monahilor.

Aşa ar trebui să procedeze şi cei care dau legi societăţii omeneşti, dacă vor să aibă vreun folos de pe urma legiuirii lor. N-ar trebui să aplice pedepsele cuvenite tinerilor atunci când ajung bărbaţi, ci să-i formeze şi să-i educe atunci când sunt copii. Dacă ar proceda aşa, n-ar mai avea nevoie mai târziu de pedepse. În starea de azi a lucrurilor, legiuitorii se aseamănă cu un doctor care, în faţa unui om cuprins de o boală uşoară, n-ar spune nimic, nu i-ar arăta cum să scape de boală, dar i-ar prescrie nenumărate reţete medicale atunci când boala l-a doborât şi nu mai poate fi vindecat. Tot astfel şi cei care fac legi, atunci încearcă să ne facă educaţia, când ne-am stricat cu totul.

Pavel însă nu gândeşte aşa, dimpotrivă, cere ca tinerii să aibă de Ia început şi din copilărie lângă ei dascăli ai virtuţii. Prin această poruncă Pavel împiedică strecurarea viciului în sufletele lor. Aceasta-i învăţătura cea mai bună.

Nu-i bună deloc aceea care mai întâi îngăduie ca răutatea să pună stăpânire pe sufletele tinerilor, iar apoi caută s-o alunge. Noi să procedăm altfel. Să ne dăm toată silinţa, să nu precupeţim nimic spre a face ca răutatea să nu se strecoare în sufletul copiilor noştri.

Pentru aceea vă sfătuiesc:

Nu împiedicaţi pe alţi oameni care vor să înveţe pe fiii voştri virtutea. Veniţi-le voi în ajutor, ca să salvaţi de la înec corabia sufletului copiilor voştri. Puneţi-le totul la îndemână, astfel ca fiii voştri să traverseze cu bine marea acestei vieţi.

Dacă toţi am gândi aşa despre creşterea copiilor noştri, dacă toţi am căuta să-i povăţuim mai mult spre virtute decât spre toate celelalte bunuri ale lumii, încredinţaţi fiind că virtutea este adevăratul bun, iar celelalte sunt bunuri de puţină însemnătate, fiii noştri s-ar împodobi cu bunătăţi atât de mari, încât amintindu-le ar părea că aiurez.

Vrei să ştii care sunt aceste bunătăţi? Du-te în mănăstiri şi le vei cunoaşte din faptele locuitorilor pustiei. Cunoscându-le îndeaproape, îmi vei aduce multe mulţumiri, şi nu vei mulţumi atât mie, cât lui Dumnezeu. Vei vedea că odrăsleşte pe pământ vieţuirea cerească, vei vedea că învăţăturile noastre despre bunătăţile viitoare şi despre învierea morţilor dobândesc crezământ chiar de pe acum, când suntem trăitori pe pământ, vei vedea că dobândesc crezământ chiar printre necredincioşi.

19. Spusele mele nu sunt o lăudăroşenie. Asta se vede lămurit din următorul fapt: când vorbim necredincioşilor despre vieţuirea celor care trăiesc în pustie şi în mănăstiri, n-au de spus nici un cuvânt împotriva acestei vieţuiri, ba, dimpotrivă, par a susţine şi a ne certa că sunt prea puţini cei care duc o astfel de viaţă. Dacă am sădi în oraşe fructul unei astfel de vieţuiri, dacă ar începe să domnească şi să aibă putere de lege buna rânduială, dacă am învăţa pe copiii noştri, în locul atâtor altor lucruri, să fie prieteni ai lui Dumnezeu, dacă le-am da învăţături duhovniceşti în locul celorlalte învăţături, şi înainte de toate celelalte învăţături, toate necazurile noastre ar pieri, viaţa aceasta de pe pământ ar scăpa de nenumărate rele, şi cu toţii, de aici de pe pământ, ne vom desfăta de roadele vieţii viitoare, de unde au fugit durerea, întristarea şi suspinarea.

Dacă n-ar pune stăpânire pe noi dragostea de bani şi dragostea de slava deşartă, nu ne-am teme nici de moarte, nici de sărăcie; dacă n-am socoti o pagubă suferinţa, ci, dimpotrivă, cel mai mare câştig; dacă nu am cunoaşte nici duşmănia, nici ura şi nu am avea de purtat război vreodată nici cu patimile noastre şi nici cu patimile altora, atunci oamenii ar ajunge să trăiască aproape ca îngerii.

- Dar care om, aş putea fi întrebat, a ajuns să ducă o astfel de viaţă?

- Poate nu-mi dai crezare pentru că locuieşti în oraş şi n-ai citit cărţile dumnezeieşti. Dacă ai cunoaşte însă pe monahii care locuiesc în pustie şi dacă ai cunoaşte din cărţile duhovniceşti pe cei ce au trăit mai de mult, ai afla că monahii, iar înainte de aceştia Apostolii, iar mai înainte de ei, drepţii, au trăit întru totul această vieţuire îngerească.

Dar să nu ne certăm, să presupunem că fiul tău are să ocupe între aceştia locul al doilea sau al treilea; chiar în acest caz se va bucura de mari bunătăţi. Nu poate să ajungă un Petru sau un Pavel şi nici nu poate să fie alături de ei? Îl vom lipsi oare din pricina aceasta şi de cinstea dată celor ce stau în urma lor? Dacă ai spune aşa, ai face acelaşi lucru ca şi cum ai zice: pentru că nu poate să ajungă piatră preţioasă, să rămână fier, aşa cum este, să nu ajungă nici argint, nici aur.

Pentru ce nu gândeşti aşa, ci altfel despre fiul tău, când e vorba de lucrurile din lumea aceasta? Când îl trimiţi să înveţe carte, să ajungă orator, negreşit nu te aştepţi să-l vezi pe culmile oratoriei. Cu toate acestea nu-l retragi de la şcoală, dimpotrivă, faci tot ce-ţi stă în putinţă, gândindu-te că ar fi îmbucurător chiar dacă s-ar întâmpla ca fiul tău să ajungă doar un orator de mâna a cincea sau a şasea. Tot astfel, când daţi pe fiii voştri să slujească în oastea împăratului, nu vă aşteptaţi să urce neapărat în scaunul guvernatorilor. Cu toate acestea, nu le porunciţi să lepede haina ostăşească şi nici să nu mai primească vreo slujbă în palatele împărăteşti, dimpotrivă, faceţi totul ca în nici un chip să nu-şi piardă postul, gândindu-vă că-i de-ajuns să-i vedeţi număraţi chiar printre curtenii mijlocii.

Pentru ce dar, când este vorba de aceste lucruri omeneşti, cu toate că nu-i cu putinţă ca fiii voştri să ajungă în cele mai înalte slujbe, vă frământaţi şi vă chinuiţi chiar pentru cele mai mici posturi pentru fiii voştri, deşi nu aveţi depline nădejdi nici în aceasta privinţă, iar dincolo, unde este vorba ca fiii voştri să trăiască o viaţă îngerească şi împreună cu îngerii, pregetaţi şi vă daţi înapoi? Doriţi cu înfocare pentru fiii voştri slujbe la curţile împărăteşti, dar nu doriţi deloc ca fiii voştri să slujească împreună cu îngerii împăratului ceresc. Vă e ruşine să mărturisiţi lipsa voastră de dorinţă. De asta născociţi felurite pretexte, felurite scuze. Dacă aţi dori cu adevărat ca fiii

voştri să slujească împăratului ceresc, nici unul dintre aceste pretexte şi scuze nu v-ar împiedica. Şi aşa stau lucrurile. Când iubeşti cu adevărat ceva, dacă nu poţi pune stăpânire pe tot ce ţi-e drag, pe ceea ce este sus de tot, te mulţumeşti să dobândeşti mijlociul, iar în cazul cel mai rău, te mulţumeşti de cele mai multe ori chiar şi cu puţin. Iubitorul de vin, iubitorul de băutură, dacă nu poate găsi vin plăcut la gust, vin cu buchet, nu va dispreţul nici vinul cel mai prost; tot astfel şi iubitorul de avuţii, dacă nu i se dau pietre preţioase şi nici aur, simte mare mulţumire chiar numai la primirea argintului. Aşa este dorinţa, aşa e dragostea de ceva, e un tiran care este în stare să înduplece pe omul stăpânit de ea să sufere şi să rabde totul pentru ea.

Prin urmare, dacă cuvintele voastre n-ar fi simple pretexte, ar trebui să-i ajutaţi pe fiii voştri în hotărârea lor şi să luaţi parte la strădaniile lor. Cel care doreşte ca fiul lui să ajungă ceva, nu-l împiedică să ajungă, ci face totul ca să ajungă. Cei care iau parte Ia jocurile olimpice, deşi ştiu că dintre atâţia participanţi numai unuia i se vor da laurii victoriei, totuşi cu toţii se frământă şi se chinuiesc. Şi ce mare deosebire este între luptele olimpice şi luptele date pentru dobândirea virtuţii! Nu numai pentru că altul este scopul luptelor, ci şi pentru că la luptele olimpice este de neapărată trebuinţă ca numai unul dintre toţi participanţii să plece încununat. Superioritatea luptelor pentru virtute şi inferioritatea luptelor olimpice, nu stă numai în aceea că de la luptele olimpice pleacă numai unul încununat, iar ceilalţi neîncununaţi, ci şi în aceea că în luptele pentru virtute toţi primesc cunună, unul mai strălucită, altul, una mai puţin strălucită.

În general vorbind, ar fi cu putinţă ca fiii noştri să stea în primele rânduri ale oştirii împăratului ceresc, dacă am voi să ne îngrijim chiar de la început de creşterea lor, dacă i-am încredinţa celor care voiesc să le facă educaţia. Dumnezeu n-ar trece cu vederea o râvnă şi un zel atât de mari. Ar întinde mâna Sa şi s-ar atinge de statuie. Iar când lucrează mâna lui Dumnezeu, este cu neputinţă să nu ne ajungem scopul urmărit, dar, mai bine spus, este cu neputinţă să nu ajungem pe culmea strălucirii şi slavei, cu condiţia să facem cele ce stau în puterea noastră de a le face. Dacă femei au avut puterea să înduplece pe Dumnezeu să le ajute la creşterea copiilor lor, cu atât mai mult noi vom putea îndupleca pe Dumnezeu dacă vom voi. Şi ca să nu lungesc vorba, voi lăsa la o parte pe celelalte femei, deşi sunt multe despre care pot vorbi, şi voi aminti numai de una.

20. Ana era o femeie din poporul iudeu111; a născut un copil şi nu aştepta sa mai nască altul.
111. I Regi, 1-2.

Chiar pe acest singur copil abia îl dobândise după multe lacrimi, căci era stearpă. Deşi vedea că potrivnica ei, Penina, a doua soţie a bărbatului ei, o ponegrea şi-şi bătea joc de ea că este stearpă, totuşi Ana nu s-a purtat aşa cum ne-am purta noi, dimpotrivă, când a avut acel singur copil, şi-a ţinut copilul lângă ea numai atât cât a trebuit să-l alăpteze. Când copilul n-a mai avut nevoie de această hrană, îndată I-a luat, l-a afierosit Iui Dumnezeu, I-a sfătuit să nu mai calce pragul casei părinteşti, ci să locuiască necontenit în templul lui Dumnezeu. Iar dacă uneori dorea sâ-şi vadă, ca mamă, copilul, nu-şi chema copilul la ea, ci, împreună cu tatăl lui, se ducea la el, ţinându-se departe de el, căci era afierosit Domnului. Astfel crescut, tânărul acela a ajuns mare şi vestit, prin virtutea lui a întors din nou spre poporul iudeu faţa lui Dumnezeu, Care, scârbit de popor din pricina multelor lui răutăţi, nu le mai vorbea prin profeţi şi nici nu li se mai înfăţişa în vedenii. Tânărul acela deci, Samuel, prin virtutea lui, l-a înduplecat pe Dumnezeu să dea iudeilor aceleaşi haruri ca şi mai înainte şi să aducă din nou profeţia care încetase. Şi n-a avut această putere când a ajuns la vârsta bărbăţiei, ci de pe când era copil. “Nu erau vedenii deloc, spune Scriptura, şi

cuvântul Domnului era rar”112. Cu toate că aşa stăteau lucrurile, totuşi Dumnezeu vorbea prin profeți cu Samuel.
112. I Regi, 3, 1.

Atât de mare câştig avem când dăm lui Dumnezeu toate averile noastre şi când ne despărțim nu numai de toate avuțiile şi pământurile noastre, dar chiar de copiii noştri. Dacă ni s-a poruncit asta cu privire Ia sufletul nostru113 cu atât mai mult ni s-a dat această poruncă cu privire la toate celelalte bunuri.
113. Matei 10, 39; 16, 25.

Ce a făcut Ana, a făcut şi patriarhul Avraam. Dar, mai bine spus, a făcut mai mult decât ea. De aceea a şi primit pe fiul său cu mai multă slavă114.
114. Fac. 22, 1-13.

Într-adevăr, mai cu seamă atunci îi avem pe copiii noştri, când îi încredințăm Stăpânului, Dumnezeu îi va ocroti cu mult mai bine, deoarece Ie şi poartă mai bine de grijă, nu vedeți că tot aşa se întâmpla şi în casele bogaților? Copiii care locuiesc la un loc cu părinții lor nu ajung oameni străluciți şi cu vază şi nici nu au mare putere, pe când cei care se despart de părinți şi sunt luați de împărați şi puşi în slujba lor şi spre paza vistieriilor se bucură de mai multă trecere şi îndrăzneală față de împărat, sunt mai străluciți şi mai cu vază decât ceilalți copii, care au rămas în casele părinteşti, pe cât sunt mai străluciți stăpânii față de slugi. Dacă oamenii sunt atât de buni şi atât de binevoitori față de cei care le slujesc, cu mult mai mult este Bunătatea nesfârşită, adică Dumnezeu.

Să lăsăm deci pe copiii noştri să slujească lui Dumnezeu, nu-i ducem în templu, ca pe Samuel, ci chiar în cer, împreună cu îngerii, cu arhanghelii. Ştie oricine că aceia care se ocupă cu această filosofie, cu această concepţie creştină despre lume şi viață, vor sluji negreşit împreună cu îngerii şi arhanghelii. Fiii voştri se vor ocroti nu numai pe ei înşişi, ci şi pe voi, cu mai multă îndrăzneala. Dacă unii oameni au avut în viață oarecare vază datorită părinților lor, apoi părinții vor avea cu mult mai multă vază datorită copiilor lor, dacă le vor îngădui copiilor să îmbrățişeze viața monahală, în primul caz, influența şi vaza se datoresc firii, adică Faptului că i-au născut, în al doilea caz, se datoresc creşterii pe care părinții o dau copiilor, iar creşterea, educația dau mai multă vază, mai multă trecere decât naşterea. Vă voi încredința adevărul spuselor mele din dumnezeieştile Scripturi. Ezechia, deşi era un bărbat virtuos şi credincios, totuşi nu a avut destulă îndrăznire, întemeiat pe faptele lui bune, să facă față primejdiei de război ce-l amenința. Dumnezeu a spus că a scăpat pe Ezechia de această primejdie nu datorită faptelor lui bune, ci virtuții părintelui său. “Voi apăra, spune Dumnezeu, cetatea aceasta ca să o scap de primejdie din pricina Mea şi din pricina lui David, robul meu”115. Iar Pavel, în epistola către Timotei, spunea aşa despre părinți: “Se vor mântui prin naşterea de copii, dacă vor rămâne copiii în înțelepciune, în credință, în dragoste şi în sfințenie”116.
115. IV Regi 19, 34.
116. I Tim. 2, 15.

De asemenea Scriptura l-a lăudat pe Iov, în afară de celelalte virtuți ale lui, de pildă pentru că era drept, cinstit, cinstitor de Dumnezeu, şi pentru purtarea lui de grijă față de copii. Iar această purtare de grijă nu consta în a le aduna aur, nici în a căuta să-i facă slăviți şi străluciți. Dar în ce

consta purtarea lui de grijă? Ascultă ce spune Scriptura: “Şi după ce se terminau zilele ospățului lor, trimitea Iov şi-i curățea, şi sculându-se de dimineață, aducea pentru dânşii jertfă după numărul lor şi un vițel pentru sufletele lor, căci, spunea Iov în inima lui: Să nu fi gândit cumva fiii mei rele în mintea lor față de Dumnezeu”117.
117. Iov 1, 5.

Vom avea noi vreun cuvânt de apărare dacă îndrăznim să facem altfel decât ne învață Scriptura? Dacă Iov, un om care a trăit înainte de darea harului, înainte de darea Legii evanghelice, care nu s-a bucurat de nici o învățătură, avea atât de mare grijă de copiii lui, încât tremura chiar pentru bănuitele lor păcate, cine ne va scăpa de pedeapsă pe noi care suntem în har, care am avut parte de atât de mulți dascăli, care avem astfel de pilde şi sfaturi atât de bune, noi, care nu numai că nu ne înfricoşăm de bănuitele păcate ale copiilor noştri, ci, dimpotrivă, nu ținem seama nici de cele vădite, şi nu numai că nu ținem seama, dar chiar izgonim pe cei care vor să-i îndrepte? Pe Avraam, după cum am spus mai sus, în afară de alte fapte mari, l-a făcut vestit şi creşterea dată copilului sau.

21. Având dar atât de multe pilde, să pregătim lui Dumnezeu slujitori încercați. Dacă un om este cinstit cu mare cinste dacă creşte pentru oraşul său atleți, dacă instruieşte ostaşi pentru împăratul său, ce mare cinste urmează să primim noi, care creştem pentru Dumnezeu bărbați atât de vrednici şi de mari, dar, mai bine spus, nu bărbați, ci îngeri? Să facem totul spre a lăsa copiilor noştri bogăția credinței, singura bogăție care dăinuieşte, care călătoreşte necontenit cu ei, care poate să le folosească foarte mult nu numai aici, ci şi dincolo. Bogăția cea pământească nu numai că nu se mută cu noi de aici dincolo, dar chiar aici pe pământ piere înaintea noastră şi adeseori nimiceşte pe cei care o au. Cealaltă bogăție însă, a credinței, va fi nepieritoare şi aici, şi dincolo şi va păzi cu străşnicie pe cei ce o au. Într-adevăr, lucrurile aşa şi stau: cel care preferă bunurile pământeşti în locul celor duhovniceşti, le va pierde şi pe unele, şi pe altele, iar cel care doreşte bunurile cereşti, le va dobândi negreşit şi pe cele pământeşti. Cuvintele acestea nu sunt ale mele, ci chiar ale Domnului, Care ne va da aceste bunuri: “Căutați, spune El, Împărăția lui Dumnezeu şi toate acestea se vor adăuga vouâ”118.
118. Matei 6, 33.

Ce cinste poate fi egală acesteia? Domnul ne spune: “Tu îngnjeşte-te de cele duhovniceşti şi lasă în seama Mea pe toate celelalte”. Dumnezeu este ca un tată iubitor de familie, se ocupă cu chivernisirea casei noastre, cu supravegherea slugilor, şi cu toate celelalte treburi, spre a ne lăsa nouă, copiilor Săi, toată libertatea ca să ne îndeletnicim cu studiul.

Să ascultăm deci de cuvintele Domnului. Să căutăm Împărăția lui Dumnezeu. Făcând aşa, vom vedea pe copiii noştri oameni de ispravă în orice împrejurare şi, o dată cu ei, vom fi şi noi apreciați şi ne vom bucura de bunurile acestei vieți, cu condiția numai să dorim cu înfocare bunurile viitoare şi cereşti.

Ascultarea acestor porunci vă va aduce mare plată; împotrivirea şi neascultarea însă, cumplită osândă. Nu e cu putință să aveți vreun cuvânt de apărare, nici să spuneți că n-a fost nimeni care să vă învețe. Dar, chiar dacă n-ar fi fost spuse cuvintele mele, apărarea voastră n-ar fi avut nici o valoare, deoarece însuşi sufletul omenesc are în el puterea de a deosebi binele de rău, iar învățătura creştină, ne stă în față şi este cunoscută de toți; în sfârşit, răutățile din viață sunt destul

de puternice ca să alunge în pustie chiar pe oamenii cei mai îndrăgostiți de viață. Chiar dacă aş tăcea, după cum am spus, apărarea voastră n-ar avea nici o valoare; acum însă, cu mult mai mult, nu are nici o valoare, după ce am spus atât de multe cuvinte, după ce am dat atâtea sfaturi atât din viața de toate zilele, cât şi din dumnezeieştile Scripturi.

Chiar în cazul când copiii noştri nu s-ar strica cu totul, dacă i-am ține acasă şi ar avea parte să fie rânduiți în cea din urmă ceată a celor mântuiți, nici atunci nu vom scăpa de pedeapsă, mai ales dacă punem piedici dorinței lor arzătoare de a duce o viață mai apropiată de Hristos, dacă-i ținem cu sila legați de bunurile acestei vieți, atunci când ei doresc fierbinte să zboare către cer. Vom fi iertați, oare, vom avea vreun cuvânt de apărare când, ținându-i lângă noi, nu vor putea fi rânduiți nici în cea din urmă ceată a celor mântuiți, când îşi vor pierde fără speranță mântuirea sufletului, când vor atârna deasupra lor cele mai grele pedepse? Vom fi iertați, deci, nu numai de păcatele noastre, dar şi de păcatele săvârşite de copiii noştri mai târziu, când atragem asupra noastră înşine cele mai cumplite răspunderi? Socotesc că nu vor fi pedepsiți atât de mult copiii voştri pentru păcatele săvârşite de ei mai târziu, după ce au fost târâți în învălurarea acestei vieți, cât veți fi pedepsiți voi, care i-ați făcut să ajungă în această nevoie. Dacă este preferabil, pentru cel ce sminteşte pe un copil, să se înece în mare cu o piatră legată de gât119, ce pedeapsă, ce osândă vor fi destul de potrivite pentru cei care se poartă cu atâta cruzime, cu atâta neomenie față de propriii Iui copii? Pentru aceasta, vă rog, lăsați la o parte cearta şi duşmănia. Căutați să ajungeți părinții unor filosofi120.
119. Matei 18, 6.
120. Vezi nota 3 bis

Nimeni să nu repete obiecțiile pe care le aud de pe buzele multora. Care sunt aceste obiecții? Unii părinți spun: “Am oprit pe copiii noştri să îmbrățişeze viața monahală pentru că ştiu bine ca nu au putere să-şi ajungă scopul urmărit”. Chiar dacă ai şti precis mai dinainte acest lucru, totuşi n-ar trebui să-l presupui, căci mulți dintre cei la care te-ai fi aşteptat să cadă, au rămas în picioare. De altfel, nici chiar dacă ai şti destul de bine mai dinainte acest lucru, nici atunci n-ar trebui să-l târăşti în viața lumii. N-am avea un cuvânt îndestulător de apărare nici dacă am dat brânci celor ce sunt pe cale să cadă, ba, dimpotrivă, mai cu seamă acest lucru este cel care ne osândeşte. Pentru ce nu I-ai lăsat să cadă din pricina trândăviei lui, ci i-ai luat-o înainte? Pentru ce i-ai răpit lui păcatul şi ai luat asupra ta toată vina? Dar ar fi fost cu mult mai bine să nu-l fi lăsat să cadă. Pentru ce n-ai făcut totul ca să nu cadă fiul tău? Pentru că ştiai bine că va cădea? Dar mai ales pentru asta vei fi vrednic de pedeapsă. Cel care ştie mai dinainte despre căderea cuiva nu trebuie să-i dea brânci, trebuie să-i întindă o mână de ajutor, să arate mai multă grabă pentru că cel ce este pe cale de a cădea să se țină cu bărbăție pe picioare, indiferent ce se va întâmpla în viitor, de va sta în picioare sau nu. Noi trebuie să ne facem pe deplin datoria noastră, chiar dacă cei pe care-i ajutăm nu vor să tragă vreun folos de pe urma cuvintelor şi faptelor noastre. Pentru ce? Pentru că să nu dăm noi seama înaintea lui Dumnezeu, ci ei. Acest lucru a vrut să-l spună Domnul prin mustrarea celui care nu şi-a precupețit talantul său: “Trebuia, spune Domnul, să dai argintul Meu la zarafi, şi, venind. Eu aş fi luat al Meu cu dobândă”121.
121. Matei 25, 27.

Să ascultăm deci de Cel care ne dă aceste sfaturi ca să scăpăm de pedeapsă. Nu putem înşela, o dată cu oamenii, şi pe Dumnezeu, Care cercetează inimile122 şi Care aduce toate la lumină. Care ne va face răspunzători de mântuirea copiilor noştri. Dacă cel care nu şi-a dat argintul său la

zarafi a fost pedepsit atât de mult, ce va păți oare cel care opreşte pe cei care voiesc să şi-I dea? Chiar dacă fiii noştri, cu toate sfaturile noastre de a rămâne în lume, n-ar fi cuprinşi şi rostogoliți de grijile vieții, ci ar înfrunta cu bărbăție ispita şi ar îmbrățişa pustia, totuşi vom primi aceeaşi pedeapsă pentru că am voit să-i împiedicăm din drumul lor. După cum cel care îndeamnă pe tineri să îmbrățişeze viața monahală, fie că-i convinge, fie că nu, îşi are plata lui deplină (căci a făcut tot ce i-a stat în putință), tot astfel si cel care vrea sâ-i strice, fie că reuşeşte, fie că nu, va suferi aceeaşi pedeapsă, căci şi acesta a făcut tot ce i-a stat în putință ca să-şi ajungă scopul.
122. Rom. 8, 27; Apoc. 2, 23.

Prin urmare, chiar dacă nu veți reuşi deloc să puneți piedici copiilor voştri şi să-i abateți de la gândurile lor nobile, numai pentru simplul fapt ca ați făcut această încercare veți primi tot atât de mare pedeapsă cât ați fi primit-o dacă ei într-adevăr s-ar fi abătut de pe calea lor frumoasă.

Gândindu-ne Ia toate aceste lucruri şi lăsând la o parte îndoielile şi aparentele pretexte, să ne silim să ajungem părinții unor copii vrednici şi de seamă, să ajungem ziditorii unor temple purtătoare de Hristos123, dascălii atleților cereşti, îndemnându-i la luptă, îndreptându-i. Să ne sârguim să lucrăm prin toate mijloacele spre folosul lor, pentru a participa şi noi dincolo, în viața cealaltă, împreună cu ei la cununile cereşti. Dar dacă vă împotriviți, atunci copiii voştri, de sunt oameni dintr-o bucată, chiar fără voia voastră se vor îndrepta şi vor îmbrățişa această filosofie, vor îmbrățişa monahismul şi se vor bucura de toate bunătățile, iar vouă nu vă va rămâne altceva decât de a strânge pentru voi înşivă o pedeapsă neînchipuit de mare, şi veți lăuda cuvintele mele atunci când laudele nu vă vor mai fi de vreun folos.
123. I Cor. 3, 16; II Cor. 6, 6.

Despre creşterea copiilor

din "Despre feciorie. Apologia vieţii monahale. Despre creşterea copiilor"

DESPRE SLAVA DEŞARTĂ ŞI DESPRE CREŞTEREA COPIILOR (1)

1. Cine oare a făcut ce am cerut? A rugat oare cineva pe Dumnezeu, şi pentru noi, şi pentru întreg trupul Bisericii, ca să stingă focul născut din slava deşartă? Focul care a întinat tot trupul Bisericii. Focul care a despărţit trupul unic al Bisericii în multe mădulare. Focul care a sfâşiat dragostea, întocmai ca o fiară care se năpusteşte asupra unui trup frumos şi plăpând, neputincios în a se apăra, tot astfel slava deşartă şi-a înfipt dinţii ei cei pângăriţi în trupul Bisericii, şi-a lăsat în el veninul, umplându-l de o miasmă greoaie. Pe unele mădulare ale trupului Bisericii le-a tăiat şi le-a aruncat, pe altele fe-a sfâşiat, iar pe altele le-a înghiţit. Dacă ar fi cu putinţă să se vadă lupta dintre slava deşartă şi Biserică, ai vedea o privelişte plină de jale, cu mult mai cumplită decât luptele care au loc în stadion: ai vedea trupul Bisericii întins la pământ, iar slava deşartă, biruitoare, în picioare, uitându-se cu mândrie de jur-împrejur, punând stăpânire pe cei ce se apropie, fără să le dea cumva vreodată drumul din mână şi fără să-i cruţe. Cine din noi va pune pe fugă fiara aceasta? Este lucrul lui Dumnezeu, Care a îngăduit lupta aceasta corp la corp.

(1). În P.G. această lucrare nu este editată. Traducerea s-a făcut după ediţia lui Fr. Schutte, S. loannis Chrysostomi de educandis liberis, Monasterii Guestfalorum, 1914. p. 1-29, ediţie bazată pe textu! publicat de Combefisius, Sancti loannis Chrysostomi de educandis liberis liber aureus. Parisiis. 1656, colaţionat cu Codex Parisinus 767.

Este lucrul lui Dumnezeu ca la rugăciunile noastre să trimită pe îngerii Lui să acopere, ca prin nişte frânghii, gura obraznică şi neruşinata a slavei deşarte spre a o îndepărta. Dar Dumnezeu, Care a îngăduit lupta aceasta, va face acest lucru numai atunci când nu vom mai umbla după fiară, după ce ea va fi fost alungată. Dar dacă Dumnezeu îşi va trimite, la porunca Sa, îngerii să alunge această cumplită fiară de la noi, iar noi, după ce am scăpat de ea, cu trupul încă plin de nenumărate răni, sculându-ne, vom merge în propriul ei culcuş şi o vom căuta iarăşi şi o vom zădărî şi o vom aţâţa spre a o scoate iarăşi din culcuşul ei, atunci Dumnezeu nu va mai avea milă de noi şi nici nu ne va mai cruţa. Căci spune Scriptura: "Cui îi va fi mila de descântătorul cel muşcat de şarpe şi de tot cel ce se apropie de fiare?" 2.

2. Înţ. Sir. 12, 17.

2. Ce e deci de făcut? Cum vom putea scăpa de acest demon rău şi viclean? Căci cu adevărat este un demon cu înfăţişarea fermecătoare. Slava deşartă, lauda lumii, este un demon care se strecoară pe furiş în sufletul nostru sub înfăţişarea unei curtezane: este înconjurată (de jur-împrejur) cu aur; este îmbrăcată cu haine noi şi scumpe; lasă în urma ei mirosul celor mai alese

parfumuri. Slava deşartă, lauda lumii, are o înfăţişare atât de frumoasă şi de strălucitoare, încât întrece în frumuseţe pe orice femeie. Mai mult, este în floarea tinereţii, încât înnebuneşte de dragoste sufletele tinerilor. Mijlocul îi este încins cu centură de aur; îşi împleteşte părul cu măiestrie în nenumărate bucle după moda persană; îşi pune în jurul capului diademă în aşa fel, încât să i se poată vedea podoaba părului; în jurul gâtului ei străluceşte lanţ de aur şi pietre preţioase. Şi astfel stă vicleanul diavol, fără rival, sub înfăţişarea unei femei foarte tinere, în faţa trecătorilor şi-şi ia aerul unei femei cuminţi şi ruşinoase. Cine oare dintre cei ce trec pe lângă ea nu este atras de frumuseţea-i? Mai târziu însă, după ce l-a târât pe bărbat în casa ei, după ce a lepădat de pe ea toate podoabele acelea, îşi arată adevărata înfăţişare: neagră, focoasă, sălbatică, întocmai ca un demon. Frică şi cutremur îl cuprinde pe nenorocitul care a încăput pe mâinile ei. Se năpusteşte asupra-i, pune stăpânire pe sufletul lui şi-i tulbură mintea. Această înfăţişare o are demonul cel viclean al slavei deşarte, al umbletului după laudele lumii. Ce pare oare mai frumos decât lauda lumii? Ce pare oare mai fermecător? Şi totuşi, dacă ne vom da seama că toate acestea nu sunt decât o nălucire, că nu sunt decât o înşelăciune şi o făţărie, nu vom fi prinşi în laţurile ei, nici nu vom cădea în mrejele înşelăciunii. Cuvintele spuse despre femeia desfrânată ai putea, pe bună dreptate, să le spui şi despre slava deşartă, despre laudele lumii. “Miere picură de pe buzele femeii desfrânate” 3, nu păcătuieşti deloc spunând despre lauda lumii aceleaşi cuvinte.
3. Pilde 5, 3.

3. Slava deşartă, lauda lumii, se aseamănă cu pomii Sodomei. Aceia la înfăţişare sunt frumoşi şi din înfăţişarea lor te-ai aştepta ca şi fructele lor să fie sănătoase şi bune Ia gust. Dar dacă iei în mână o rodie sau un măr, îndată se înmoaie când pui degetele pe el şi, zdrobindu-se coaja care-l înveleşte, lasă să-ţi cadă în mâini praf şi cenuşă. Tot aşa-i şi cu laudele lumii, cu slava deşartă. Când te uiţi la ea, ţi se pare măreaţă şi grozavă, dar când este ţinută în mâinile noastre, ne aruncă îndată sufletul în pulbere. Oricum ai privi-o, slava deşartă aşa este. Poate fi oare altfel? Vreţi să vă dovedesc asta? Voi începe, mai întâi, cu cele ce se petrec între oamenii care nu cunosc nici pe Dumnezeu, nici pe Hristos, cu cele ce se petrec între necredincioşi.

4. Stadionul este plin de lume. Poporul stă pe băncile aşezate în amfiteatru şi oferă o privelişte încântătoare. Adeseori zidurile stadionului şi acoperişurile lui sunt acoperite de trupurile oamenilor, înainte de începerea spectacolului, când intră în stadion bărbatul darnic, care a adunat această mulţime, îndată toţi cei de acolo, ca şi cum ar fi un singur trup, se scoală în picioare, dau drumul unui singur glas întind mâinile în sus, numindu-l purtătorul de grijă şi apărătorul întregului oraş. Apoi asemuiesc bogăţia dărniciei sale cu un fluviu mare între multe alte fluvii mari şi-l compară, din pricina darurilor pe care le răspândeşte, cu belşugul revărsat de apele Nilului. Spun că este un Nil al darurilor. Alţii îl linguşesc şi mai mult; socotind că asemănarea cu Nilul este prea mică faţă de dărnicia lui, lasă deoparte râurile si mările şi-l compară cu oceanul, spunând că este un ocean de dărnicie; pe cât de îmbelşugat este oceanul în ape, pe atât de multe sunt darurile pe care le l revarsă în jurul său. Şi astfel, mulţimea aceasta adunată în stadion nu lasă la o parte nici un fel de asemuire pentru a-l slăvi. Strălucitoare este înfăţişarea slavei deşarte şi a laudelor lumii! Voi însă amintiţi-vă de chipul tinerei prin care am înfăţişat pe demonul slavei deşarte, pe care l-am acoperit de jur-împrejur cu aur şi i-am dat vârsta unei curtezane, şi veţi vedea ca imaginea aceasta nu-i departe de cele ce se petrec în stadion.

5. Dar ce se petrece în stadion mai târziu? Darnicul nostru se pleacă şi el în faţa mulţimii, mulţumindu-i prin acest gest, apoi se aşază în aplauzele şi in strigătele de ‘trăiască” ale tuturor

celor de faţă. Fiecare dintre cei din stadion doreşte atunci să aibă parte şi el de o astfel de fericire ca şi acela, şi apoi poate să şi moară. După ce a risipit mult aur şi argint, cai, haine, sclavi şi tot ce se poate da în astfel de ocazii şi după ce a deşertat multe sume de bani, mulțimea îl conduce iarăşi cu multe aclamații, dar nu atât de mulți câți erau în stadion, în sfârşit, acasă, ospețe îmbelşugate şi costisitoare, petrecere mare şi mare sărbătoare în ziua aceea. După-amiază, iarăşi aceleaşi ospețe şi petreceri, şi aşa, timp de două sau trei zile. Iar când a deşertat toate pungile cu bani şi a cheltuit nenumărați talanți de aur, atunci se vădeşte praful, cenuşa şi pulberea strigătelor de aclamații, de “trăiască”.

6. Când darnicul nostru îşi face acasă socotelile şi se gândeşte la grozavele cheltuieli pe care le-a făcut, începe să se tânguie. Atâta vreme cât se bucura de aclamații, prins de slava deşartă şi de lauda lumii ca de o beție şi mistuit el însuşi de plăcerea laudelor, nu-şi dădea deloc seama de pagubă. Când însă este singur în casă, înlăuntrul casei demonului slavei deşarte, când au pierit clipele de mulțumire, când vede că stadionul este gol de oameni, când vede că nu mai este nimeni care să-l aclame, când vede că paguba nu-i o părere, ci paguba i-a venit de pe urma risipirii banilor, atunci, da, atunci simte cenuşa slavei deşarte, simte cenuşa laudelor lumii.

7. Dacă se întâmplă însă să cheltuiască mai mult de câtă avere are, şi, sărăcit deodată, cerşeşte în mijlocul pieței, şi vede că nimeni din cei care-i strigau că este sprijinitorul lor nu se apropie de el şi nici nu-i întinde mâna, ba, dimpotrivă, se bucură de cele întâmplate (căci chiar atunci când îl aclamau le era sufletul ros de invidie şi socoteau o mângâiere ca cel atât de plin de strălucire să ajungă mai lipsit de cinstire decât ei toți), când deci nimeni nu se apropie de el şi nici nu-i întinde mâna, îşi dă seama în ce stare jalnică a ajuns. Poate fi o stare mai vrednică de plâns decât aceasta? Nu este vrednică oare mai mult de lacrimi? Poate fi oare o altă stare mai cumplită?

8. Nu cunoaşteți pe nimeni care să fi ajuns într-o astfel de stare?

Şi dacă mulțimea s-ar fi mărginit numai la atâta, să nu-i întindă mâna. Dar nu, ea merge mai departe. Cei care altădată îl lăudau acum ii încarcă cu reproşuri şi spun:

“De ce-a fost nebun? Pentru ce a îndrăgit slava? Pentru ce a făcut daruri curtezanelor şi bufonilor?”.

Pentru ce spui astfel de cuvinte? Omule nerecunoscător, nu-l admirai tu oare? Nu-l lăudai tu? N-ai fost tu acela care l-ai ridicat până la acea înălțime amețitoare prin aplauzele şi aclamațiile tale? Nu l-ai numit tu plin de dărnicii? Nu l-ai numit tu ocean de dărnicii? Nu ți-ai pierdut toată ziua aclamându-l şi lăudându-l? Pentru ce ți-ai schimbat dintr-o dată părerea? Tocmai când trebuia să-l miluieşti, îl acuzi şi judeci pentru faptele pe care altă dată le aplaudai. Dacă pentru fapte pe care noi înşine Ie dezaprobăm, ne îndurerăm când vedem că pentru ele cineva este pedepsit, căci nu avem inimă de piatră, n-ar trebui oare cu atât mai mult să ne îndurerăm când vedem că cineva suferă nenorociri pentru fapte pe care noi înşine le-am lăudat? Tocmai acum ÎI dezaprobi şi îl judeci? Pentru ce oare nu-l dezaprobai şi nu-I acuzai atunci când te încânta tot ce vedeai că se petrece în stadion, când îți pierdeai toată ziua în stadion, lăsând baltă treburile tale?

9. Vezi deci de ce natură sunt faptele diavolului? Vezi de ce natură sunt fructele slavei deşarte, ale laudei lumii? Eu le-am numit praf şi cenuşă, dar văd că nu sunt numai praf şi cenuşă, ci foc şi

fum. Fructele slavei deşarte şi laudele lumii nu se mărginesc numai Ia aceea că nu dau naştere la nici o bucurie, ci merg până acolo că acoperă cu nenorociri pe cel îndrăgostit de slava deşartă şi de lauda lumii. Ar putea fi într-adevăr şi cenuşă fructele slavei deşarte şi ale laudei lumii pentru aceia care cheltuiesc multe averi şi nu au nici un folos de pe urma cheltuielilor lor. Dar nu se poate spune asta pentru aceia, despre cei care suferă, în afară de risipirea averilor, şi nenorocirile despre care am vorbit mai sus.

10. Dar aş putea fi întrebat:

- Ce e de făcut dacă este neînsemnat fructul risipei aceleia de averi în stadion, pentru care darnicul este cinstit şi admirat de mulțime?

- Vezi bine insă că cinstea aceasta nu e mare, deoarece, după cum am arătat adineaori, este acoperită de batjocura, este ținută de rău şi hulită.

- Ce vom spune însă celor aplaudați şi lăudați pentru risipa lor de bani?

- Mulțimea i-a cinstit şi i-a aclamat nu pentru că-şi risipesc averile, ci pentru că nădăjduieşte ca ei să mai facă încă şi altădată astfel de risipe. Dacă le-ar mulțumi intr-adevăr pentru darurile ce li s-au făcut mai înainte, atunci pentru ce îi țin de rău când nu mai au nimic? Pentru ce nu se mai apropie de ei, ba, dimpotrivă, îşi bat joc de ei şi-i numesc nişte oameni pierduți şi nebuni? Ai văzut deci că slava deşartă, lauda lumii, nu este altceva decât o nebunie?

11. Să lăsăm Ia o parte acest exemplu al slavei deşarte, al umbletului după laudele lumii, care poate fi înfăptuit numai de un om sau doi, şi să dăm un alt exemplu.

Dar poate că cineva ar întreba:

- Ce vei spune despre cei care cheltuiesc averi mari pentru desfătarea şi distrarea cetățenilor oraşelor?

- Spune-mi, te rog, ce folos au ei de pe urma acestor cheltuieli? Căci şi ei se bucură de slavă şi de aclamație o singură zi. Şi că aşa stau lucrurile se poate vedea de acolo că dacă cineva le-ar propune să aleagă între banii risipiți, sau între a treia parte din ei sau cât de puțin din ei, şi auzul strigătelor de aclamație, crezi oare că n-ar alege cu cea mai mare bucurie cât de puțin din averea lor în locul laudelor? Ce nu pot să facă astfel de oameni ca să nu-şi piardă nişte averi atât de mari, când ei, pentru câştigul unei singure parale, nu se dau In lături de la nici o poftă încărcată cu ruşine, de la nici un cuvânt ce gâlgâie de îndrăzneală şi de obrăznicie?

12. Acum trebuie să îndrept cuvântul meu către creştinii noştri care nu voiesc să dea cât de puțin lui Hristos, Cel sărac şi lipsit de hrana de toate zilele, care nu vor să dea cât de puțin din averile lor celor săraci. Creştinii nu dau - de dragul împărăției celei veşnice a cerurilor -, celor nevoiaşi averile lor, averi pe care oamenii lumii le împrăştie curtezanelor şi măscăricilor de dragul aplauzelor şi aclamațiilor.

13. Dar să vă dau o altă pildă de slavă deşartă, Care anume? Este vorba de slava deşartă care stă la îndemână tuturor oamenilor spre a o urmări, şi nu doar a unuia sau doi, cum a fost cazul în pilda de mai sus. Ne bucurăm când ne laudă lumea chiar pentru faptele de care suntem conştienți că nu merităm deloc să fim lăudați. Cel sărac face tot ce-i stă în putință ca să se îmbrace cu haine frumoase nu pentru altceva decât ca să fie lăudat de oameni. Adeseori, deşi poate să-şi facă singur toate treburile, îşi tocmeşte un servitor nu pentru că are nevoie de el, ci pentru ca să nu pară sărac şi lipsit de cinste prin faptul că-şi face singur treburile. Dacă ar fi altfel, spune-mi, te rog, pentru care pricină tu, care-ți faci totdeauna singur treburile tale, vrei acum să fii servit de altul? Apoi, dacă se întâmplă ca săracul să se îmbogățească, îşi cumpără mobilier de argint şi casă mare şi luxoasă. Dar şi le cumpără nu pentru că are nevoie de ele, căci, dacă şi le-ar cumpăra din pricină că are nevoie de ele ca să poată trăi, ar urma atunci ca majoritatea oamenilor să piară şi să moară. Iată ce vreau să spun: sunt lucruri necesare fără de care nu putem să trăim, de pildă: roadele pământului sunt de neapărată trebuință vieții şi nu poți trăi dacă pământul nu rodeşte. Tot de neapărată trebuință sunt: acoperirea trupului cu haine, acoperişurile şi zidurile şi încălțămintea. Acestea într-adevăr sunt de neapărată trebuință; în schimb, toate celelalte sunt de prisos şi nefolositoare, Dacă ar fi de neapărată trebuință pentru a trăi mobilierul de argint şi casa luxoasă şi dacă nu ar fi cu putință ca un om să trăiască fără slugi, după cum nu este cu putință de trăit fără roadele pământului, fără haine, încălțăminte, adăpost, ar trebui să piară cea mai mare parte din oameni, pentru că cei mai mulți oameni nu au slugi, nici case luxoase. Dacă ar fi de neapărată trebuință ca un om să se servească de vase de argint şi n-ar fi cu putință de trăit fără acestea, ar trebui să piară cea mai mare parte din oameni, pentru că nu toată lumea are vase de argint. Dacă ai întreba cumva pe unul dintre cei care au vase de argint: “Pentru ce vrei să ai acest vas de argint? Spune-mi, te rog, pricina. La ce-ți serveşte? Nu poate să-ți spună altă pricină decât că are aceste vase de argint pentru a fi cinstit de oameni. “Le am, îți va răspunde el, ca să fiu admirat de lume, şi nu disprețuit; le ascund însă iarăşi ca să nu fiu pizmuit şi furat”. Poate fi oare o nebunie mai cumplită decât aceasta? Dacă le ții în casă ca să fii lăudat şi cinstit de lume, arată-Ie atunci tuturor, fără deosebire. Dar, dacă te temi că poți fi pizmuit pentru că le ai, atunci este mai bine să nu le ai!

14. Îți voi vorbi încă despre o altă nebunie. Adeseori unii oameni, chiar când ajung să nu mai aibă cele de neapărată trebuință pentru trai şi ajung să moară de foame, nu se despart de aceste vase de argint. Dacă i-ai întreba pentru ce nu le vând, îți răspund: “Trebuie să-mi păstrez cinstea şi vaza!”. Ce cinste, omule, ce vază? Nu vasele de argint fac cinstea şi vaza omului. Dacă ar fi aşa, atunci dreptul Ilie, Elisei şi loan Botezătorul ar fi fost cu totul lipsiți de cinste şi de vază, deoarece Ilie nu avea nimic mai mult decât un cojoc 4 şi cerea cele pentru hrană de la o văduvă, săracă şi ea. Ilie ducea o viată de cerşetor; a venit la uşa femeii aceleia sărace şi a rostit cuvintele rostite de un cerşetor 5. Era fără cinste şi fără vază Elisei, care a fost hrănit la fel de o femeie săracă 6? Era, oare, fără cinste şi fără vază şi loan Botezătorul, care nu avea nici haină şi nici o pâine măcar 7? Există o singură necinste şi o singură lipsă de vază, aceea de a fi bogat. Cu adevărat, bogăția este o mare necinste. Bogăția dă cuiva numai slava de a fi nemilos, trândav, molâu, îngâmfat, râvnitor de slavă deşartă, sălbatic, îmbrăcatul hainelor frumoase nu-ți dă cinste şi vază. Dimpotrivă, ai cinste, ai vază dacă te îmbraci cu fapte bune.

4. IV Regi 2, 8.
5. III Regi 17, 10-11
6. IV Regi 4, 8-37.

7. Marcu 1, 6.
15. Aud însă despre mulți oameni că sunt admirați pentru bogăția lor.

- Cutare, spun oamenii, are cinstea şi vaza lui. Doarme într-un pat care are tot ce-i trebuie, are multe vase de aramă, este, într-un cuvânt, un om gospodar.
Un astfel de gospodar mi-ar putea face următoarea obiecție:

- Pentru ce ne mustri pe noi, care avem numai atâta avere, când ar trebui să mustri pe cei care au mai multă avere decât noi?

- Pe voi vă judec cu mult mai mult decât pe ei. Dacă nu vă scutesc de învinuire şi de mustrare pe voi, care aveți o avere mai mică, cu atât mai mult pe cei care au multe şi nenumărate averi. Cinstea şi vaza cuiva nu stau în a avea o casă luxoasă şi frumoasă, nu stau în a dormi într-un pat acoperit cu cuverturi luxoase, cu perne de puf şi plăpumi de mătase şi nu stau nici în a avea o mulțime de slugi. Toate acestea sunt în afară de noi şi n-au deloc de a face cu noi înşine, cu sufletul nostru. Ceea ce se potriveşte desăvârşit cu sufletul nostru este modestia, disprețul banilor şi averilor, disprețul slavei, nesinchiseala de cinstea dată de mulțime, puțina prețuire a tot ce-i omenesc, îmbrățişarea sărăciei, depăşirea firii omeneşti printr-o viețuire virtuoasă. Aceasta este adevărata vază, aceasta este adevărata slavă, aceasta este adevărata cinste.

Iar pricina tuturor relelor din lume provine din principiul pe care îl punem la temelia educației copiilor noştri. Şi vă voi explica acest lucru în cele ce urmează.

16. Îndată ce s-a născut un copil, tatăl nu-şi dă toată silința ca să-i orânduiască viața şi să-i formeze caracterul, ci ca să-l împodobească şi să-l îmbrace cu haine luxoase, cusute cu fire de aur.

Pentru ce faci asta, omule? Admit ca tu să te împodobeşti cu astfel de haine. Dar pentru ce îI înveți cu ele pe copil, care încă n-a gustat din această nebunie? Pentru ce-i atârni în jurul gâtului podoabă? Copilul n-are nevoie de aur, ci de un bun şi priceput pedagog care să-l formeze. Şi mai laşi încă să-i atârne copilului părul pe spate ca unei fete! Prin asta, de la început chiar, slăbănogeşti pe copil şi moleşeşti tăria firii lui. De la început sădeşti în el dragostea zadarnică de bani şi-l convingi că trebuie să poftească lucruri nefolositoare. Pentru ce-i faci încă mai mare ispita? Pentru ce îl creşti în dragostea celor materiale? Scriptura spune: “E o ruşine pentru un bărbat dacă lasă să-i crească părul” 8. Firea n-o vrea. Dumnezeu n-a îngăduit-o, este oprită, este un obicei păgânesc. Mulți le atârnă cercei de aur la urechi. Ar trebui ca şi fetele să se ferească de asemenea podoabe. Voi însă aduceți această pierzanie şi peste băieți.
8. l Cor. 11, 14.

7. Poate că mulți râd de cuvintele mele ca de nişte nimicuri. Nu sunt însă nimicuri, ci idei de foarte mare însemnătate. Dacă o fată este crescută în casa părintească în dragostea şi patima după podoabe femeieşti, când va pleca din casa părinților va fi de nesuferit soțului ei şi greu de mulțumit şi mai împovărătoare decât cei care strâng impozitele. V-am mai spus şi altădată că răul nu poate fi îndreptat din lume din pricină că nici un om nu are grijă de copii, nimeni nu le vorbeşte despre feciorie, nimeni nu le spune despre curăția trupească şi sufletească, nimeni nu-i

învață să disprețuiască averile şi măririle, nimeni nu le vorbeşte despre poruncile vestite în Scripturi.

18. Ce se va întâmpla cu copiii noştri dacă n-au, chiar din prima vârstă, educatori? Dacă oamenii care au fost educați chiar de când s-au născut şi au fost instruiți până la bătrânețe nu reuşesc totuşi să ajungă oameni desăvârşiți, cât rău nu vor săvârşi cei care de la începutul vieții lor au fost obişnuiți sa audă vorbindu-li-se numai despre lucrurile pământeşti? În vremea noastră fiecare părinte îşi dă toată silința să instruiască pe copiii lui în meserii, în arte, în ştiință, în oratorie, dar nici unul nu se interesează cât de puțin să educe sufletul lor.

19. Nu încetez de a vă ruga, de a vă ruga cu lacrimi şi a vă cere ca, înainte de toate celelalte, să dați copiilor voştri o bună educație. Dacă-ți iubeşti copilul, arat-o prin educația ce i-o dai. De altfel, ai şi răsplată. Ascultă ce spune Pavel: "…dacă vor stărui, cu înțelepciune, în credință, în dragoste şi în sfințenie" 9. Dacă ai nenumărate păcate adunate în conştiința ta, atunci născoceşte o iertare a păcatelor tale, şi anume: creşte un atlet pentru Hristos. Prin aceste cuvinte nu-ți spun: Nu-l lăsa să se căsătorească. Trimite-l în pustie. Pregăteşte-l să îmbrățişeze viața monahilor". Nu-ți spun asta! Aş vrea negreşit şi aş dori ca toți să îmbrățişeze viața monahală, dar nu silesc pe nimeni, pentru că o astfel de viață pare prea greu de purtat. Creşte un atlet pentru Hristos! Învață-ți copilul din prima vârstă să trăiască cu evlavie în lume!
9. l Tim. 2, 15.

20. Dacă vei întipări în sufletul lui încă fraged învățăturile cele bune, nimeni nu va putea să i le desprindă; ele se întăresc ca şi sigiliul aplicat pe ceară. Copilul, când e mic, tremură, se teme şi are respect şi de chipul tău, şi de cuvintele tale, şi de tot ce faci. Întrebuințează cum trebuie superioritatea ta. Tu eşti cel dintâi care te vei bucura de bunătăți dacă ai un copil bun, şi apoi Dumnezeu. Prin educarea copilului tău lucrezi pentru tine însuți.

21. Se spune că mărgăritarele, îndată după prinderea lor, au înfățişarea unei picături de apă. Dacă cel care pescuieşte perla este un om iscusit, pune picătura în palmă şi mişcă podul palmei întorcând picătura până ce se rotunjeşte exact şi o face foarte rotundă şi tare; după ce i s-a dat această formă, nu mai este cu putință să i se mai dea alta. Ceea ce este fraged şi încă n-a căpătat o formă tare poate lua orice formă, pentru că este uşor de schimbat în altă formă; cui este tare însă, şi a primit tăria în natura sa, nu-i este uşor să iasă din natura sa şi să se schimbe în altă formă.

22. După cum pictorii lucrează cu multă grijă şi exactitate tablourile, iar sculptorii statuile, tot astfel şi fiecare tată şi mamă trebuie să-şi dea silința pentru desăvârşirea acestor tablouri, acestor icoane minunate ale lui Dumnezeu. Pictorii, în fiecare zi, pun în fața lor tabloul şi-i dau culorile trebuitoare, sculptorii fac la fel: dau jos ce este de prisos şi adaugă ce trebuie. Tot aşa şi voi, ca nişte sculptori, întrebuințați tot timpul vostru liber spre a sculpta statui minunate Iui Dumnezeu; îndepărtați ce este de prisos, adăugați ce trebuie şi uitați-vă cu grijă la ele în fiecare zi: care este darul natural al copiilor, spre a-l dezvolta, care este defectul, spre a-l îndepărta. Cu multă grijă, în primul rând, alungați din sufletul lor desfrânarea, căci mai cu seamă dragostea trupească tulbură sufletele tinerilor. Dar mai ales, înainte de a gusta din acest fel de dragoste, învață-l să fie cumpătat, să privegheze, să se roage cu stăruință şi să-şi facă semnul crucii când spune sau face ceva.

23. Închipuie-ţi că eşti un împărat care are sub conducerea sa un oraş: sufletul copilului. Căci, într-adevăr, sufletul este un oraş. După cum în oraş unii fură, alţii fac fapte de dreptate, unii muncesc cum trebuie, iar alţii fac toate de mântuială şi la întâmplare, tot astfel şi în suflet sunt gânduri şi gânduri. Unele se luptă împotriva pornirilor neîndreptâţite ale sufletului,   cum sunt soldaţii în oraş; altele se îngrijesc de buna stare a întregii locuinţe a trupului, cum sunt oamenii de stat dintr-un oraş; altele poruncesc, cum sunt conducătorii oraşului; altele povestesc lucruri de ruşine şi desfrânate, cum sunt destrăbălaţii din oraş; altele povestesc lucruri cuviincioase, cum sunt oamenii cumpătaţi şi înţelepţi din oraş; altele iubesc o viaţă plină de moleşealâ, ca femeile de la noi; altele spun prostii, ca şi copiii; unora li se porunceşte ca unor sclavi, cum sunt servitorii în oraş; altele sunt nobile, cum sunt oamenii liberi din oraş.

24. Avem deci nevoie de legi ca să alunge gândurile rele, să Ie aprobe pe cele bune şi să nu îngăduie ca gândurile rele să pună stăpânire pe cele bune. Dacă într-un oraş n-ar fi legi care să îngrădească libertatea hoţilor, viata în oraş ar fi grozav de tulburată; dacă soldaţii n-ar face uz cum trebuie de puterea lor, s-ar distruge totul; dacă flecare cetăţean şi-ar părăsi starea şi funcţia sa şi ar urmări-o pe a altuia, s-ar nimici buna rânduialâ din pricina lăcomiei; tot aşa este şi cu sufletul copilului.

25. Sufletul unui copil este deci un oraş: oraş de curând zidit şi întemeiat, oraş care are cetăţeni străini ce n-au încă experienţa nici unui lucru (astfel de cetăţeni sunt mai cu seamă uşor de format). Cei care au fost crescuţi într-un fel rău de vieţuire, cum sunt bătrânii, sunt greu de schimbat, deşi nu cu neputinţă, căci dacă vor, pot şi ei să se schimbe. Cei tineri însă, care n-au încă experienţa vieţii, vor primi cu uşurinţă legile toate.

26. Dă aşadar legi acestui oraş, legi înfricoşătoare şi aspre pentru cetăţenii oraşului. Fii apărătorul legilor ce se calcă, nu-i de nici un folos să dai legi dacă nu cauţi ca aceste legi să fie puse în aplicare.

27. Dă deci legi! Ai multă grijă de ele. Legiuirea noastră este pentru bunul mers al întregii lumi. Astăzi construim un oraş. Cele patru simţuri să fie meterezele şi porţile oraşului, iar întreg trupul să fie ca un zid. Porţile lui sunt: ochii, limba, auzul, mirosul şi, dacă vrei, pipăitul. Prin aceste porţi intră şi ies cetăţenii acestui oraş, cu alte cuvinte, prin aceste porţi gândurile corup sau desăvârşesc sufletul copilului.

28. Haide deci să venim mai întâi la prima poartă, limba: căci limba este aceea care se întrebuinţează cel mai mult. Mai înainte de toate celelalte, să-i facem uşi şi zăvoare, nu de lemn, nici de fler, ci de aur. Căci cu adevărat de aur este şi oraşul pe care-l construim. După ce acest oraş va fi gata construit, n-are să locuiască în el un om, ci însuşi împăratul tuturor, în cursul acestei lucrări veţi vedea unde vom aşeza palatul împărătesc al lui Dumnezeu. Aşadar, să facem acestei porţi uşi şi zăvoare de aur, adică din cuvintele lui Dumnezeu, după cum spune Profetul: “Cuvintele lui Dumnezeu sunt în gura mea mai dulci decât mierea şi fagurele, mult mai de preţ decât aurul şi pietrele preţioase” 10. Să învăţăm pe copii să aibă necontenit pe buze cuvintele lui Dumnezeu, chiar şi când merg, să nu le aibă în chip silit, nici superficial şi nici rar, ci continuu. Uşile nu trebuie să fie acoperite numai cu foiţe de aur, dimpotrivă, să fie făcute groase şi solide, lucrate în întregime din aur; în locul pietrelor bătute pe dinafară, să aibă pietre preţioase. Zăvor al acestor uşi să fie crucea Domnului, făcut in întregime din pietre preţioase, pus de-a curmezişul la

mijlocul uşilor. Dacă vom face uşi de aur atât de groase şi le vom pune zăvor, să le facem lor şi locuitori vrednici. Care sunt aceştia? Să învăţăm pe copil să rostească totdeauna cuvinte cuviincioase şi evlavioase. Să avem multă grijă să alungăm pe cetăţenii străini, ca să nu se strecoare printre locuitorii acestui oraş oameni amestecaţi şi stricaţi, adică: cuvinte de insultă, de batjocură, cuvinte necugetate, de ruşine, lumeşti; pe toate acestea să le alungăm, nimeni să nu intre prin aceste porţi. Să intre numai împăratul 11. 10. Ps. l 18, 103; 18, l
11. lez. 44, 2.

Lui şi celor ai Lui să-I fie deschisă această poartă, ca să se spună şi despre ea: “Aceasta este poarta Domnului, iar drepţii vor intra prin ea” 12, precum şi cuvintele lui Pavel: “Dacă este vreun cuvânt bun, spre zidire, să fie folositor ascultătorilor” 13. Gura să rostească cuvinte de mulţumire şi cântece sfinte. Să vorbească totdeauna despre Dumnezeu şi despre filosofia cea de sus.
12. Ps. 117, 19.
13. Efes. 4, 29.

29. Cum va fi cu putinţa aceasta? Prin ce mijloace vom învăţa pe copii să se poarte astfel? Dacă vom supraveghea cu multă grijă toate cuvintele lor. Cu copilul, lucrul este foarte uşor. Cum? Copilul nu se luptă nici pentru bani, nici pentru măriri. Este copil încă. Nu-l preocupă nici femeia, nici grija de copii şi nici grija de casă. Cine i-ar da deci prilej ca să insulte şi să hulească? Cel mult dacă se ceartă cu cei de o vârstă cu el.

30.   Pune deci numaidecât copilului lege ca să nu ocărască pe nimeni, să nu hulească pe nimeni, să nu se jure, să nu înjure, să nu se bată. Când îl vezi că-ţi calcă legea, pedepseşte-l, uneori printr-o căutătură aspră şi severă, alteori prin cuvinte usturătoare, iar alteori, prin cuvinte de mustrare; deşteaptă-i uneori ambiţia prin cuvinte măgulitoare de a fi mai bun decât alţii, alteori făgăduieşte-i răsplată pentru o purtare bună. Nu-l bate mereu şi fără socoteală, ca să nu-l obişnuieşti să fie crescut prin bătaie. Dacă se va obişnui să fie educat numai prin bătaie, va învăţa să dispreţuiască bătaia. Iar dacă a învăţat să dispreţuiască bătaia, ai stricat totul. Dimpotrivă, să se teamă de bătaie, dar să n-o primească. Să fie mişcat biciul, dar să nu cadă pe spatele copilului. Ameninţările să nu meargă până la faptă. Dar să nu creadă că se reduc numai la ameninţări cuvintele tale. Ameninţarea atunci este bună, când este crezut că se va traduce în faptă. Căci dacă cel ce a greşit îţi află gândul, va dispreţui şi ameninţarea, şi bătaia. Dimpotrivă, să se aştepte sa fie pedepsit, dar să nu-l pedepseşti, ca să nu se stingă teama de pedeapsă, ci teama să rămână ca un foc plin de putere ce arde de peste tot toţi spinii, sau ca o cazma ascuţită ce sapă până în adânc. Când vei vedea că teama are bune rezultate, fii blând. Firea omenească are nevoie şi de blândeţe.

31. Învaţă pe copil să fie îngăduitor şi bun cu oamenii. Dacă-l vei vedea că înjură şi insultă pe servitor, nu trece cu vederea acest lucru, ci pedepseşte-l pe copil. Dacă ştie că nu-i este îngăduit să înjure şi să insulte sluga, cu atât mai mult nu va înjura şi insulta pe ceilalţi oameni, închide-i gura la orice cuvânt râu şi urât. Dacă-l vei vedea că huleşte pe cineva, astupă-i gura şi îndreaptă-i limba spre propriile sale greşeli şi scăderi.

32. Sfătuieşte şi pe mamă sâ-i dea copilului astfel de învățături; tot aşa şi pe pedagog, ca şi pe servitorul ce-l însoțeşte la plimbare, pentru ca toți la un loc să-i fie paznici şi să observe ca nu cumva să iasă din gura copilului, prin uşile cele de aur, acele cuvinte urâte şi rele.

33. Să nu crezi că-ți trebuie mult timp ca să ajungi la bune rezultate, îți sunt de-ajuns două luni şi ai reuşit în totul dacă de la început îl observi, îl ameninți şi pui atât de mulți supraveghetori. Buna lui deprindere se preface într-o a doua natură.

34. Aşadar, această poartă va ajunge o poartă vrednică de a intra prin ea Domnul numai dacă nu se vor rosti nici cuvinte de ruşine, nici cuvinte necugetate şi nici un alt cuvânt rău, ci numai cele ce se cuvin Stăpânului. Dacă cei care instruiesc pe copiii lor pentru a fi buni ostaşi, îi iau de mici şi-i învață să tragă cu arcul, să se îmbrace cu haine ostăşeşti, să călărească, fără ca vârsta copiilor să le fie o piedică, cu cât mai mult trebuie ca aceia care se pregătesc pentru oastea cerească să se îmbrace cu toată această podoabă împărătească! Să fie învățat deci copilul să cânte psalmi lui Dumnezeu, spre a nu-şi petrece vremea cu cântece de ruşine şi povestiri nefolositoare.

35. Aşa să fie întărită această poartă. Să fie aleşi acei cetățeni despre care am vorbit. Pe ceilalți să-i omorâm înlăuntru, cum omoară albinele pe trântori şi nu-i lasă nici să iasă afară, nici să bâzâie.

36. Să mergem acum şi la altă poartă. Care este aceasta? E aproape de cea dintâi şi se înrudeşte cu ea. Este auzul. Cetățenii primei porți ies dinlăuntru în afară şi nici unul nu intră prin ea; cetățenii porții a doua intră din afară şi nici unul nu iese prin ea. Prin urmare, se înrudesc mult cele două porți. Dacă nu se îngăduie nici unui gând stricat şi rău să-i calce pragurile, nu va face greutăți nici gurii. Cel care nu aude lucruri ruşinoase sau rele nici nu rosteşte lucruri de ruşine. Dar dacă va fi larg deschisă tuturor, o va pângări şi pe aceea şi va produce tulburare tuturor celor dinlăuntru. Poate că ar fi trebuit să spun toate aceste lucruri despre auz mai înainte, ca să astup mai dinainte intrarea.

37. Copiii să nu audă nici un cuvânt nelalocul lui, nici de la servitori, nici de la pedagog, nici de Ia îngrijitori. După cum plantele când sunt mici şi plăpânde au nevoie de mai multă îngrijire, tot astfel şi copiii. Să ne îngrijim să le luăm pedagogi buni ca să le punem o bună temelie chiar de Ia început şi să nu primească din fragedă vârstă ceva rău.

38. Să n-audă copilul basme prosteşti şi băbeşti, lată ce se spune în astfel de basme: „Cutare s-a îndrăgostit de cutare”. Sau: “Fiul împăratului şi fiica cea mai mică au făcut cutare şi cutare lucru”. Asemenea povestiri să nu audă copiii. Dimpotrivă, să audă alte povestiri, fără aluzii urâte, ci pline de multă simplitate şi curăție. Se poate să le audă din gura servitorilor şi din gura celor ce-l însoțesc pe copil la plimbare, dar nu din gura tuturor, căci nu-i îngăduit tuturor servitorilor să se amestece în educația copilului. Cei care ne ajută in opera noastră trebuie să fie oameni pricepuți, ca unii ce au să se apropie de statuia pe care o facem pentru Dumnezeu. Dacă am fi constructori şi am zidi o casă pentru un om de seamă, n-am îngădui servitorilor să se apropie fără nici un rost de construcție. Oare n-ar fi absurd ca acum, când zidim un oraş şi creştem cetățeni pentru împăratul ceresc, să îngăduim tuturor, fără deosebire, să se amestece în lucrul nostru? Să ne luăm deci în ajutor numai pe acei servitori care sunt pricepuți şi de folos. Dacă nu avem nici

unul, să tocmim unul cu leafă, bărbat virtuos, şi să-i dăm mână liberă spre a ne ajuta în opera noastră.

39. Să nu audă deci copilul basme prosteşti şi băbeşti. Când este plictisit din pricina lecțiilor, povesteşte-i istorisiri sfinte - căci sufletului îi place să audă povestiri din vechime. Povesteşte-i, făcându-l să-şi uite de joacă; doar tu creşti un filosof, un atlet şi un cetățean al cerurilor.

Povesteşte-i aşa:

"La început un tată avea doi copii; ei erau frați".

Opreşte-te puțin, apoi adaugă:

"Amândoi aveau aceeaşi mamă. Unul era mai în vârstă, celălalt mai tânăr. Cel mai în vârstă era plugar, iar cel mai tânăr era păstor. Cel mai tânăr îşi ducea turmele sale la păscut pe câmpii şi pe malurile mării".

Îndulceşte povestirile ca să fie plăcute copilului, spre a nu-i obosi sufletul:

'Celălalt frate semăna ogoarele şi planta pomi. O dată s-au gândit să cinstească prin rodul ostenelilor lor pe Dumnezeu. Păstorul a luat ce-a avut mai bun în turma lui şi I-a jertfit lui Dumnezeu".

Nu-i cu mult mai bine să povesteşti aceste lucruri în locul povestirii neadevărate despre oile cu lâna de aur? Apoi deşteaptă interesul copilului. Poți s-o faci prin povestire. Să nu adaugi de la tine nimic neadevărat, ci numai ceea ce-i scris în Scriptură:

"Când I-a adus lui Dumnezeu jertfă ce a avut mai bun în turmele sale, îndată s-a pogorât foc din cer, a răpit toată jertfa şi a dus-o la jertfelnicul cel de sus. Fratele cel mai mare n-a făcut aşa. S-a dus, şi-a oprit pe cele mai bune din roadele sale pentru sine şi a jertfit lui Dumnezeu fructe mai puțin bune. Dumnezeu nici nu s-a uitat Ia ele, s-a întors şi le-a lăsat să rămână pe pământ. Jertfa celuilalt frate însă a primit-o sus, la El. Aşa se întâmplă şi cu administratorii moşiilor: stăpânul cinsteşte pe cel care-i aduce roadele moşiei şi-l pofteşte în casă, iar pe altul, de care nu e mulțumit, îl lasă afară. Tot aşa s-a întâmplat şi aici. Ce a urmat după aceasta? Fratele mai mare s-a întristat, ca unul ce fusese dispreţuit şi dezaprobat de Dumnezeu, şi era mâhnit. Şi Dumnezeu i-a spus lui: "Pentru ce eşti trist? nu ştiai că aduci lui Dumnezeu darurile tale? Pentru ce M-ai insultat? Pentru ce Mi-ai jertfit roade mai puțin bune?".

Dacă vrei să vorbeşti mai simplu, spune:

"Acela neavând ce răspunde, a stat liniştit".

Sau, mai bine:

„A tăcut".

“După aceasta, văzând pe fratele său mai mic i-a spus: „Hai să ieşim la câmp!”. Fratele cel mai mare, prinzând cu viclenie pe cel mai mic, l-a omorât. Şi credea că poate să se ascundă de Dumnezeu. Dar Dumnezeu a venit la el şi i-a spus: „Unde este fratele tău?” - “Nu ştiu”, a răspuns el, „Nu sunt păzitorul fratelui meu!”. Atunci Dumnezeu i-a spus: “Iată, sângele fratelui tău strigă către Mine!”.

Să stea alături şi mama când sufletul copilului este format cu astfel de povestiri; ca să-ți ajute şi ea şi să laude cele spuse de tine.

„Ce s-a întâmplat apoi? Dumnezeu a primit în cer pe fratele ucis; deşi a murit, el trăieşte sus în cer”.

Copilul primeşte această învățătură despre înviere. Copilul crede, chiar dacă i se spun lucruri imposibile, ca de exemplu: „Şi l-a făcut semizeu”. Copilul nu ştie ce este un semizeu, dar pricepe că trebuie să fie ceva mai mare decât omul şi îndată se minunează. Cu atât mai mult când va auzi despre înviere şi că sufletul lui s-a suit în cer.

Şi a luat Dumnezeu pe fratele cel mai tânăr, sus; celălalt însă a trăit mulți ani, dar necontenit în suferință, cu frică şi cu cutremur; a suferit nenumărate chinuri şi era pedepsit în fiecare zi”13 bis.
13 bis- Fac. 4, 1-12.

Vorbeşte-i cu tărie despre pedeapsa dată lui de Dumnezeu; nu-i spune numai: “că va fi gemând şi tremurând pe pământ”. Copilul nu poate pricepe ce valoare au aceste cuvinte, aşa că trebuie să-i spui:

‘După cum tu, când stai înaintea învățătorului, eşti cuprins de spaimă, tremuri şi te temi dacă e vorba să fii bătut, tot aşa a trăit toată viața lui şi fratele mai vârstnic, pentru că a păcătuit înaintea lui Dumnezeu’.

40. E destul atât pentru copil. Spune-i această povestire seara, în timpul cinei. Mama să-i povestească aceeaşi istorisire din nou. Apoi, după ce a auzit-o de mai multe ori, cere-i-o s-o povestească şi el: „Spune-mi povestirea”, ca să se simtă şi el onorat de a o povesti. Când va stăpâni povestirea îi vei spune şi folosul ce-l putem scoate din ea. Cu toate că sufletul copilului, care a auzit povestirea, ştie să scoată prin propriile sale puteri folosul şi învățătura din ea înainte de a i le spune tu, totuşi spune-i şi tu.

“Vezi cât de mare rău este lăcomia, cât de mare rău este să invidiezi pe fratele tău? Vezi cât de mare rău este să-ți închipui că poți să te ascunzi de Dumnezeu? El vede totul, chiar pe cele săvârşite întru ascuns”.

Numai dacă această învățătură ai sădi în sufletul copilului, ai făcut mult, şi nu mai ai nevoie de pedagog. Frica de Dumnezeu va sta necontenit lângă copil şi negreşit îl va zgudui mai mult decât frica de orice alt pedagog.

41. Nu te mărgini la atât numai, ci ia-l de mână şi du-l Ia biserică! Caută să-l duci mai cu seamă atunci când se citeşte această povestire, îl vei vedea cum se bucură, cum sare în sus şi se veseleşte că ştie ceea ce toți ceilalți nu ştiu încă.

O ia înaintea celui ce citeşte povestirea, recunoaşte cele citite şi-i foloseşte mult. În felul acesta povestirea se întipăreşte în mintea sa.

42. Se mai pot scoate şi alte învățături folositoare din aceasta povestire. Învață-I deci:

„Nu trebuie să fim trişti când suferim ceva nedrept. Dumnezeu ne arată aceasta, chiar de la început, prin acest frate nedreptățit. Pentru că a făcut fapte plăcute înaintea lui Dumnezeu, Dumnezeu l-a luat, când a murit, sus în cer”.

43. Când s-a întipărit povestirea aceasta în mintea copilului, povesteşte-i alta, tot despre doi frați, şi spune-i:

“Erau iarăşi doi frați, şi tot aşa, unul mai în vârstă şi altul mai tânăr. Cel mai în vârstă se ducea la vânătoare, iar cel mai tânăr stătea pe lângă casă”.

Această povestire este cu mult mai plăcută decât cea dintâi pentru că are mai multe peripeții, şi frații erau mai în vârstă.

Aceşti doi frați erau şi gemeni. De când s-au născut, mama iubea pe cel mai mic, iar tatăl, pe cel mai mare. Acesta îşi petrecea vremea mai mult pe ogoare, pe când cel mai tânăr stătea acasă. O dată tatăl, când a îmbătrânit, a spus copilului pe care-l iubea: ‘Pentru că am îmbătrânit, fiule, du-te şi pregăteşte-mi un vânat, adică, prinde-mi o căprioară sau un iepure, adu-mi-l şi frige-l, ca să mănânc şi să te binecuvintez”. Celui mai mic nu i-a spus aşa ceva. Mama a auzit cele spuse de tatăl. A chemat pe fiul cel mai mic şi i-a spus: “Fiule, pentru că tatăl tău a poruncit fratelui tău să aducă un vânat ca să mănânce şi să-l binecuvinteze, ascultă-mă. Du-te la turmă, ia nişte iezi tineri şi frumoşi şi adu-mi-i, iar eu voi face din ei o mâncare aşa cum îi place tatălui tău. Tu îi vei duce-o ca să mănânce şi ca să te binecuvinteze’. Tatăl avea vederea slabă din pricina bătrâneții. După ce fratele cel mai tânăr a adus iezii, mama i-a gătit. A pus mâncărurile pe o tăblie şi le-a dat fiului celui mai tânăr, care le-a dus tatălui său. L-a îmbrăcat şi cu piei de capră ca să nu-I cunoască, deoarece el era fără păr, pe când fratele său era păros; aşa putea să-l ascundă ca să nu cunoască tatăl înlocuirea. Şi aşa l-a trimis la tatăl lui. Tatăl, închipuindu-şi că este fiul lui cel mai mare, a mâncat şi şi-a binecuvântat fiul. Mai târziu, după ce dăduse binecuvântarea, a venit şi fiul cel mai mare şi i-a dat vânatul. Când a aflat cele întâmplate, a început să se vaite şi să plângă”.

44. Vezi câte foloase se nasc din această povestire? Nu spune toată povestirea, căci vezi câte învățături folositoare poți scoate din ea. în primul rând copiii vor respecta şi vor cinsti mult pe părinții lor când văd cât de căutată este binecuvântarea acestora. Vor prefera să ia nenumărate lovituri decât să fie blestemați de părinți. Dacă poveştile băbeşti pun atâta stăpânire pe sufletul copilului, încât îşi închipuie că sunt adevărate cele povestite, cum oare n-ar pune stăpânire pe sufletul lui şi nu l-ar umple de multă teamă, când i s-ar spune istorisiri cu totul adevărate?

Tot din această istorisire vei mai scoate învățătura că trebuie să dispreţuim pântecele, lăcomia pântecelui. Povesteşte-i şi acea parte a istorisirii, că cel mai în vârstă n-a avut nici un folos de pe urma dreptului de întâi născut, căci din pricina neinfrânării pântecelui şi-a vândut dreptul de întâi născut.

45. Mai târziu, după ce copilul a înțeles bine această povestire, îi vei cere iarăşi, în altă seară:

"Spune-mi povestirea cu cei doi frați!".

Dacă va începe să o spună pe cea cu Cain şi Abel, opreşte-l şi spune-i:

„Nu ți-o cer pe aceasta, ci pe aceea cu ceilalți doi frați, în care tatăl a dat binecuvântarea".

Dă-i un fragment din ea, ca să-şi aducă aminte, şi nu-i spune încă numele fraților. După ce-ți va istorisi tot ce i-ai spus, continuă şi spune:

"Ascultă ce s-a mai întâmplat. Fratele cel mai în vârstă căuta iarăşi, ca şi în povestirea de mai înainte, să omoare pe fratele său şi aştepta moartea tatălui lor. Mama a aflat de gândul lui şi temându-se !-a trimis în aită parte pe fiul cel mai tânăr".

46. Deşi înaltele idei cuprinse în această istorisire depăşesc puterea de înțelegere a copilului, totuşi, cu oarecare îngăduință, pot fi vădite şi în mintea fragedă a copilului, dacă vom şti cum să exploatăm tâlcul. Deci îi vom grăi aşa:

"Acest frate a plecat şi a ajuns într-un loc unde nu avea cu el nici un om, nici servitor, nici îngrijitor, nici pedagog şi nici pe altcineva. Când a ajuns în acel loc, s-a rugat şi a zis; "Doamne, dă-mi pâine şi îmbrăcăminte şi mântuieşte-mă!". După ce a rostit aceste cuvinte, de supărare a adormit. Şi a văzut în vis o scară întinsă de Ia pământ până la cer; îngerii lui Dumnezeu se suiau şi se coborau pe ea; Însuşi Dumnezeu stătea în vârful ei. Şi a grăit către Dumnezeu: "Binecuvintează-mă!". Şi I-a binecuvântat şi i-a pus numele Israel".

47. La timp potrivit mi-a venit în minte o altă idee, prilejuită de schimbarea numelui lui lacov în Israel. Care este aceasta? Putem sădi râvna pentru virtute în copii chiar prin numele ce-l poartă. Nimeni să nu se grăbească să dea copiilor numele strămoşilor: al tatălui, al mamei, al bunicului, al străbunicului, ci să le dea lor numele drepților, al mucenicilor, al episcopilor, al Apostolilor. Să fie pentru copii şi numele ce-l poartă imbold spre cele bune. Unul să se numească Petru, altul loan, iar altul, alt nume al unuia dintre sfinți.

48. Să nu-mi introduci obiceiuri păgâneşti! E mai mare ruşinea şi batjocura când într-o casă de creştini se practică obiceiuri păgâne, cum este obiceiul cu aprinsul lumânărilor, când toți aşteaptă să vadă care lumânare se stinge şi se topeşte mai întâi, şi alte obiceiuri asemenea acestora, care aduc celor ce le practică nu puțină pagubă sufletească. Să nu vă închipuiți că asemenea obiceiuri sunt mici şi fără nici o importanță.

49. Aşadar, vă rog să dați copiilor voştri nume purtate de drepți. Poate că în vechime avea un sens obiceiul de a se da copiilor numele strămoşilor; era o mângâiere în fața morții: se părea că

cel plecat trăieşte prin cel care a primit numele lui. Acum acest sens nu mai are valoare. Vedem că cei drepți n-au procedat aşa când au pus nume copiilor lor. Căci Avraam a născut pe Isaac, iar lacov, Moise n-au fost numiți cu numele strămoşilor lor şi nu vom găsi nici un drept care sa fie numit aşa. Ce îndemn şi exemplu de virtute cuprinde numele! Nu vom găsi altă pricină a schimbării numelui în Sfânta Scriptură decât că numele este un indiciu de virtute. Iată ce se spune în Sfânta Scriptură: "Tu te vei numi Chifa, care se tălmăceşte Petru" 14. Pentru ce? Pentru că ai mărturisit. Tu te vei numi Avraam 15. Pentru ce? Pentru că vei fi tatăl multor neamuri. lacov a fost numit Israel 16 pentru că a văzut pe Dumnezeu. Întemeiați pe aceste exemple, să începem educația copiilor.
14. In. 1, 42.
15. Fac. 17, 5.
16. Fac. 32, 28.

50. Să intre, aşadar, în casă numele sfinților prin numele ce se dau copiilor. Prin asta se educă nu numai copilul, ci şi tatăl când vede că este tatăl lui loan, al lui Ilie sau al lui lacov. Dacă vom da cu evlavie copiilor noştri nume în cinstea drepților ce au plecat dintre noi, vom avea mai multă înrudire cu drepții decât cu strămoşii, şi acest lucru ne va folosi mult atât nouă, cât şi copiilor. Să nu socoteşti că lucrul este de puțină importantă pentru că este mic; dimpotrivă, este temeiul unui mare folos.

51. Dar după ce am spus acestea, să ne întoarcem iarăşi sa continuăm povestirea:

"lacov a văzut o scară sprijinită şi a cerut să fie binecuvântat. Dumnezeu l-a binecuvântat. Apoi a plecat lacov Ia rudele sale şi acolo păştea oile".

Povesteşte-i apoi despre căsătoria lui şi despre întoarcerea lui acasă. Şi din acestea poți scoate multe învățături Căci iată câte lucruri vă învață: va fi învățat să nădăjduiasca în Dumnezeu, dacă este de neam nobil, va fi învățat să nu disprețuiască pe nimeni, să nu se ruşineze de cele de jos şi fără de valoare, să suporte cu bărbăție nenorocirile şi multe altele.

52. După ce copilul a crescut mai mare, spune-i şi întâmplări care să-i sădească în suflet mai multă frică de Dumnezeu. Când mintea lui e încă fragedă nu-i pune lui astfel de poveri, ca să nu se sperie. Dar când este de cincisprezece ani, şi chiar mai mult, să audă relatări despre gheenă. Dar mai bine, când este de zece, opt ani şi mai puțin chiar, să audă în toată amănunțimea istoria potopului, a Sodomei, istorisirile despre cele petrecute în Egipt, toate câte sunt pline cu pedepse trimise de Dumnezeu pentru oameni. Când creşte mai mare, să audă istorisiri din Noul Testament, din timpul harului, istorisiri despre gheenă, îngrădeşte-i auzul cu aceste relatări şi cu altele nenumărate pe care le ai din propria ta experiență.

53. Să nu-i îngăduim, să nu mai lăsăm să se apropie de el un om care i-ar povesti lucruri nepotrivite. Am spus lucrul acesta şi mai sus. Dacă vei vedea pe un servitor că spune copilului cuvinte de ruşine, pedepseşte-l îndată şi fii judecător aspru şi fără milă al celor greşite. Dacă vei vedea că o fată se apropie de el, păzeşte-l; dar mai bine este să nu se apropie de copil nici o fată, ca să nu se aprindă în el focul, afară de o femeie bătrână, care nu poate cu nimic să atragă pe tânăr. Păzeşte-I de o fată tânără mai mult ca de foc. Copilul nu va rosti nici un cuvânt nepotrivit dacă nu va auzi cuvinte nepotrivite şi dacă va fi hrănit cu cuvinte cuviincioase.

54. Haide să mergem şi la altă poartă, la miros. Şi prin această poartă se introduce în suflet vătămare dacă nu este bine astupată, spre exemplu: parfumurile şi mirosurile plăcute. Nimic nu nimiceşte atâta vigoarea sufletului, nimic nu-l moleşeşte atâta cât mirosirea parfumurilor plăcute. Dar mi-ar obiecta cineva:

- Ce vrei să spui? Trebuie să-mi facă plăcere murdăria?

- Nu spun asta, dar să nu fie nici una, nici alta. Nici un copil să nu se parfumeze, îndată ce creierul a primit mirosul, a moleşit tot trupul. Prin parfum se aprind plăcerile şi se dă naştere păcatului. Prin urmare, astupă şi această poartă! Rostul mirosului este de a respira aerul, nu de a primi mirosurile plăcute. Poate că unii vor râde că ne ocupăm de lucruri mici când vorbim despre un astfel de mod de purtare. Nu este vorba de lucruri mici, ci de fiinţarea, de educaţia şi formarea întregii lumi, dacă se aplică aceste reguli spuse de mine.

55. Mai este şi o altă poartă, mai frumoasă decât celelalte, dar greu de păzit, poarta ochilor. Pentru aceasta, ea este aşezată sus şi este plină de frumuseţi. Are multe portiţe de apărare. Ochiul nu slujeşte numai la văzut, ci se oglindesc în el toate cele înconjurătoare, când este complet deschis.

56. Ochiului trebuie să-i dăm legi aspre. Mai întâi această lege: Să nu duci niciodată copilul la teatru, ca să nu se pângărească în întregime prin cele ce aude şi vede. În pieţe, mai cu seamă când trece prin înghesuială de lume, pedagogul să ţină seamă de această lege şi să vorbească cu el în aşa chip, încât să nu se pângărească ochii copilului.

57. Sunt multe mijloace prin care poţi face pe copil să nu-şi închipuie că merită să fie văzut şi admirat: dezbracă-l de prea multa podoabă; tunde-i părul de pe cap, aşa cum se cade să fie un copil. Dacă se supără copilul că este lipsit de podoabe, învaţă-l în primul rând că el este cea mai mare podoabă.

58. Astfel, pentru a face pe copil să nu se uite cu plăcere Ia lucrurile care i-ar vătăma sufletul, serveşte-te de povestirile acelea, destul de bune pentru a-l feri, în care se vorbeşte despre păcatele săvârşite de fiii Iui Dumnezeu cu fiicele oamenilor 17, despre cele întâmplate sodomiţilor 18, despre gheenă şi încă multe altele.

17. Fac. 6, 4; Mt. 24. 37-39

18. Fac. 19, 1-28.

59. În privinţa educaţiei ochilor, pedagogul şi însoţitorul copilului trebuie să aibă multă grijă. Arată-i alte frumuseţi şi întoarce-i privirile, de la priveliştile de ruşine, spre cer, soare, stele, florile pământului, livezi, spre pozele frumoase din cărţi. Cu astfel de frumuseţi să-i încânţi vederea. Şi sunt încă alte multe lucruri frumoase care nu sunt vătămătoare.

60. Greu de păzit este această poartă. Foc zace înlăuntrul ochilor; focul este legat de însăşi natura ochilor şi ai putea spune că este chiar constrângător. Să înveţe copilul cântece dumnezeieşti. Dacă în lăuntrul sufletului său nu se deşteaptă nici o poftă, apoi nu doreşte să vadă nici în afară. Să nu facă baie cu femeile (rău e obiceiul acesta), nici să nu fie trimis unde sunt adunate mai multe femei la un loc.

61. Să audă necontenit întreaga istorie a vieții lui losif. Să afle învățăturile despre împărăția cerurilor şi ce mare răspiată se dă celor ce trăiesc în castitate. Făgăduieşte-i că ai să-i dai o mireasă frumoasă şi ai să-l faci moştenitorul averii tale. Amenință-l în toate chipurile. Amenință-l în toate chipurile dacă vezi că face altceva decât doreşti şi grăieşte-i aşa:

„Nu vom reuşi, fiule, să-ți găsim o soție virtuoasă dacă nu vei arăta multă grijă de tine, dacă nu vei dori să trăieşti virtuos. Dar dacă te vei sili să trăieşti aşa, te voi însura curând".

62. Dacă va fi învățat copilul să nu rostească mai ales cuvinte de ruşine, atunci să sădeşti de sus, de la Dumnezeu, în sufletul lui evlavia. Vorbeşte-i despre frumusețea sufletului. Fă să se nască în sufletul lui gânduri şi sentimente curate față de femei. Spune-i: "Cel care se Iasă disprețuit de o servitoare este el însuşi un servitor. Spune-i că tânărul trebuie să aibă foarte multă grijă de el însuşi. Să aibă grijă mai mult de ochi decât de limbă: cuvintele sunt auzite îndată de oameni, pe când privirile nu sunt observate de toți. Simțul văzului merge iute; poate ademeni, chiar între mulți oameni, fără să fie observat, cu aruncăturile ochilor orice față ar vrea. Tânărul să nu aibă legătură cu nici o femeie afară de mama lui. Nu-i da bani pe mână. Să nu se găsească ceva ruşinos în preajma lui. Învață-l să disprețuiască distracțiile şi altele asemenea acestora.

63. Mai este încă o poartă, deosebită față de cele de până acum şi răspândită pe toată suprafața trupului. Se numeşte pipăitul, simțul tactil. Această poartă pare că-i închisă, dar de o deschizi puțin, trimite toate impresiile sale înlăuntrul sufletului. Să nu obişnuim trupul copilului cu haine moi şi nici să nu-i îngăduim să se apropie de alte trupuri. Să căutăm să facem rezistent trupul copilului. Trebuie să ne gândim că noi creştem un atlet pentru Dumnezeu. Să nu întrebuințeze deci nici aşternut moale şi nici haine moi. În acest chip să dăm legi simțului tactil.

64. Haide acum să intrăm înlăuntrul oraşului, să-i prescriem legi şi să facem ordine, o dată ce am rânduit bine porțile. Mai întâi să aflăm cu precizie unde sunt casele şi vistieriile locuitorilor oraşului, unde locuiesc atât cetățenii serioşi, cat şi cei uşuratici.

65. Se spune că mânia, partea irascibilă a sufletului, îşi are locuința în piept, în inima din piept, pofta îşi are locuința în ficat, iar rațiunea, în creier. Fiecare dintre ele are virtuți şi vicii. Virtuțile părții irascibile ale sufletului sunt: răbdarea şi blândețea, iar viciile sunt: arțagul şi încăpățânarea. Virtutea poftei este castitatea, iar viciul: desfrânarea. Virtutea rațiunii este înțelepciunea, iar viciul: prostia.

Să ne îngrijim deci ca în inima, în ficatul şi în creierul copilului să ia naştere numai virtuțile, iar virtuțile la rândul lor sa dea naştere unor cetățeni virtuoşi, nu vicioşi. Într-adevăr, aceste puteri ale sufletului: partea irascibilă, pofta şi rațiunea sunt ca nişte mame care dau naştere gândurilor.

66. Să revenim la mânie, partea irascibilă a sufletului, tiranul sufletului. Nici nu trebuie să tăiem complet din tânăr mânia, dar nici nu trebuie să-i îngăduim să o folosească totdeauna. Din prima vârstă să învățăm pe copii să rabde chiar când ei înşişi sunt nedreptățiți; iar dacă ar vedea pe cineva că este nedreptățit, să păşească curajos şi să ia apărarea celui năpăstuit, cu măsura cuvenită.

67. Cum vom putea sădi în sufletul copilului aceste legi? Prin exerciții în raporturile lui cu servitorii: dacă rabdă când nu li se dă atenție, dacă își stăpânesc mânia şi nu se supără când nu le sunt îndeplinite dorințele și cererile și dacă își recunosc greșelile săvârşite față de alți oameni, în toate aceste exerciții tatăl este stăpân: să fie aspru şi amenințător când sunt călcate legile, dar dulce şi prietenos când legile sunt îndeplinite, dăruind copilului multe răsplăți. Tot astfel guvernează şi Dumnezeu lumea: prin frica de iad şi prin făgăduința împărăției. Aşa să ne purtăm şi noi cu fiii noştri.

68. Să fie mulți care să-l facă pe copil să se mânie, cu scopul de a-l pregăti şi a-l obişnui să rabde când este mâniat de cei din jurul lui. şi după cum atleții, înainte de începerea luptelor, fac exerciții cu prietenii lor pe locurile de antrenament, pentru a fi nebiruiți de rivalii lor, tot aşa şi copilul să fie instruit în casă; iar cel care să-l pună la încercare să fie tatăl, sau, mai mult decât tofi, fratele lui. Dar toți cei din casă să se silească să facă pe copil să iasă biruitor, fie răzbunându-se pe el, fie împotrivindu-i-se spre a dobândi tăria caracterului. Şi servitorii să-I mânie adeseori pe drept sau pe nedrept, pentru a-l deprinde prin orice mijloc sâ-şi stăpânească mânia. Dacă tatăl său îl face să se mânie.

Nu e mare lucru, căci numele de tată pune stăpânire mai dinainte pe sufletul copilului şi nu-I lasă să se revolte. Dar dacă fac acest lucru copiii de aceeaşi vârstă cu el, robi şi liberi, prin ei se va deprinde să fie blând.

69. Mai este şi un alt mijloc. Care-i acela? Când se manie, adu-i aminte de scene şi învățăminte din propria sa viața. Când se supără pe un servitor care i-a greşit cu ceva, întreabă-l dacă el n-a greşit cu nimic şi ce-ar simți el însuşi daca ar fi în locul servitorului, Dacă-l vezi că bate un servitor, pedepseşte-l. Dacă-l insultă şi-l înjură, pedepseşte-l din nou. Copilul nu trebuie să fie nici bleg, nici sălbatic, ci să fie şi puternic, şi blând. De multe ori are nevoie să fie ajutat de mânie, atunci când el însuşi are să aibă copii sau are sa fie stăpân peste servitori. În toate privințele mânia este folositoare, dar numai atunci nu-i folositoare când căutăm să ne răzbunăm. Pentru aceea şi Pavel nu a făcut uz niciodată de mânie în folosul lui propriu, ci numai când a fost vorba de cei nedreptățiți. Moise, apoi, când a văzut că un frate este nedreptățit, s-a mâniat 19 el, care era cu totul generos şi cel mai blând dintre toți oamenii 20. Când a fost insultat, nu s-a răzbunat, ci a fugit 21. Să audă copilul aceste povestiri. Când ne ocupam cu împodobitul porților, era nevoie de povestiri mai simple, dar când am intrat in launtrul oraşului, ca să-i formăm pe cetățeni, este timpul să întrebuințăm aceste povestiri mai adânci. Prin urmare, o lege de netrecut să fie pentru copil: să nu se răzbune niciodată când este insultat el sau când suferă vreo nedreptate sau ceva rău; dar niciodată să nu treacă cu vederea pe altul care suferă pe nedrept.
19. Ieş. 2, 11-12; 16-17
20. Num. 12, 3.
21. Ieş. 2, 15.

70. Dacă tatăl învață aceste lucruri pe copiii lui şi-i creşte aşa, atunci şi el va fi cu mult mai bun. Şi va căuta să fie cu mult mai bun dacă nu pentru alt motiv, cel puțin din obligația de a nu-şi prejudicia învățătura prin exemplul său.

Să fie învățat copilul să rabde dispreţul şi lipsa de considerație. Să nu ceară de la servitori să-i facă servicii pentru simplul fapt că este fiul stăpânului. Să se servească singur, în acelea numai sa

fie slujit de servitori în care nu poate să se servească singur, spre exemplu a face de mâncare, îndatorire ce nu-i de căderea unui om liber. Într-adevăr, copilul nu trebuie să neglijeze treburile ce sunt de căderea omului liber, iar în schimb să se ocupe cu lucrurile ce trebuie făcute de sclavi. Când trebuie spălat pe picioare, să nu-l spele servitorul, ci sa se spele copilul însuşi. Dacă se poartă aşa, el ajunge iubit şi respectat de servitori. Să nu-l îmbrace nimeni cu hainele şi nici să nu aştepte in baie ca să fie servit de cineva, ci el însuşi să le facă pe toate. Dacă va face aşa, va ajunge sănătos, lipsit de mândrie şi plăcut celorlalţi oameni.

71. Învaţă-l pe copil că toţi oamenii sunt egali prin fire; spune-i ce este un rob şi ce este un om liber.

Vorbeşte-i aşa:

„În vechime, fiule, pe vremea strămoşilor noştri, nu erau robi. Păcatul a adus pe pământ robia. Odinioară, la început, un fiu a insultat pe tatăl său şi a fost pedepsit ca să fie rob fraţilor săi" 22.
22. Fac. 9, 20-25.

"Bagă de seamă deci să nu fii rob robilor. Dacă te vei mânia şi te vei supăra ca robii şi vei face aceleaşi fapte ca şi ei, atunci nu eşti întru nimic mai presus de ei în ceea ce priveşte virtutea şi nici nu vei mai avea vrednicia de om liber. Sârguieşte-te dar să fii stăpânul for; şi să fii stăpân nu prin faptul că eşti stăpân, ci prin felul tău de a te purta; să fii stăpânul pornirilor tale, ca nu cumva să fii găsit rob al lor, deşi eşti liber. Oare nu vezi câţi părinţi au dezmoştenit pe copiii lor şi i-au făcut moştenitori în locul lor pe sclavi?

Ai grijă deci să nu se întâmple aşa ceva. Din partea mea nici n-o vreau, nici n-o doresc; tu eşti stăpân şi pe una, şi pe alta".

72. Potoleşte-i în acest chip mânia. Porunceşte-i să se poarte cu slugile cum se poartă cu fraţii. Învaţă-I că toţi oamenii sunt egali prin fire, spunându-i cuvintele lui Iov: "Dacă aş fi nesocotit dreptul slugii sau al slujnicei mele în socotelile lor cu mine, ce voi face când mă va cerceta Domnul? Dacă mă va întreba, ce-I voi răspunde? Oare n-au fost şi ei făcuţi în pântece cum am fost făcut şi eu? Cu toţii am fost făcuţi în acelaşi pântece" 23. Şi iarăşi: "Oamenii care ţineau de casa mea ziceau: «Unde s-ar găsi vreunul care să nu se fi săturat la masa lui?»" 24.

73. Crezi oare că fără rost a poruncit Pavel ca aceluia care nu se pricepe să-şi chivernisească propria sa casă să nu i se încredinţeze nici conducerea Bisericii? 25
23. Iov 31, 13-15.
24. Iov 31, 31.
25. l Tim. 3, 4-5.

Spune deci copilului:

„Dacă vei vedea că un servitor ţi-a pierdut creionul, sau ţi-a stricat pana de scris, nu te mânia, nici nu insulta şi nici nu înjura; dimpotrivă, fii iertător, potoleşte-te repede. Dacă te vei învăţa să suporţi fără supărări pagube mici, vei suporta şi pe cele mari, când ai să pierzi cureaua de Ia tăbliţă sau lănţişorul de aramă".

Copiii sunt tare supărăcioşi când pierd astfel de mărunţişuri şi şi-ar da mai degrabă viaţa decât să lase nepedepsite asemenea pierderi. Atunci este timpul să înmoi asprimea mâniei Iui. Fii încredinţat că dacă va fi liniştit şi blând faţă de aceste pagube, când va fi bărbat va suporta cu uşurinţă orice pagubă. Dacă va avea copilul plăcuţa lucrată frumos din lemn foarte curată şi fără nici o pată, iar lângă ea lănţişoare de aramă şi creioane strălucitoare ca şi argintul şi alte obiecte de acestea copilăreşti şi dacă le va pierde sau le va strica servitorul care-l însoţeşte, iar copilul nu se va supăra, nici nu se va mânia, a dat dovadă de cea mai mare înţelepciune. Să nu-i cumperi îndată lucrurile pierdute sau stricate, ca nu cumva să se stingă dorinţa prin înlocuirea obiectelor. Dimpotrivă, atunci să-i înlocuieşti ceea ce l-a supărat, când vei vedea că nu le mai doreşte şi nici nu mai suferă din pricina lor.

74. Nu este vorba aici de lucruri mici, ci sunt lucruri care ţin de orânduirea întregii lumi. Învaţă-l să dea precădere fratelui mai mic, dacă are; de nu are frate, servitorului. Şi acesta este un semn de cea mai mare înţelegere.

75. Înmuiaţi prin aceste mijloace mânia copilului, ca să dea naştere la gânduri potolite şi blânde. Dacă nu simte dezgust de nimeni, dacă suportă paguba, dacă n-are nevoie să fie servit, dacă nu se revoltă când altul este cinstit şi preţuit, cum poate să se mai mânie?

76. Este timpul să ne ocupăm de poftă. Aici şi castitatea, şi vătămarea sunt duble. Poţi să te strici pe tine sau pe alţii; poţi să fii tu însuţi cast, sau să faci ca alţii să fie caşti. Sunt de părere că trebuie ca nici copilul să nu fie corupt de alţii, dar nici el să nu corupă fetele. Doctorii spun că la cincisprezece ani copiii sunt asaltaţi puternic de poftă. Cum vom înlănţui această fiară? Ce vom face? Ce frâu să-i punem? Nu cunosc altul decât cel al gheenei.

77. Mai întâi să-l îndepărtăm pe copil de vederea şi auzirea a ceva ruşinos, niciodată un copil să nu se ducă la teatru. Dacă cere să se ducă la teatru, atunci să găsim copii de vârsta lui care nu se duc la teatru ca, prin puterea exemplului, să-l îndepărtăm de teatru, nimic nu produce rezultate atât de importante ca emulaţia. S-o aplicăm în toate încercările noastre, dacă este ambiţios copilul. Emulaţia are mai multă putere decât frica, decât făgăduinţa şi decât orice altceva.

78. Să-i procurăm apoi alte distracţii nevătămătoare. Să-l ducem să viziteze pe oamenii sfinţi, pe monahi, să-i dăm putinţa să se odihnească, să-l cinstim cu felurite daruri, pentru ca sufletul să poată suporta lipsa spectacolelor obscene din teatre. În locul acelor spectacole, dă-i să citească povestiri plăcute, arată-i livezi, câmpii şi clădiri frumoase. După ce i-ai dovedit frumuseţea acestora, spune-i:

“O, fiule, spectacolele acelea de teatru nu sunt pentru oamenii liberi, să vadă femei goale şi să audă cuvinte de ruşine. Făgăduieşte-mi că n-ai să asculţi niciodată vreun cuvânt urât şi nici n-ai să vezi ceva ce nu se cade. Dacă-mi faci această făgăduinţă, du-te la teatru. Totuşi, îţi spun, nu-i cu putinţă să nu auzi acolo ceva de ruşine. Cele ce se petrec la teatru nu sunt vrednice de privit”.

Spunând aceste cuvinte, să-l sărutăm, să-l luăm în braţe, să-l strângem Ia piept ca să-i arătăm dragostea noastră. Prin toate acestea îl înmuiem.

79. Ce alte mijloace să mai întrebuințăm? După cum am spus mai sus, să nu se apropie de nici o fată şi nici să-l servească vreo fată, ci o servitoare înaintată în vârstă, o femeie bătrână. Vorbeşte-i de împărăția cerurilor. Dă-i exemple de oameni, atât dintre păgâni, cât şi dintre creştini, care au strălucit prin castitate. Umple-i necontenit urechile cu astfel de exemple. Iar dacă avem şi servitori care trăiesc în castitate, sâ-i dam şi pe ei de exemplu. Pentru că-i ruşinos ca un servitor să fie cast, iar fiul stăpânului, nu.

Mai avem încă un leac. Care? Să-l deprindem să postească; dacă nu totdeauna, cel puțin de două ori pe săptămână: miercurea şi vinerea. Să se ducă la biserică. Iar seara, când iese lumea de la teatru, tatăl să-şi ia copilul de mână şi să-i arate pe cei ce ies din teatru; să deplângă pe bătrânii ce vin la teatru, că sunt mai lipsiți de înțelepciune decât tinerii, şi să aducă mustrare şi tinerilor, că s-au dus acolo ca să se aprindă. Şi să întrebe pe copil: "Ce-au câştigat toți aceştia? Nimic altceva decât ruşine, insultă şi dispreț". Nu este puțin lucru pentru păstrarea castității copilului îndepărtarea lui de la auzirea şi vederea acestor spectacole ruşinoase.

80. Mai este încă şi alt mijloc de a păstra cast pe copil. Să fie învățat să se roage cu multă râvnă şi umilință. Copilul va primi aceste povețe pentru că prin firea sa el este pătrunzător şi are sufletul treaz. În istoria Vechiului Testament găsim multe exemple de genul acesta, spre exemplu: Daniel, losif. Să nu-mi spui că losif avea şaptesprezece ani când se ruga 26, ci gândeşte-te că mult mai înainte şi mai mult decât frații săi a cucerit inima tatălui prin cuvioşia sa 27. lacov nu era fratele cel mai tânăr 28? Dar Ierernia 29? Dar Daniel, nu era de doisprezece ani 30? Dar Solomon, nu era şi el de doisprezece ani când a îndreptat spre Dumnezeu acea minunată rugăciune 31? Dar Samuel, nu I-a învățat când era tânăr pe propriul lui dascăl 32? Prin urmare, să nu deznădăjduiți. Dacă are cineva un suflet lipsit de maturitate, nu acceptă rugăciunea; vârsta copilăriei, însă, o primeşte pe aceasta. Să fie învățat deci copilul să se roage cu multă umilință şi să ia parte la privegherile de noapte atât cât poate, în general, îndemnăm să se formeze în copil caracterul unui bărbat sfânt. Într-adevăr, cel care nu se jură, cel care nu se sileşte să ocărască atunci când este ocărât, cel care nu insultă, care nu duşmăneşte, cel care posteşte şi se roagă, cel care are atâtea calități, acela are destule ajutoare pentru a păzi fecioria.

26. Fac. 37, 2.
27. Fac, 37, 3.
28. Fac, 38, 11-22.
29. Ier. 1, 6-7,
30. Dan. 1, 4-17.
31. III Regi 3, 6-7.
32. 1 Regi 3, 1-20.

81. Când vine timpul să intre în viață, însoară-I numaidecât. Nu aştepta să facâ armata,sau să capete vreo slujbă. Nu amâna căsătoria lui până atunci. Ci mai întâi educă-i sufletul, şi după aceea îngrijeşte-te de măririle lumeşti. Crezi că e de puțin folos căsătoriei ca să se însoare neprihănit cu o fecioară? Este de mare folos nu numai pentru castitatea tânărului, dar şi pentru castitatea soției. Nu va fi oare atunci mai ales dragostea lor rnai curată? Dar ceea ce este mai mult este faptul că Dumnezeu va fi cu mai multă îndurare fața de această căsătorie şi o va umple de nenumărate binecuvântări, când soții vor trăi aşa cum El a poruncit. Dumnezeu va face ca bărbatul să aibă necontenit în inima sa dragoste de soția lui şi să fie atât de stăpânit de această dragoste, încât să nu se mai uite la altă femeie.

82. Când îi vei lăuda copilului tău pe fată pentru frumusețea ei, pentru modestia şi pentru virtutea ei sau pentru alte calități ale ei, adaugă şi aceste cuvinte:

“Nu va vrea să se căsătorească cu tine când va afla că duci o viață stricată, când va afla că eşti un trândav”.

Când tânărul va auzi aceste cuvinte, îşi va da toată silința să se îndrepte, ca şi cum l-ar amenința cea mai mare primejdie. Căci dacă dragostea a silit pe acel sfânt logodnic, pe lacov, chiar fiind insultat, să slujească şapte ani, mai exact paisprezece ani 33, cu atât mai mult noi.

Spune-i tânărului:

“Toți cei ai logodnicei tale: tatăl, mama, slugile, vecinii, prietenii îți observă purtarea şi toți i-o aduc la cunoştință logodnicei tale”.

Leagă-l cu lanțul acesta, lanț care-l face să fie cast. Dacă nu e cu putință ca de la început să aibă soție. Totuşi, de la început să aibă logodnică, spre a-l ambiționa să fie bun şi cinstit. Acesta este un mijloc destul de puternic spre a-l îndepărta de orice viciu.
33. Fac. 29, 18-30.

83. Este şi un alt mijloc de a păzi castitatea. Să vadă des pe înainte-stătătorul Bisericii şi să audă din gura lui laude, iar tatăl să-şi arate bucuria când fiul lui este lăudat înaintea multor oameni. Fetele să se ruşineze şi să aibă respect față de el când îl văd.

Prin urmare, îi vor da lui mult ajutor pentru păstrarea castității: povestirile folositoare, frica şi făgăduințele tatălui, iar, pe lângă acestea, răsplata ce o are de la Dumnezeu şi marile bunătăți de care se vor bucura cei ce au trăit în castitate.

84. Vorbeşte-i încă şi despre bunul nume pe care poate să-l aibă în armată şi în societate. Mai presus de toate, vorbeşte-i necontenit cu dispreț de desfrânare şi laudă mult castitatea. Toate acestea sunt îndestulătoare ca să pună stăpânire pe sufletul copilului. Cu astfel de învățături sufletul lui va da naştere gândurilor curate.

85. Ne-a mai rămas încă ceva. Să mergem la stăpânul tuturor cetățenilor noştri, la cel care îi conduce pe toți. Care este acesta? Înțelepciunea. Aici e nevoie de multă osteneală spre a-l face pe copil înțelept şi a alunga din sufletul lui orice necunoştință. Mai ales aceasta este partea cea mai înseninată şi cea mai minunată a filosofiei, de a cunoaşte dogmele despre Dumnezeu, despre toate bunurile ce sunt depozitate în acestea, despre gheenă, despre împărăția cerurilor, “începutul înțelepciunii este frica de Domnul” 34.
34. Pilde l, 7.

86. Să sădim deci în sufletul copilului această înțelepciune şi să i-o întărim ca să cunoască bine valoarea lucrurilor omeneşti: ce este bogăția, slava, puterea, ca să ajungă în stare să le disprețuiască şi să dorească bunurile cele mai mari. Să~i amintim mereu cuvintele acestea sfătuitoare: “Fiule, teme-te de Dumnezeu şi de nimeni altul!”.

87. Întemeiat pe aceste învăţături, copilul va ajunge un bărbat înţelept şi plin de har. Nimic nu înnebuneşte atât pe un om ca împătimirea după bogăţie, mărire şi putere. Ca să fii înţelept, e de ajuns să te temi de Dumnezeu şi să ai o judecată conformă cu adevărul asupra lucrurilo.Învaţă-ţi copilul să nu pună nici un preţ pe bani, nici pe slava omenească, nici numai pe viaţa de aici. Dacă va avea astfel de gânduri, va fi un înţelept. Dacă-l vom înzestra pe copil cu astfel de deprinderi, gândeşte-te ce mare dar va fi el pentru mireasa lui.

88. Să nu facem nunta fiului nostru cu lăutari, cu chitare şi cu dans, căci ar fi curată nebunie să fie ruşinat un astfel de mire cu astfel de lucruri. Dimpotrivă, să chemăm la nuntă pe Hristos. Mirele este vrednic de Hristos. Să chemăm pe ucenicii lui Hristos, pe preoţi. Dacă vom face aşa, toate îi vor merge mirelui foarte bine. Va învăţa şi el să crească pe copiii lui cum a fost crescut şi el; aceia, la rândul lor, pe copiii lor, şi astfel vor forma un lanţ de aur.

89. Să facem aşa, ca fiul nostru să se ocupe şi cu treburile obşteşti ale statului, cele potrivite puterii lui şi care nu implică păcate. Dacă vrea să se facă militar, dacă vrea să se facă avocat sau orice altceva, învaţă-l să nu-şi câştige existenţa în chip ruşinos.

90. Mama să caute să-şi crească fiica în acelaşi chip, să îndepărteze de faţa ei luxul, podoaba şi toate celelalte lucruri cu care se împodobesc femeile stricate. În afară de aceasta, să stabileşti o lege generală ca să îndepărtezi, atât pe tânăr, cât şi pe faţă, de lux şi de beţie. Şi acest lucru este de mare ajutor pentru păzirea castităţii. Pe tineri îi ispiteşte pofta trupească, iar pe fete, dragostea de podoabe şi uşurătatea. Să căutăm să stârpim toate aceste porniri.

Crescând astfel de atleţi, vom putea să plăcem lui Dumnezeu ca să putem şi noi, şi copiii noştri, să dobândim bunătăţile făgăduite celor ce-L iubesc pe El, prin harul şi prin iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, a Căruia, împreună cu Tatăl şi cu Sfântul Duh este slava, puterea, cinstea, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.